RUSKÁ KNIHOVNA

DÍL XXXVIII.

SPISY
Ivana Aleksandroviče Gončarova
SVAZEK III.
OBLOMOV.

Vydavatel J. Otto v Praze

RUSKÁ KNIHOVNA.

Výbor belletristických prací nejpřednějších ruských spisovatelů.

Překlady rediguje **P. Papáček.** — Vydává **J. Otto** v Praze.

I. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. 1. **Albert.** Povídka. (Přel. dr. J. Řežábek.) — **Statkářovo jitro.** Povídka. (P. Kaňka.) **Zápisky markérovy.** (E. V.) — **Ze zápisek knížete Něchljúdova. Lucern.** (B. Sokolova.) — **Tři smrti.** Povídka. (K. Špecingrová-Baušová.) — **Dva husaři.** Povídka. (Dr. P. Durdík.) — **Kozáci.** Kavkazská povídka. (B. V. — L. K.) — **Hr. L. N. Tolstoj.** Napsal J. V. Kalaš. Za 3 K, váz. 3·60 K, velín. vyd. skv. váz. 3 K.

II. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. II. **Vpád.** Vypravování dobrovolníkovo. (O. Z.) — **Kácení lesa.** Povídka kadetova. (J. L.) — **Setkání s moskevským známým ve vojště. Z kavkazských zápisek kníž. Něchljúdova.** (J. K. Pravda.) — **Sevastopol.** Válečné obrazy. (J. D. Lužnický.) — **Metelice.** Zimní črta. (J. Ježek.) — **Rodinné štěstí.** Román. (T. Malochyňská.) — **Polykuška.** Povídka. (V. P.) — **Cholstoměr.** Historie koně. (Dr. P. Durdík.) Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K.

III. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy** Sv. III. **Dětství,** chlapectví a jinošství. Přeložili J. K. Pravda a E. Hlavina Za 3 K, váz. K 2·60, velín. vydání skvostně váz. 5 K.

IV.—VI. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. IV.—VI. **Anna Karenina.** Román o osmi částech. Přeložil J. Hrubý. Třetí vyd. Díl I. Za K 3·60, váz. K 4·60, velín. vyd. skv. váz. K 4 Díl II. Za K 3, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K. Díl III. Za K 2·40, váz. K 3·—, velín. vyd. skv. váz. K 4·40.

VII. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. VII. **Dekabristé.** (K. Štěpánek.) — **Smrt Ivana Iljiče.** (Jar. Hrubý.) — **Zpověď hrab L. N. Tolstého.** (Ig. Hošek.) — **V čem je má víra?** (Kr. V. Křížek.) Za 3 K, váz. K 3·60, velín vyd. skv. váz. 5 K.

VIII. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv. I. **Lovcovy zápisky.** První české vyd. úplné. Přel. dr. P. Durdíka a K. Štěpánek. — **I. S. Turgeněv.** Napsal J. Hrubý. Za 3 K, váz. K 3·60, vel. vyd. skv. váz. 5 K.

IX. Dostojevskij Feodor Michajl., **Spisy.** Sv. I. **Zápisky z mrtvého domu.** (Přeložil H. Jaroš.) — **F. M. Dostojevskij.** Napsal J. Hrubý. Za K 2·40, váz. 3 K, velín. vyd. skv. váz. K 4·40.

X. Gogol Nikolaj Vasiljevič, **Spisy.** Sv. I. **Dobrodružství Čičikova aneb Mrtvé duše.** (Přel. Ig. Hošek.) — **N. V. Gogol.** Napsal J. Hrubý. Za 3. K, váz. K 3·60, velín, vyd. skv. váz. 5 K.

XI. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv. II. **Rudin.** Román. (Dr. P. Durdík.) — **Mumu.** Povídka. (K. Štěpánek.) — **Zájezdní hospoda.** Povídka. (K. Štěpánek.) — **Faust.** Povídka. (J. K. Pravda.) — **Jarní vody.** Novella. (J. Hrubý.) Za K 3·—, vázané K 3·60, velín. vydání skv. váz. 5 K.

XII. Dostojevskij Fedor Michajl., **Spisy.** Sv. II. **Chudí lidé.** Román. — **Pan Procharčin.** Povídka. — **Paní domácí.** Novella. — **Polzunkov.** Povídka. — **Slabé srdce.** Novella. — **Ze zápisek neznámého.** Přel. H. Jaroš. — **Román v devíti dopisech.** Přel. K. Štěpánek. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN STACKS

XIII. Gogol Nikolaj Vasiljevič, **Spisy.** Sv. II. **Večery na dědince blízko Dikaňky.** — **Revizor.** Veselohra o 5 jednáních. — **Rozuzlení Revizora.** Přeložil Ign. Hošek. Za K 2·60. váz. K 3·20, velínové vydání skvostně váz. K 4·60.

XIV. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv III. **V předvečer.** Román. (J. Veselovský.) — **První láska.** (Bronisl. Herbenová.) — **Šlechtické hnízdo.** Román. (J. Hrubý.) Za 3 K, váz. K 3·60, vel. vyd. skv. váz. 5 K.

XV. Saltykov (Ščedrin) Michal Jevgrafovič, **Spisy** Sv. I. **Páni Golovlevi.** Román. Přel. J. K. Pravda. — **M. J. Saltykov** Napsal J. Hrubý. Za 3 K, váz. K 3·60, vyd. velín skv. váz. 5 K

XVI. Gogol Nikolaj Vasiljevič, **Spisy.** Sv. III. **Mirgorod.** Povídky, které jsou pokračováním Večerův na dědince blízko Dikaňky. — **Novelly a Arabesky.** Přeložil Ign. Hošek. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd skv. váz. 5 K.

XVII.-XVIII. Pisemskij Alekšej Feofilaktovič, **Spisy.** Sv. I. **Rozbouřené moře.** Román. Přeložil V. Mrštík. — **A. F. Pisemskij.** Napsal J. Hrubý. Díl I. Za 2 K, váz. K 2·60, velín. vydání váz. K 4. — Svazek II. Díl II. Za 2 K, váz. K 2·60, velínové vydání skv. váz. 4 K.

XIX.—XXI. Dostojevskij Fedor Michajlovič, **Spisy.** Sv. III.—V. **Bratři Karamazovi.** Román ve čtyřech částech. s epilogem. Přeložil J. Hrubý. Díl I. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K. — Díl II. Za K 2·40. váz. 3 K velín. vyd. skv. váz. K 4·40. — Díl III. Za K 2·80, váz. K 3·40, velín. vyd. skv. váz. K 4·80.

XXII. Turgeněv Ivan Sergěj., **Spisy.** Sv. IV. **Otcové a děti.** Román. (Ig. Hošek.) — **Žid.** Novella. (K. Štěpánek.) — **Pětuškov.** Novella. (Bron. Herbenová.) — **Denník zbytečného člověka.** Novella. (K. Štěpánek.) — **Trojí setkání.** Novella. (L. Trnovská.) — **Dva přátelé.** Novella. (P. Papáček.) Za K 3·20, váz K 3·80, velín. vyd. skv. váz. K 5·20.

XXIII. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. VIII. **Kráčejte ve světle, dokud je světlo.** (Julius.) Povídka z dob prvního křesťanství. (Ig. Hošek.) — **Vláda tmy** čili Jen drápek uvíz' a ztracen je celý ptáček. Drama v 5 jedn. (V. Mrštík.) — **Hospodář a čeledín.** Povídka. J. Hrubý.) — **O životě.** (J. Černý.) Za 2 K, váz. K 3·20, velín. vyd. skv. váz. K 4·60.

XXIV. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv. V. **Dým.** Román. (Přel. Olga Kalašova.) — **Zátiší.** Novella. (P. Papáček.) — **Korrespondence.** Novella. (P. Papáček.) — **Jakub Pasynkov.** Novella. (L. Trnovská.) — **Jízda do Polesí.** (M. N.) Za K 2·80, váz. K 3·40, velín. vyd. skv. váz. K 4.80

XXV. Dostojevskij Fedor Michajl., **Spisy.** Sv. VI. **Dvojník.** Petrohradské poema. (Přeložil J. Hrubý.) — **Nětička Nezvánova.** Úryvky ze vzpomínek. (J. Hrubý.) — **Malinký hrdina.** Z neznámých memoirů. (Kl. Špecingrová-Baušová.) Za K 3·20, váz. K 3·80, velín. vyd. skv. vázané K 5·20.

XXVI. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv. VI. **Novina.** Román. (Přel. K. Štěpánek.) — **Asja.** Novella. (Přel. Ad. Černý.) Za K 2.60, váz. K 3·20, velín. vyd. skv. váz. K 4·60.

XXVII. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. IX. Paedagogické stati. Přeložil J. Černý. Za K 2·40, váz. 3 K, velínové vydání skvostně váz K 4·40.

XXVIII. Pisemskij Aleksěj Feofilaktovič, **Spisy.** Svazek III. **Hňup.** Povídka. — **Bojarština.** Román Přel. V. Mrštík. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K.

XXIX. Turgeněv Ivan Serg., **Spisy.** Sv. VII. **Povídky z let šedesátých.** (Přízraky. Dosti. Pes. Přel. O. Kalašova.) — Historie lieutenanta Jergunova. — Brigádník. — Nešťastná. Přeložil P. Papáček. — Podivná historie. — Stepní král Lear. Přel. J. Veselovský. — Ťuk! Ťuk! Ťuk! Přeložila O. Kalašova. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K.

XXX. Dostojevskij Fedor Michajl., **Spisy.** Sv. VII. **Zločin a trest.** Román. Přeložil K. Štěpánek. Část. I. Za K 2·40, váz. 3 K, velín. vyd. skv. váz. K 4·40.

XXXI Puškin Alexander Sergějevič, **Spisy. Kapitánova dcerka a ostatní povídky prosou.** Kapitánova dcerka (Přel. Boř. Prusík.) Povídky Bělkina (Přel. Olga Kalašová.) 1. Výstřel. 2. Metelice. 3. Obchodník s rakvemi. 4. Správce poštovní stanice. 5. Slečna selka. — Dubrovský. (Přel. Olga Kalašova.) — Piková dáma. (Přel. Kar. Štěpánek.) — Kirdžali. — Zlomky. (Přel. Olga Kalašová.) 1. Mouřenín Petra Velikého. 2 Kronika vsi Gorochina. 3. Roslavlev 4. Egyptské noci. — Aleksandr Sergějevič Puškin. Životopis. Za 3 K, váz. K 3·60, velín. vyd váz. 5 K.

XXXII. Gončarov Ivan Alexandr, **Spisy.** Sv. I. **Obyčejná historie.** Román. Přel Bron. Herbenová. Za K 2·80, váz. K 3·40, velín. vyd. skv. váz K 4·80.

XXXIII. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. X. **Vzkříšení.** Román. Přeložil P. Papáček. Za K 3·60, váz. K 4·20, velín. vyd. skv. váz. K 5·60.

XXXIV. Dostojevskij Fedor Michajl, **Spisy.** Sv. VIII. **Zločin a trest.** Román. Přeložil K. Štěpánek. Část II. Za K 2·40, váz. 3 K, velín. vyd. skv. váz. K 4·40.

XXXV. Turgeněv Ivan Serg, **Spisy.** Sv. VIII. **Poslední práce a doplňky.** Přeložili: Jana Valešová, G. Laglerová, O. Kalašová, P. Papáček a j. Za K 3·—, váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. K 5·—.

XXXVI. Gončarov Ivan Alex., **Spisy.** Sv. II. **Oblomov.** Román. Díl I. a II. Přeložil V. Mrštík. Za K 2·40, váz. 3 K, velínové vydání skvost. váz K 4·40.

XXXVII. Tolstoj hr. Lev Nik., **Spisy.** Sv. XI. **Povídky pro lid. Co jest umění?** Přeložila G. Foustková-Laglerová a j. Za 3 K, skv. váz. K 3·60, velín. vyd. skv. váz. 5 K.

(U vydávání se stále pokračuje.)

Ruská knihovna je na skladě v každém knihkupectví, jakož i v

Nakladatelství J. Otty v Praze.

RUSKÁ KNIHOVNA XXXVIII.

SPISY

Ivana Aleksandroviče Gončarova.

Svazek 3.

Překlad rediguje **Pavel Papáček.**

NAKLADATEL J. OTTO KNIHKUPEC
V PRAZE
FILIALKA VE VÍDNI I., GLUCKGASSE 3.

RUSKÁ KNIHOVNA XXXVIII.

SPISY
IVANA ALEKSANDROVIČE GONČAROVA.

Překlad rediguje

Pavel Papáček.

Svazek 3.

OBLOMOV.

Román ve čtyřech dílech.

Díl III. a IV.

Přeložil VILEM MRŠTÍK.

V Praze 1903.

Nákladem J. Otty.

Veškerá práva vyhrazena.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

OBLOMOV.

891.73
G58
JH85
v.3

Část třetí.

I.

Oblomov zářil, vraceje se domů. Krev v něm kypěla, oči svítily, zdálo se mu, že mu i vlasy hoří. Tak vešel i do svého pokoje — a tu pojednou záře zhasla, oči v nepříjemném úžasu nehybně utkvěly na jednom místě: v jeho křesle seděl Tarantěv.

„Že jsem se tě konečně dočkal! Kde se touláš? přísně otázal se Tarantěv, podávaje mu rousnatou ruku, „a ten tvůj starý čert nadobro už zdivočil: ptám se, má-li něco k snědku, ne, chci vodky, ani té mi nedal.“

„Procházel jsem se ve zdejším háji,“ pravil Oblomov nedbale, nemoha se ještě vzpamatovati z nepříjemného dojmu, který naň učinila přítomnost jeho krajana a to v takové chvíli!

Zapomněl na kalnou onu atmosféru, ve které tak dlouho žil, odvyknul dusivému jejímu ovzduší. Tarantěv v jediném okamžení jakoby jej s nebe strhl zase do bláta. V trapném neklidu ptal se Oblomov sám u sebe: „proč přišel Tarantěv a na dlouho-li?“ Trápila jej obava, že zůstane i na oběd a on pak nebude moci jíti k Iljinským. Jen jak se ho zbavit, byť i za cenu nějakých těch výloh, jen to jediné zaměstnávalo nyní jeho mysl. Mlčky a zasmušile čekal, co řekne Tarantěv.

„Co ty, krajane, ani tě nenapadne, podívat se na byt,“ otázal se Tarantěv.

„Není dosud třeba," pravil Oblomov, vyhýbaje se pohledu na Tarantěva. „Já se tam . . . nebudu stěhovat."

„Co-o? ty že se nemíníš stěhovat?" výhrůžně namítnul Tarantěv. „Byt jsi najal a nechceš se stěhovat! A kontrakt?"

„Jaký kontrakt?"

„Co jsi už zapomněl? Podepsal jsi kontrakt na rok. Dej sem osm set v assignacích a jdi si, kam chceš. Čtyry partaje přišly prohlížet byt, chtěly ho najat: všem jsme odřekli. Jeden najímal byt na tři leta."

Oblomov teprve nyní si vzpomněl, že téhož dne, kdy se stěhoval na letní sídlo, přivezl mu Tarantěv listinu, kterou Oblomov ve spěchu — aniž ji četl, podepsal.

„Ach, Bože můj, co jsem to vyvedl!" pravil k sobě.

„Ale já nepotřebuji žádného bytu," pravil Oblomov, „jedu do ciziny."

„Do ciziny?" přerušil jej Tarantěv. „To s tím Němcem? Co tě to napadlo, nikam nepojedeš!"

„Proč bych nejel? Mám už i průvodní list: já ti jej ukážu. I cestovní vak jsem si koupil."

„Nikam nepojedeš!" lhostejně opakoval Tarantěv. „Raději mi zaplať na půl roku napřed."

„Nemám peněz."

„Vezmi, kde vezmi; bratr kmotry, Ivan Matvějič, nerozumí žertům. Hned na tě podá žalobu, nezbavíš se ho. Já ho vyplatil ze svého, dej sem peníze."

„Kde jsi vzal tolik peněz?" otázal se Oblomov.

„A co je ti do toho? Byl mi vyplacen starý dluh. Dej sem peníze! Přijel jsem schválně k vůli tomu."

„Dobrá, přijedu tyto dny a předám byt jinému, nyní ale spěchám."

Začal si zapínati kabát.

„A jaký byt potřebuješ? Lepšího v celém městě nenajdeš. Vždyť jsi ho ani neviděl?" pravil Tarantěv.

„A vidět ho ani nechci," odpověděl Oblomov, „proč bych se tam stěhoval? Mám tam odtud daleko . . ."

„Kam?" hrubě se otázal Tarantěv.

Ale Oblomov neřekl, kam.

„Do středu města," dodal.

„Do jakého středu? K čemu ty ho potřebuješ? K svému povalování?"

„Ne, nyní už nelíhám."

„Jak že?"

„Ano. Já . . . dnes," začal Oblomov.

„Co?" přerušil jej Tarantěv.

„Doma neobědvám."

„Tož sem dej peníze a vem tě ďas!"

„Jaké peníze? netrpělivě opáčil po něm Oblomov. „Tyto dny přijedu podívat se na byt a domluvím se s hospodyní."

„Jakou hospodyní? To myslíš s kmotrou? Co pak ona něco ví? Ženská! Ne, promluv ty s jejím bratrem, podivíš se!"

„Nuže, dobře; zajedu k němu, promluvím s ním."

„Ano, to bychom se, myslím, načekali! Dej sem peníze a jdi si."

„Nemám peněz; musím si vypůjčit."

„Nuž, tak mi zaplať aspoň izvoščíka," dolehal Tarantěv. „Tři ruble."

„Kde máš izvoščíka? Zač chceš tři ruble?"

„Propustil jsem ho. Ještě se ptej, zač? Ani mně vzít nechtěl: ‚po písku' prý sem jede. Odtud také tři ruble — to máme dvaadvacet rublů!"

„Za půl rublu jede odtud omnibus," pravil Oblomov, „tady máš!"

Oblomov vytáhl pro něho z kapsy čtyři ruble. Tarantěv je zastrčil do kapsy."

„Sedm rublů v assignacích mám u tebe," dodal. „A na oběd mi taky dej!"

„Na jaký oběd?"

„Do města už se nedostanu, musím jíst někde na cestě, v hostinci, tu je všechno drahé, o pět rublů mě jistě střihnou!"

Oblomov vyňal mlčky celkový*) a hodil mu jej. V nedočkavosti ani si nesednul, jen co by už měl Tarantěva s krku; ale ten se neměl k odchodu.

„Dej mi přece něco pojíst," pravil Tarantěv.

„Vždyť jsi chtěl obědvat v hostinci?" podotknul Oblomov.

„To je oběd! Nyní jsou přece teprv dvě hodiny."

Oblomov přikázal Zacharovi, aby mu přinesl něco jíst.

„Nic nemáme, nic jsme nepřipravovali," suše odseknul Zachar, zamračeně pohlížeje na Tarantěva. „A co, Michěji Andrejiči, kdy přinesete pánovu košili a vestu? . . ."

„Jakou košili a vestu?" odmlouval Tarantěv. „Už dávno jsem ti je vrátil."

„Kdy?" tázal se Zachar.

„Nedal jsem ti je do rukou, když jste se stěhovali? Zastrčil jsi je někam do uzlu a budeš se teď ptát . . ."

Zachar ztrnul.

„Ach, ty Hospodine můj! Iljo Iljiči, takovou hanbu na mě uvalit!" zaúpěl, obraceje se k Oblomovu.

„Jen si zpívej pořád jen tu svou!" namítnul Tarantěv. „Propil jsi je, myslím a teď se po nich ptáš . . ."

„Ne, co jsem na světě, ještě jsem nic, co bylo pánovo, nepropil!" zachraptěl Zachar, „vy . . ."

„Přestaň, Zachare!" přísně okřikl jej Oblomov.

„Neodnesl jste nám kartáč na zem a dva šálky?" otázal se opět Zachar.

„Jaký kartáč?" zahřměl Tarantěv. „Ach, ty šelmo stará! Hned sem dej něco jíst!"

„Slyšíte, Iljo Iljiči, jak nadává?" pravil Zachar. „Nic nemám k jídlu, ani chleba doma není a Anisja někam odešla," dořekl a odešel.

„Kde obědváš?' otázal se Tarantěv. ‚To je opravdu divné. Oblomov se prochází po lese, doma neobědvá . . .

---

*) t. j. celý rubl.

Kdy pak se přijedeš podívat na byt? Podzim už je přede dveřmi. Přijeď se podívat."

„Dobře, dobře, přijedu tyto dny . . ."

„A nezapomeň přivézt s sebou peníze!"

„Ano, ano . . ." pravil Oblomov netrpělivě.

„Nu a nepotřebuješ ještě něco v bytě? Vymalovali ti to tam, brachu, vyleštili podlahu, natřeli znova okna, dvéře, všechno, přes sto rublů to stojí."

„Ano, ano, dobře . . . Ach, co jsem ti chtěl říci," vzpomněl si pojednou Oblomov, „zajdi, prosím tě, k soudu, musím dát pověřiti plnomocenství . . ."

„Co pak jsem tvůj sluha?" ozval se Tarantěv.

„Přidám ti na oběd," pravil Oblomov.

„To roztrhám víc na botách, než ty mi přidáš."

„Jen jeď, zaplatím ti."

„K soudu nemohu jít," zamračeně pravil Tarantěv.

„Proč?"

„Mám tam nepřátele, sočí na mě, kují pikle, neví, jak by mě zničili."

„Nuže, dobře, zajedu tam sám," pravil Oblomov a sáhnul po furažce.

„Až se nastěhuješ, Ivan Matvějič všechno ti obstará. To je ti, milý brachu, zlatý člověk, takový lecjaký přiběhlík Němec, ani vody mu nepodá. Takový starousedlý jadrný pravý ruský pracovník, třicet let vyseděl na jedné židli, celým úřadem točil dle své vůle, co peněz si nadělal, a izvoščíka si ti nevezme; frak nemá o nic lepší než já; sám je tišší vody, nižší trávy, mluví, ledva je ho slyšet, po cizích končinách se neloudá jako ten tvůj . . ."

„Tarantěve!" křiknul Oblomov a uhodil pěstí o stůl. „Mlč o tom, čemu nerozumíš!"

Tarantěv vyvalil oči na tento neobyčejný výbuch Oblomova a zapomněl se dokonce uraziti tím, že byl snížen pod Štolce.

„Vida ho, jak se nyní . . . milý brachu," bručel, sáhaje po klobouku, „jak čert je najednou!"

Pohladil rukávem svůj klobouk, pohlédnul pak na něj a na klobouk Oblomova, ležící na etažeru.

„Ty klobouk nenosíš, máš furažku," pravil, sáhnuv po klobouku Oblomova a zkoušeje si jej, dodal: „Dej mi jej, příteli, na leto . . ."

Oblomov mlčky sňal klobouk s jeho hlavy a položil jej zas na původní místo, pak skřížil na prsou ruce a čekal, až Tarantěv odejde.

„Nuž, vezmi tě ďas!" pravil Tarantěv, nemotorně sebou strkaje ze dveří. „Ty jsi teď, brachu, nějak . . . Promluv si s Ivanem Matvějičem a neopovažuj se přijet bez peněz."

II.

Když Tarantěv odešel, Oblomov nepříjemně naladěn sednul do svého křesla a dlouho, dlouho se namáhal, zbýti se hrubého dojmu. Konečně si vzpomněl na dnešní jitro a nestvůrná představa Tarantěva vytratila se mu z hlavy; na jeho tváři objevil se zase úsměv.

Postavil se před zrcadlo, dlouho si upravoval nákrčník, dlouho se usmíval a díval se na svou tvář, nenalezne-li na ní stopy horoucího jejího políbení.

„Dvojí »nikdy«," pravil v tichém, radostném rozechvění; „a jaký je mezi nimi rozdíl: jedno už uvadlo a druhé rozkvetlo v takovou nádheru . . ."

Pak se zamyslil a hroužil se ve své zamyšlení stále hloub a hloub. Cítil, že světlý, bezoblačný svátek jeho lásky minul, že láska skutečně se mu stala povinností, že splynula s celým jeho životem, přešla v pravidelný svůj průběh a začala blednout, pozbývala duhového svého zbarvení.

Dnes ráno snad zazářil poslední růžový její paprsek a nyní už nebude — zářiti tak skvěle, ale v skrytu zahřívati bude teď život; život ji pohltí a láska se konečně stane mocnou, ale skrytou jeho pružinou. A od této chvíle budou projevy její tak prosty, obyčejny.

Báseň je u konce a nastává přísná historie: běhání na úřad, pak jízda do Oblomovky, přestavování domu, zastavení jmění, stavění silnice, nekonečné tahanice s mužíky, rozvrh práce, žeň, mlácení, louskání účtů, starostlivý obličej správce, šlechtické volby, zasedání v soudu.

Sem tam, jen zřídka kdy zablýskne Olgin pohled, zazvučí Casta diva, ozve se chvatný polibek a už zase aby jel do práce, do města, pak zase správce, zase aby louskal účty.

Přijeli hosté — a ani tu nebude proň útěchy: začnou mluvit o tom, mnoho-li kořalky kdo napálil ve svém závodu, kolik loket sukna kdo dodává eráru . . . Co to má znamenat? To-li si sliboval? To že má být život? . . . A lidé přes to žijí tak, jakoby v tom byl život celý. I Andrejovi se takový život líbí!

Ale ženění, svatba — v tom je přece poesie života, to už je hotový, rozvitý květ. Představil si, jak vede Olgu k oltáři: oranžovou větvičku má na hlavě, je zahalena v dlouhé závoje. Zástupem se nese šepot údivu. Stydlivě, s lehce zvlněnou hrudí, s tím svým hrdým a graciosním pochýlením hlavy podá mu ruku a neví, jak pohlédnout na všechny. Hned úsměv zazáří její tváří, hned slzy se objeví v jejích očích a hned zas ten záhyb nad obrvím zahraje jakousi myšlénkou.

Doma, až hosté odjedou, posud v nádherném svém oděvu, vrhne se mu na prsa, jako dnes. — —

„Ne, zaběhnu k Olze, nemohu přemýšlet a citům se oddávat sám," blouznil Oblomov. „Povím to všem, celému světu . . . ne, napřed tetičce, pak baronu, dopíšu Štolcovi — ten se podiví! Potom Zacharovi: pokloní se až k nohám, a zaječí radostí, dám mu pětadvacet rublů. Přijde Anisja, lovit bude ruku, by ji políbila, dám jí deset rublů; pak . . . pak radostí vzkřiknu na celý svět, tak vzkřiknu, že řekne svět: „Oblomova potkalo štěstí, Oblomov se žení!« Nyní poběhnu k Olze: tam mne čeká dlouhé šepotání, tajemná úmluva, jak slíti dva životy v jeden! . . .«

Odběhnul k Olze. Ta s úsměvem vyslechla všechny jeho sny; ledva se však vzchopil, aby šel a řekl o všem tetě, stáhlo se její obočí tak, že se Oblomov až zalekl.

„Nikomu ani slova!“ pravila Olga a přiloživši ke rtům prst, hrozila mu, aby mluvil tiše, ať ho tetička v druhém pokoji neslyší. „Ještě není čas!“

„A kdy tedy, je-li mezi námi rozhodnuto o všem?“ netrpělivě otázal se Oblomov. „Co budeme nyní dělat? Čím začít?“ ptal se. „Nebudeme přece sedět se založenýma rukama. Nastává povinnost, seriosní život . . .“

„Ano, nastává,“ opáčila po něm Olga, upřeně pohlížejíc na něho.

„Nu a tu jsem chtěl učiniti první krok, jíti k tetičce . . .“

„To je poslední krok.“

„Který je první?“

„První vede . . . do úřední kanceláře: bude třeba přec vyhotoviti nějakou listinu?“

„Ano . . . půjdu tam zítra . . .“

„Proč ne dnes?“

„Dnes . . . dnes, takový den a já mám od tebe odejít, Olgo?“

„Nuže, dobrá, zítra. A potom?“

„Potom . . . promluviti s tetou, dopsat Štolcovi.“

„Ne, potom třeba zpět do Oblomovky. Andrej Iványč přece psal, čeho je tam třeba, já nevím, co tam máte na práci, stavbu, či co?“ otázala se, dívajíc se mu do tváře.

„Bože můj!“ pravil Oblomov, „kdybych měl poslouchat Štolce, do smrti se k tetě nedostanu! Tvrdí, že musím začít se stavbou domu, pak silnice, školy . . . To mám práce na celý život a ještě nebudu hotov. Pojedeme tam, Olgo, spolu a potom . . .“

„A kam pojedeme? Je tam dům?“

„Ne, starý je špatný, schody na zápraží, myslím, už docela se rozpadly . . .“

„Kam se tedy nastěhujeme?“ otázala se.

„Musím zde vyhledati nějaký byt.“

„Proto také musíš zajet do města, poznamenala, „to je druhý krok.“

„Potom . . .“ začal Oblomov.

„Učiň jen napřed ty dva a pak teprv . . .“

„Co je to?“ teskně pravil sám k sobě Oblomov: „žádné dlouhé šepotání, žádná tajemná úmluva o splynutí dvou životů v jeden! Všechno se jaksi obrací na jinou stranu. Jaká je divná ta Olga. Nezastaví se na jednom místě, nezamyslí se sladce nad poetickým okamžikem, jakoby vůbec nikdy nesnila, necítila potřeby pohroužiti se v zamyšlení. Hned zajeď k soudu, vyhledej byt — celý Andrej! Jakoby se spolu byli smluvili o tom, jak život neustále pohánět jen ku předu.“

Druhého dne vypravil se do města s listinou opatřenou kolkem, napřed k soudu: jel nerad, zíval a ohlížel se na obě strany. Nevěděl dobře, kde je soudní budova a zajel proto k Ivanu Gerasimoviči, by se optal, v kterém départementu pověřuje se plnomocenství.

Ten se zaradoval příchodu Oblomova a bez snídaně nechtěl jej propustit. Poslal pak ještě pro svého přítele, aby se ho přeptal, čeho je tu třeba, poněvadž se už dávno podobnými záležitostmi nezabýval.

Snídaně a porada skončily ve tři hodiny, k soudu už bylo pozdě, zítra je sobota — tu se neúřaduje, nezbývalo než odložiti věc až do pondělka.

Oblomov se vypravil na Vyborgskou Stranu do nového svého bytu. Dlouho jel ulicemi mezi dlouhými řadami plotů. Konečně našel strážníka; ten prohlásil, že byt dlužno hledat v druhé čtvrti v jedné řadě s touto ulicí — a ukázal mu ještě jednu ulici bez domů, s ploty, travou a zaschlými v blátě kolejemi.

Zase jel Oblomov, se zálibou prohlížeje si u plotů kopřivy a zeza plotů přesahující jeřabiny. Strážník mu konečně ukázal starý domek na dvoře a dodal: „Zde je to“.

„Dům vdovy po kolležském*) sekretáři Pšenicinu,“

*) kollegium — sbor tedy přísedící sboru.

přečetl si Oblomov na vratech a napotom kázal vjeti do dvora.

Dvůr nebyl větší malé světnice, takže koleska narazila vojem o roh a vyplašila hejno slepic, které s kdákotem se daly na útěk a z části se i rozletěly na různé strany; velký černý pes začal sebou na řetěze cloumat na pravo i v levo a zoufale štěkaje namáhal se chytiti koně za nozdry.

Oblomov seděl v kolesce právě proti oknům a nechtělo se mu z kolesky. V oknech vyložených resedou, fialami a měsíčky zamihly se hlavy. Jaks taks vylezl z kolesky; pes zaléval se ještě zuřivějším štěkotem.

Vyšel na zápraží a srazil se s vrásčitou stařenou oblečenou v sarafán se zatknutým za pás podolkem.

„Koho hledáte?“ otázala se.“

„Hospodyni domu, paní Pšenicinovou.“

Stařena jakoby nerozuměla, sklonila hlavu.

„Snad Ivana Matvějiče?“ otázala se. „Není doma; je ještě v kanceláři.“

„Musím mluvit s paní domu,“ pravil Oblomov.

V domě zatím stále ještě šukáno sem, šukáno tam. Hned z jednoho, hned z druhého okna vyhlédla hlava, a za stařenčinými zády dveře se hned pootevřely a hned zase přivřely; nakukovalo jimi několik tváří.

Oblomov se obrátil; na dvoře zvědavě si ho prohlížely dvě děti, chlapec a děvče. Odkudsi se vyštrachal rozespalý mužík v tulupu*) a zacláněje si rukou oči před sluncem, lenivě se díval na Oblomova a kolesku.

Pes stále ještě mocně a přerývaně štěkal, a sotva se Oblomov pohnul nebo kůň cvaknul kopytem, začal sebou na řetěze zmítat a výt bez ustání.

Za plotem v pravo viděl Oblomov nekonečnou zahradu s kapustou, v levo za plotem viděti bylo několik stromů a zelenou dřevěnou besídku.

---

*) beránčí kožich.

„Chcete mluvit s Agafjou Matvějevnou?“ otázala se stařena; „co jí chcete?“

„Řekni paní domu“, pravil Oblomov, „že s ní chci mluvit, najal jsem zde byt.“

„Vy jste teda ten nový nájemník, známý Micheje Andrejiče? Posečkejte, hned to vyřídím.“

Otevřela dvéře, ode dveří uskočilo a na útěk do světnice se dalo několik hlav. Oblomov zahlédnul jakousi ženu s nahou šíji, nahými lokty, bez čepce, bílou, dosti při těle; usmála se, že ji zahlédnul cizí člověk a také se dala na útěk.

„Račte do pokoje,“ pravila stařena, obracejíc se k němu a uvedla Oblomova malounkou předsíní do dosti prostranného pokoje a poprosila jej, aby posečkal. „Hospodyně hned přijde,“ dodala.

„A pes pořád ještě štěká!“ pomyslil si Oblomov, rozhlížeje se pokojem.

Oči jeho pojednou utkvěly na známých předmětech, celá světnice byla zavalena jeho příslušenstvím. Stoly zaprášeny, židle v hromadě navaleny na postel, matrace, nádobí, skříně, všechno v nepořádku.

„Co to? Nerozestaveno, neuklizeno?“ pravil. „To je hanebné!“

Pojednou vrzly za ním dvéře a do pokoje vešla tatáž žena, kterou byl zahlédnul s nahou šíjí a lokty.

Bylo jí asi třicet let. Byla velice bílá a plná v tváři, takže se zdálo, jakoby ruměnec tvářemi nemohl ani proniknout. Obočí skoro ani neměla, na místě jich táhly se jen jakoby naběhlé, poněkud lesknoucí se proužky řídkých, světlých vlásků. Šeré, prostosrdečné oči měly tentýž výraz jako celá tvář; ruce měla bílé, ale silné, přihrublé s vystupujícími na venek velkými uzly modrých žil.

Šaty na ní div nepraskly a bylo patrno, že se neutíkala k nižádným umělým prostředkům (ba ani zbytečné jupky neměla na sobě) aby zveličila rozměry svých ňader a zmenšila objem taille. Proto poprsí její třeba v šaty upjaté, když neměla na sobě šátek, mohlo malíři nebo so-

chaři sloužiti za model silné, zdravé hrudi beze vší ujmy na její stydlivosti. Oblek její u srovnání s parádním jejím shawlem a parádním čepcem zdál se obstarožným a obnošeným.

Neočekávala návštěvy; proto když si Oblomov přál s ní mluvit, hodila přes domácí, všední šat sváteční svůj shawl a hlavu přikryla čepcem. Vešla plaše a zastavila se, nesměle pohlížejíc na Oblomova.

Připovstal a poklonil se jí.

„Mám potěšení mluvit s paní Pšenicinovou?“ otázal se.

„Ano!“ odpověděla. „Vy byste, myslím, rád mluvil s mým bratrem?“ ptala se ostýchavě. „Je v kanceláři, před pátou nikdy nepřichází.“

„Ne, chtěl jsem mluvit s vámi,“ začal Oblomov, když byla usedla co možná nejdál od něho na divan a hleděla na cípy svého shawlu, který ji jak záclona přikrýval do půl těla. Ruce také schovávala pod shawlem.

„Najal jsem zde byt; okolnosti se však na tolik změnily, že si musím hledat byt v jiné části města, proto jsem přišel s vámi o tom promluvit . . .“

Tupě jej vyslechla a tupě se zamyslila.

„Bratr není doma,“ pravila pak.

„Ale dům je přece váš?“ otázal se Oblomov.

„Můj,“ odpověděla krátce.

„Myslil jsem tedy, že můžete sama o tom rozhodnout – —“

„Ale když není bratr doma; všechny naše záležitosti vyřizuje on,“ pravila monotonně, poprvé pohlédnuvši na Oblomova zpříma a sklopivši opět oči k shawlu.

„Má prostý, ale příjemný obličej,“ usoudil blahosklonně Oblomov; „musí to být dobrá žena!“

V tom dveřmi dovnitř se prosoukla hlava děvčátka. Agafja Matvějevna potají s výhrůžkou pokynula jí hlavou a děvče zmizelo.

„A kde slouží váš bratr?“

„V kanceláři.“

„V jaké?“

„Kde zapisují mužíky . . . nevím, jak se jmenuje.“

Prostomyslně se usmála a v tomtéž okamžiku nabyla její tvář obvyklého svého výrazu.

„Bydlíte zde sama se svým bratrem?“ otázal se Oblomov.

„Ne, mám dvě děti po nebožtíku muži: chlapci je osm let, děvčeti šest,“ dosti ochotně odpověděla hospodyně a tvář její poněkud oživla: „potom je u nás ještě naše babička, nemocná, ledva chodí a to jen do kostela; dříve s Akulinou chodila na trh, ale od sv. Mikuláše přestala; začaly jí nohy otékat. I v kostele sedí většinou na schodě. A to je všechno. Někdy švakrová přijde na návštěvu a Michej Andrejič.“

„A Michej Andrejič bývá u vás často?“ otázal se Oblomov.

„Tak jednou za měsíc; jsou s bratrem velicí přátelé, vždycky bývají jen spolu . . .“

A odmlčela se, když byla vyčerpala zásobu všech myšlének a slov.

„Jak ticho je zde u vás!“ pravil Oblomov. „Kdyby pes neštěkal, dalo by se mysliti, že tu živé duše nebydlí.“

Usmála se mu v odpověď.

„Často vycházíte z domu?“ otázal se Oblomov.

„V létě někdy se stane. Tuhle na Iljinský pátek byli jsme u továren na prach.“*)

„Bývá tam mnoho lidu?“ otázal se Oblomov, dívaje se na vysokou, tuhou, jak poduška divanu nehybnou její hruď pod rozhrnutým šátkem.

„Ne, letos tam nebylo mnoho lidí; od rána pršelo a tak se to všechno rozprchlo. Ale jindy tam bývá moc a moc lidí.

„Kam ještě chodíváte?“

„My málokam. Bratr s Michejem Andrejičem chodí

---

*) Veliké továrny na východní straně Petrohradu. Red.

někdy k tůni, kde chytají ryby a vaří si tam potom rybí polévku, ale my z domu ani nevyjdem.“

„Pořád doma?“

„Bůh je můj svědek, že pořád. Loni jsme byli v Kolpině*) také do našeho hájku jdu někdy na procházku. Čtyřiadvacátého června má bratr svátek a tu míváme hostinu: všichni úředníci z kanceláře bývají u nás na obědě.“

„A na návštěvy nejezdíte?“

„Bratr ano, ale já s dětmi bývám na obědě jen u příbuzných s mužovy strany a to jenom na Boží hod velkonoční a o vánocích.“

Hovořiti už nebylo o čem.

„Máte květiny? Ráda chováte květiny?“ otázal se.

Usmála se.

„Ne,“ pravila, „nemám kdy se s květinami zabývat. To děti s Akulinou zaběhly do hraběcí zahrady a zahradník jim je dal, ale geranium a aloe jsem už měla dávno před tím, ještě za života muže.“

V tom do pokoje náhle vtrhla Akulina; v rukou křídloma jí plácal a zoufale kokrhal veliký kohout.

„Agafjo Matvějevno, mám toho kohouta dát hokynáři?“ ptala se.

„Co tu chceš, co tu chceš! Hned se mi kliď!“ pravila hospodyně stydlivě. „Vidíš, že mám návštěvu!“

„Já se přišla jen optat,“ pravila Akulina a vzala kohouta za nohy, hlavou dolů, „sedmdesát kopejek za něho dává.“

„Kliď se, kliď do kuchyně!“ pravila Agafja Matvějevna, „Toho kropenatého mu dej a ne toho,“ dodala chvatně a zastyděla se, schovala ruce pod shawl a upřela oči k zemi.

„Hospodářství!“ pravil Oblomov.

„Ano, my máme mnoho slepic; prodáváme vejce a kuřata. Z naší ulice zde, z okolních vill a hraběcího domu

*) Osada asi 25 verst jihovýchodně od Petrohradu. Pozn. red.

berou jen od nás," odpověděla, pohlédnuvši na Oblomova už mnohem směleji.

A Agafja Matvějevna nabývala čilého, starostlivého vzezření tváře; i tupost její zmizela, když se rozhovořila o známém jí předmětě. Na každou otázku však, netýkající se určité, známé jí záležitosti, odpovídala úsměvem a mlčením.

„To by se mělo dát do pořádku," poznamenal Oblomov, ukazuje na hromadu svého nářadí . . .

„Chtěly jsme, ale bratr nedal," přerušila jej živě a pohlédla na Oblomova už docela směle: „Bůh ví, co prý tam ve stolech a ve skříních má, povídal: něco se ztratí — a my to pak odskáčeme . . ." odmlčela se a usmála se.

„Jaký opatrný je váš bratr!" poznamenal Oblomov.

Znovu se lehce zasmála a tvář její nabyla zas obvyklého svého výrazu.

Úsměv hrál při ní více úlohu naučené formy, kterou zakrývala svoji nevědomost, co a jak v daném případě promluvit nebo jak jednat.

„To by mně trvalo příliš dlouho, než bych se ho dočkal," pravil Oblomov, „vyřídíte mu snad, že pro nenadále okolnosti bytu nyní nepotřebuji a proto že ho prosím, aby přepustil byt jinému, já se také po někom poohlédnu, kdo by chtěl . . ."

Poslouchala tupě, rovnoměrně pomžikujíc očima.

„A co se týče kontraktu, buďte tak dobrá a vyřiďte mu . . ."

„Ale když on není doma," opakovala znovu, „račte raději přijít zítra zas: zítra je sobota, v sobotu on do kanceláře nejde . . ."

„Jsem hrozně zaměstnán, nemám ani chvilku kdy," vymlouval se Oblomov. „Neobtěžujte si mu říci pouze tolik: závdavek že vám zůstane a nájemníka že vám vyhledám, pak . . ."

„Bratr není doma," monotonně pravila Agafja Matvějevna, „nějak dlouho nejde . . ." A vyhlédla na ulici. „Chodívá vždy tady kolem oken, vidím ho, když jde, ale nejde!"

„Nu, já už musím . . .“ pravil Oblomov.

„A až bratr přijde, co mu mám vyřídit: kdy přijedete?“ otázala se a povstala s divanu.

„Vyřiďte mu, oč jsem vás prosil,“ pravil Oblomov, „že okolnosti . . .“

„Kdybyste zítra sám ráčil přijet a promluvil s ním,“ opakovala Agafja Matvějevna.

„Zítra nemohu.“

„Nuž, tedy pozítří, v neděli: po mši míváme obyčejně vodku a nějaký zákusek k svačině. Michej Andrejič také někdy přijde.“

„Michej Andrejič že také přijde?“ otázal se Oblomov.

„Bůh je můj svědek, že ano,“ dodala.

„Ale já pozítří nemohu,“ netrpělivě se vymlouval Oblomov.

„Tož na druhý týden . . .“ poznamenala. „A kdy se míníte stěhovat? Dala bych vymýt podlahy a otříti prach,“ otázala se.

„Nebudu se stěhovat,“ pravil.

„Jakže? A kam dáme věci?“

„Buďte tak dobrá a řekněte svému bratrovi,“ začal Oblomov, každé slovo pronášeje zvlášť a upíraje oči přímo na její ňadra; „že okolnosti . . .“

„Ale co tak dlouho nejde, ani ho vidět nikde není,“ pravila monotonně, vyhlížejíc přes plot, oddělující ulici a dvůr. „Znám už jeho krok; po dřevěném dláždění je dobře slyšet, jak kdo chodí. Jde tudy málo kdo . . .“

„Vyřídíte mu tedy, oč jsem vás prosil?“ klaněje se a odcházeje pravil Oblomov.

„Za půl hodiny už by tu byl sám . . .“ s nezvyklým při ní nepokojem pravila hospodyně, a to tak, jakoby i hlasem chtěla zdržeti Oblomova.

„Nemohu déle čekat,“ rozhodnul se, otvíraje dvéře.

Pes, jakmile jej uzřel na zápraží, zalil se štěkotem a začal sebou zas na řetěze trhati. Kočí, který opíraje se o loket zatím spal, začal s koni couvat: slepice zděšeně

se zase rozprchly na všechny strany; oknem vyhlédlo několik hlav.

„Řeknu tedy bratrovi, že jste tu byl,“ neklidně poznamenala hospodyně, když Oblomov vsedl do kolesky.

„Ano, a řekněte mu, že pro nahodilé okolnosti nemohu být podržeti pro sebe a že jej přepustím jinému nebo aby sám . . . někoho . . . vyhledal . . .“

„V tu chvíli už vždycky přichází . . .“ pravila, roztržitě jej poslouchajíc. „Řeknu mu, že jste chtěl přijeti ještě jednou.“

„Ano, některý den sem zajedu,“ pravil Oblomov.

Za zuřivého štěkotu psa vyjela koleska ze dvora a potácela sebou po zaschlých hrudách nedlážděné ulice.

Na konci ulice objevil se jakýsi člověk prostředních let v obnošeném paletu s velkým balíkem listin pod paždí, s tlustou holí a v kaučukových kaloších, přes to, že byl suchý a horký den.

Šel rychle, ohlížel se po stranách a tolik dupal, jakoby každým tím krokem chtěl dřevěnou dlažbu prorazit. Oblomov se za ním ohlédl a viděl, že zahnul do vrat k Pšenicinové.

„To přišel, myslím, její bratr!“ usoudil v duchu. „A vezmi ho ďas! Proklábosil bych s ním ještě ale hodinu a mně se už chce jíst! A horko je! A Olga na mne čeká . . . Až po druhé.“

„Jeď rychleji!“ pravil kočímu.

„A poohlédnout se po jiném bytě!“ vzpomněl si pojednou, ohlížeje se po plotech na obou stranách. Teď musím zas nazpět, na Mořskou nebo do Koňušenné . . .*) až podruhé!“ rozhodl sám u sebe.

„Jeď rychleji!“

---

*) ulice ve středu města. Pozn. red.

III.

Ku konci srpna dalo se do deště a ve villách, kde měli kamna, začalo se kouřit z komínů; kde kamen nebylo, tam lidé chodili s ovázanými tvářemi, až na konec venkovská sídla poznenáhlu začala pustnout.

Oblomov do města ani nevkročil, až jednoho rána kolem jeho oken odváželi a odnášeli nábytek Iljinských. Ačkoliv se mu už nezdálo nižádným velikým skutkem přestěhovati se, poobědvati někde na cestě, nelehnouti si celý den, nicméně nevěděl, kam na noc složiti hlavy.

Aby ve ville zůstal sám, když park a háj osaměl, okenice v oknech Olginých byly zavřeny, zdálo se mu holou nemožností.

Prošel se po prázdných svých pokojích, obešel park, sestoupil s kopce a smutek sevřel jeho srdce.

Poručil Zacharovi a Anisje, aby zajeli na Vyborgskou Stranu, kde mínil zůstati, až by našel byt nový, sám pak odejel do města, poobědval na rychlo v hostinci a večer proseděl u Olgy.

Ale podzimní večery v městě nepřipomínaly mu ani v nejmenším dlouhých, světlých dnů a večerů v parku a v háji. Zde se s ní už nemohl scházet dvakrát, třikrát za den; zde už nepřiběhla k němu Kaťa a Zachara nemohl poslat s lístkem na pět verst daleko. A celá ta letní, kvetoucí báseň lásky jakoby vázla, plynula lenivěji, jakoby se jí nedostávalo látky.

Někdy mlčeli i celé půl hodiny. Olga se zabrala do práce, jehlou sama pro sebe čítala mřížky vzorku, zatím co Oblomov se ztrácel v chaosu myšlének, žije v budoucnosti, daleko, daleko od přítomné chvíle.

Jen někdy, upřeně se dívaje na ni, zachvěl se vášní, nebo zas mimoděk pohlédne naň Olga a usměje se, zahlédnuvši paprsek něžné pokory, tichého štěstí v jeho očích.

Tři dny tak za sebou jezdil k Olze do města a obědval u nich pod záminkou, že nemá v bytě ještě všechno při-

praveno, že ještě ten týden se bude stěhovat a proto se ani nezařizuje ve svém bytě jako doma.

Ale čtvrtého dne se mu zazdálo, že by už nebylo vhodné, aby přišel zas; potoulal se chvíli kolem domu Iljinských a povzdechnuv si, odejel domů.

Pátého dne u Iljinských neobědvaly doma.

Šestého dne mu Olga řekla, aby přišel do jakéhosi obchodu, že tam bude a potom že jí může pěšky doprovodit domů, ekypáž že nechají jeti za sebou.

To všechno bylo tak nepohodlné; oba potkávali známé, pozdravovali se navzájem, někteří se i zastavovali a mluvili s nimi.

„Ach, ty Bože můj, je to soužení!“ pravil, všechen spocen strachem a nepohodlnou situací.

Teta také na něho hledí svýma unavenýma velkýma očima a zádumčivě voní ku svým kapkám, jakoby on byl příčinou toho, že jí bolí hlava. A ta nekonečná jízda! Jede, z Vyborgské Strany sem a večer zpět — celé tři hodiny!

„Zmíníme se o tom tetičce,“ naléhal Oblomov; „potom mohu u vás zůstat celý den a nikdo nebude mít co proti tomu namítat.“

„A u soudu jsi byl?“ otázala se Olga.

Oblomova tak všechno svádělo, aby řekl: „byl a všechno jsem obstaral“, ale věděl, že Olga jen na něho pohlédne pronikavýma svýma očima a ihned mu lež vyčte z obličeje. Místo odpovědi povzdychnul.

„Ach, kdybys ty věděla, jak je to těžké!“ pravil.

„A s bratrem své hospodyně jsi mluvil? Vyhledal jsi byt?“ otázala se ho pak, nepozdvihujíc očí.

„Ráno nikdy není doma a večer jsem vždycky zde,“ pravil Oblomov a měl radost z toho, že se má nač vymluvit.

Nyní si povzdychla Olga, neřekla však na to ničeho.

„Zítra najisto promluvím s bratrem hospodyně,“ konejšil ji Oblomov; ‚zítra je neděle, to bude doma.“

„Dokud to všechno nebude obstaráno,“ pravila Olga

zádumčivě, „s ma tante promluvit nemůžeme a budeme nuceni říděcji se scházet . . .“

„Ano, ano . . . máš pravdu,“ dodal Oblomov bázlivě.

„Obědvej u nás v neděli, pak v obvyklý náš den a mimo to třebas ještě ve středu, sám,“ rozhodla Olga. — A mimo to se můžeme vidět i v divadle; dovíš se, kdy do d vadla jedeme, a přijeď také.“

„Ano, to je pravda,“ pravil Olomov a měl radost, že starost o to, kdy se mají sejít, vzala na sebe.

„Vydaří-li se pěkný den,“ dodala „pojedu do Letního sadu na procházku a ty můžeš přijít tam; to nám připomene park . . . park!“ opakovala s pohnutím.

Mlčky jí políbil ruku a rozloučil se s ní do neděle. Olga unyle provázela jej očima, pak sedla k pianu a celou duší svou pohroužila se v hudbu. Srdce její nad čímsi plakalo, plakaly i zvuky. Chtěla zpívat — nebylo jí do zpěvu!

Následujícího dne Oblomov vstal a oblékl na sebe svůj zvláštní kabátek, který nosil na letním sídle. S županem se dávno rozloučil a dal ho zavříti do skříně.

Zachar, jak obyčejně, nejistě nesa v rukou tác, nemotorně se blížil ke stolu s kávou a preclíky. Za Zacharem dveřmi jak obyčejně, protáhla se do půl těla Anisja; dávala pozor, donese-li Zachar šálky až na stůl, a ihned bez hluku zase zmizela, postavil-li Zachar bez pohromy podnos na stůl, nebo skokem přiběhla k němu, když s podnosu mu něco padalo na zem, zatím co rukou přidržoval ostatní. Zachar při tom začal nadávat z počátku tomu, co upadlo, pak ženě a loktem se jí rozehnal po prsou.

„Jaká to výborná káva! Kdo ji vaří?“ otázal se Oblomov.

„Paní sama,“ pravil Zachar, „už šestý den a vždycky ona sama. ‚Vy‘ povídá, dáváte mnoho cikorky a kávu nedovařujete. Dejte sem, já ji uvařím sama.‘ “

„Je výborná!“ opakoval Oblomov, nalévaje si druhý šálek. „Poděkuj jí.“

„Tu je ona sama," pravil Zachar, ukazuje na polootevřené dvéře od sousední světnice. „Tam má kuchyň nebo co, všechno dělá tam, má tam i čaj, cukr, kávu i nádobí."

Oblomov viděti mohl jen záda hospodyně, zátylí, část bílé šíje a nahé lokty.

„Co se tam těmi lokty tak živě rozhání?" otázal se Oblomov.

„Kdož pak to ví! Krajky snad žehlí, či co."

Oblomov sledoval pohyby jejích loktů, jak se ohýbala a zase přímila její záda.

Když se ohnula, dole viděti bylo čistou sukni, čisté punčochy a okrouhlá, plná lýtka.

„Činovnice a lokte má jako nějaká hraběnka: a k tomu ještě s jamkami," pravil k sobě v duchu Oblomov.

V poledne se přišel Zachar ptát, není-li libo okusiti jejich pirohů: „Paní kázala, bych vám nabídl. Dnes je neděle, pekou piroh!"

„No, to bude, myslím, pěkný piroh!" nedbale pravil Oblomov. „S česnekem a mrkví . . ."

„Není o nic horší, než náš oblomovský," poznamenal Zachar, „s kuřaty a čerstvými hříbky."

„Ach, to tedy ovšem musí být dobrý; přines mi jej! Kdo je peče? Snad ne ta stará baba?"

„Kdepak ta," s opovržením pravil Zachar, „kdyby nebylo paní, ta by nedovedla ani těsto zadělat. Paní je sama pořád v kuchyni. Piroh pekly spolu s Anisjou."

Za pět minut prosoukla se k Oblomovu z vedlejšího pokoje nahá ruka ledva přikrytá známým Oblomovu shawlem a s talířkem, na kterém se kouřil horkou páru ze sebe vydávající veliký kus pirohu.

„Pěkně děkuji," přívětivě pravil Oblomov, přijímaje piroh a nahlédnuv dveřmi, upřel pohled na vysokou její hruď a nahá ramena. Dvéře se chvatně zavřely.

„Není libo vodky?" otázal se hlas.

„Nepiji žádné; pěkně děkuji," pravil Oblomov ještě přívětivěji. „Jakou máte?"

„Svou, domácí, sami ji nakládáme, z rybízového listí."

„Nikdy jsem ještě nepil vodky z rybízového listí, dovolte, já ochutnám!“

Nahá ruka se opět protáhla s talířkem a sklínečkou vodky. Oblomov ji vypil: velice mu zachutnala.

„Děkuji vám srdečně,“ pravil, snaže se nahlédnouti dveřmi, ale dvéře zas zapadly.

„Co že nedáte na sebe pohlednout, abych vám mohl říci dobrý den?“ vyčítal jí Oblomov.

Hospodyně se za dveřmi usmála.

„Jsem ještě ve všedních šatech, pořád jsem byla v kuchyni. Hned se obléknu; bratr přijde brzy z kostela,“ odpověděla.

„Ach, à propos, bratr,“ podotkl Oblomov, „musím s ním promluvit. Poproste ho, aby ke mně přišel.“

„Dobře, řeknu mu to hned, jak přijde.“

„A kdo to u vás kašle?“ otázal se Oblomov.

„To je babička; kašle nám už osmý rok.“

A dvéře se zavřely.

„Jaká je . . . jednoduchá,“ pomyslil si Oblomov, „a má při sobě něco . . . A tak čistě si chodí!“

Až dosud se s jejím bratrem nebyl seznámil. S postele viděl jen a to zřídka kdy, jak ráno mřížovím plotu se zamihnul jakýsi člověk s velikým balíkem spisů pod paží a mizel za rohem, pak k páté hodině vraceje se, podle oken zamihnul se zase tentýž člověk, s týmž balíkem a zmizel na zápraží domu. Slyšeti ho v domě nebylo.

A přece bylo pozorovati, že tam bydlí lidé, zvláště z rána: v kuchyni chřestí nože, oknem je slyšet, jak v koutě cosi kutí baba, jak domovník štípe dříví nebo na dvoukolovém vozíku přiváží bečku s vodou; za zdí pláčí děti nebo se rozléhá úporný, suchý kašel stařeny.

Oblomov měl čtyři pokoje, t. j. celé parádní popředí. Paní s rodinou obývala dva neparádní pokoje, bratr pak bydlel nahoře, v tak zvaném světlíku.

Kabinet a ložnice Oblomova byly okny obráceny na dvůr, přijímací pokoj k zahrádce a salon k velké zahradě

s kapustou a zemáky. V saloně byla okna zavěšena cicovými vylínalými záclonami.

Ke zdem tlačily se prosté, ořechové židle, pod zrcadlem stál karetní stolek; na oknech se tísnily květináče s geraniem a muškáty a visely čtyři klícky s čížky a kanárky.

Bratr vešel po špičkách a na uvítání Oblomova odpověděl trojnásobnou poklonou. Poloúřední uniformu měl zapjatou na všechny knoflíky, tak že nebylo možno rozeznati, má-li na sobě prádlo čili nic; nákrčník měl zavázaný v jednoduchý uzel a cípy zastrčeny dovnitř.

Byl asi čtyřicet let stár; vlasy měl na čele vzpřímeny v chochol, na spáncích podobné dva nedbalé, větru na vůli ponechané chocholy připomínaly uši psa prostřední velikosti. Šeré jeho oči nehleděly hned na předmět, ale s počátku jen pokradmu, a teprv pak utkvěly na určitém místě.

Za své ruce jakoby se styděl; když mluvil, hleděl je schovat buď obě najednou za svými zády nebo za zády schoval jen jednu a druhou schoval za ňadra. Když podával svému představenému listinu a něco v ní vysvětloval, držel jednu ruku za zády, prostředním prstem pak druhé ruky nehtem obráceným dolů opatrně upozorňoval na některý řádek nebo slovo; jakmile však byl hotov ihned zase ruku schoval nazad; to snad proto, že prsty jeho byly tlusté, červené a poněkud se třásly a tudíž ne bez příčiny se mu zdálo ne právě slušným, aby je často vystavoval na odiv.

„Ráčil jste si přát," začal, pohlédnuv na Oblomova svým dvojitým pohledem, „abych k vám přišel."

„Ano, chtěl jsem s vámi promluvit v příčině bytu. Prosím, posaďte se!" zdvořile odpověděl Oblomov.

Ivan Matvějič dal se zprvu dvakrát pobídnouti a teprv pak se osmělil sednout, nachýliv se tělem ku předu a stáhnuv ruce do rukávů.

„Okolnosti mne nutí, abych si vyhledal jiný byt," pravil Oblomov, „proto bych rád tento byt přepustil jinému."

„To je nyní těžké,“ namítl Ivan Matvějevič, zakašlal do prstů a rychle je zas schoval do rukávů; „kdybyste byl ráčil přijeti na sklonku léta, tenkrát sem chodilo mnoho lidí prohlížet si byt.‘

„Já tu byl ale vy jste nebyl doma.‘

„Sestra mi o tom povídala,‘ dodal činovník, ale neračte mít starost o byt. Bude se vám tu líbiti; či snad ptáci vás znepokojují?‘

„Jací ptáci?‘

„Slepice pane.‘

Oblomov sice už od časného rána slýchal pod okny neustále protivné kdákání kvočny a pištění kuřat, ale co na tom? Před ním se vznášel obraz Olgy a toho, co se dělo kolem něho, skorem si ani nevšíml.

Ne, to by nevadilo“, pravil: „myslil jsem, že mluvíte o kanárcích; začínají štěbetati hned z rána.“

„Vyneseme je,“ odpověděl Ivan Matvějič.

„Ani to by nic nedělalo“, poznamenal Oblomov; „ale okolnosti mně nedovolují, abych zde zůstal.“

„Jak je libo“, odpověděl Ivan Matvějič. „Ale nenajdete-li nájemníka, jak to bude se smlouvou. Dodržíte ji?... Budete mít škodu.“

„Kolik si čítáte?“ otázal se Oblomov.

„Hned přinesu účet.“

Přinesl smlouvu a účty.

„Tož za byt, pane, vám připadne osm set rublů v assignacích, sto rublů bylo vyplaceno závdavkem, zbývá sedm set rublů“, pravil.

„A to žádáte ode mně nájemné za celý rok, přes to, že u vás nebydlím ještě ani čtrnáct dní?“ nedal mu domluvit Oblomov.

„Jak jinak?“ krátce a přesvědčivě namítl Ivan Matvějič. „Sestra by jinak nespravedlivě utrpěla škodu. Je chudá vdova, žije jen z výnosu domu, leda že na kuřatech a na vejcích vydělá něco dětem na šatičky.

„Odpusťte, ale to nemohu“, ozval se Oblomov; „posuďte sám, nejsem tu ani čtrnáct dní, zač tedy?“

„Tu ve smlouvě to stojí“, pravil Ivan Matvějevič, ukazuje prostředním prstem na dva řádky smlouvy a prst ihned zas zmizel v rukávě, „račte číst: »Jestliže já, Oblomov, před časem bych se chtěl vystěhovati, jsem povinen buď za týchž podmínek obstarati jiného nájemce nebo v opačném případě učiniti jí, Pšenicinové, vyplacením nájemného za celý rok až do prvního června budoucího roku za právo«, četl Oblomov.

„Jakže?“ pravil. „Ale to je nespravedlivé.“

„Podle zákona úplně správně“, poznamenal Ivan Matvějevič. „Sám jste se ráčil podepsat; zde je podpis!“

Pod podpisem objevil se opět prst a ihned zase zmizel.

„Kolik že to dělá?“ otázal se Oblomov.

„Sedm set rublů“, tímtéž prstem ukázal Ivan Matvějevič, rychle jej stahuje po každé v pěst; „a za konírnu a kůlnu sto padesát rublů.“

A při tom zase vyjel prstem.

„Dovolte, já koní ani nemám, k čemu pak potřebuji konírnu a kůlnu?“ živě namítl Oblomov.

„V kontraktě to je“, poznamenal Ivan Matvějevič, prstem ukazuje na dotyčný řádek. „Michej Andrejič řekl, že koně mít budete.“

„Michej Andrejič lže!“ rozhorleně pravil Oblomov. „Dejte sem kontrakt!“

„Zde kopii račte si vzít, ale kontrakt patří sestře“. měkce odtušil Ivan Matvějevič, a chopil se kontraktu. „Mimo to za zahradu a užitky z ní na kapustě, řepě a jiném ovoci počítaje na jednu osobu,“ četl Ivan Matvějevič „průměrně dvě stě padesát rublů . . .“

„A chtěl zase prstem vjeti do účtu.“

„Jaká zahrada? Jaká kapusta? O tom nemám ani tušení, co to chcete?!“ s výhrůžkou skoro namítnul Oblomov.

„Tady v kontraktě to je; Michej Andrejič řekl, že byt najímáte i s tím . . .“

„Jakže, vy bez mého svolení rozhodujete o mém stolu? Nechci ani kapusty ani řepy . . .“ pravil Oblomov vstávaje.

Také Ivan Matvějevič vstal se židle.

„Odpusťte, jak bychom mohli bez vašeho svolení; zde je váš podpis!“ namítnul.

A tlustý prst zase se třásl na podpisu a celá listina třásla se mu v ruce.

„Kolik je toho celkem?“ netrpělivě otázal se Oblomov.

„Za vymalování stropu a dveří, za opravu oken do kuchyně, za nové petlice ku dveřím ještě jedno sto čtyřiapadesát rublů a dvacetosm kopejek v assignacích.“

„Jak? i to na můj účet?“ žasnul Oblomov. „To se přece vždycky děje na účet domácího pána. Kdo pak se bude stěhovat do bytu, který není v pořádku?“

„Zde v kontraktu stojí psáno, že na vaše útraty“, pravil Ivan Matvějevič z povzdálí ukazuje prstem na spis, kde to psáno bylo. „Celkem: tisíc tři sta padesát čtyry ruble a dvacet osm kopejek v assignacích!“ krátce doložil Ivan Matvějevič a schoval obě ruce i s kontraktem za zády.

„Kde je mám vzít? Nemám peněz!“ namítnul Oblomov, chodě po pokoji. „Potřebuju já vaši řepu a kapustu!“

„Jak je libo!“ tiše dodal Ivan Matvějevič. „Ale nedělejte si starostí, bude se vám tu líbit.“ dodal. „A co se peněz týče . . . sestra počká.“

„Nemohu zůstat, okolnosti mi nedovolují! Slyšíte?“

„K službám. Jak je libo“, pokorně odvětil Ivan Matvějevič, ustoupiv o krok.

„Dobře tedy, rozmyslím si to a vynasnažím se, abych někomu byt přepustil“, pravil Oblomov, pokynuv činovníku hlavou.

„To bude těžké, prosím, „ostatně, jak je libo!“ doložil Ivan Matvějevič a pokloniv se třikrát, vyšel ze dveří.

Oblomov vyňal tobolku a spočítal peníze: všeho všudy tři sta pět rublů. Ztrnul.

„Zač jsem vydal všechny ty peníze?“ s podivením, hrůzou skoro ptal se sám sebe Oblomov. „Začátkem léta mně poslali ze vsi tisíc dvě stě rublů a nyní mám všeho všudy tři sta.“

Začal počítat, rozpomínal se na všechna vydání, ale nemohl se rozpomenout nežli na dvě stě padesát rublů.

„Kam se poděly všechny peníze?“ pravil.

„Zachare, Zachare!“

„Co ráčíte?“

„Kam se poděly všechny naše peníze? Vždyť nemáme peněz!“ otázal se.

Zachar začat se hrabat v kapsách, vyndal půl rublu, desítikopeječku a položil je na stůl.

„Tady jsou, zapomněl jsem je vrátit, zbyly mně od stěhování,“ pravil.

„Co mně tu strkáš drobné? Řekni mně, kam se podělo osm set rublů!“

„Co já vím? Vím já, zač utrácíte? Co platíte izvozčíkům?“

„Ano, za ekypáže mnoho se vydalo“, vzpomněl si Oblomov, hledě na Zachara. „Nepamatuješ se, mnoholi jsme platili izvozčíku na venku?“

„Kdo si to má pamatovat?“ odtušil Zachar. „Jednou v neděli jste mi kázal vyplatit na třicet rublů, na to se pamatuju.“

„Nemohl's to zapisovat?“ vyčítal mu Oblomov. „Vidíš, jaká mizerie z toho pochází, neumí-li člověk ani číst ani psát!“

„Žil jsem dost dlouho i bez toho a sláva Bohu o nic hůř než jiní!“ namítnul Zachar, hledě stranou.

„Štolc má pravdu, v dědině se musí zřídit škola“, pravil k sobě v duchu Oblomov.

„Tamhle u Iljinských měli takového, uměl prý číst i psát,“ pokračoval Zachar, „a stříbro jim vytáhl z buffetu.“

„Pěkně děkuju!“ pomyslil si Oblomov postrašen. „To je pravda, ti, co se přiučili číst a psát — ti jsou vesměs

pranemravná cháska: jen po hospodách se to toulá s harmonikou při čaji . . . Ne, na školy je ještě čas! . . .“

„Nu a kam se poděly ostatní peníze?“ otázal se.

„Co já vím? Také Michejovi Andrejiči jste dával, ve ville . . .“

„Pravdaže,“ zaradoval se Oblomov, rozpomenuv se na tyto peníze. „Tož izvozčíku třicet, Tarantěvu, tuším, dvacet pět rublů . . . Zač ještě?“

Zádumčivě a tázavě hleděl na Zachara a Zachar zasmušile na něj.

„Anisja se nepamatuje?“ otázal se Oblomov.

„Kde by ta se pamatovala, husa hloupá? Ženská bude něco vědět!?“ s opovržením pravil Zachar.

„Nevzpomenu si!“ tesknĕ usoudil Oblomov; „nebyli snad u nás zloději?“

„Kdyby u nás byli zloději, vzali by všechno,“ pravil Zachar odcházeje.

Oblomov si sedl do křesla a zamyslil se. „Kde jen vezmu peníze?“ přemýšlel, až studený pot mu vystoupil na čele. „Kdy mi pošlou z domu a kolik?“

Pohlédl na hodiny; dvě hodiny, čas, aby jel k Olze. Na dnešek připadal smluvený u nich oběd. Pozvolna nabýval zas veselejší mysli, dal si zavolati izvoščika a jel na Mořskou.*)

IV.

Oblomov oznámil Olze, že mluvil s bratrem své domácí, a na rychlo sám od sebe dodal, že má naději tento týden přepustiti byt jinému.

Olga odjela před obědem s tetičkou kamsi na návštěvu, Oblomov pak šel poohlédnout se na blízku po nějakém bytě. Zašel do dvou domů; v jednom našel byt o čtyřech

*) Mořská (Morskaja) jest jedna z nejznámějších tříd Petrohradu bydlí tu nejzámožnější a nejvznešenější část obyvatelstva.

pokojích za čtyry tisíce rublů v assignacích, v druhém za pět pokojů žádali šest tisíc rublů.

„To je hrůza! to je hrůza!“ opakoval za sebou, zacpávaje si uši a utíkaje před udivenými domovníky. Když k těmto summám připočítal ještě zbývajících tisíc rublů, které měl zaplatiti Pšenicinové, lekl se té summy tak, že už dál ani nepočítal, přidal kroku a běžel k Iljinským. Tam byla společnost. Olga byla neobyčejně živa, mluvila, zpívala, klidila pochvaly. Jen Oblomov poslouchal roztržitě; a Olga přece mluvila a zpívala pro něho, aby neseděl tak se spuštěným nosem a těžkými víčky, aby i v něm ozýval se neustále hovor, zpěv, život.

„Přijeď zítra do divadla, máme loži,“ pravila.

„Večer, v blátě, takovou dálku!“ pravil k sobě Oblomov, ale pohlédnuv jí do očí, odpověděl na její úsměv úsměvem, že je s tím srozuměn.

„Předplať se na křeslo,“ dodala; „tento týden přijedou Majevští; ma tante je pozvala k nám do lože.“

A pohlédla mu do očí, aby věděla, jakou má z toho radost.

„Hospodine,“ pomyslil si Oblomov v úžase: „A já mám všeho všudy tři sta rublů.“

„Požádej zde barona; má tam všude známé, zítra pošle pro lístky.“

A zase se usmála, usmál se i on, dívaje se na ni a s úsměvem požádal barona, aby mu opatřil křeslo a ten rovněž s úsměvem uvolil se zaopatřiti mu lístek.

„Zatím seď v křesle, potom, až urovnáš všechny své záležitosti“, dodala Olga, „můžeš právem zaujmouti místo v naší lóži.“

A usmála se ještě jednou, jak se usmívala, když byla dokonale šťastna.

Ach, jaké štěstí jej pojednou ovanulo, když Olga poodhrnula poněkud záclonu svůdné, úsměvy jakoby květinami poseté dálky!

Oblomov i na peníze zapomněl; teprv následujícího dne, když kolem oken viděl se zamihnout balík Ivana

Matvějeviče, vzpomněl si na plnomocenství a požádal Ivana Matvějeviče, aby je dal u soudu legalisovat. Ten plnomocenství přečetl, prohlásil, že jeden jeho bod je nejasný a jal se Oblomovu vysvětlovati, v čem chyba záleží.

Listina byla na novo přepsána, konečně legalisována a vypravena na poštu. Oblomov vítězně to oznámil Olze a měl na dlouho zas pokoj.

Měl radost, že do té doby, než dojde odpověď, byt hledati nemusí a že tak zašetří trochu peněz.

„Mohlo by se i zde bydlet," pomyslil si, „je odtud sice všude daleko, ale v domě vládne tak přísný pořádek, takové slavné se tu vede hospodářství . . ."

Hospodářství dařilo se skutečně znamenitě. Oblomov měl sice svůj vlastní stůl, ale zrak hospodyně bděl i nad jeho kuchyní.

Ilja Ijič zašel jednou do kuchyně a zastal Agafju Matvějevnu s Anisjou, jak si leží takořka v náručí.

Existuje-li sympathie duší, tuší-li se zdaleka dvě příbuzná sobě srdce, pak důkaz o tom nikdy nebyl podán tak patrný, jak sympathií Agafji Matvějevny k Anisje a naopak. Pochopily a ocenily se navzájem ihned od prvního pohledu, slova, pohnutí.

Dle toho, jak si počínala Anisja, dle toho, jak ozbrojena pohrabáčem a hadrem, s rukávy vykasanými v pěti minutách do pořádku přivedla kuchyni, kde se půl roku netopilo, dle toho, jak smetákem jedním rázem smetla prach s polic, zdí a stolu; jak širokými rozmachy koštětem se po podlaze rozháněla; jak v mžiku z pece vyhrábla popel — ocenila Agafja Matvějevna ihned, jaká je Anisja a jak velikou pomocnicí by jí byla při hospodářství. Od té chvíle vykázala jí ve svém srdci zvláštní místo.

Anisji zase jen jednou stačilo viděti Agafju Matvějevnu, jak panuje ve své kuchyni, jak sokolíma těma očima bez obočí vidí každé nejapné pohnutí neohrabané Akuliny; jak hřmí její rozkazy, to a to ať se vyndá, postaví, ohřeje, posolí, jak na trhu jedním pohledem a (to už bylo mnoho!) jediným dotknutím prstu rozhodla, aniž se kdy zmýlila,

kolik měsíců má slípka, jak dlouho je leklá ryba, kdy trhána byla petržel, řezán byl salát — a Anisja s podivením a úctyplnou bázní pozvedla k ní oči a usoudila, že ona, Anisja se minula svým povoláním, že jejím působištěm — není kuchyně Oblomova, kde všechna její mrštnost, věčně napjatá nervosní zimničnost v pohybech upřena byla pouze na to, aby v čas zachytila v letu Zacharem upuštěný talíř nebo sklenici a kde zkušenost její a jemný smysl otupován byl rozmrzelou závistí a hrubou nadutostí mužovou. Obě ženy se navzájem pochopily a staly se nerozlučnými.

Když Oblomov neobědval doma, pomáhala Anisja v kuchyni domácí paní, z lásky k věci běhala z rohu do rohu, stavěla a odnášela hrnky, skoro v jednom a tomtéž okamžiku otvírata skříň, vyndavala, čeho bylo třeba a zavírala zas dříve, než se Akulinč vůbec zazdálo, oč jde.

V náhradu za to dostala Anisja vždy oběd, šest šálků kávy ráno a tolikéž večer, nad to pak odměněna bývala i upřímným, dlouhým hovorem a někdy i důvěrným šepotem s domácí paní.

Když obědval Oblomov doma, hospodyně pomáhala zas Anisjě, t. j. slovem nebo prstem ji upozorňovala, je-li už čas nebo není, aby vyndala pečeni, je-li záhodno přidati k omáčce trochu červeného vína nebo smetany nebo proč je třeba vařiti rybu tak a ne jinak.

A, Bože můj, jakou zásobu vědomostí si navzájem vyměnily v oboru hospodářských záležitostí a to nejen ve věcích kulinarních, ale i když se jednalo o plátno, niti, šití, prádlo, cídění šatů, čištění krajek, rukaviček, odstranění skvrn na různých látkách a rovněž i pokud se jednalo o různé domácí lékařské prostředky, trávy — vůbec všechno, co v oboru životních potřeb kdy vymyslil pozorovatelský důvtip a odvěká zkušenost!

Ilja Iljič vstane ráno v devět hodin, mřížovím plotu zahlédne časem mihnuvší se balík pod paží do kanceláře se ubírajícího Ivana Matvějeviče, pak zasedne ke kávě.

Káva je stále tak výborná, smetana hustá, rohlíky takové křehoučké, jen se rozplývají.

Pak si zapálí doutník a naslouchá pozorně, jak těžce kvoká kvočna, jak kuřata piští, jak švitoří kanárci a čížci. Nedal jich odnésti. Připomínají mu ves, Oblomovku, pravil.

Pak si sedne, aby dočetl dvě na venkově rozečtené knihy, někdy nedbale s knihou v ruce i na divan si přilehne a čte.

Ticho ideální; nanejvýš že voják nějaký přejde po ulici nebo tlupa mužíků se sekerami za pásy. Zřídka, zřídka kdy zabloudí sem do té samoty podomní obchodníci, zastavili se před mřížovím plotu a s půl hodiny na plné hrdlo křičí: „Jablka, astrachanské melouny!“ a to tak, že i nechtě, přece si něco koupíš.

Někdy přijde k němu Máša, děvče domácí paní, se vzkazem od maminky, že jsou tu na prodej lišky nebo ryzce: nechce-li košíček také pro sebe; nebo opět zavolá k sobě Vaňu, jejího synka, vyptává se ho, čemu se naučil, dá mu něco přečíst nebo napsat a dává pozor, dobře-li píše nebo čte.

Nezavrou-li za sebou děti dvéře, vidí nahou šíj a u věčném pohybu se míhající lokte a záda hospodyně.

Je neustále při práci, stále něco žehlí, tluče, válí a už se neostýchá, nebere na sebe shawl, když zpozoruje, že ji vidí polootevřenými dveřmi Oblomov, jen se usměje a zase bedlivě tluče, žehlí nebo něco válí na velkém stole.

Někdy přikročí s knihou až ke dveřím, nahlédne k ní a promluví s hospodyní.

„Vy jste ustavičně při práci!“ pravil jí jednou.

Usmála se, horlivě začala zas točit klikou kávového mlýnku a loket její opisoval tak rychlé kruhy, že se Oblomovu v očích dělaly mžitky.

„Vždyť se unavíte,“ pokračoval.

„Ne, už jsem tomu zvykla,“ odpověděla, hřmotíc mlýnkem.

„A když není práce, co děláte?

„Jak není práce? Práce je vždycky dost," pravila, „ráno abych chystala k obědu, po obědě šila a k večeru chystala zas večeři."

„Což, vy večeříte?"

„Snad bychom nebyli bez večeře? večeříme. A ve svátek chodíme na požehnání?"

„To je pěkné," přichvaloval jí Oblomov. „Do kterého kostela?"

„K Narození Páně: to je farní náš kostel."

„A čítáváte taky něco?"

Pohlédla na něho tupě a mlčela.

„Máte nějaké knihy?" otázal se.

„Bratr má, ale nečte v nich. Odebíráme noviny z hospody a bratr nám z nich někdy čte nahlas . . . ale tuhle Vanička má mnoho knih."

„Což si nikdy neoddechnete?"

„Bůh ví, že ne!"

„A do divadla chodíváte?"

„Bratr o svátcích chodívá."

„A vy?"

„Kdež pak já? A kdo by strojil večeři?" otázala se, pohlédnuvši bokem na něho.

„Kuchařka by to bez vás spravila . . ."

„Akulina! ta?" pravila s podivením: „Kde pak? Co by si beze mne počala? S večeří do zítřka by nebyla hotova. Všechny klíče mám u sebe."

Mlčení. Oblomov pásl se pohledem na plných, okrouhlých jejích loktech.

„Jaké máte pěkné ruce," pravil pojednou Oblomov: „hned by se mohly malovat."

Usmála se a trochu se zastyděla.

„S rukávy se nepohodlně pracuje," omlouvala se; „teď se nosí takové jakési šaty, celé rukávy si člověk zamaže."

A odmlčela se. Oblomov také mlčel.

„Jen co domelu kávu," šeptala sama pro sebe, „hned zas abych tloukla cukr. A abych nezapomněla, ještě pro skořici musím poslat."

*

„Vy byste se měla vdát," pravil Oblomov, „jste znamenitá hospodyně."

Usmála se a jala se přesýpat kávu do velké skleněné baňky.

„Opravdu," dodal Oblomov.

„Kdo pak by si mě s dětmi vzal?" odpověděla Agafja Matvějevna a z paměti začala cosi počítat.

„Dvě desítky . . ." pravila zádumčivě, „nedá je přece všechny?" A postavivši baňku na skříň, odběhla do kuchyně. Oblomov odešel zas do svého pokoje a dal se do čtení.

„Jaká svěží ještě, zdravá je ta žena a jaká hospodyně! Skutečně, měla by se vdát . . ." pravil sám k sobě a zamysliv se, obíral se v duchu — Olgou.

Za pěkné pohody vezme Oblomov na hlavu furažku a obejde okolí; ale tam šlápne do bláta, tu zas vejde v nemilé styky se psy a vrátí se zas domů.

A doma už je prostřen stůl a na stole jídlo takové chutné a čisté. Dveřmi protáhne se někdy nahá ruka s talířkem a prosbou, aby ochutnal domácího pirohu.

„Ticho, krásně je zde, ale nudno!" pravil Oblomov, odjížděje do opery.

Jednou, když se s izvoščíkem pozdě vracel z divadla, tloukl na vrata skoro hodinu; pes tak se ucloumal na řetěze a tolik se uštěkal, že ztratil hlas. Oblomov vymrznul a rozhněval se tak, že si umínil hned následujícího dne se vystěhovat. Ale minul druhý i třetí den, celý týden byl už ten tam — a Oblomov se posud nestěhoval.

Ve dny, kdy nemohl vídět Olgu, slyšet její hlas, čísti v jejích očích stále týž výraz nepomíjející něžnosti, lásky a štěstí, bývalo mu velice smutno.

Za to v umluvené dny žil jako v letě, naslouchal jejímu zpěvu nebo pohlížel do jejích očí; a u přítomnosti jiných stačil mu jediný pohled, lhostejný pro všechny ostatní, ale hluboký a významuplný pro něho.

Čím více se však blížila zima, tím řidčeji vídali se o samotě. K Iljinským začali dojíždět hosté a Oblomovu

nepodařilo se i po několik dní promluviti s ní byť jenom dvě slova. Vyměňovali spolu pohledy. V jejím pohledu zračila se někdy únava a netrpělivost.

Se zamračeným obočím pohlížela na všechny hosty. Oblomova po dvakráte znudilo už všechno tak, že jednou po obědě vzal klobouk a chtěl odejít.

„Kam?“ ptala se ho pojednou udivená Olga, ocitnuvši se u něho a berouc mu z ruky klobouk.

„Dovolte, abych šel domů . . .“

„Proč pak?“ otázala se. Jedno její obrví leželo výš nežli druhé. „Co máte doma na práci?“

„Já jen tak . . .“ pravil a ledva že víčka udržel, aby neusnul.

„Kdo vám to dovolil? Nechcete jít spát?“ ptala se ho a přísně mu pohlédla zprvu do jednoho, pak do druhého oka.

„Co vás to zas napadlo!“ živě pravil Oblomov: „Ve dne a spát! Krátce a dobře, nudím se.“

A nebránil se, dal si vzíti klobouk.

„Dnes do divadla,“ pravila.

„Do lože spolu ale ne,“ dodal s povzdechem.

„Nu a co na tom? A to není nic, že se vidíme, že v meziaktí zajdeš k nám, že před odjezdem přijdeš a podáš mi do kočáru ruku? . . . Račte přijet!“ dodala velitelsky. „Toto je mi zas něco nového!“

Nebylo vyhnutí, Oblomov jel do divadla, zíval, jakoby rázem pohltit chtěl celé jeviště, počesával se v zátylí, překládal nohu přes nohu.

„Ach, kdyby raději všemu byl už brzy konec a já seděl vedle ní a nemusil se vláčet takovou dálku až sem!“ pravil k sobě v duchu. „To po takovém letě, a ke všemu vídat jí jen namátkou, úkradkem, hráti roli zamilovaného chlapce . . . Kdybych už byl ženat, věru, že bych dnes do divadla nebyl jel: tu operu už slyším po šesté . . .“

V meziaktí vešel do lože k Olze a ledva že se k ní protlačil; jacísi dva šviháci stáli mu v cestě. Netrvalo pět minut a už zase vyklouznul a zastavil se u vchodu ke

křeslům; tísnilo se tam několik lidí. Akt začal a všichni se hrnuli na svá místa. Šviháci z Olginy lože byli mezi ostatními a neviděli Oblomova.

„Co to bylo za pána před chvíli v loži Iljinských?“ otázal se jeden druhého.

„Jakýsi Oblomov,“ odpověděl nedbale druhý.

„Co za Oblomova?“

„Je to . . . poměščík, přítel Štolcův.“

„A,“ významně pronesl druhý, „Štolcův přítel. Co tu dělá?“

„Dieu sait!“ *) odpověděl druhý a oba se rozešli na svá místa. Ale Oblomov byl nepatrnou touto rozmluvou všechen pomaten.

„Co to je za *pána*? . . . *jakýsi* Oblomov . . . co tu dělá? . . . Dieu sait . . .“ každým tím slovem jakoby mu kladívkem tloukl do hlavy. „Jakýsi!“ „Co prý tu dělám?“ Co? Miluju Olgu; jsem jejím . . . A hle, svět už se ptá, co tu dělám? Všimli si toho . . . Ach, Bože můj! něco se přece . . .

A už neviděl, co se děje na sceně, jací tam vystupují rytíři a ženy; orchestr hřmí, ale Oblomov neslyší. Ohlíží se kolem sebe a počítá, kolik známých má v divadle: hle tu . . . tam . . ., všude někdo sedí a všichni se ptají: „Co to vešlo za pána k Olze do lože? . . .“ „Jakýsi Oblomov!“ praví všichni.

„Ano, jsem ‚jakýsi‘,“ v plaché unylosti pravil k sobě Oblomov; „znají mě, protože jsem Štolcovým přítelem. — Co mám co dělat u Olgy? — Dieu sait! . . . To, to, — ti šviháci se dívají na mě a pak do lože na Olgu.“

Pohlédnul do lože: binokl Olgy byl namířen na něho.

„Ach, Bože, Bože!“ pravil k sobě, „A oka se mne nespouští. Co na mně má? To lepšího pokladu nemohla nalézt! Hle, zdá se, ukazuje nyní na jeviště . . . šviháci se tuším smějí, dívají se na mě . . . Bože, Bože můj!“

*) Bůh ví!

V rozpacích vztekle počesal se zase v zátylí a přeložil zas nohu přes nohu.

Olga zvala šviháky po divadle na čaj, slíbila opakovati kavatinu a kázala, aby přijel i on.

„Ne, dnes už nepojedu; musím rázem všemu tomu učiniti konec a pak . . . Co to, že plnomocník ze vsi tak dlouho neodpovídá? . . . Dávno bych už odejel, a před odjezdem bych se s Olgou zasnoubil . . . Ach, a ona stále se na mě dívá! To je strašné!“

Nedočkal se konce opery a odejel domů. Dojem ten ponenáhlu se vyhladil a Oblomov, dojat štěstím, díval se na Olgu zas z ústraní, s utajenými slzami nadšení naslouchal jejímu zpěvu u přítomnosti všech a když domů přijel proti vůli Olgy, položil se na divan, ne aby spal a jako mrtvá kláda ležel, ale aby o ní snil, o štěstí blouznil, v opojném rozechvění pohlížel do budoucnosti, v perspektivu domácího, tichého svého života, kde skvíti se bude Olga — a kde všechno kolem ní vzplane v záři. Zatím však, co tak pohlížel do budoucnosti, někdy náhodou, někdy úmyslně nahlédnul pootevřenými dveřmi a díval se na kmitající se lokte hospodyně.

Jednou zavládlo ideální ticho v přírodě i v domě; nebylo slyšeti ani hrčení kočárů, ani bouchání dveří; v předsíni odměřeně cvakalo kyvadlo hodin, zpívali kanárci; ale ticho tím rušeno nebylo, naopak nabylo tím jistého nádechu života.

Ilja Iljič ležel nedbale na divaně, hraje si s pantoflem: pouštěl jej na zem a zdvihal zas vzhůru, chvíli jím točil na špičce nohy a když padnul, vymrštil jej nohou zase do vzduchu. Vešel Zachar a postavil se u dveří.

„Co chceš?“ nedbale tázal se Oblomov.

Zachar mlčel a ne bokem, ale přímo skoro díval se na něho.

„Nuž?“ otázal se Oblomov, udiveně pohlédnuv na něho. „Je už piroh připraven?“

„Našel jste už byt?“ otázal se zase Zachar.

„Ne ještě. Proč?“

„Ještě jsem všechno nerozbalil: nádobí, šatstvo, truhly, všechno ještě leží na hromadě v komoře. Mám to urovnat?“

„Posečkej ještě,“ roztržitě pravil Oblomov, „čekám na odpověď ze vsi.“

„Svatba tedy bude až po vánocích?“ dodal Zachar.

„Jaká svatba?“ skočil pojednou Oblomov s divanu.

„No, jaká: vaše!“ odpověděl Zachar rozhodně, jakoby se jednalo o dávno už rozhodnutou záležitost. „Budete se přece ženit?“

„Já že-nit? A koho si mám brát?“ s hrůzou otázal se Oblomov, požíraje Zachara vytřeštěnýma očima.

„Slečnu Iljin . . .“ Zachar ještě nedomluvil. Oblomov byl mu skoro až u nosu.

„Kdo ti to, nešťastný člověče, nabalamutil?“ patheticky, přitlumeným hlasem zvolal Oblomov, dotíraje na Zachara.

„Proč bych byl nešťastný? Pán Bůh zaplať, že nejsem!“ pravil Zachar, ustupuje ke dveřím. „Kdo? Lidé v domě Iljinských už v letě to povídali.“

„Csss! . . .“ zasyčel na něho Oblomov, pozdvihnuv prst a hroze Zacharovi. „Ani slova více!“

„Já si to přece nevymyslil?“ pravil Zachar.

„Ani slova!“ opakoval Oblomov, hrozivě pohlížeje na něho a ukázal mu dvéře. Zachar odešel a vzdychnul si na všechny pokoje.

Oblomov nebyl s to, aby se vzpamatoval; posud stál jako do země zakopnut, s hrůzou pohlížeje na místo, kde stál Zachar, pak v zoufalství složil ruce na hlavě a sednul do křesla.

„Lidé o tom vědí!“ hučelo mu v hlavě: „V čeledních, v kuchyních se o tom pleská! Kam to až došlo! Opovážil se ptát, kdy bude svatba . . . A teta ničeho ještě ani netuší a když, pak je to snad něco zcela jiného, ne právě dobrého . . . Aj, aj, aj, co si tak může myslit? A já? A Olga?“

„Nešťastný, co jsem to způsobil?“ pravil, převaluje se na divanu, tváří obrácen k podušce. „Svatba! Tento poetický okamžik v životě zamilovaných, koruna všeho štěstí —

o tom všem mluvili lokaji, kočí už tenkrát, kdy o ničem nebylo ještě rozhodnuto, kdy ze vsi nedošla ještě ani odpověď, když tobolka je prázdná, když byt nikde! . . .“

Jal se rozebírati poetický tento okamžik, pozbavený rázem všech barev, jakmile o něm promluvil Zachar. Oblomov viděl pojednou druhou stranu medaile, v mukách převracel se s boku na bok, lehl si na znak, pojednou zas vyskočil, udělal tři kroky po pokoji a zase ulehnul.

„Teď bude zle!“ se strachem pravil k sobě Zachar v předsíni. „Taky čert mně to napískal!“

„Odkud to vědí?“ opakoval neustále Oblomov. „Olga mlčela, já nahlas ani pomyslit se na nic neodvážil a v předsíni už všechno měli hotovo. To jsou ty schůzkyo samotě, poesie ranních a večerních září, vašnivé pohledy a okouzlující zpěv! Ach, ty básně lásky nikdy dobře nekončí! Nejdříve pod věnec a potom teprv plovat v růžové atmosféře! . . . Bože můj! Bože můj! Nejraději bych ihned běžel k tetě, vzal Olgu za ruku a řekl: ‚zde — má nevěsta‘, ale nic není připraveno, odpověď ze vsi nedochází, peněz není, žádný byt! Ne, především je třeba Zacharovi z hlavy vypudit ten nápad, ututlat všechny řeči jako plamen, aby se nerozšířil a nevznítil ještě větší oheň a dým . . . Svatba! Co to je . . . svatba? . . .“

Na rty kradl se mu úsměv, když se rozpomenul na svůj někdejší poetický ideál svatby, dlouhé závoje, oranžovou snítku, šepot zástupu . . .

Ale to už nebyly ty barvy: v zástupu tom stál i hrubý, neohrabaný Zachar a všechna čeleď Iljinských, řada kočárů, cizí, chladně zvědavé tváře. Pak . . . pak všechno se mu jevilo v jakémsi strašném a nudném osvětlení.

Zacharovi tu myšlénku musím vyhnat z hlavy, aby nahlédnul, jaký je to nesmysl, pravil sám k sobě Oblomov, upadaje v křečovité rozechvění a hned zas v trapné zamyšlení.

Za hodinu zavolal Zachara.

Zachar jakoby neslyšel, po tichounku kradl se do kuchyně. Otevřel už dveře — nevrzaly; ale tu, právě když

bokem chtěl proklouznout jednou polovinou dveří, vrazil ramenem do druhé a to tak silně, že s rachotem se rozlítly obě.

„Zachare!“ velitelsky křiknul Oblomov.

„Co si přejete?“ ozval se Zachar z předsíně.

„Sem pojď!“ pravil Ilja Iljič.

„Mám něco podat? Jen řekněte, já podám!“ odpověděl.

„Sem pojď!“ táhle a s důrazem zvolal Oblomov.

„Ach, kdyby se už Bůh nade mnou smiloval!“ zachraptěl Zachar, štrachaje se do pokoje.

„Co si teda přejete?“ otázal se, uváznuv ve dveřích.

„Dojdi až sem!“ slavnostně tajemným hlasem pravil Oblomov, ukazuje Zacharovi na místo, kam se má postavit a to tak blízko, že by si byl Zachar sednouti musil skoro jemu na kolena.

„Kam pak tam půjdu? tam není místa, slyším i odtud,“ odmlouval Zachar, tvrdošíjně stoje u dveří.

„Pojď až sem, povídám ti!“ hrozivě zvolal Oblomov.

Zachar udělal krok, ale hned zase stanul jak socha, pohlížeje oknem na procházející se slepice a jako kartáč nastavuje svému pánu jednu stranu svých lícních vousů. Ilja Iljič rozčilením za hodinu změnil se ve tváři tak, že se zdálo, jako by se spadl; oči nepokojně těkaly mu s místa na místo.

„No, už je to tu!“ pomyslil si Zachar a na čele mu rostl mrak.

„Jak jsi se tak nesmyslně mohl svého pána ptát?“, otázal se Oblomov.

„Už to začíná!“ pravil k sobě Zachar, mocně pomžikuje očima v trapném očekávání »pichlavých slov«.

„Ptám se tě, jak jsi si do hlavy vzíti mohl takovou pitomost?“ opakoval Oblomov.

Zachar mlčel.

„Slyšíš, Zachare? Co že si to dovoluješ nejen myslit, ale i mluvit něco takového?“

„Račte dovolit, Iljo Iljiči, já zavolám radši Anisju . . .“ odpověděl Zachar a vykročil ke dveřím.

„Chci mluvit s tebou, a se žádnou Anisjou," namítnul Oblomov. „Jak jsi si mohl vymyslit něco tak pitomého?"

„Já si to nevymyslil", pravil Zachar. „U Iljinských to povídali."

„A kdo jim to řekl?"

„Co já vím! Kaťa to řekla Semenovi, Semen Nikitovi, Nikita Vasilise, Vasilisa Anisje a Anisja mně," pravil Zachar.

„Bože, Bože! všichni!" s hrůzou pronesl Oblomov, „To jsou samé nesmysly, hlupoty, lež, kleveta — slyšíš!', pravil Oblomov, pěstí udeřiv na stůl. „To být nemůže"!

„Proč by to nemohlo být?" lhostejně přerušil jej v řeči Zachar. „To je přece něco docela obyčejného — svatba! Neženíte se vy sám, všichni se žení."

„Všichni!" pravil Oblomov. „To ty umíš, míchat mně do jedné hromady se všemi ostatními! Nemůže to být! Není a nikdy na tom nic nebylo! Svatba — a něco obyčejného; to se podívejme! Co pak je to svatba?"

Zachar pohlédnul na Oblomova, ale setkav se s pohledem zuřivě na něho upřených očí, ihned odvrátil oči na pravo, do kouta.

„Poslechni, já ti povím, co to je. ‚Svatba, svatba', začnou mluvit všelijací zahaleči, ženské, děti, po čeledníčích, v krámech, na trhu, všude se o tom mluví. Člověk se přestane jmenovat Iljou Iljičem nebo Petrem Petrovičem a říká se mu »ženich«. Včera si ho nikdo ani nevšímnul a zítra všichni vyvalují na něho oči jak na nějakou šelmu. Ani v divadle ani na ulici nemá pokoje. »Hle, to je ženich!» šeptá kde kdo. Co lidí denně přijde k němu. Každý myslí, že musí vypadat při tom co nejhloupěji, jak vypadáš na příklad nyní ty (Zachar rychle odvrátil oči a hleděl zas na dvůr) a že musí říci něco hodně pitomého," pokračoval Oblomov. „A to je začátek! Potom jako zoufalý každý den hned z rána abys dojížděl k nevěstě, bleděžlutých rukaviček abys ani nesvlíknul, pořád si chodil jako ze škatulky, abys nikdy na sobě nedal znát, že máš dlouhou

chvíli, abys ani jak se patří se nenajedl, nenapil, a jen ze vzduchu a kytic byl živ! A to tak trvá tři, čtyry měsíce. Tak vidíš? Dá se o mně myslit něco takového?“

Oblomov se odmlčel a pohlédnul na Zachara, má-li na něho toto vylíčení svatebních nepříjemností nějaký účinek.

„Mám už jít?“ otázal se Zachar, obraceje se ke dveřím.

„Ne, posečkej! Roztrušovat falešné zprávy o člověku, to umíš výborně, ať tedy zvíš, proč jsou falešné.“

„Co mně je po tom?“ pravil Zachar, rozhlížeje se po stěnách komnaty.

„Ty jsi zapomněl, co shánění, běhání, zmatku čeká ženicha i nevěstu. A kdo bude za mě běhat ke krejčím, ševcům, truhláři — ty? Nemohu se přece roztrhat na všechny strany. V městě se o tom dozví kde kdo. »Oblomov se žení — víte o tom?« »Je-li možná? A koho si bere? Kterou? Kdy je svatba?«“ mluvil Oblomov a měnil při tom hlas. „To jsou zatím jen řeči! Ty už mne utrápí, o zdraví mne připraví a ty si vymyslíš hned svatbu!“

Pohlédnul zas na Zachara.

„Mam zavolat Anisju?« ptal se Zachar.

„K čemu? Ne Anisja, ale ty jsi přišel s tímto nepředloženým výmyslem.“

„Proč jen mě Bůh dnes tak trestá?“ zašeptal Zachar a povzdychnul tak, že se mu až ramena nadzdvihla.

„A co výloh to stojí?“ pokračoval Oblomov: „A kde já vezmu peníze? Viděl jsi, co mám peněz?“ výhrůžně skoro otázal se Oblomov. „A kde najdu byt? Zde musím zaplatit tisíc rublů, za nový abych dal tři tisíce a zařízení co stojí! A ekypáž, kuchař, živobytí! Kde na to brát?“

„A jak jiní se žení se třemi sty duší?“ namítnul Zachar, ale ihned toho litoval, když viděl, jak pán takřka sebou vymrsknul ze svého křesla.

„Zas ‚jiní‘? Dej si pozor!“ pravil, pohroziv mu prstem. „Jiní mají byt o dvou, nanejvýš o třech pokojích: jídelnu i salon — všechno v jednom pokoji; jiní v něm i spí;

i s dětmi; jednu služku maji pro celý dům. Paní sama chodí na trh! A bude Olga Sergějevna chodit na trh?“

„Na trh budu chodit třebas já,“ poznamenal Zachar.

„Víš ty, kolik nám vynáší Oblomovka?“ ptal se Oblomov. „Víš ty, co píše starosta? »O dva tisíce míň!« A ke všemu ještě silnici mám stavět, zakládat školy, do Oblomovky mám jet; tam zas nemám kde bydlet, dům není ještě postaven . . . Jaká tedy svatba? Co tě to napadlo?“,

Oblomov se odmlčel. Sám se zhrozil té děsné, bezútěšné perspektivy. Růže, oranžové květy, skvělá slavnost, šepot udiveného zástupu — všechno to rázem pohaslo.

Změnil se ve tváři a zamyslil se. Pak se poznenáhlu vzpamatoval, ohlédnul se a spatřil Zachara.

„Co tu stojíš?“ otázal se zasmušile.

„Vždyť jste mně poručil, abych zůstal stát.“

„Můžeš jít!“ netrpělivě mávnul rukou Oblomov. Zachar hbitě vykročil ke dveřím.

„Ne, zůstaň!“ zastavil jej náhle Oblomov.

„Hned zůstaň, hned jdi!“ vrčel Zachar, drže se rukou dveří.

„Jak jsi se mohl opovážit roztrušovat o mně takové nesmyslné pověsti?“ podrážděným šepotem ptal se Oblomov.

„Kdy jsem já co, Iljo Iljiči, roztrušoval? Ne já, ale u Iljinských lidé to povídali, že si pán ráčí namlouvat . . .“

„Csss . . . .“ zasyčel Oblomov, výhrůžně pozdvihuje ruku; „ani slova více! Nikdy! Slyšíš?“

„K službám!“ nesměle odpověděl Zachar.

„Nebudeš víckrát rozšiřovat takové pitomosti?“

„Nebudu,“ tiše odpověděl Zachar, nerozuměje polovici slov; věděl pouze, že jsou »pichlavá«.

„Pamatuj si: uslyšíš-li, že by se někdo o tom zmínil nebo se tě vyptával — řekni: nesmysl, nikdy o ničem takovém ani řeči nebylo a být nemůže!“ šeptem dodal Oblomov.

„K službám,“ ledva že jej slyšet bylo, zašeptal Zachar.

Oblomov se ohlédnul a zahrozil mu prstem. Zachar mrkal vyděšenýma očima a odcházel po špičkách ku dveřím.

„Kdo se ti o tom zmínil první?“ dohoniv ho, otázal se Oblomov.

„Kaťa to řekla Semenovi, Semen Nikitovi“, šeptal Zachar; „Nikita Vasilise . . .“

„A ty jsi to vypleskal všem! Já tě!“ syčel hrozivě Oblomov. „Na svého pána klevety budeš roznášet! A!“

„Co mě trápíte takovými pichlavými slovy?“ pravil Zachar. „Já zavolám Anisju: ona ví všechno.“

„Co ví? Mluv, mluv hned! . . .“ Zachar v mžiku vyklouznul ze dveří a s neobyčejnou rychlostí vešel do kuchyně.

„Nech smažení a hned jdi k pánovi!“ pravil Anisje a zároveň palcem ukázal jí na dvéře. Anisja dala pánev Akulině, spustila pod pás zasmeknutý podolek, přejela rukou po bedrech, přetřela si ukazováčkem nos a vešla k pánovi. V pěti minutách upokojila Ilju Iljiče, když mu řekla, že o svatbě nikdo se ani nezmínil. Bohem se doložila a obraz se stěny že vezme a bude přísahat; slyší o tom poprvé; mluvilo se naopak něco zcela jiného, jakoby se o slečnu ucházel baron.

„Jak baron!“ vyskočiv pojednou, otázal se Ilja Iljič a zamrazilo jej nejen srdce ale i ruce a nohy.

„I to je nesmysl!“ spěchala honem dodati Anisja, když viděla, že z deště přišla pod okap. „To jen Kaťa povídala Semenovi, Semen Marfě, Marfa to všechno nalhala zas Nikitovi a Nikita řekl, že ‚by bylo dobře, kdyby si slečnu namluvil náš pán, Ilja Iljič‘ . . .“

„Je to hlupák ten Nikita!“ podotknul Oblomov.

„Pravdaže hlupák,“ přisvědčila Anisja; „když při voze stojí, vždycky skoro spí. A Vasilisa mu ani neuvěřila,“ hbitě pokračovala Anisja; „však to bylo onehdy o nanebevzetí Panny Marie, mluvila jsem s ní naposled; Vasilise to vypravovala sama chůva, že slečna na vdávání ani pomyšlení nemá a co že je to za nápad, kdyby se váš pán

chtěl ženit, dávno by si našel nevěstu a že se ještě nedávno viděla se Samojlou a ta se taky tomu smála; jaká pak svatba? Spíš pohřeb a ne svatba, tetičku prý pořád bolí hlava a slečna pláče a mlčí; a v domě ani výbavy nechystají; slečna že má hrůzu punčoch roztrhaných a ke správce se nemají; tento týden dokonce že zastavily stříbro . . ."

„Stříbro že zastavily? Také tedy nemají peníze?" pomyslil si Oblomov, s hrůzou bloudě očima po stěnách, až utkvěl pohledem na Anisiině nose; neměl, nač jiného by pohlédnul. Všechno to Anisja jakoby mluvila ne ústy, ale nosem.

„Dej si pozor, nežvaň hlouposti!" poznamenal Oblomov, hroze jí prstem.

„Proč pak bych žvanila! Já si na to ani nevzpomenu, nerci-li, abych s někým o tom ještě pleskala," jako když dračky loupe drtilť dále svoji Anisja; „ani bych nevěděla, oč se jedná, jak tu před Bohem stojím, nechť se zem pode mnou slehne, neslyším-li to dnes poprvé! Podivila jsem se, když milostpán mně začal o tom povídat a tak jsem se ulekala, na celém těle jsem se třásla. Jak by to bylo možná? Jaká svatba? Nikomu se ani ve snách o tom nezdálo. S nikým ani nemluvím a jen pořád v kuchyni sedím. Od Iljinských s nikým jsem nemluvila už měsíc, už ani nevím, jak se kdo jmenuje. A tu s kým bych klepala? S hospodyní není o ničem jiném řeči než o hospodářství; s babičkou mluvit není možná: kašle a je přihluchlá; Akulina je hloupá jak husa a domovník ochlasta; zbývají jen děti: co s těmi za řeči? A už ani nevím, jak slečna vypadá . . ."

„No, no, no!" pravil Oblomov, netrpělivě mávnuv rukou, aby odešla.

„Jak bych mohla mluvit o něčem, co není?" doložila ještě na odchodu Anisja. „A že to řekl Nikita? nu na hlupáky není zákon. Mně ani na mysl nic takového nepřijde! jak je den dlouhý, do úpadu pořád jen dřu a dřu — kdepak by mně na to zbylo kdy . . . ." Hned na to mluvící nos

zmizel za dveře, ale ještě chvíli ho slyšet bylo za dveřmi.

„Tož takové to je! I Anisja tvrdí: »Jaký to nápad!«“ šeptem pravil Oblomov, spínaje ruce.

„Štěstí, štěstí!“ pravil pak jedovatě. „Jak jsi křehké, jak nejisté! Závoje, věnec, láska, láska! A kde jsou peníze? z čeho žít? I tebe dlužno koupit, lásko, čistá, zákonná blaženosti!“

Od tohoto okamžení sny a spokojenost Oblomova opustily. Špatně spal, málo jedl, roztržitě a ponure pohlížel na všechno.

Chtěl polekati Zachara a polekal sebe víc než jeho, když vniknul v praktickou stránku své ženitby, nahlédnul, co znamená tento poetický sice, zároveň však i praktický, officielní krok k hotové a seriosní skutečnosti, celé řadě přísných povinností.

Ne tak si představoval rozmluvu se Zacharem. Vzpomněl si, jak slavnostně chtěl Zacharovi oznámiti svůj sňatek, jak Zachar zaúpí radostí a padne k jeho nohám; jak mu dá dvacet pět rublů a Anisje deset...

Na všechno se rozpomněl i na tehdejší rozechvění ze svého štěstí, na Olginu ruku, vášnivé její políbení... a strnul hrůzou: „Povadlo, odkvetlo, všechno to tam,“ ozvalo se v jeho nitru.

„Co nyní?...“

V.

Oblomov nevěděl, jak předstoupí před Olgu, co jemu řekne Olga, co řekne on jí, i rozhodnul se, že k ní nepojede ve středu, ale odloží shledání až na neděli, kdy bývá u nich mnoho lidí, tak že se jim nepodaří mluviti spolu o samotě.

O hloupých řečích lidí zmiňovati se nechtěl, aby jí nepobouřil nenapravitelným zlem, ale nemluviti o tom vůbec,

to také mělo svoje obtíže; přetvařovati se před ní nedovede a ona jistě na něm všechno vymámí, i kdyby tajemství skryl v nejhlubších propastech své duše.

Ustanoviv se na tomto předsevzetí, Oblomov se poněkud upokojil, dopsal i zplnomocněnému svému sousedu druhé psaní s důtklivou prosbou, aby si pospíšil s odpovědí, pokud možno uspokojivou.

Po té začal přemýšlet, jak stráviti to dlouhé, nesnesitelné pozítří, které by jinak tak krásně bylo vyplněno přítomností Olgy, tajným hovorem jejich duší, jejím zpěvem. Ale tu pojednou Zacharovi nedalo něco dobře dělat a vyrušil jej právě v nejlepším.

Umínil si, že na oběd pojede k Ivanu Gerasimoviči a že tak poměrně nejlehčeji stráví nesnesitelný tento den, do neděle pak už se nějak připraví a možná, že do té doby dojde už i ze vší odpověď.

Přiblížil se už i pozítřek.

Oblomova vzbudilo vzteklé trhání řetězem a štěkot psa. Kdosi vešel na dvůr, na kohosi se ptal. Domovník zavolal Zachara. Zachar přinesl psaní poslané po městské poště.

„Od slečny Iljinské," pravil Zachar.

„Jak to víš?" zlostně otázal se Oblomov: „Lžeš!"

„Na venku vždycky od ní takové psaní nosili," stál Zachar na svém.

„Není nemocna? Co to má znamenat?" pravil k sobě Oblomov, rozpečeťuje psaní.

„Nechci čekat do středy," psala Olga; „tolik se nudím, když vás dlouho nevidím; zítra Vás najisto čekám ve tři hodiny v ‚Letním sadě'."

A dost.

Z hloubi jeho duše ozval se zas nepokoj; v neklidu začal si zas hlavu lámat nad tím, jak mluviti s Olgou, s jakou tváří před ní předstoupí.

„Neumím, nemohu," pravil. „Teď jdi a zeptej se Štolce!"

Než upokojil se tím, že Olga přijede asi s tetičkou nebo s jinou dámou, s Marií Semenovnou na př., která ji má tak ráda, že se jí nemůže nikdy ani dost nabažit.

V jejich přítomnosti doufal přemoci nějak svoje rozpaky; i umínil si, že bude hovorný a roztomilý.

„A právě v čas oběda: to si nemohla vyvolit jinou chvíli!“ pravil k sobě v duchu, dost lenivě se ubíraje k „Letnímu sadu“.

Sotva vešel do dlouhé aleje, viděl, jak s jedné lavičky vstala a jemu vstříc vyšla jakási dáma v závoji.

Dokonce ji neměl za Olgu; sama! to není možná! K tomu by se neodhodlala a nemá ani, proč by mohla z domu odejít.

A přece . . . chůze jakoby byla její: tak lehce a svižně se nesou její nohy, jakoby nešla, ale vznášela se; i šíji a hlavu nesla poněkud nachýlenou ku předu, jakoby na zemi něco hledala.

Jiný po klobouku, po šatě by ji byl poznal hned, ale Oblomov i když proseděl s Olgou celé dopoledne, nikdy nemohl říci, jaké měla šaty a jaký klobouk.

V zahradě nebylo téměř nikoho; obstarožný jakýsi pán patrně k vůli zdravému pohybu rychle přecházel parkem, pak šly ještě dvě . . . ne dámy, ale ženy, chůva s dvěma zimou do modra ozáblýma dětma.

Listí opadalo, bylo vidět celou zahradou; na stromech tak nepříjemně křičí vrány. Jinak je jasno, den krásný a když jsi se dobře zahalil, i teplo.

Dáma v závoji přicházela blíž a blíže . . .

„Ona!“ pravil Oblomov a zastavil se ve strachu, nevěře svým vlastním očím.

„Jak, to jsi ty?“ otázal se a vzal jí za ruku.

„Jak jsem ráda, že jsi přišel,“ pravila, neodpovídajíc na jeho otázku, „myslila jsem, že nepřijdeš, už jsem měla strach!“

„Jak jsi sem přišla? pod jakou záminkou?“ ptal se Oblomov ve velkých rozpacích.

„Nech toho; jaké pak otázky? To je nudné! Chtěla jsem tě vidět a přišla jsem — to je všechno!“

Silně tiskla jeho ruku a vesele, bezstarostně hleděla na něho, tak zjevně a otevřeně kořistíc z okamžiku ulou-

pencho osudu, že jí Oblomov záviděl, proč nemůže sdílet s ní hravé její nálady. Nicméně při všech svých starostech nemohl se na okamžik nezapomenouti, když spatřil její tvář zbavenou oné soustředěnosti mysli, která hrála vždycky jejím obrvím, vlévala se v onu vrásku na čele; nyní zjevila se před ním, nemajíc v tazích své tváře této zralosti, která nejednou v něm vzbudila nepokoj.

V tu chvíli její tvář dýchala tak dětskou důvěřivostí k osudu, štěstí, jemu . . . Byla velice milá.

„Ach, jak jsem ráda! Jak jsem ráda!“ opakovala za sebou s úsměvem a pohlížejíc na něho. „Myslila jsem, že tě dnes neuvidím. Včera mě přepadnul pojednou takový smutek — nevím proč a proto jsem ti dopsala. Jsi rád?“

Pohlédla mu do tváře.

„Co že jsi dnes takový zasmušený? Mlčíš? Nejsi rád? Myslila jsem, že se zbláznís samou radostí a ty zatím div neusneš. Procitněte, pane, je u vás Olga!“

S výčitkou odstrčila jej lehce od sebe.

„Nejsi zdráv? Co je ti?“ nalehala Olga.

„Ne, jsem zdráv a šťasten,“ pospíšil si s odpověd Oblomov, jen aby předešel všemu vyzvídání, jaké tajemství to skrývá ve své duši. „Jen se bojím, že jsi tak sama . . .í

„To už je mojí starostí,“ pravila netrpělivě. „Bylo by snad líp, kdybych přijela s ma tante?“

„Líp, Olgo . . .“

„Kdybych to byla věděla, byla bych jí o to požádala,“ pravila Olga uraženým hlasem a pustila jeho ruku. „Myslila jsem, že není pro tebe většího štěstí, nežli být se mnou.“

„Také není a nemůže být pro mě většího štěstí,“ namítnul Oblomov. „Ale jak můžeš tak sama . . .“

„K čemu o tom tak dlouho mluvit; mluvme raději o jiném,“ bezstarostně pravila Olga.

„Poslechni . . . Ach, něco jsem ti chtěla říci a zapomněla jsem . . .“

„Snad, jak jsi sem přišla samotna?“ pravil Oblomov, ohlížeje se nepokojně kolem.

*

„Ach ne! stále vedeš svou! Že tě to nemrzí! Co jsem jen chtěla říci? . . . Nuž, co na tom, za chvíli si vzpomenu. Ach, jak je zde krásně: listí všechno opadalo, feuilles d'automne*) — vzpomínáš si na Huga? Hle, tam slunce Něva . . . Pojďme k Němě, svezeme se po lodce . . .“

„Co tě to napadlo? Bůh s tebou! Takové chladno a já mám na sobě jen vatovaný plášť.“

„Já také mám jen vatované šaty na sobě. Co na tom. Pojďme, pojďme.“

Běžela, táhla ho s sebou. Vzpíral se a bručel. Ale, musil sednout do loďky a jet.

„Jak jsi se sem dostala tak samotna?“ bojácně opakoval ještě jednou Oblomov.

„Jak?“ dráždila jej potměšile, když vyplují do prostřed řeky. „Nyní ti to mohu říci: odtud mně neutečeš a tam bys mně byl utekl . . .“

„A co mi chceš říci?“ ustrašeně pravil Oblomov.

„Přijdeš zítra k nám?“ otázala se Olga místo odpovědi.

„Ach, Bože můj!“ pomyslil si Oblomov. „Jakoby mně v myšlénkách četla, že jsem přijít nemínil.“

„Přijdu,“ odpověděl nahlas.

„Hned ráno, na celý den.“

Váhal s odpovědí.

„Nuž, pak ti nic nepovím,“ pravila.

„Přijdu na celý den.“

„Tak vidíš . . .“ začala vážně, „proto jsem tě dnes zavolala sem, abych ti řekla . . .“

„Co?“ otázal se Oblomov uděšen.

„Abys . . . zítra přišel k nám . . .“

„Ach, Bože můj!“ přerušil netrpělivě její řeč. „Ale, jak jsi se sem dostala?“

„Sem?“ opakovala roztržitě po něm. „Jak jsem se sem dostala? Tak, přišla jsem a jsem tu . . . počkej . . . ale kdo bude o tom mluvit!“

---

*) listí podzimní.

Olga nabrala hrst vody a vychrstla mu ji do tváře. Přimhouřil oči, trhnul sebou a Olga se dala do smíchu.

„Jak je studená už voda, ruku mám jako led! Bože můj! Jak je tu veselo, krásně!“ pokračovala, ohlížejíc se kolem. „Zítra pojedeme zas, ale hned přímo z domu.“

„A dnes jsi nepřišla přímo z domu? Odkud jsi přišla?“ chvatně ptal se Oblomov.

„Ze skladu,“ odpověděla.

„Z jakého skladu?“

„Z jakého? Vždyť jsem ti to řekla už v parku . . .‘,

„Nic jsi mi neřekla . . .“ netrpělivě pravil Oblomov.

„Že neřekla! To je podivné! Zapomněla jsem! Šla jsem z domu k zlatníkovi s lokajem . . .“

„Nu a?“

„Nu a . . . Co je to tam za kostel?“ otázala se pojednou veslaře, ukazujíc do dálky.

„Který? Tam ten?“ ptal se veslař.

„Smolný klášter!“ netrpělivě pravil Oblomov. „Nuže, šla jsi do krámu a tam?“

„Tam . . . jsou překrásné věci . . . Ach, jaký náramek jsem tam viděla!“

„O náramku teď nemluvíme!“ nedal jí Oblomov domluvit: „co potom?“

„Nu, to je všechno,“ roztržitě dodala Olga a bystře se rozhlížela po okolí.

„Kde zůstal lokaj?“ nalehal Oblomov.

„Šel domů,“ ledva že odpověděla Olga, pohlížejíc na budovy protějšího břehu.

„A co ty?“ pravil Oblomov.

„Jak je tam krásně! Tam se nemůže?“ otázala se, slunečníkem ukazujíc na protější stranu. „Tam přece bydlíš ty?“

„Ano.“

„V které ulici, ukaž.“

„A co lokaj?“ vyptával se Oblomov.

„Nic,“ nedbale odpověděla Olga, „poslala jsem ho pro náramek. Šel domů a já sem.“

„Jak jsi tak mohla?“ pravil Oblomov, vytřeštiv na ni oči.

Oblomor pohlédnul na ni jakoby vyděšeně, Olga schválně učinila rovněž tak.

„Mluv vážně, Olgo; nech už těch žertů.“

„Já nežertuji, je tomu skutečně tak!“ pravila klidně. „Schválně jsem zapomněla doma náramek a ma tante mě prosila, abych s ním zašla k zlatníkovi. Tobě jakživo nic takového nenapadne!“ dodala hrdě, jakoby byla vykonala bůhvíco.

„A jestli se lokaj vrátí?“

„Kázala jsem mu, aby na mě počkal, že zatím půjdu do jiného obchodu; a zatím jsem šla sem . . .“

„A bude-li se Marie Michajlovna ptát, do kterého obchodu jsi šla?“

„Řeknu, že jsem byla u švadleny.“

„A bude-li se ptát švadleny?“

„A uteče-li Něva najednou do moře a převrhne-li se loďka a Morskaja a náš dům se propadnou a přestaneš-li mě najednou mít rád . . .“ pravila a opět jej pošplíchla vodou do tváře.

„Lokaj se možná už vrátil, čeká . . .“ pravil Oblomov, utíraje si tvář. „Hej, pravil k veslaři, ke břehu!“

„Není třeba, není třeba!“ kázala Olga veslaři.

„Ke břehu, lokaj se už vrátil,“ stál na svém Oblomov.

„Nechť si! Nevadí!“

Ale Oblomov setrval na svém a rychle spěchal s ní sadem; Olga naopak šla volně, opírajíc se o jeho rámě.

„Co tak spěcháš?“ pravila. „Počkej, ráda bych s tebou ještě pobyla.“

Šla ještě volněji, tisknouc se k jeho boku a hleděla mu zblízka do tváře; Oblomov pak mluvil k ní důtklivě a nudně o závazcích, povinnostech. Poslouchala jej roztržitě s nyvým úsměvem, nachýlenou hlavou, hledíc do země nebo zas z blízka mu pohlížejíc do tváře a přemýšlela o čemsi zcela jiném.

„Poslechni, Olgo," promluvil konečně slavnostním tónem, „třeba mi hrozí nebezpečí, že vzbudím v tobě nevoli a že se mi za to dostane výčitek, nicméně je mou povinností, abych tě se vší rozhodností upozornil, že jsme zašli příliš daleko. Říci ti to, považuji za svou svatou povinnost."

„Co říci?" netrpělivě otázala se Olga.

„Že nejednáme dobře, když se scházíme potají."

„Mluvil jsi už o tom na venku," pravila v zamyšlení.

„Ano, ale tehdy jsem nebyl pánem sám nad sebou: jednou rukou jsem tě od sebe odháněl, a druhou zas vábil k sobě. Ty jsi byla taková důvěřivá, ale já ... jakobych ... tě byl klamal. Tenkrát byl ten cit ještě nový ..."

„A nyní už nový není a ty se začínáš nudit."

„Ach, ne, Olgo! Ty jsi nespravedliva. Nový, pravím, a proto nebylo kdy a nebylo ani možno se vzpamatovat. Ubijí mě svědomí: ty jsi mladá, málo znáš svět a lidi a při tom jsi tak čista, miluješ tak svatě, že ti ani na mysl nepřipadne, jakému přísnému odsouzení se vydáváme oba za to, co děláme — především ovšem já."

„Co děláme?" otázala se Olga, zastaviviši se.

„Jak — co? Podvádíš tetičku, potají odejdeš z domu, scházíš se o samotě s mužem ... Jen to zkus a zmiň se o tom v neděli ve společnosti ..."

„Proč bych to neřekla?" pravila klidně, „pro mě — řeknu to."

„A uvidíš," pokračoval Oblomov, „že tetička z toho onemocní, dámy se vyhrnou od vás a muži pohlédnou na tebe potměšile a drze."

Zamyslila se.

„Ale vždyť jsme — ženich a nevěsta!" namítla.

„Ano, ano, milá Olgo," pravil Oblomov, tiskna jí obě ruce, „a proto tím přísnější, tím pozornější musíme být na každý krok. Chci s hrdostí se s tebou vést po tétéž aleji, přede všemi lidmi, ale ne potají, aby pohledy s úctou se před tebou skláněly, nepronásledovaly tě svou škodolibostí a drzostí, aby v žádné hlavě nesmělo vzniknouti podezření, že ty, hrdé děvče, bez rozvážení jsi mohla zapomenouti na

svůj stud a vychování a svésti jsi se dala k zpronevěře na své povinnosti . . .“

„Nezapomněla jsem ani na stud, ani na své vychování, ani na svou povinnost,“ hrdě odpověděla Olga a odňala mu ruku.

„Vím, vím, nevinný můj anděle, ale to nepravím já, to řeknou lidé, svět a nikdy ti toho neodpustí. Nahlédni pro Boha, co chci. Chci, abys i v očích světa byla čista a bezúhonna, jaká ve skutečnosti jsi . . .“

Šla zamyšlena.

„Nahlédni, proč k tobě tak mluvím: budeš nešťastna a na mně jediném leží všechna zodpovědnost. Řekne se, že jsem tě strhoval s sebou, že jsem před tebou tuto propast úmyslně zakrýval. Ty jsi čista a klidna vůči mně, ale koho o tom přesvědčíš? Kdo ti uvěří?“

„To je pravda,“ pravila Olga a zachvěla se. „Poslechni tedy,“ dodala rozhodně, „řekneme o všem ma tante a zítra nechť nám požehná . . .“

Oblomov zblednul.

„Co je ti?“ otázala se.

„Posečkej, Olgo, k čemu tak spěchat? . . .“ rychle dodal Oblomov.

Jeho rty se třásly.

„A před čtrnácti dny nebyl jsi to ty, kdo kvapil na mě?“ otázala se Olga, suše a pozorně hledíc na něho.

„Ano, ale tehdy jsem nemyslel na přípravy a těch je mnoho!“ pravil Oblomov s povzdechem. „Počkejme aspoň, až dojde odpověď z vesnice.“

„K čemu čekat na odpověď? — Či taková nebo jinaká odpověď může změniti tvoje rozhodnutí?“ otázala se, pohlížejíc na něho ještě pozorněji.

„To je nápad! Ne; ale odpovědi je přece jenom třeba, abych věděl co a jak; bude přece nutno říci tetičce, kdy bude svatba. S ní o lásce mluvit nebudeme a mluviti s ní o ostatních záležitostech, na to nejsem ještě nijak připraven.“

„O tom promluvíme, až dostaneš odpověď, ale zatím budou všichni vědět, že jsme ženich a nevěsta a můžeme se vídat každý den. — Mně je smutno," dodala, „unavují mě už ty dlouhé dny; všichni to už pozorují, vyzvídají na mně, v narážkách zmiňují se o tobě . . . Všeho toho už mám dost!"

„Na mě narážejí?" ledva ze sebe vypravil Oblomov.

„Ano, to Sonička má na svědomí."

„Tož vidíš, vidíš? Mne jsi neposlechla, rozhněvala jsi se tenkrát!"

„Nu, a co vidíš? Nic nevidím, vidím pouze tolik, že jsi zbabělec . . . Já se těch narážek nebojím."

„Nejsem zbabělý, ale opatrný . . . Ale, pojďme, pro Boha, odtud, Olgo: hleď, tam přijíždí kočár. Což, jsou-li to známí? Ach! Až pot na mně vyvstává . . . Pojďme, pojďme . . . bojácně pravil Oblomov-a strach zmocnil se už i jí.

„Ano, pojďme rychle," pravila i ona šeptem a rychle.

A oba běželi skoro po aleji na konec parku, beze slova, Oblomov, ohlížeje se nepokojně na všechny strany, Olga s hlavou úplně dolů sklopenou a se staženým závojem.

„Tož zítra!" pravila, když už byli u skladu, kde na ni čekal lokaj.

„Ne, raději až pozítří . . . nebo ne, v pátek nebo v sobotu," odpověděl.

„Proč?"

„Tak . . . vidíš, Olgo, . . . já si stále myslím, nedojde-li zatím psaní?"

„Třebas. Ale zítra přijď jen tak, k obědu, slyšíš?"

„Ano, ano, dobře!" chvatně dodal Oblomov.

Olga vešla do skladu.

„Ach, Bože můj, kam to až došlo! Jaký kámen mi to pojednou padnul na prsa! Co si nyní počnu? Sonička! Zachar! hejsci . . ."

VI.

Oblomov nepozoroval, že mu Zachar podal nadobro studený oběd, ani nevěděl, jak se hned na to ocitnul v posteli a usnul pevným, jak kámen tvrdým snem.

Následujícího dne zachvěl se při myšlence, že má jeti k Olze: jak je to možné! Představil si, jak významně všichni začnou na něho pohlížet.

Švýcar*) už nyní jej vítá vždycky s obzvláštní jakousi vlídností. Semen div hlavy nesrazí, jak skočí, kdykoliv ho požádá o sklenici vody. Chůva Kaťa provází jej vždycky přívětivým úsměvem.

„Ženich, ženich!“ četl napsáno na čele všech a tetičku o svolení ještě ani nežádal, peněz nemá ani groše, neví ani, kdy bude jaké mít, neví ani, jak velký bude důchod, který ze vsi dostane za letošní rok; domu na venkově také nemá — pěkný ženich!

Umínil si, že do té doby, než se mu ze vsi dostane určitých zpráv, scházeti se bude s Olgou pouze v neděli u přítomnosti všech ostatních osob. Proto ráno ani na mysl mu nepřišlo, aby se připravoval jeti k Olze.

Neholil se, neoblékal, lenivě přemítal listy francouzského journalu vypůjčeného minulého týdne u Iljinských, neohlížel se ustavičně po hodinách a nemračil se, že ručičky tak pomalu postupují ku předu.

Zachar a Anisja byli toho domnění, že po svém obyčeji nebude obědvat doma; neptali se proto, co mají připravit.

Vyplísnil je, prohlásiv, že to není žádná pravda, jakoby každou středu obědval u Iljinských, že je to „kleveta“, že obědval u Ivana Gerasimoviče a že budoucně mimo snad neděli a to ještě ne vždycky bude obědvat doma.

Anisja úprkem běžela na trh nakoupit drobečků na polévku, kterou Oblomov jídal tak rád.

---

*) portýr.

Přišly k němu děti domácí paní: prohlédnul Vaňovi slohovou i početní úlohu a našel v nich dvě chyby. Maše nalinkoval sešit a napsal jí velká písmena, pak poslouchal, jak kanárci tlukou a pootevřenými dveřmi se díval na pohybující a kmitající se lokte hospodyně.

Ke druhé hodině optala se ho hospodyně za dveřmi, nechce-li ochutnat právě upečených vatrušek*). Přinesla mu vatrušky a skleničku rybízové vodky.

Rozčilení Ilji Iljiče poněkud ochablo a zmocnila se ho pouze tupá jakási zádumčivost, ve které setrval až do oběda.

Sotva bylo po obědě, a Ilja Iljič leže na divaně dřímotou zmořen začal tlouci špačky, otevřely se dvéře od pokojů domácí paní a vešla Agafja Matvějevna s dvěma pyramidama punčoch v obou rukou.

Položila je na dvě židle, Oblomov hned vyskočil a nabízel jí třetí; nesedla si však, to bylo proti jejímu zvyku: byla věčně na nohou, v stálém pohybu a práci.

„Tu jsem prohlédla dnes všechny vaše punčochy," pravila; „pětapadesát párů a skoro všechny chatrné . . ."

„Jak jste dobrá!" pravil Oblomov a přistoupiv k ní, vzal ji žertem z lehka za lokty.

Usmála se.

„Nač si děláte zbytečné starosti? Až se věru za to hanbím."

„To nic nedělá, to už je tak naše věc, starati se o domácnost: nemáte, kdo by na to dohlédnul a já to ráda dělám," pokračovala. „Tady těch dvacet párů není už vůbec k potřebě; nestojí ani za správku."

„Není třeba, zahoďte je třebas všechny! co se budete zlobiti s takovými hadry. Mohou se koupit nové . . ."

„Nač pak zahazovat? Tady ty se mohou nastavit." pravila a začala živě počítati punčochy.

„Ale sedněte si, prosím vás; proč stojíte?" vybízel ji Oblomov.

---

*) buchtičky s tvarohem.

„Ne, děkuji uctivě, na vysedání není kdy," odpověděla, odmítajíc nabízenou židli. »Dnes u nás pereme, musíme připravit prádlo."

„Vy jste zázrak a ne hospodyně!" řekl Oblomov, spočinuv pohledem na jejím hrdle a prsou.

Usmála se.

„Tož jak," otázala se, „mám punčochy nastavit? Objednala bych bavlnu a niti. Přináší nám je jedna stařenka ze vsi, zde nestojí ani za koupi: všechno stýřelé."

„Budete-li tak dobrá a laskava, prosím" pravil Oblomov; „ale opravdu se stydím, že vám přidávám práce."

„To nic nedělá! co bychom dělaly? Tady ty sama nastavím a ty dám babičce; zítra k nám přijde na návštěvu švakrová: večer nebude, co dělat a tak můžeme klidně plést. Naše Maša už taky začíná plést, ale vždycky jí vypadnou dráty; jsou ještě příliš velké na její ruce."

„Tak už i Maša tomu přivyká?" otázal se Oblomov.

„Opravdu."

„Nevím, jak se vám za to všechno odvděčit," pravil Oblomov, pohlížeje na ni s toutéž rozkoší, jako se ráno díval na teplé vatrušky. „Jsem vám velice, velice povděčen a nezůstanu vaším dlužníkem, zvláště Maši: koupím ji na hedvábné šaty a obleku ji jako panenku."

„Co to povídáte? Jaké pak děkování? Nač pak, jí a hedvábné šaty? Nestačíme jí kupovat kartounové; všechno na ní jen hoří, nejvíc rozbije střevíčků: nestačíme na trhu je kupovat."

Vstala a brala punčochy.

„Kam tak spěcháte?" pravil. — „Posedte, nemám nic na práci."

„Až někdy jindy, ve svátek; přijďte i vy k nám, prosím, na trochu kávy. Dnes musíme prát; půjdu a podívám se, co dělá Akulina, dala-li se už do toho?"

„Bůh s vámi tedy, nesmím vás zdržovat," pravil Oblomov, ohlížeje se po ní, po jejích zádech a loktech.

„Taky váš župan jsem vytáhla z almary," pokračovala Agafja Matvějevna. „Mohl by se spravit a vyprat; látka je taková krásná! Dlouho ještě vydrží!"

„To by bylo zbytečné! Nenosím ho už, odvyknul jsem mu, nepotřebuji ho."

„To nic nevadí, ať jej vyperou: někdy jej snad přece na sebe vezmete ... třeba na svatbu!" dodala s úsměvem a přirazila za sebou dveře.

Bylo rázem po spánku, nastavil uši, vypoulil oči.

„I ona už to ví, kde kdo!" pravil a sklesnul na připravenou pro ni židli. „O, Zachare, Zachare!"

Na Zachara sesypal se nový liják „pichlavých« slov, bylo znovu slyšeti Anisju mluviti nosem, že »to poprvé slyší hospodyni mluvit o svatbě, že se v hovoru nikdy o tom ani slovem nezmínila, že na svatbu není ani pomyšlení — to je nápad! To že sám vrah lidského pokolení musil si vymyslit a nechť se hned pod ní zem slehne, není-li to pravda i hospodyně sama je hotova vzít obraz se stěny a přísahat, že o slečně Iljinské jakživa ani neslyšela a že tím mínila nějakou jinou nevěstu ..."

A mnohé ještě jiné věci mluvila Anisja, takže Oblomov mávnul raději rukou, aby odešla. Zachar druhého dne se pokusil poprositi Oblomova za dovolenou, aby směl odejíti na návštěvu do starého domu v Gorochové ulici, ale dostal »návštěvu«, že z pokoje jen vyletěl.

„Tam dosud nikdo nic neví, budeš ještě tam klepy roznášet! Doma seď!" dodal Oblomov s pohrůžkou.

Minula středa. Ve čtvrtek Oblomov po městské poště zase dostal psaní od Olgy. Ptala se, co to, co se to stalo, že nepřišel! Psala, že proplakala celý večer a nespala skoro celou noc.

„Pláče, nespí ten anděl!" zvolal Oblomov, „Hospodine! Proč mě má ráda? Proč ji mám rád já? Proč jsme se poznali? To všechno ten Andrej; jak neštovice poslal na nás lásku, na oba dva. A jaký je to život, neustálé rozčilení, ustavičný nepokoj! Kdy jen se dočkáme tichého štěstí, pokoje?"

S hlasitými povzdechy lehal a zase vstával, i na ulici vyšel a stále hledal onen normální a obsahuplný způsob života, onu normu, při které by plynul tiše den za dnem, kapka po kapce, v němém pozorování přírody a tichých, ledva se plížících zjevů rodinného, klidně zaneprázdněného života. Nechtěl si život představovati v podobě široké, bouřně plynoucí řeky s kypícími vlnami, jak si ho představoval Štolc.

„To je nemoc," pravil Oblomov; „horečka se zpěněnými prahy, řítícími se hrázemi, povodněmi."

Dopsal Olze, že se v Letním sadě trochu nachladil, že se musil napít svařené trávy a proseděti dva dny doma, že ale zas je dobře a doufá, že se v neděli zas uvidí.

Olga mu odpověděla a chválila jej za to, že se šetřil, radila mu, aby zůstal doma i v neděli, bude-li třeba a dodala, že raději v nudě stráví celou neděli, jen aby se šetřil.

Odpověď přinesl Nikita, tentýž, který, jak Anisja prohlásila, byl hlavním původcem všech řečí. Přinesl od slečny nové knihy se vzkazem od Olgy, aby je pročetl a řekl jí pak, až se s ní sejde, stojí-li za čtení.

Žádala, aby jí podal zprávu o svém zdraví. Oblomov jí odpověděl v psaní, dal je Nikitovi, hned z předsíně vyprovodil jej až na dvůr, očima provázel jej až k brance, aby mu nenapadlo naposled zajíti do kuchyně a opakovati tam zase tytéž »klevety«, Zachar pak aby jej nemohl vyprovázet na ulici.

Oblomova potěšila rada Olgina, aby se šetřil a nešel tedy k ní ani v neděli; dopsal jí, že, aby se pozdravil, skutečně musí doma proseděť ještě několik dní.

V neděli byl na návštěvě u domácí paní, pil kávu, jedl horký piroh a k obědu poslal Zachara přes vodu, aby pro děti nakoupil zmrzliny a konfekt.

Zachara už jen s tíží převezli přes řeku; mosty byly už strženy a Něva začala zamrzat. Na jízdu k Iljinským nebylo ani pomyšlení.

Ovšem byl by se mohl dát ihned ještě přepraviti přes řeku, ubytovati se na několik dní u Ivana Gerasimoviče a u Olgy mohl bývat a třebas i obědvat každý den.

Záminka byla zcela přirozena: Něva na oné straně už chytla, tak že se už nemohl zpět přes řeku dostati.

Prvním pomyšlením Oblomova byl skutečně tento nápad, už i rychle spustil nohy na podlahu, ale po krátkém rozmyšlení s povzdechem a starostiplnou tváří zvolna ulehl zas na své místo.

„Ne, nechť umlknou všechny řeči, cizí osoby, navštěvující dům Olgy, nechať zapomenou trochu na něho; denně ho tam vídati budou teprv tenkrát, až budou prohlášeni ženichem a nevěstou.“

„To čekání je sice nudné, ale co dělat,“ dodal s povzdechem, chápaje se knih, které mu byla Olga poslala.

Přečetl asi patnáct řádek. Maša ho přišla zvát, nechce-li se jít dívat na Něvu; všichni se jdou dívat, jak se řeka zastavuje. Šel a vrátil se k čaji.

Tak míjely dny. Ilja Iljič se nudil, četl, chodil po ulici a doma nakukoval dveřmi k domácí, aby z dlouhé chvíle promluvil s ní několik slov. Jednou jí dokonce i semlel tři libry kávy a to s takovou horlivostí, až mu na čele vyvstal pot.

Chtěl jí také dát knihu ke čtení. Ševelíc rty, zvolna přečetla pro sebe záhlaví a vrátila mu knihu s poznámkou, že si ji od něho vypůjčí, až přijdou svátky, Vaňa že bude musit číst nahlas, pak že i babička bude moci poslouchat, ale teď že není na to kdy.

Přes Něvu zatím položili prkenné chodníky a jednoho dne zuřivý štěkot psa a cloumání řetězem oznámilo Oblomovu nový příchod Nikity s lístkem a vzkazem po jeho zdraví a s knihou.

Oblomov se bál, aby nemusil jíti přes led na druhou stranu řeky, schoval se proto před Nikitou a odepsal Olze, že mu otekl krk, že si netroufá vyjíti ještě z domu a že tak »krutý osud ještě na několik dní jej připravuje o štěstí, viděti svou neocenitelnou Olgu«.

Přísně nakázal Zacharovi, aby se neopovážil s Nikitou dávati se do řečí a zase tak Nikitu provázel očima až k brance, Anisji pak pohrozil prstem, když z kuchyně vystrčila nos a chtěla se Nikity na cosi ptát.

VII.

Minul týden. Sotva se ráno Oblomov probudil, ptal se především s neklidem, položeny-li už mosty přes řeku?

„Ještě ne," řeklo se mu a Oblomov klidně zas prožil den, naslouchaje cvakotu kyvadel, rachotu kávového mlýnku a zpěvu kanárka.

Kuřata už nepištěla, dávno už dorostla v dospělé slípky a rozlezla se po kurnících. Knih poslaných mu Olgou dosud nepřečetl; jak jednu z nich na sté páté stránce položil obrácenou hřbetem nahoru, tak ležela už po několik dní.

Za to častěji se obíral dětmi vdovy. Vaňa byl takový chápavý hoch, za třikrát už si zapamatoval hlavní města v Evropě a Ilja Iljič mu slíbil, jakmile bude moci přes řeku, že mu darem přiveze malounký globus; a Mašeňka zas mu ovroubila tři šátky — špatně, ovšem, ale za to tak směšně se při tom hmoždila malounkýma ručičkama a pořád přibíhala a ukazovala mu každý ovroubený coul.

S hospodyní besedoval neustále, sotva že zahlédnul pootevřenými dveřmi její lokte, už byl u ní. Dle pohybu loktů uvykl už rozeznávat, co právě dělá, zda něco přesívá, mele neb žehlí.

Ba pokusil se dokonce promluviti i s babičkou, ale ta nebyla nikdy s to dokončiti svoji řeč: v polou slově se zastaví, pěstí se chytne zdi, sehne se, dá se do kašle, pak jakoby vykonala těžkou nějakou práci, oddychne si — a tím celý hovor končí.

Jen bratra hospodyně téměř vůbec neviděl nebo zahlédnul nanejvýš, jak mezi okny zamihnul se velký balík; po něm však v domě nebylo ani potuchy. I když Oblomov

náhle vešel do světnice, kde obědvali všichni sraženi v těsnou skupinu, bratr na rychlo si prsty otřel ústa a zmizel ve svém světlíku.

Jednou, sotva Oblomov ráno procitnul a sáhnul po kávě, vešel pojednou Zachar a oznamoval, že přes řeku může se už jít.

Oblomovu zatlouklo srdce.

„A zítra je neděle," pravil. Dlužno jet k Olze, nezbývá, než celý den mužně snášeti významné a zvědavé pohledy cizích lidí, jí pak musí sděliti, kdy míní promluviti s tetičkou. A on sám byl stále ještě na tomtéž místě, odkud se pohnouti nemohl ani o krok dál.

Živě si představil, jak prohlášen bude za ženicha, jak hned druhého, třetího dne přijdou různé dámy a páni, stane se pojednou předmětem zvědavosti, vystrojí se officielní hostina, budou pít na jeho zdraví. Potom ... potom po právu a povinnosti, jak ženichu přísluší, podá nevěstě dar ...

„Dar!" s hrůzou pravil sám k sobě a dal se do trpkého smíchu.

Dar! A v kapse má dvě stě rublů! Když i peníze pošlou, stane se tak teprv k Vánocům, a možná, že i později, až prodají obilí, ale kdy obilí prodají, jak moc ho prodají, jak velikou summu za ně strží — o tom všem zprávu podat musí psaní a psaní nejde! Co si počne? S Bohem, čtrnáctidenní spokojenosti!

V těchto starostech rýsovala se před ním rozkošná líčka Olgy, její prachově jemné, výmluvné obrví, ty rozumné, šeděmodré oči a celá hlavinka s pletenci vlasů, které spouštěla jaksi hodně hluboko v zátylí, takže ještě prodlužovaly a doplňovaly ušlechtilost celé její postavy od hlavy a ramenou až k patě.

Ale jen se zachvěl náhlým pocitem lásky, ihned na to jako kámen sřítila se na něj tíha myšlenky: co si počít, kde vzít peníze, z čeho potom žít?

„Počkám ještě; psaní přijde snad zítra nebo pozítří." A Oblomov jal se počítat, kdy psaní musilo dojíti do vsi,

jak dlouho jeho soused může otálet a jak mnoho času potřebuje psaní na cestu.

„Za tři, nejdéle za čtyry dny musí být psaní tu; posečkám a nepojedu ještě k Olze," rozhodnul u sebe Oblomov; „to vykonati se dá tím snáze, poněvadž Olga sotva asi bude vědět, že je možno jíti přes řeku . . ."

„Kaťo, může se už přes řeku?" ptala se Olga své komorné, sotva ráno procitla.

A tato otázka opakovala se každý den. Oblomov neměl o tom ani tušení.

„Nevím, slečno; nemluvila jsem dosud ani s kočím ani s domovníkem a Nikita neví."

„Ty nikdy nic nevíš o tom, co bych ráda věděla," pravila Olga s nevolí, ležíc na lůžku a prohlížejíc sobě na krku řetízek.

„Hned se to dovím, slečno. Netroufala jsem si odejít, myslila jsem si, že se probudíte, jinak bych to už dávno byla věděla." A Kaťa zmizela z pokoje.

Olga vytáhla zásuvku stolku a vyňala poslední lístek Oblomova. „Nemocen, ubohý," starostlivě pravila k sobě Olga; „je tam tak sám, je mu dlouhá chvíle . . . Ach, Bože můj, brzo-li . . ."

Nedomyslila ještě a Kaťa všechna červená ve tváři vletěla do pokoje.

„Už se může. Dnes v noci upravili cestu!" radostně pravila Kaťa, hodila na rychle z postele vyskočivší Olgu bluzu a podala jí drobounké střevíčky. Olga chvatně otevřela skříňku, vyňala z ní cosi, vsunula Katě do ruky a Kaťa jí políbila ruku. Všechno to — skok s postele, Katě do ruky vsunutý peníz, políbení její ruky — stalo se téměř v jednom okamžení. „Ach, zítra je neděle: jak se to dobře shoduje! On přijde!" pravila k sobě Olga, rychle se oblékla, vypila na kvap čaj a odjela s tetičkou do skladu.

„Ma tante, pojďme zítra na mši do Smolného," prosila Olga.

Teta přimhouřila poněkud oči, zamyslila se na okamžik a řekla pak:

„Třebas; ale jaká dálka tam, ma chère! Co tě to napadlo, v zimě!“

Ale Olgu napadla ta myšlénka pouze proto, že Oblomov jí ukázal zmíněný klášter s řeky a Olze zachtělo se pojednou pomodliti se tam . . . za něho, aby byl zdráv, aby ji miloval, aby byl šťasten s ní a té nerozhodnosti, nejistotě aby byl už jednou konec . . . Ubohá Olga!

Přišla i neděle. Olga dovedla úmyslně zaříditi všechno tak, aby oběd připraven byl dle vkusu Oblomova.

Oblékla se do bílých šatů, pod krajkovím ukryla náramek, který od něho dostala darem, hlavu upravila v účesku, kterou on měl rád; den před tím dala naladiti piano a ráno se pokusila zazpívati Casta diva. A hlas její byl tak zvučný, jak nebyl od té doby, co se přestěhovali z venkova. Pak čekala.

Baron ji zastal v tomto očekávání a pravil, že je ještě krásnější než v letě, ale poněkud že zhubla.

„Nedostatek venkovského vzduchu a malý nepořádek ve způsobu života na vás patrně účinkoval,“ pravil. „Vy, milá Olgo Sergějevno, potřebujete ovzduší pole a venkova.“

Několikrát jí políbil ruku, tak že barvené jeho vousy zanechaly na jejích prstech i malou skvrnku.

„Ano, venkov,“ odpověděla zádumčivě, ale ne jemu, nýbrž komusi jinému, do vzduchu.

„A propos, co se týče venkova,“ dodal: „budoucí měsíc se pře naše ukončí a vy v dubnu můžete odejet na svůj statek. Není veliký, ale poloha — čarokrásná! Budete spokojena. A jaký dům! A zahrada! Je tam jeden pavillon, na kopci; ten si zamilujete. Pohled na řeku . . . vy se nepamatujete, bylo vám pět let, když se papa odtamtud vystěhoval a odvezl vás s sebou.“

„Ach, jak budu ráda!“ pravila a zamyslila se.

„Nyní už je rozhodnuto,“ pravila sama k sobě, „pojedeme tam, ale on o tom nezví dřív, než . . .“

„Budoucí měsíc, barone?“ otázala se Olga živě. „Je to jisté?“

„Tak jisté, jako že jste překrásná vůbec a dnes zvlášť,“ pravil a šel k tetičce.

Olga setrvala na místě a rozesnila se o blízkém štěstí, umínila si však, že se o této a všech budoucích novinách nezmíní Oblomovu ani slovíčkem . . .

Chtěla sledovati až do konce, jaký obrat láska způsobí v lenivé jeho duši, až úplně se sebe svrhne všechnu tíhu apathie; neodolá úsměvu blízkého štěstí a jakmile ze vsi dostane příznivou odpověď, záře radostí přiběhne, přiletí k ní a položí jí psaní k nohám. Ah, jak potom oba o překot poběhnou k tetě a pak . . .

A tu mu pojednou řekne, že i ona má statek, zahradu, pavillon, pohled na řeku a dům úplně připravený k obývání a že jeti musí nejdříve tam a potom do Oblomovky.

„Ne, nechci aby došla příznivá odpověď,“ pravila k sobě Olga; „zpyšní a nebude mít ani žádnou radost z toho, že mám svůj statek, dům, zahradu. Ne, nechať raději přijde rozrušen nepříjemnou zprávou, že je všechno na statku v nepořádku, že tam musí přijet sám . . . Div hlavu nesrazí, poletí do Oblomovky, na rychlo spořádá všechny nutné záležitosti, na mnohé zapomene, nebude ani vědět jak do toho, přijede zpět a tu se najednou dozví, že ani nemusil jezdit — že máme dům, zahradu a pavillon s vyhlídkou na řeku, že je kde být i bez jeho Oblomovky . . . Ano, ano! za nic na světě ani slovem se mu o ničem nezmíní a vytrvá tak do konce; nechť si tam jede, nechť sebou trochu pohne, oživne — a všechno to k vůli ní, ve jmenu kýženého štěstí! Nebo ne; nač ho posýlat ven, nač se rozcházeti? Ne, až v cestovních šatech přijde k ní, bledý, smutný, rozloučit se na měsíc, tu mu pojednou řekne, že není třeba, aby jel, až v letě; pak že pojedou spolu . . .

Takové byly její sny; běžela hned k baronovi a obratně jej přiměla k tomu, aby do jisté doby o této novince nikomu nic neříkal, naprosto *nikomu*. Pod tímto *nikomu* rozuměla jediného Oblomova.

„Ano, ano, nač pak?“ přisvědčil jí baron. „Nanejvýš snad jedinému mru Oblomovu, dojde-li na to řeč.“

Olga se opanovala a pravila lhostejně:

„Ne, ani jemu nic neříkejte.“

„Vaše vůle, jak víte, je mi zákonem . . .“ dodal baron roztomile.

Nebyla beze lsti. Zachtělo-li se jí, podívati se ve společnosti na Oblomova, pak jistě se podívala napřed na dvě, tři jiné osoby a teprv potom na něho.

Co tu přemýšlení — a všechno jen pro Oblomova! Kolikrát jen vzplanuly na jejích tvářích růžové záplavy! Kolikrát se jen dotkla hned té, hned zase oné partie klaviatury, aby se přesvědčila, není-li piano naladěno příliš vysoko; kolikrát přeložila noty s místa na místo! A jeho tu posud není! Co to má znamenat?

Tři, čtyry hodiny — a posud nejde! O půl páté všechen květ její krásy začal opadávat; začala vůčihledě vadnout a ubledlá sedla ke stolu.

Ostatní, jakoby se nic nebylo stalo; nikdo si toho ani nevšimnul — všichni jedí jídla, která připravena byla pro něho, rozmlouvají tak vesele a lhostejně.

Po obědě, večer — Oblomov nešel. Do desíti hodin zmítaly duší její naděje, strach; v deset hodin odešla do svého pokoje.

Z počátku v myšlenkách vychrlila na jeho hlavu všechnu žluč, která vzkypěla v jejím srdci; nebylo jízlivějšího sarkasmu, trpčího slova, jaké jen měla ve svém lexikonu, aby ho jím v myšlénkách neztrestala.

Pojednou však všechen její organismus jakoby naplněn byl ohněm a ledem skoro zároveň.

„Je nemocen; je sám; ani psát mi nemůže . . .“ zamihlo se její hlavou.

Toto přesvědčení nabylo v ní úplné převahy a nedalo jí usnouti celou noc. V horečce zdřímla na dvě hodiny, třeštila v noci, ráno však vstala, bledá sice, ale jakási klidna, odhodlána.

V pondělí ráno nahlédla hospodyně k Oblomovu do pokoje a pravila:

„Nějaké děvče se po vás ptá.“

„Po mně? Není možná!“ odpověděl Oblomov.

„Kde je?“

„Zde; zmýlila se a přišla k nám. Mám ji pustit?“

Oblomov nevěděl ještě, na čem se rozhodnout, když tu před ním se ocitla Kaťa. Hospodyně odešla.

„Kaťo!“ pravil Oblomov udiven, „to jsi ty? Co tu chceš?“

„Slečna je zde,“ odpověděla šeptem; „kázala, abych se zeptala . . .“

Oblomov byl pojednou ve tváři jak vyměněn.

„Olga Sergějevna!“ s hrůzou šeptal Oblomov. „To není pravda, Kaťo, ty žertuješ? Netrap mne!“

„Jak je Bůh nade mnou, mluvím pravdu: v najatém kočáře, zastavila se v čajovém obchodě, čeká, chce sem. Dává vzkazovat, abyste Zachara někam poslal. V půl hodině přijede.“

„Já půjdu raději sám. Jak by mohla sem?“ pravil Oblomov.

„Na to už není kdy; co nevidět bude zde; slečna se domnívá, že jste nemocen. S Bohem, už běžím; je sama, čeká na mě.“

A odešla.

Oblomov s neobyčejnou rychlostí připjal si nákrčník, oblékl vestu, obul boty a zavolal Zachara.

„Zachare, tys chtěl nedávno, abych tě dovolil na návštěvu v Gorochové ulici, můžeš si jít a hned!“ v zimničném rozechvění pravil Oblomov.

„Nepůjdu,“ odpověděl Zachar rozhodně.

„Ne, jen jdi!“ dolehal Oblomov.

„Jaká pak návštěva ve všední den! Nepůjdu!“ s umíněností pravil Zachar.

„Jen jdi, pobav se a nevzpírej se, když pán je tak hodný a dovoluje tě . . . jdi si ke svým přátelům.“

„Co mně do mých přátel!“

„Nestojíš o to pohovořit si s nimi?“

„Sami ničemové, jeden jako druhý, radši bych jich ani neviděl.“

„Jen jdi, jen jdi!“ vytrvale stál Oblomov na svém a krev se mu hrnula do hlavy.

„Ne, dnes celý den zůstanu doma, ale tuto neděli, když dovolíte, to bych třebas šel!“ odmlouval Zachar lhostejně.

„Teď půjdeš a hned!“ v rozčilení dolehal naň Oblomov. „Musíš jít . . .“

„Sedm verst poběhnu, najíst se kysela?“ odmlouval Zachar.

„Jdi tedy na dvě hodiny na procházku; podívej se, jakou máš ospalou tvář — projdi se na vzduchu!“

„Tvář jako tvář; našinec jinačí nemá!“ pravil Zachar, lenivě vyhlížeje oknem.

„Ach, ty Bože můj, hned bude tu!“ pomyslil si Oblomov, utíraje s čela pot.

„Nu tak prosím tě už jdi na procházku, když tě za to prosím. Nu, tu máš dvacet kopejek; propij je a zavdej si piva se svým přítelem.“

„Já radši zůstanu před domem; kam pak půjdu v takovém mrazu? Posedím třebas u vrat, to mohu aspoň . . .“

„Ne, dál od vrat,“ živě pravil Oblomov; „do jiné ulice jdi, tam, na levo, k zahradě . . . na tu stranu.“

„Co to za bláznovství?“ pomyslil si Zachar; „na procházku mě žene; to se ještě nestalo.“

„Já si to nechám radši na neděli, Iljo Ljiči . . .“

„Půjdeš-li pak?“ pravil Oblomov se zaťatými zuby, dorážeje na Zachara.

Zachar zmizel a Oblomov zavolal Anisju.

„Jdi na trh,“ pravil k ní, „a nakup tam, co potřebuješ k obědu . . .“

„K obědu je všechno koupeno, a už bude brzy na stole . . .“ ozval se nos.

„Mlčet a poslouchat!“ křiknul Oblomov tak, že Anisja se lekla.

„Kup . . . třebas . . . chřestu . . .“ doložil, přemýšleje a nevěda, proč by ji poslal.

„Jaký pak teď, bařuško, chřest? A kde ho tu dostanu? . . .“

„Marš!“ křiknul a Anisja utekla. „Běž, co ti nohy stačí, do trhu a neohlížej se,“ pravil za ní, „a zpátky ať přijdeš co možná potichu, dříve než za dvě hodiny ať se mi tu ani nosem neukážeš.“

„Co je to za bláznovství?“ pravil Zachar k Anisje, sraziv se s ní před vraty. „Na procházku mě vyhnal, dvacetník mně dal. Kam pak mám jít?“

„Pánova věc,“ poznamenala rozšafná Anisja; „jdi k Artěmijovi, hraběcímu kočímu, zaveď ho na čaj; vždycky platí za tebe, já poběhnu do trhu.“

„Co pak je to za bláznovství, Artěmiji?“ pravil Zachar i k němu. „Pán mě vyhnal na procházku a dal mně na pivo . . .“

„Nechce se snad sám nalíznout?“ ostrovtipně hádal Artěmij; „aby ti toho nebylo líto, dal ti taky. Pojďme!“

Mrknul na Zachara a kývnul hlavou směrem jakési ulice.

„Pojďme!“ opakoval po něm Zachar a také kývnul hlavou směrem téže ulice.

„Je to bláznovství; na procházku si mě vyžene!“ s úsměškem sám pro sebe sípěl Zachar.

Zmizeli, Anisja však, doběhnuvši k prvnímu rohu, přisedla na plot u škarpy a čekala, co se bude dít.

Oblomov naslouchal a čekal; v tom kdosi trhnul u branky zvoncem a v tomtéž okamžiku začal štěkat a na provaze sebou zmítat pes.

„Proklatý pes!“ zaskřípal zuby Oblomov, chytil furažku, skočil k brance, otevřel ji a v náručí skoro odnesl Olgu na zápraží.

Byla sama. Kaťa čekala na ni v kočáře, nedaleko vrat.

„Ty jsi zdráv? Ty neležíš? Co se to s tebou děje?“ zběžně ptala se Olga, nesnímajíc ani salupu ani klobouku a prohlížejíc si jej od hlavy k patě, když byli vešli do eho kabinetu.

„Už je mi líp, krk mě přestal bolet . . . skoro úplně," pravil, dotýkaje se hrdla a lehce zakašlal.

„Co že jsi včera nepřišel?" tázala se, pohlížejíc na něho takovým pátravým pohledem, že nebyl s to vypraviti ze sebe jediného slova.

„Jak jsi se mohla odhodlat, Olgo, k takovému skutku?" pravil zděšeně. „Víš-li pak, co děláš . . ."

„O tom později!" přerušila jej netrpělivě. „Ptám se tě, co to má znamenat, že k nám nejedeš?"

Mlčel.

„Naskočilo ti zas ječné zrno?" otázala se.

Mlčel.

„Ty jsi nebyl nemocen; tebe nebolel krk," pravila vyhrnuvši obočí.

„Nebyl," odpověděl Oblomov hlasem školáka.

„Podvedl jsi mě!" S ustrnutím pohlédla na něho. „Proč?"

„Všechno ti, Olgo, vysvětlím," omlouval se Oblomov; „vážná příčina mě přiměla k tomu, že jsem po dvě neděle nepřišel . . . bál jsem se . . ."

„Čeho?" otázala se a sedla si, odkládajíc klobouk i salup.

Oblomov vzal oboje a položil na divan.

„Řečí, pomluv . . ."

„A toho jsi se nebál, že nebudu spát celou noc, že si budu myslet Bůh ví co a že to div neodstůňu?" pravila, měříc jej zkoumavým pohledem.

„Ty nevíš, Olgo, co se tu všechno děje," pravil ukazuje na srdce a hlavu; „celý se třesu, jsem jako v ohni. Ty nevíš, co se stalo?"

„Co ještě?" otázala se chladně.

„Jak daleko se roznesly řeči o tobě a o mně! Nechtěl jsem tě lekat a bál jsem se, přijít tobě na oči."

Vypravoval jí všechno, co slyšel od Zachara, od Anisji' zmínil se o rozmluvě hejsků a doložil, že od těch dob nespí, že v každém pohledu vidí otázku nebo výčitku nebo škodolibou narážku na jejich schůzky.

„Ale vždyť jsme se smluvili, že tuto neděli řekneme všechno ma tante," namítla Olga, „pak řeči samy sebou musí umlknout . . ."

„Ano; ale já jsem chtěl promluviti s tetičkou teprv, až dostanu psaní. Já vím, že se mne po lásce nebude ptát, ale po jmění, bude chtít vědět podrobnosti a já jí nic nemohu říci, dokud nedostanu od plnomocníka psaní."

Olga si povzdychla.

„Kdybych tě neznala," pravila v zamyšlení, „pomyslila bych si Bůh ví co. Bál jsi se, abys mne nepolekal povídáním lokajů, a nebál jsi se, že mě polekáš jinak! Přestávám ti rozuměť."

„Myslil jsem, že tě jejich žvanění pobouří. Kaťa, Marfa, Semen i ten hlupák Nikita Bůh ví, co si o nás povídají . . ."

„To já už dávno vím, co si mezi sebou povídají."

„Jak, ty víš . . ."

„Ovšem. Kaťa i ňaňa dávno mi to donesly, vypťávaly se na tebe a přály mně mnoho štěstí . . ."

„Už i to?" zděšeně pravil Oblomov. „A co ty?"

„Nic, poděkovala jsem jim; ňaně jsem dala šátek a ňaňa slíbila, že půjde na pouť do Sergijevského kláštera pěšky. Kaťě jsem slíbila, že se za ni přimluvím, aby si směla vzíti cukráře; má svůj román . . ."

Hleděl na ni udešenýma, udivenýma očima.

„Býváš u nás každý den; je tedy zcela přirozeno, že čeleď o tom mluví," dodala; „mezi čeledí začne se o tom mluvit nejdřív. Se Soničkou to bylo také tak; co tě tu tak leká?"

„Což vida, odkud pocházejí ty řeči?" pravil táhle.

„Jsou tak neoprávněny? Vždyť je to pravda?"

„Pravda!" opakoval po ní ani ne tázavě ani záporně. „Ano," dodal pak, „je tomu tak, máš pravdu; ale já nechci, aby věděli o našich schůzkách, proto se bojím . . ."

„Ty se bojíš, třeseš se jako hoch . . . Nechápu tě. Co pak mě kradeš?"

Bylo mu nevolno; dobrý dávala na něho pozor.

„Poslechni,“ pravila, „v tom vězí nějaká lež, v tom je cosi jiného . . . Pojď sem a pověz, co máš všechno na srdci. Mohl jsi nepřijít den, dva dny — třebas i týden, z opatrnosti, nicméně byl bys mě o tom zpravil, dopsal mně. Víš, že nejsem už dítě a nedám se tak lehko zmást lecjakým nesmyslem. Co to všechno má znamenat?“

Zamyslil se, pak jí políbil ruku a vzdychnul.

„Hleď, Olgo, jak mně to připadá,“ pravil, „moje obraznost po všechen ten čas tak byla ulekána neustálým strachem o tebe, duše tak rozervána starostmi, srdce tak zmořeno každou tou sklamanou a v niveč se rozpadající nadějí a očekáváním, že celý můj organismus je otřesen: ztrácí řeč a žádá pro sebe chvilkového uklidnění . . .“

„Proč já neztrácím řeč; i já hledám uklidnění, ale jen u tebe.“

„Ty jsi mladá, při plné síle a miluješ jasně, klidně, a já . . . ale ty víš, jak tě mám rád!“ pravil a svezl se na zem, celuje její ruce.

„Ne, to není ještě všechno, to mi nestačí, — ty jsi tak divný, že mi připadají všelijaké domněnky; hasne moje naděje i rozum . . . nebude dlouho trvat a přestaneme si navzájem rozumět: pak bude teprv zle.“

Umlkli.

„Co jsi dělal tyto dny?“ otázala se, poprvé se ohlížejíc pokojem. „Nemáš tu pěkně; jaké nizoučké pokoje! Okna malounká, čalouny staré . . . Kde máš ještě jaké pokoje?“

Vzchopil se, aby jí ukázal byt a vyhnul se tak otázce, co dělal tyto dny. Sedla si pak na divan a Oblomov umístil se zas na koberci u jejích nohou.

„Nuž, co jsi dělal celých čtrnáct dní?“ vyptávala se Olga.

„Četl jsem, psal a přemýšlel o tobě.“

„Přečetl jsi moje knihy? Jaké jsou? Vezmu si je s sebou.“

Vzala se stolu knihu a pohlédla na rozevřenou stránku; byla zaprášena.

„Ty jsi nečetl!“ pravila.

„Ne," odpověděl Oblomov.

Pohlédla na pomačkané, vyšívané podušky, na nepořádek v pokoji, zaprášená okna, na psací stůl, prohrabala se trochu v papírech, pokrytých prachem, pohnula perem v prázdném kalamáři a s ustrnutím pohlédla na Oblomova.

„Co že jsi dělal?" ptala se znovu. „Ty jsi nečetl, nepsal?"

„Měl jsem málo času," začal Oblomov, zajikaje se; „ráno, sotva člověk vstane, začnou uklízet pokoje, tak že není pro ně ani hnutí, potom se začnou radit, co k obědu, přijdou děti domácí paní, a prosí, abych jim prohlédnul úlohu a oběd je na krku. Po obědě . . . kdy mám číst?"

„Ty jsi po obědě spal?" pravila tak rozhodně, že Oblomov po chvilkovém váhání odpověděl tiše:

„Spal . . ."

„Proč to?"

„Aby mně čas ubíhal; tebe jsem při sobě neměl, Olgo, a život je bez tebe tak zdlouhavý, nesnesitelný . . ."

Odmlčel se, Olga však přísně pohlédla na něho.

„Iljo!" pravila vážně. „Pamatuješ se, jak jsi mi v parku řekl, že se v tobě život roznítil, ujišťoval jsi mě, že jsem cílem tvého života, tvým ideálem, vzal jsi mě za ruku a řekl jsi, že je tvá — pamatuješ se, jak jsem ti dala své slovo?"

„Což je možno na to zapomenout? Nebyl tím převrácen celý můj život? Nevidíš, jak jsem šťasten?"

„Ne nevidím; ty jsi mě oklamal," chladně pravila Olga; „ty se zase spouštíš . . ."

„Oklamal! Že se nebojíš hříchu? Bohem se ti zapřísahám, do propasti bych pro tebe skočil! . . ."

„Ano, kdyby ta propast byla zde, u tvých nohou a hned," přerušila jej Olga; „ale stačily by jenom tři dny průtahu a rozmyslil bys si to, zalekl bys se, zvláště kdyby o tom žvanit začali Zachar nebo Anisja . . . To není láska."

„Ty pochybuješ o mé lásce?" pravil ohnivě Oblomov. „Ty myslíš, že otálím z bázně o sebe a ne o tebe? nechráním já jako zdí tvého jmena, nebdím nad tebou jako

matka, aby se ani slovem nesměl nikdo tebe dotknout? ... Ach Olgo! Žádej důkazy! Opakuji ti, že kdybys s jiným mohla být šťastnější, bez reptání postoupím mu svoje práva; a kdyby bylo třeba, abych život za tebe položil, umřel bych s radostí!" dodal Oblomov se slzami v očích.

„Toho všeho není třeba, nikdo toho nežádá! Co bych z toho měla, kdybys za mně položil svůj život? Dělej, čeho třeba. To je úskok falešných lidí, nabízeti oběti, kterých není třeba nebo které jsou nemožny. Ty nejsi takový, já vím, ale ...."

„Ty nevíš, co zdraví mě stály všechny ty strasti a starosti" pokračoval Oblomov. „Na nic jiného nemám ani myšlení od těch dob, co tě znám .... I nyní, opakuji znovu, jsi mým cílem ty a jen ty jediná. Umru hned, o rozum se připravím, nebudeš-li ty při mně! Dýši, vidím, myslím a cítím jen tebou. Co se tedy diviš, že v ty dny, kdy tě nevidím, usínám a klesám? Všechno se mi protiví, všechno je mi nudné; jsem jako stroj: chodím, dělám něco a nevím ani, co dělám. Ty jsi oheň a síla toho stroje," pravil, padaje před ní na kolena.

Oči jeho háraly bleskem jako tenkrát v parku. Zase hrdost a síla vůle zazářila v nich.

„Okamžitě jsem hotov jíti, kam poručíš, dělati, co chceš, cítím, že žiji, když se díváš na mne, mluvíš, zpíváš ...."

Olga naslouchala těmto výlevům vášně s přísnou zádumčivostí.

„Poslechni, Iljo," pravila, „věřím tvé lásce a své síle nad tebou. Proč mě jen lekáš svou nerozhodností, přivádíš v pochybnosti? Říkáš, že jsem tvým cílem a jdeš za ním tak bojácně, váhavě, zvolna. Máš ještě dalekou cestu před sebou; ty musíš stát výš, než-li já. Já toho od tebe očekávám! Viděla jsem šťastné lidi, jak se milují," dodala s povzdechem: „všechno v nich jen kypí a jejich klid nepodobá se tvému; nevěší hlavy, hledí otevřeně, ledva spí a jsou v neustálé činnosti. Ale ty .... ne, nezdá se mi, že

by to byla láska, že bych já byla cílem tvého života . . .“ A povážlivě zakývala hlavou.

„Ty, ty! . . .“ pravil celuje opět její ruce, rozčiluje se u jejích nohou. „Jen ty, Bože můj! jaké to štěstí!“ v horečném blouznění opakoval za sebou. „A ty myslíš, — že je možno tě oklamat, usnout po takovém procitnutí, nestát se heroem! Uvidíte oba, ty i Andrej,“ pokračoval Oblomov rozhlížeje se nadšenýma očima; „do jaké výše povznáší člověka láska takové ženy, jako jsi ty! Hleď, hleď na mne: nejsem jako znovu zrozený, nežiji v tomto okamžiku? Pojď odtud! Ven! Ven! Nemohu zde zůstati už ani okamžik. Je mi tu dusno, odporno!“ pravil s nelíčeným odporem ohlížeje se kolem sebe. „Nech mne v tomto citu prožít celý tento den . . . Ach, kdyby ten oheň, který mě traví dnes, trávil mne i zítra a vždy! Ale, když není při mně tebe — hasnu a padám! Nyní jsem zas ožil, jako bych se znovu narodil. Zdá se mi, že . . . Olgo, Olgo, Není nad tebe krásnější ženy na světě, ty jsi první žena, ty... ty...‘,

Přitisknul se tváří k její ruce a ztrnul pohnutím, Nebyl s to promluviti jediného slova víc. Tiskl ruku k srdci, aby polevil svému pobouření, upřel na Olgu svůj vášnivý, vlahý pohled a zůstal tak nepohnut.

„Jak je něžný, něžný, něžný!“ v myšlénkách opakovala za sebou Olga, ale s povzdechem, ne jako druhdy v parku a pohroužila se v hlubokou zádumčivost.

„Už mám čas, abych šla!“ pravila laskavě, když byla procitla.

Rázem vystřízlivěl.

„Ty zde, Bože můj! U mně?“ pravil a nadšený výraz jeho očí přešel v bojácné ohlížení se kolem sebe. Horoucí řeči neplynuly mu už více z úst.

Rychle se chopil jejího klobouku a salupu a všecek jsa popleten chtěl jí salup přehoditi přes hlavu.

Zasmála se.

„Neboj se o mne,“ konejšila ho. „Ma tante odjela na celý den; doma ví pouze ňaňa, že nejsem doma, a Kafa. Doprovoď mne.“

Podala mu ruku a klidně, beze všeho rozechvění, v hrdém vědomí své nevinnosti, přešla dvůr, za šíleného cloumání řetězem a štěkotu psa sedla do kočáru a odjela.

Z oken sousedních pokojů, kde bydleli domácích, vykukovaly hlavy; za rohem, přes plot vyhlédla z příkopu hlava Anisjina.

Když kočár zahnul do jiné ulice, přišla Anisja a řekla, že sběhala celý trh, ale chřestu nebylo možno dostat a Zachar se vrátil za tři hodiny a prospal celý den.

Oblomov dlouho chodil po pokoji, necítě chůze svých nohou, neslyše svých vlastních kročejů, jakoby se nad podlahou vznášel. Sotva utichlo skřípání kol sněhem odjíždějícího kočáru — zmizel jeho nepokoj, hlava i záda jeho se vzpřímila, oči zalily se vláhou štěstí a pohnutí. Celým ústrojím rozlilo se jakési teplo, svěžest, bodrá nálada a jako bývalo kdysi, zatoužil pojednou pryč odtud, kamkoliv, někam hodně daleko, třebas i tam, k Štolcovi, s Olgou do vsi, do polí, hájů, zatoužil po samotě ve svém kabinetu, po tom, aby pohroužit se mohl do práce; hned by byl zajel na Rybinský přístav, stavěl silnici, přečetl právě vyšlou knihu, o které mluvil kde kdo, i po opeře zatoužil — dnes . . .

Ano, dnes byla u něho, pojede k ní, pak v opeře . . . jak je pojednou vyplněn celý den! Jak lehce se dýše v ovzduší tohoto života s Olgou, v odlesku dívčí její skvělosti, bodrých jejích sil, mladého, ale jemného a hlubokého, zdravého ducha! Chodí, div nelítá; jakoby ho někdo po pokoji nosil.

„Ku předu, ku předu!“ praví Olga; „výš, výš, tam až k těm končinám, kde síla něžnosti a gracie pozbývá svých práv a kde začíná říše mužova!“

Jak jasně vidí do života! Jak dovede čísti a vypátrati v těžké této knize svou cestu, jak dovede instinktem vycítiti i jeho dráhu! Oba životy jako dvě řeky musí do sebe splynout: on je jejím rádcem i vůdcem!

Vidí jeho síly, schopnosti, ví, co může a pokorně čeká jeho nadvládu. Podivuhodná Olga! Neohrožená, nebojácná,

prostá, ale od hlavy až k patě žena, přirozená, jako sám život!

„Má pravdu, v jakém hnusu to zde žiji!“ pravil, ohlížeje se. „A ten anděl snížil se do bláta, posvětil ho svou přítomností!“

S láskou pohlížel na židli, kde seděla a oči jeho pojednou zableskly: na podlaze, vedle židle zahlédnul filigránskou rukavičku.

„Záruka! Její ruka: toť znamení! O!“ zastenal rozkoší, tiskna rukavičku ke rtům.

Hospodyně nahlédla dveřmi, nechce-li se jít podívat na plátno, přinesli na prodej, není-li libo . . .

Ale Oblomov suše jí poděkoval, ani ho nenapadlo ohlednouti se po jejích loktech, omluvil se, že je zaneprázdněn. Pak se zabral do vzpomínek na poslední leto, rozpomněl se na všechny podrobnosti, na každý strom, keř, lavičku, na každé slovo z těch dob a všechno to zdálo se mu jaksi milejší než tenkrát, když se všemu tomu těšil ve skutečnosti.

Zapomněl úplně vší vlády nad sebou, zpíval si, s Anisjou mluvil laskavě, žertoval, proč nemá dětí, a slíbil, že jí půjde za kmotra, jakmile se jí nějaké narodí. S Mašou ztropil takový tartas, že hospodyně nahlédla dveřmi a zahnala Mašu, aby nepřekážela pánovi v „práci“.

Zhývající den jen ještě zvyšoval bláznivou náladu jeho mysli. Olga byla vesela, zpívala a pak zpívali zas v opeře, pil potom u nich čaj a po čaji rozpředl se takový přátelský, srdečný hovor mezi ním, tetou, baronem a Olgou, že se Oblomov cele cítil býti členem malé té rodiny. Dost už toho samotářského života; nyní jej obestřelo světlo a teplo — jak krásný je v něm život!

V noci spal málo; četl a jen četl knihy poslané mu Olgou a přečetl půl druhého svazku.

„Zítra musí ze vsi dojít psaní,“ pravil k sobě v duchu a srdce v něm tlouklo . . . tlouklo . . . Konečně!

VIII.

Druhého dne Zachar, uklízeje v pokoji, našel na psacím stolku malounkou rukavičku, dlouho ji prohlížel, usmál se a podal ji pak Oblomovu.

„Slečna Iljinská ji tu, myslím, zapomněla," pravil.

„Ďáble!" zahřměl Ilja Iljič a vytrhl mu rukavičku z rukou. „Lžeš! Jaká slečna Iljinská! To byla švadlena z krámu, přeměřit mi košile. Jak se opovažuješ vymýšlet něco takového!"

„Já a ďábel? Co si já vymýšlím? Tam u domácích si to povídali!"

„Co si povídali?" otázal se Oblomov.

„A že prý tu byla slečna Iljinská s děvčetem . . ."

„Bože můj!" s hrůzou zvolal Oblomov, „Odkud pak vědí, že to byla slečna Iljinská? To jste vy jim nabreptali, ty nebo Anisja . . ."

V tom se Anisja prosoukla do polou dveří a pravila: „Že se nestydíš, Zachare Trofimyči, pleskat takové hlupoty? Neposlouchejte ho, baťuško: nikdo se ani slovem nezmínil, jak je Bůh nade mnou . . ."

„No, no, no, zachraptěl na ni Zachar, míře jí loktem do prsou: „Tam hybaj, nikdo tě nevolá."

Anisja zmizela. Oblomov oběma pěstma pohrozil Zacharovi, hned na to pak otevřel dvéře od poloviny domácí paní. Agafja Matvějevna seděla na zemi a přebírala ve staré almaře hadry; kolem ní ležely kupy hadrů, vaty, starých oděvů, knoflíků a odřezků z kožešin.

„Poslechněte," laskavě, ale přece rozčilen pravil Oblomov, „moji lidé tlachají tu bůhví jaké nesmysly; pro Boha, nevěřte jim."

„Já nic neslyšela", pravila hospodyně. „Co tlachají?"

„Cosi o včerejší návštěvě," pokračoval Oblomov; „tvrdí, jakoby sem včera přijela nějaká slečna . . ."

„Co je nám do toho, kdo jezdí k nájemníkům?" pravila hospodyně.

„Ale to není pravda, prosím vás, nevěřte jim, je to pouhá pomluva! Žádná slečna tu nebyla; přijela jen švadlena, která mi šije košile. Přišla mi je přeměřit . . .“

„A kde jste si objednal košile? Kdo vám je šije?“ živě se otázala hospodyně.

„Ve francouzském skladě mi je šijí.“

„Ukažte mi je, až vám je přinesou; mám dvě známá děvčata, ta šijí a prošívají, že žádná Francouzka to nedovede. Viděla jsem jedny, přinesly mně je na ukázku, šijou je hraběti Metlinskému, to nikdo tak nedovede. Ty, co nosíte na sobě, nejsou ani k přirovnání.“

„Dobře, dobře, budu na to pamatovat. Jen pro Boha si nemyslete, že to byla slečna . . .“

„Co je nám do toho, kdo chodí k nájemníkovi? A kdyby i slečna.“

„Ne, ne!“ vzpíral se Oblomov. „Kde pak, ta slečna, o které tlachá Zachar, má velikou postavu, mluví bassem, ale ta švadlena, však jste ji slyšela, jaký má tenounký hlásek, má ku podivu krásný hlas. Prosím vás, nemyslete si . . .“

„Co pak je nám do toho?“ pravila hospodyně, když odcházel. „Tož nezapomeňte, až budete potřebovat košile, řekněte mně; ty moje známé šijí tak krásně . . . jedna se jmenuje Lizaveta Nikolajevna a druhá Marja Nikolajevna.“

„Dobře, dobře, nezapomenu; jen si, prosím vás, nemyslete . . .“

Odešel, oblékl se pak a odejel k Olze.

Když se večer vrátil domů, našel ve svém pokoji na stole psaní od svého souseda, svého plnomocníka. Přiskočil k lampě, psaní přečetl — a ruce mu sklesly.

„Prosím zdvořile (psal soused), abyste plnomocenství předal někomu jinému, nahrnulo se mi totiž tolik práce, že, svědomitě řečeno, nemohu, jak náleží, dohlížeti na Vaše jmění. Nejlépe by bylo, kdybyste sám sem přijel, a ještě lépe, kdybyste se na svých statcích usadil. Statek je pěkný ale zpustlý. Především bude třeba pevněji stanovit dobu

robotní práce a výši obroku*); v nepřítomnosti hospodáře se to provésti nedá: mužíci jsou zhýčkáni, nového starosty neposlouchají a starý je taškář, sám potřebuje dohledu. Výši důchodu určiti nelze. Za stávajícího nepořádku nedostanete víc, než tři tisíce a to jen, budete-li sám přítomen. Počítám jen příjem z obilí, poněvadž na obrok je špatná naděje; třeba věc pevně vzíti do ruky, vypátrati, co kdo je dlužen — a k tomu ke všem je třeba nejméně tří měsíců. Obilí bylo pěkné a platí, v březnu nebo dubnu dostanete peníze, dohlédnete-li při prodeji sám. Na hotových penězích není zatím ani groše. Pokud se týče silnice přes Verchljovo a mostu, jelikož jsem se nemohl dočkati Vaší odpovědi, domluvil jsem se už s Odoncovem i Bělovodovem a povedeme silnici od nás do Nělky, takže Oblomovka zůstane daleko stranou. Ku konci prosím ještě jednou, račte přijet co možná nejříve; ve třech měsících možno zjistiti, čeho se naditi můžete od budoucího roku. A propos, nyní jsou volby, nechtěl byste kandidovat na místo při krajském soudu? Pospěšte si. Dům Váš je velice chatrný (bylo připsáno ku konci). Přikázal jsem šafářce, starému kočímu a dvěma starým dívkám, aby se z něho vystěhovali do chalupy; další přebývání tam bylo by spojeno s nebezpečenstvím.“

K dopisu připojen byl seznam, kolik mandelů bylo sklizeno, vymláceno, kolik vyneseno na špejchar, kolik obilí je určeno k prodeji a mnoho jiných tomu podobných hospodářských položek.

Ani groše peněz, tři měsíce čekat, do pořádku uvést záležitosti sedláků, ustanoviti výši důchodu, súčastnit se voleb — všechno to jak přízrak obklíčovalo Oblomova ze všech stran. Jakoby se byl ocitnul v lese, v noci, kdy za každým křoviskem a stromem vidí člověk loupežníka, umrlce, lítou zvěř.

„Ale ne, to by byla hanba: nepoddám se!“ opakoval sobě Oblomov, snaže se seznámiti s těmito přízraky jako

*) roční poplatek nevolníků.

bázlivec, když si dodává srdnatosti a přivřenýma očima namáhá se pohlédnouti na obkličující jej přízraky, u srdce však cítí chlad a ochablost v rukou i nohou.

Co všechno Oblomov neočekával! Myslil, že v psaní určitě bude stanoveno, jak velký bude jeho důchod — a to, rozumí se, co možná nejvyšší, tak šest, sedm tisíc rublů; myslil, že dům jeho bude ještě dobrý dost, aby se v něm z nouze mohl ubytovat, zatím co stavěti se bude dům nový; konečně doufal, že plnomocník mu pošle tak tři, čtyry tisíce rublů, — slovem, že dopis vyzní tímže smíchem, hravostí života a láskou, jakou vyznívaly dopisy Olgy.

Už se nevznášel nad podlahou svého pokoje, nežertoval s Anisjou, nerozněcovaly jej blouznivé sny o štěstí: nezbývalo než odložiti je na tři měsíce! ba ani to ne! Za tři měsíce ledva stačí, aby do pořádku přivedl své záležitosti, zjistil stav svého jmění a svatba . . .

„Na svatbu před rokem není ani pomyšlení," ustrašeně pravil sám k sobě, „ano, ano, až za rok, dříve ne! Předem dohotoviti musí ještě svůj plán, smluviti se musí s architektem a pak teprv . . . pak . . ." Vzdychnul si.

„Vydlužiti se!" zamihlo se jeho hlavou, ale zapudil od sebe tuto myšlénku.

„To nejde! A nesplatíš-li peníze do určené lhůty? přijdou-li zlé časy — pak peníze budou vymáhat exekucí a jméno Oblomova dosud čisté, bezúhonné . . . Bože chraň! Pak s Bohem všechna spokojenosti a hrdosti . . . ne, ne! Tak mnozí sobě vypůjčují peníze a pak sebou zmítají, shánějí, lopotí se, nespí, jakoby je posedl zlý duch. Ano, dluh — to je démon, běs, kterého nicím nevypudíš, jenom penězi!"

Jsou takoví kabrňáci, že na cizí účet žijou celý svůj věk, peněz nashánějí, dluhů nasekají napravo i nalevo a často se dál o ně nestarají! Jak mohou pak klidně usnout, poobědvat, — nepochopitelno. Dluhy! Ale pak nevyhnutelně musí člověk buď jako galejník dřít — nebo se rozloučit s čestným svým jménem?

Zastaviti statek? Což je to něco jiného než dluh a daleko ještě neuprositelnější, neodkladnější? Splácej každý rok — a nebudeš mít ani z čeho žít.

Ještě o celý rok pošinula se chvíle jeho štěstí do budoucnosti! Oblomov zastenal jak raněný a už se kácel na postel, když se pojednou vzpamatoval a vstal. A co že pravila Olga? Jak probouzela v mně muže, jak důvěřovala v jeho síly!? Čeká, až vykročí ku předu a dostoupí oné výše, odkud jí podá ruku a povede ji za sebou, ukáže cestu jí! Ano, ano! Ale s kterého začít konce?

Přemýšlel, přemýšlel, pojednou se udeřil do čela a vešel do bytu domácích.

„Je váš bratr doma?“ otázal se hospodyně.

„Je, ale spí.“

„Požádejte ho, aby zítra přišel ke mně,“ pravil Oblomov, „musím s ním mluvit.“

IX.

Bratr tímtéž způsobem vešel opět do pokoje, zase tak opatrně sednul na židli, ruce schoulil do rukávů, a čekal, co Ilja Iljič řekne.

„Dostal jsem velice nepříjemnou odpověď na zaslané plnomocenství — pamatujete se?“ pravil Oblomov. „Zde je, neobtěžujte si přečíst.“

Ivan Matvějič vzal psaní do ruky a v písmě dobře obeznalýma očima rychle přelétnul jeho obsah; psaní lehce se mu v rukou chvělo. Když psaní přečetl, položil je na stůl a ruce schoval za záda.

„Co myslíte, co mám nyní dělat?“ otázal se Oblomov.

„Radí vám, abyste tam zajel,“ pravil Ivan Matvějevič. „Což, dvanáct set verst není tak hrozná dálka! Za týden se cesta zlepší a mohl byste tedy jet.“

„Odvykl jsem cestování nadobro; k tomu ke všemu v zimě, přiznávám se, by mně to bylo velice obtížné, nerad

bych . . . A pak v dědině samotnému bylo by mně velice smutno.“

„A máte mnoho nevolníků na obrok?“ otázal se Ivan Matvějevič.

„Ba . . . já ani nevím; už jsem dávno nebyl doma.“

„To se musí vědět; bez toho co pak bychom pořídili? Jinak se vyšetřiti nedá, jak velký je váš důchod.“

„Ano, ano, to by se mělo vědět,“ opakoval po něm Oblomov, „soused také píše, ale teď do toho přišla zima.“

„A jak mnoho myslíte, že byste měl na obroku dostat?“

„Obroku? Tuším, že . . . dovolte, mám tu někde soupis . . . Štolc mi jej už jednou sestavil, ale těžko je ho hledat . . . Zachar jej jistě někam zastrčil. Později vám jej ukáži . . . tuším, že třicet rublů z každého čísla.“

„A jací jsou u vás mužíci? Jak se jim daří?“ vyptával se Ivan Matvějevič. „Jsou bohati nebo nuzáci, chudí? A jak robota?“

„Poslechněte,“ pravil Oblomov, přistoupiv k Ivanu Matvějeviči a důvěrně jej uchopil za oba klopce kabátu.

Ivan Matvějevič chvatně vstal, ale Oblomov jej zase posadil.

„Poslechněte,“ opakoval Oblomov s důrazem a skoro šeptem, „já nevím, co to je robota, co to je selská práce, co znamená chudý mužík, co bohatý; nevím, co to je míra žita nebo ovsa, co stojí, v kterém měsíci se seje a žne, jak a kdy se prodává; nevím sám, jsem-li bohat či chud, budu-li za rok syt nebo budu žebrákem — nevím nic,“ doložil unyle, vypustiv klopce kabátu a ustupuje od Ivana Matvějeviče, „mluvte tedy vy a raďte mně jako dítěti . . .“

„Ale jak, to musím vše vědět; jinak se pořídit nedá nic,“ s pokorným úsměvem pravil Ivan Matvějevič a připovstav, jednu ruku založil za záda, druhou za ňadra. „Poměščík musí přece svoje jmění znát, aby věděl, co a jak s ním . . .“ pravil poučným tónem.

„Ale já ho neznám. Naučte mě tomu, můžete-li.“

„Já sám se nikdy takovými věcmi nezabýval, musíte se poradit s lidmi, kteří tomu rozumějí... Tuhle vám ostatně píšou," pokračoval Ivan Matvějevič, ukazuje prostředním prstem, nehtem obráceným dolů na určité místo dopisu, „abyste se zúčastnil voleb; to je přece výborná příležitost! Pobyl byste nějaký čas při krajském soudu a při tom byste se obeznámil s hospodářskými záležitostmi."

„Já nevím, co to je krajský soud, co se tam dělá, v čem ta jejich služba záleží!" důrazně, ale zase polohlasem pravil Oblomov, přistoupiv Ivanu Matvějeviči těsně až k nosu.

„Tomu přivyknete. Byl jste přece ve službě zde, v departementu; věc je všude stejna, jen ve formě budou malé odchylky. Všude jsou předpisy, relace, protokol . . . Jen když byste měl dobrého sekretáře po ruce, nemáte pak nic jiného na práci, než podepisovat. Víte, jak se pracuje v départementech . . ."

„Nevím, co se dělá v départementech," monotonně pravil Oblomov.

Ivan Matvějevič upřel svůj dvojsmyslný pohled na Oblomova a mlčel.

„Četl jste tedy neustále jen knihy?" poznamenal Ivan Matvějevič s tímtéž pokorným úsměvem.

„Knihy!" s hořkostí odtušil Oblomov a odmlčel se.

Neměl dost odvahy a nebylo ani třeba, aby se před činovníkem obnažoval až do dna své duše. „Ani o knihách nic nevím," tanulo mu na rtech, ale nesešlo s jeho úst, jen smutným povzdechem vyslovil, co si myslil.

„Ráčil jste se přece něčím zabývat," skromně poznamenal Ivan Matvějevič, jakoby byl uhádnul Oblomovovu odpověď, „není přece možno, abyste . . ."

„Je to možno, je, Ivane Matvějiči; živým důkazem toho jsem vám — já! Kdo jsem já? Co jsem zač? Jděte a zeptejte se Zachara a on vám řekne: „barin*)!" Ano, já jsem milostpán a dělat neumím nic! Dělejte vy, víte-li

*) milostpán.

jak a pomozte mně, můžete-li, za práci pak si vemte, co chcete — na to jste studoval.“

Začal přecházeti po pokoji, Ivan Matvějevič pak stál na svém místě a pokaždé, celým svým tělem lehce se obracel tím směrem, kterým šel Oblomov. Nějakou chvíli mlčeli oba.

„Kde jste studoval?“ otázal se Oblomov, zastaviv se opět před Ivanem Matvějevičem.

„Zprvu na gymnasiu, ale z šesté mě otec vzal a dal do úřadu. Jaké pak jsou ty naše studie! Naučí se člověk číst, psát, počítat, vycvičí se trochu v grammatice a dál nedojde. Jaks taks jsem se do věci vpravil a nyní se tak trochu klepu. Jinak jste na tom vy; prošel jste ústavy skutečných věd a nauk.“

„Ano,“ s povzdechem přisvědčil Oblomov, „je pravda, studoval jsem i vyšší algebru a i politickou ekonomii a práva, a přece jsem to k ničemu nepřivedl. Tu to vidíte, studoval jsem vyšší algebru a nevím, mnoho-li mám důchodu. Přijel jsem domů, poslouchal jsem, díval se, jak a co se dělalo u nás doma, na statku a kolem nás — naprosto jiné poměry. Odejel jsem sem, myslil jsem, že se politickou svou ekonomií vpravím nějak mezi lidi . . . Řeklo se mi, že vědomosti přijdou mi svým časem vhod, snad až budu stár, dříve však že se státi musím úředníkem a k tomu je třeba jediné vědy — umět psát akta. Já se do věci nevpravil a stal jsem se barinem, za to vy jste se vpravil a proto rozsuďte sám, jak z toho vyváznout.“

„Šlo by to, což o to,“ pravil konečně Ivan Matvějevič.

Oblomov postavil se proti němu. Čekal, co řekne.

„Celá ta záležitost mohla by se svěřiti někomu, kdo tomu rozumí a plnomocenství převedlo by se na něho,“ dodal Ivan Matvějevič.

„A kde vzít takového člověka?“ otázal se Oblomov.

„Se mnou slouží nějaký Isaj Fomič Zatěrtyj; trochu sice koktá, ale je to člověk přičinlivý a věci znalý. Tři leta byl správcem velkého statku, ale poměščík jej propustil

právě proto, že koktal. Vstoupil potom do služby k nám.“ „Možno se na něho spolehnout?“

„Je to velice poctivá duše, neračte mít starosti! Spíš škodu utrpí, než by nějak nevyhověl tomu, kdo jej poctil svou důvěrou. Na dvanáctý rok už slouží u nás v úřadě.“

„Jak pojede na venek, když je v úřadě.“

„To nic nevadí, vezme si na čtyři měsíce dovolenou. Račte se rozhodnout a já jej přivedu sem. Vždyť nepojede zadarmo . . .“

„Ovšem že ne,“ přisvědčil Oblomov.

„Račte určiti, kolik dostane na cestu, jak mnoho na den a potom odměnu, až přivede věc ke konci, všechno dle úmluvy. Pojede, o to nic!“

„Jsem vám velice povděčen; zbavíte mě velikých starostí,“ pravil Oblomov, podávaje mu ruku. „Jak že se jmenuje? . . .“

„Isaj Fomič Zatěrtyj,“ opakoval ještě jednou Ivan Matvějevič, rychle si otíraje ruku výložkem druhého rukávu a když byl na okamžik přijal ruku Oblomova, ihned ji zase schoval do rukávu. „Zítra s ním promluvím a přivedu jej k vám.“

„A přijďte k obědu, promluvíme si o tom. Jsem vám velice, velice povděčen!“ pravil Oblomov, provázeje Ivana Matvějeviče ku dveřím.

X.

Večer téhož dne v dvoupatrovém domě, jednou stranou obráceném do ulice, kde bydlil Oblomov, druhou k nábřeží, v jednom z pokojů hořeního patra seděli Ivan Matvějevič a Tarantěv.

Byl to hostinec, u jehož dveří vždycky stály dvě, tři prázdné drožky, izvoščíci pak seděli v přízemí, s mískami*)

*) Prostý lid rád pije čaj z mísek, na něž si jej z kořílků nebo skleniček nalévá. Pozn. red.

v rukou. Vrchní patro bylo vyhrazeno pro „pány“ Vyborgské Strany.

Před Ivanem Matvějevičem a Tarantěvem stál čaj a lahev rumu.

„Nejčistší jamajský,“ pravil Ivan Matvějevič, třesoucí se rukou nalívaje do sklenice rumu, „nepohrdni, kmotře, pohoštěním.“

„Přiznej se ale, že je také zač pohostit,“ ozval se Tarantěv, „dům by dříve spadl, než bys takového nájemníka se dočkal; toho jsi se nenadál.“

„Ovšem, ovšem,“ přerušil Ivan Matvějevič jeho řeč. „A podaří-li se nám to a Zatěrtyj pojede na venek — budem pít, až se budou hory zelenat.“

„Ale jsi ty lakomec, kmotře; tak se s tebou musí člověk handrkovat,“ pravil Tarantěv, „padesát rublů za takového nájemníka!“

„Bojím se, ještě hrozí, že se bude stěhovat,“ poznamenal Ivan Matvějevič.

„Ach ty: a co ještě! Kam se postěhuje? Teď už ho s místa nedostaneš.“

„A svatba? Bude prý se ženit.“

Tarantěv se rozchechtal.

„On a ženit se! Chceš, vsaďme se, že se neožení?“ namítnul Tarantěv: „Zachar pomáhá mu spát a bude se ženit! Až dosud jsem mu vždycky přál; nebýt mne, můj milý brachu, hlady by umřel nebo by ho zavřeli. Přijde čtvrtní nebo domácí se na něco optá, — jak nemehlo stojí a — všechno musím já. Sám nedovede nic . . .“

„Dočista nic: co mají na práci u krajského úřadu, neví prý. co v départementu — také neví, jaké má mužíky neví. To je, pane, hlava! div, že jsem se nedal do smíchu.“

„A ten kontrakt, jaký kontrakt jste spolu uzavřeli!?“ liboval si Tarantěv. „Umíš ty, brachu, sestavit spis, jen co je pravda; Ivane Matvějiči, ví Bůh, v tom jsi chlapík! Pamatuješ se na nebožtíka mého otce? Taky jsem leccos dovedl, ale odvyknul jsem tomu, Bůh je můj svědek, odvyknul. Ledva si sednu: hned se mně do očí nahrnou

slzy. Ani to nečetl, hned to podškrábnul! A jsou tam položky i za zahradu, konírnu a kůlnu.

„Ba, kmotře, dokud žili na Rusi takoví trulanti, že podepisovali listiny a ani jich nečetli, našinci bylo ještě možno žít. Ale jak ty čert vzal, začalo být zle! Když tak člověk poslouchá staré lidi, jaké to bývaly časy! Za těch pětadvacet let, co sloužím — co mám za kapitál? Je pravda; mohl by člověk žít na Vyborgské Straně a nepotřeboval by z domu ani nosu vystrčit; kousek toho božího chlebíčka taky by byl, nestěžuju si, ani ho nesním! Ale aby člověk byt měl na Litějné ulici s koberci, vzít aby si mohl bohatou nevěstu a děti vychoval k nejvyšším hodnostem — ty časy jsou ty tam! Ani ta tvář, vidíš, není už dle toho a prsty — hle, jaké jsou červené, protože člověk musí pít vodku . . . A jak také nepít? Zkus to! Člověk je na tom hůř než lokaj: dnes už ani lokaj takových bot nenosí a košili převléká každý den. Vychování už je také docela jinaké — kdejaký holobrádek už se tlačí ku předu: shání, čte, mluví francouzsky . . .“

„A ničemu nerozumějí,“ dodal Tarantěv.

„O ne, brachu, rozumějí; ve všem je teď jakýsi jiný pořádek; každý to chce mít co možná nejjednodušší a tak ti nám všechno vždycky znešvaří . . . To se psát nemusí, zbytečná korrespondence, ztráta času, to se dá kratčeji říci . . . všechno nám zkazí!“

„Ale kontrakt je podepsán; ten nám nezkazili!“ pravil Tarantěv.

„To je ovšem už svaté. Pijme, kmotře! Pošle-li Zatěrtého do Oblomovky, ten ho trochu pocucá: nechť se dostane potom něco na dědice . . .“

„Bach!“ poznamenal Tarantěv. „Jací pak ale dědici, z třetího kolena, z jeho kaluže napila se jejich kráva.“

„Jen té svatby se bojím!“ pravil Ivan Matvějevič.

„Neboj se, povídám ti. Pamatuj na moje slovo.“

„Je-li možná?“ namítnul Ivan Matvějevič vesele. „Ostatně, — nějak pošilhává po mojí sestře . . .“ dodal šeptem.

„Co povídáš?“ pravil Tarantěv, všechen udiven.

„Jen mlč! Bůh je můj svědek . . .“

„No, brachu,“ divil se Tarantěv, ledva se pamatuje, „to by mne bylo ani ve snu nenapadlo! Nu a co ona?“

„Co ona? Znáš ji — no tak!“

A uhodil pěstí na stůl.

„Co pak dovede pro sebe něčeho využitkovat? Kráva, učiněná kráva: vraz jí jednu nebo ji obejmi — pořád se jen šklebí jako kůň na oves. Jiná by . . . ij ij! ale já s nich očí ani nespustím — chápeš, čím to páchne!“

XI.

„Čtyry měsíce! Ještě čtyry plné měsíce všemožných ohledů, tajemných schůzek, podezřívavých tváří, úsměvů!“ pravil k sobě v duchu Oblomov, vystupuje po schodech k Iljinským. „Bože můj! kdy tomu bude konec? A Olga bude nalehat: dnes, zítra. Je taková neústupná, tvrdošíjná! Těžko ji přesvědčit . . .“

Oblomov došel téměř až do pokoje Olgina, aniž koho na cestě potkal. Olga seděla ve svém malounkém salónku před ložnicí a byla zabrána do čtení knihy.

Objevil se před ní tak náhle, že sebou až trhla; pak přívětivě, s úsměvem podala mu ruku, ale oči stále ještě jakoby dočítaly knihu: hleděla roztržitě.

„Ty jsi sama doma?“ otázal se jí.

„Ano; ma tante jela do Carského Sela; zvala mě s sebou. Budeme obědvat skoro sami dva: přijde jen Marja Semenovna; jinak bych tě nemohla přijati. Tetě se dnes nemůžeš svěřiti. Jak je to všechno zdlouhavé! Za to zítra . . .“ dodala a usmála se. „A což, kdybych dnes byla odjela do Carského Sela?“ ptala se žertem.

Mlčel.

„Tebe trápí nějaké starosti?“ dodala.

„Dostal jsem psaní z venku,“ pravil monotonně.

„Kde je, máš je při sobě?“

Podal jí psaní.

„To já nepřečtu," pravila, nahlédnuvši do papíru.

Oblomov vzal jí psaní z ruky a přečetl je nahlas. Zamyslila se.

„Radil jsem se dnes s bratrem domácí paní," odpověděl Oblomov, „a on mi za plnomocníka odporučuje Isaje Fomiče Zatěrtého; tomu svěřím celou záležitost, ať ji přivede do pořádku."

„Cizímu, neznámému člověku!" namítla Olga s podivením, „aby vybíral obrok, vyjednával se sedláky, dohlížel při prodeji obilí . . .

„On povídá, že jo ta velmi poctivá duše; slouží s ním dvanácte let . . . Jen se trochu zakoktává."

A bratr domácí paní — kdo to je? Znáš ho?"

„Ne; ale zdá se mi spolehlivým, praktickým člověkem, mimo to bydlím v jeho domě; svědomí mu nedá, aby mě ošidil!"

Olga mlčela a seděla s očima upřenýma do země.

„Jinak bych musil jet sám," pravil Oblomov, „a to, mám-li se přiznat, bych nerad. Odvyknul jsem jízdě po silnici úplně, zvláště v zimě . . . v zimě jsem dosud nikdy ani nejel."

Hleděla stále k zemi, pohybujíc špičkou svého střevíčku sem a tam.

„A když i pojedu," pokračoval Oblomov, „bude to asi málo platno: nepořídím nic; mužíci mě ošálí; správce mně namluví, co bude chtít — a já musím věřit všemu; peněz mi dá, jak mnoho se mu zlíbí. Ach, že tu není Andrej; on by všechno uvedl do pořádku!" dodal s trpkostí.

Olga se usmála, to jest usmály se pouze její rty, ale ne srdce; na srdci ležel zármutek. Jala se pohlížeti oknem ven, přimhouřivši poněkud jedno oko a sledujíc každý kolem jedoucí kočár.

„Mimo to — ten plnomocník byl správcem už na velikém statku," pokračoval, „a poměšťák propustil jej pouze proto, že koktá. Dám mu plnou moc, odevzdám mu plány: nakoupí materiálu ku stavbě domu, vybere obrok, prodá

obilí, přiveze peníze, a pak . . . Jak jsem tomu rád, milá Olgo," pravil Oblomov, celuje jí ruku, „že tě nemusím opustit! Nesnesl bych toho odloučení; být bez tebe na vsi, sám . . . to je hrozné! Ale — musíme být nyní velice opatrni."

Pohlédla na něho takovýma velikýma očima a čekala.

„Ano," pokračoval Oblomov zvolna, skoro se zajíkaje, „musíme se vidět zřídka; včera se zase o nás mluvilo, dokonce už u našich domácích . . . a to já nechci . . . Jen co uvedeno bude všechno do pořádku, plnomocník opatří nejnutnější ku stavbě a přiveze peníze . . . všechno to nebude trvat déle než rok . . . pak nebude třeba už žádného rozloučení, řekneme všechno tetičce a . . . a . . ."

Pohlédnul na Olgu; byla bez sebe. Hlava jí sklesla na stranu a zsinalými rty probleskovaly jí zuby. V překypující radosti a blouznivých snech o budoucnosti nepozoroval, že Olga při slovech „až uvedeno bude všechno do pořádku, plnomocník opatří nejnutnější ku stavbě," pojednou zbledla a neslyšela už dalších jeho slov.

„Olgo! . . . Bože můj, jí se udělalo špatně!" pravil a trhnul zvonkem.

„Slečně je špatně," pravil k přiběhnuvší Kati. Honem vody! . . . kapky . . ."

„Hospodine! Celé dopoledne byla tak veselá . . . Co se to s ní stalo?" šeptala Kaťa, přinášejíc se stolu tetičky kapky a pobíhajíc s místa na místo se sklenicí vody.

Olga se vzpamatovala, za pomoci Kati a Oblomova vstala s křesla a potácivým krokem odešla do své ložnice.

„To přejde," pravila slabě, „to jsou nervy; špatně jsem dnes spala. Kaťo, zavři dvéře a vy na mne počkejte: zotavím se a přijdu."

Oblomov osaměl, přikládal ucho ku dveřím, nakukoval klíční dírkou, ale neslyšel a neviděl ničeho.

Po půl hodině vešel korridorem do čeledníku a ptal se Kati: „Jak je slečně?"

„To nic není," pravila Kaťa, „lehla si a poslala mě od sebe; když jsem potom zas přišla, seděla v křesle."

Oblomov vešel zas do salonu, díval se opět skulinou dveří — nebylo slyšeti ničeho.

Lehounce zaklepal na dveře — žádná odpověď.

Sednul a zamyslil se.

Mnoho, mnoho promyslil za této půldruhé hodiny, mnoho se změnilo v jeho myšlénkách, mnoho nových předsevzetí vzniklo v jeho duši. Konečně se ustanovil na tom, že pojede s plnomocníkem do Oblomovky, dříve však že si od tetičky vyprosí svolení k svatbě, zasnoubí se s Olgou, Ivanu Gerasimoviči svěří vyhledání bytu, ba i peníze si vypůjčí . . . ne moc, as tolik, co by stačilo k svatbě.

Tento dluh bude možno zaplatiti z peněz stržených za obilí. Ale, co že tak najednou zesmutněl? Ach, Pane Bože, jak se tak všechno změniti může v jediném okamžení! A tam, v Oblomovce s plnomocníkem sháněti bude obrok; konečně, dopíše i Štolcovi; ten mu dá peníze, přijede potom k němu a zařídí Oblomovku, až bude radosť, vystaví všude silnice i mosty i školy zavede a tam potom budou žít s Olgou! . . . Bože! hle, jaké štěstí! že ho to všechno nenapadlo už dříve!“

Pojednou mu bylo tak lehko, veselo; začal přecházeti z kouta do kouta, tiše si i prsty poluskával, div nevykřiknul radostí, přistoupil ku dveřím Olgy a tiše na ni zvolal veselým hlasem:

„Olgo, Olgo! že neuhodnete, co vám chci říci!“ pravil, přiloživ ústa ku klíční dírce.

Rozhodnul se dokonce, že dnes ani neodjede, ale dočká se tetičky. „Dnes jí všechno vyjevím a pojedu odtud už jako ženich.“

Dveře se tiše otevřely a zjevila se Olga: pohlédnul na ni a rázem klesl na mysli; jeho radosť jakoby do vody padala: Olga jakoby byla o něco sestárla. Byla bleda, ale oči jí blýskaly; v sevřených zubech, v každém rysu tváře tajil se vnitřní, vypjatý, násilným klidem a ztrnulostí jako ledem spoutaný život.

Z jejího pohledu vyčetl rozhodnutí, ale jaké by to rozhodnutí bylo, ještě nevěděl, jen srdce v něm zabušilo jak ještě nikdy. Takového okamžiku posud nezažil.

„Poslechni, Olgo, nedívej se tak na mě, mně je hrozně!“ pravil. „Přemýšlel jsem o tom; to všechno se musí jinak zařídit . . .“ pokračoval pak, padaje postupně hlasem, zastavuje se a snaže se vniknouti v tento nový pro něho výraz jejích očí, úst a výmluvného obrví: „rozhodnul jsem se, že sám odjedu do Oblomovky se svým plnomocníkem . . . abych tam . . .“ dodal ledva slyšitelným hlasem.

Olga mlčela, hledíc na něho upřeně jako přízrak.

„Nejasně tušil, jaký ortel jej očekává, vzal klobouk, ale váhal, aby se optal, jaký by to byl ortel; bylo strašné proň pomyšlení, že vyslechnouti má osudné rozhodnutí, proti kterému není snad ani odvolání. Konečně si dodal odvahy.

„Dobře jsem rozuměl? . . .“ otázal se jí změněným hlasem.

Zvolna, něžně nachýlila hlavu na znamení souhlasu. Přes to, že už dříve uhodnul její myšlénky, zblednul a nehýbal se s místa.

Byla poněkud zaražena, přes to však zdála se klidna a nehybna jak kamenná socha. Byl to onen nadpřirozený klid, kdy soustředěná vůle nebo překonaný cit zjednají člověku pojednou tolik síly, aby se opanoval, ale jen na jediný okamžik. Podobala se raněnému, který rukou přitisknul ránu, aby dopověděl, čeho bylo třeba a pak zemřel.

„Nebudeš mě nenáviděť?“ otázal se.

„Zač?“ otázala se slabě.

„Za všechno, co jsem ti způsobil.“

„Co jsi mně způsobil?“

„Miloval jsem tě; to je urážka!“

Žalostně se usmála.

„Za to,“ pravil, svěsiv hlavu, „že jsi se sklamala . . . Snad mi odpustíš, vzpomeneš-li si, že jsem tě varoval, jak stydět se jednou budeš za to, jak budeš litovat . . .“

„Nelituji ničeho. Jen mě bolí cosi, tak bolí . . .“ pravila a odmlčela se, aby nabyla dechu.

„Mně je hůř,“ odpověděl Oblomov, „ale zasluhuji toho; „proč se ale trápíš *ty*?“

„Pro svou pýchu,“ pravila; „jsem potrestána, příliš jsem důvěřovala ve své síly — v tom je celý můj omyl a ne v tom, čeho ty jsi se bál. Nesnila jsem o prvním svém mládí a kráse; myslila jsem, že tě přivedu k životu, že můžeš ještě žít pro mne — a ty jsi zatím dávno už umřel. Nepředvídala jsem tohoto klamu, stále jsem jen čekala, doufala . . . a hle! . . .“ dodala s námahou a povzdychla si.

Odmlčela se, pak si sedla.

„Nemohu stát: nohy se pode mnou třesou. Kámen by ožil po tom, co jsem vykonala,“ pokračovala unylým hlasem. „Nyní nejsem už schopna ničeho, ani jediného kroku, nešla bych už ani do Letního sadu; všechno je marno — tys umřel. Souhlasíš se mnou, Iljo?“ dodala pak po krátkém mlčení. „Nikdy mně nebudeš vyčítat, že jsem se s tebou rozešla z pýchy nebo pouhého vrtochu?“

Zakýval hlavou záporně.

„Jsi přesvědčen o tom, že nám ničeho jiného nezbylo, žádné naděje?“

„Ano,“ pravil, „je to pravda . . . Ale snad . . .“ nerozhodně dodal Oblomov; „za rok . . .“ Nedostávalo se mu odvahy, aby štěstí svému zasadil rozhodnou ránu.“

„Myslíš, že za rok bys uspořádal svoje záležitosti a život?“ otázala se. „Dobře si to promysli!“

Vzdychnul si a přemýšlel, zápasil sám s sebou. Vyčetla tento zápas z jeho tváře.

„Poslyš,“ pravila, „právě jsem dlouho pohlížela na obraz své matky a zdá se mi, že jsem v jejích očích nalezla radu a sílu. Pakliže nyní jako poctivý člověk . . . Pamatuj, Iljo, nejsme děti a nežertujeme: jedná se o celý život! Přísně se optej svého svědomí a potom mluv — já ti uvěřím, já tě znám: stačíš na celý život? Budeš mně tím, čím mně býti máš? Znáš mě, chápeš tedy, co chci říci. Řekneš-li směle a rozvážně *ano*, pak odvolávám svoje

rozhodnutí: zde moje ruka a půjdem spolu, kam budeš chtít, do ciziny, do Oblomovky a třebas i na Vyborgskou Stranu!“

Mlčel.

„Kdybys věděla, jak tě mám rád . . .“

„Nežádám, abys přesvědčoval mne o své lásce, nýbrž čekám krátkou odpověď,“ přerušila jej takořka suše.

„Nemuč mne, Olgo!“ unyle prosil Oblomov.

„Nuže, Iljo, jsem práva, či nikoliv?“

„Ano,“ zřetelně a rozhodně řekl on: „jsi práva!“

„Pak je čas, abychom se rozešli,“ rozhodla, než tě zde zastihnou a než uvidí, jak jsem rozrušena,“

Oblomov ještě neodcházel.

„Kdybys se i oženil, co potom?“ otázala se.

Mlčel.

„Upadal bys každým dnem v hlubší a hlubší spánek, není-li pravda? A já? Vidíš, jaká jsem? Já nesestárnu, nepřestanu nikdy žít a s tebou bychom žili ode dne ke dni, čekali bychom na Vánoce, pak na masljanici,*) jezdili bychom na návštěvy, tancovali bychom a nepřemýšleli o ničem; ulehali bychom k spánku a děkovali Bohu, že den tak rychle uplynul, ráno zas bychom se probouzeli s přáním, aby dnešek se podobal včerejšku . . . a to by byla celá naše budoucnost — že? Je to však život? Uchřadnu, zemru . . . proč a zač, Iljo? Budeš-li ty šťasten . . .“

V mukách zabloudil očima po stropě, chtěl odejíti, uprchnouti — nohy mu nedaly. Chtěl cosi říci; rty byly suché, jazyk zmrtvěl, hlas nevycházel z prsou. Vztáhl k ní ruku.

„Nuže tedy . . . začal skleslým hlasem, ale nedomluvil a jen pohledem dodal: „Odpusť!“

I Olga chtěla cosi říci, ale neřekla ničeho, podala mu ruku, ale ruka, nedotknuvši se ruky jeho, sklesla zas;

*) masopustní týden.

chtěla také říci „odpusť“, ale hlas jí v půl slově selhal a vyzněl falešnou notou; tvář její křečovitě se zkřivila; položila ruku a hlavu jemu na rameno a zaštkala. Jakoby jí z rukou vyrvali zbraň. Ten tam byl rozum — objevila se prostá žena, zbavená vší ochrany proti hoři.

„S Bohem, s Bohem . . . .“ vyrvalo se jí z prsou ve štkaní a vzlykotu.

Mlčel a s hrůzou poslouchal její pláč, nemaje dost odvahy, aby mu zabránil. Necítil lítosti ani k ní ani k sobě; byl sám tak ubohý. Sklesla do křesla a přitisknuvši hlavu k šátku, opřela se o stůl a plakala hořce. Slzy netekly jí z očí jak náhle vytrysknuvší horký zdroj nenadálé chvilkové bolesti, jako tehdy v parku, ale chladnými potoky lily se bezútěšně jako podzimní déšť, nemilosrdně zaplavující nivy.

„Olgo,“ pravil konečně Oblomov, „proč mě mučíš? Ty mě miluješ, nepřeneseš tohoto rozloučení! Vezmi mne, jak jsem, miluj, co je ve mně dobrého.“

Zavrtěla hlavou, nepozdvihujíc jí.

„Ne . . . ne . . ,“ namáhala se promluviti Olga, „o mě a o moje hoře se nestrachuj. Znám se: vypláči je a pak už plakat nebudu. Ale nyní mě nech plakat . . . odejdi . . . ach, ne, posečkej! . . . Bůh mě trestá! . . . To bolí, ach, to bolí . . . zde, u srdce.“

Tropukla v nový záchvat pláče,

„A nepřejde-li bolest,“ pravil, „a utrpí-li tvoje zdraví? Takové slzy jsou jedovaté. Olgo, anděle můj, neplač . . . . zapomeň na všechno . . .“

„Ne, nech mě plakat! Neoplakávám budoucnost, ale minulost . . .“ vypravila ze sebe s namáháním; „uvadla, opadla . . . Nepláču já, vzpomínky pláčou! . . . Léto, park . . . pamatuješ se? Líto mi je naší aleje, šeříku . . . To všechno přirostlo k srdci: bolí to, má-li se člověk ode všeho toho odtrhnout! . . .“

V zoufalství pokyvovala hlavou a štkala, opakujíc:

„O, to bolí, to bolí!“

*

„A umřeš-li?“ s hrůzou pojednou pravil Oblomov. „Pomysli, Olgo . . .“

„Ne,“ nedala mu Olga domluvit a zdvihnuvši hlavu, snažila se pohlédnouti na něho slzami. „Poznala jsem teprv nedávno, že jsem v tobě milovala to, co jsem chtěla, aby v tobě bylo, nač mě upozornil Štolc, co jsme vymyslili spolu. Milovala jsem budoucího Oblomova! Ty jsi jemnocitný, poctivý, Iljo; jsi něžný jak . . . holub; schováš hlavu pod křídlo a více si nežádáš ničeho; jsi hotov celý život provrkat pod krovem . . . ale já taková nejsem: toho všeho je mi málo, prahnu ještě po něčem jiném, ale po čem — nevím! Můžeš-li mě poučit, říci mi, čeho se mi vlastně nedostává, dovedeš-li mi to vše opatřit a dát, abych . . . Ale něžnost . . . kde té není!“

Oblomovu jakoby nohy podrazil; sednul do křesla a přetřel si šátkem ruce i čelo.

To slovo bylo kruté; uštknulo Oblomova hluboce: uvnitř jakoby jej oheň ožehnul, zevně dýchnul na něj mráz. Místo odpovědi usmál se lítostivým, bolestně stydlivým jakýmsi úsměvem jako žebrák, kterému vyčetli jeho nahotu. Seděl s tímto úsměvem bezmoci, vysílen rozčilením a pohanou; pohaslý jeho zrak pravil jasně: „ano, jsem nuzák, politováníhodný žebrák . . . bijte mě, bijte!“ . . .

Olga pojednou poznala, co jedu bylo v jejích slovech; prudce se vrhla k němu.

„Odpusť mně, můj milý!“ zvolala něžně, jakoby v slzách; „já nevím, co mluvím, jsem bez rozumu! Zapomeň na všechno; budeme žít zas jako dřív; nechť je mezi námi zas, jak bývalo.“

„Ne!“ pravil Oblomov, náhle vstal a rozhodným pohybem odmítal od sebe projev náhlého jejího záchvatu. „To se už nevrátí! Neděs se toho, že jsi řekla pravdu, zasloužím toho . . .“ dodal unyle.

„Já jsem blouznílek, fantasérka!“ pravila. „Ta nešťastná moje povaha. Proč jiní, proč Sonička je tak šťastna . . .“

Zaplakala.

„Odejdi!“ rozhodla se náhle, trhajíc šátek mokrýma rukama. „Já toho nesnesu; je mi ještě příliš drahé všechno, co minulo . . .“

A zastřela zas šátkem tvář a snažila se potlačiti v sobě pláč.

„Proč to všechno musilo zahynout?“ zdvihnuvši hlavu otázala se pojednou Olga. „Kdo tě proklel, Iljo? Co jsi spáchal? Ty jsi dobrý, rozumný, něžný, šlechetný . . . a . . . hyneš! Co tě zahubilo? Nemá jména tvoje neštěstí . . .“

„Má,“ pravil ledva slyšitelným hlasem.

Tázavě, s očima plnýma slz pohlédla na něho.

„Oblomovština!“ zašeptal, uchopil se její ruky, chtěl ji políbit, ale nemohl, jen silně ji přitiskl ke rtům a horké slzy skanuly na její prsty. S hlavou svěšenou pak, aniž pohlédnouti dal do své tváře, obrátil se a odešel.

XII.

Bůh ví, kde bloudil, co dělal celý den, domů se vrátil teprv pozdě v noci. Hospodyně byla první, která zaslechla tlukot na vrata a štěkot psa; i vzburcovala ze sna Anisju a Zachara s tím podotknutím, že se pán vrátil.

Ilja Ilič téměř ani nepozoroval, jak jej Zachar svléknul, boty mu vyzul a na něj hodil — župan!

„Co je to?“ otázal se pouze pohlédnuv na župan.

„Paní jej dnes přinesla; župan vyprala a poopravila,“ pravil Zachar.

Oblomov, jak zasednul, tak i v křesle sedět zůstal.

Všechno kolem něho pohroužilo se v sen a tmu. Oblomov seděl, hlavou podepřen o ruku, a nepozoroval tmy, neslyšel odbíjení hodin. Rozum jeho utonul v chaosu bezbarvých, nejasných myšlenek; jak oblaka nesly se jeho hlavou bez cíle a souvislosti — nesnažil se zachytnouti ani jediné.

Srdce jeho bylo zničeno; na chvíli utichnul v něm všechen život. Návrat k životu, k pořádku, k pravidelnému

průběhu nakupivšího se shluku životních sil dál se velice zvolna.

Příval byl příliš prudký a krutý: Oblomov necítil na sobě těla, necítil únavy aniž jakékoliv potřeby. Mohl ležet jako kámen celé dny nebo celé dny zase choditi, jezditi. pohybovati se jako stroj.

Poznenáhlu, těžkým pochodem vytváří se v člověku buď odevzdanost do vůle osudu — a tehdy organismus zvolna a postupně vpravuje se zase do všech svých úkonů, nebo hoře zlomí člověka, takže nepovstane víc. Rozhoduje tu povaha hoře i člověka.

Oblomov si nebyl vědom, kde sedí, ba ani, sedí-li vůbec; zíral před sebe jako stroj a ani nepozoroval, že začalo svítat; slyšel a neslyšel, jak se rozlehnul domem suchý kašel stařeny, jak domovník na dvoře začal štípat dříví, jak zahlučel a zahřmotil celý dům, viděl a neviděl, jak hospodyně s Akulinou šly na trh, jak kolem plotu zamihl se balík.

Ani kohouti ani psi ani skřípot vrat nebyli s to, aby vyrušili jej z jeho ztrnulosti. Zachřestily šálky, zasyčel samovar.

Konečně v deset hodin Zachar podnosem otevřel dvéře do kabinetu a jak měl ve zvyku, kopnul za sebe nohou, aby dvéře zavřel; než přes to, že jak obyčejně s cílem se minul, přece podnos udržel v rukou: dlouhým cvikem trochu se už přece ostřílel a pak věděl, že Anisja dveřmi dívá se za ním a sotva že něco upustí, ihned přiskočí k němu a teprv ho celého splete.

Šťastně došel až k posteli a přidržuje tác bradou pevně jej držel oběma rukama; právě chtěl postaviti číšky na stůl vedle postele a vzbuditi pána — než hle, postel nedotknuta, pán nikde!

Zachvěl se a šálek sletěl na zem, za ním cukernička. Chtěl zachytiti věci v pádu, ale zakýval při tom tácem a na zem sletělo i všechno ostatní. Na podnose podařilo se mu zadržeti pouze lžičku.

„To čert zas do toho musil vlézt!“ pravil, dívaje se,

jak Anisja sbírá kousky cukru, střípky ze šálků, pečivo. „Kde je pán?“

A pán sedí v křesle, není sobě ani podoben. Zachar pohlédnul na něho s rozevřenými ústy.

„Co že, Iljo Iljiči, vy jste celou noc proseděl v křesle a nelehl jste si?“ otázal se.

Oblomov zvolna obrátil k němu hlavu a roztržitě pohlédnul na Zachara, na rozlitou kávu, na rozházený po koberci cukr.

„Proč pak jsi rozbil šálek?“ pravil Oblomov a hned na to přikročil k oknu.

Sníh valil se v chumáčích s nebe a hustě ustýlal zemi.

„Sníh, sníh, sníh!“ opakoval za sebou bezmyšlenkovitě pohlížeje na sníh, který hustou vrstvou zahaloval plot, ohradu a zahradní záhony. „Všechno zasypal!“ zašeptal pak zoufale, lehl na postel a usnul olověným, bezútěšným snem.

Bylo už poledne, když jej probudilo vrznutí dveří od bytu domácích: dveřmi se protáhla obnažená ruka s talířkem; na talířku kouřil se piroh.

„Dnes je neděle,“ pravil hlas laskavě: „pekly jsme piroh; není libo okusit?“

Ale Oblomov neodpověděl: měl horečku.

Část čtvrtá.

I.

Minul rok od nemoci Ilji Iljiče. Mnoho změn přinesl tento rok v různých končinách světa: tam se vzbouřil kraj, tam povstání zas utichlo; onde zapadlo slunce světa, jinde zazářilo jiné; tam svět osvojil si nové tajemství života a jinde v prach se rozpadlo obydlí a celá pokolení. Někde hynul starý život, tam zas, jak mladá zeleň, pučel nový...

I na Vyborgské Straně, v domě vdovy Pšenicynové, ačkoliv dni a noci tu mizí tiše bez bouřlivých a nenadálých změn v jednostejném způsobu života, ačkoliv čtvero ročních počasí opakovalo se zase jako loni, nicméně život ani tam se nezastavoval, střídaly se neustále jiné a jiné zjevy, ale změny ty dály se s posloupností tak poznenáhlou, s jakou se dějí geologické přeměny naší planety: tam potichounku sesouvá se hora, zde po celé věky moře nanáší jíl nebo od břehu se vzdaluje a rozšiřuje pevninu.

Ilja Iljič se pozdravil. Plnomocník Zatěrtyj vypravil se na statky a poslal odtud všechny peníze, stržené za obilí; i bylo mu z nich zaplaceno jízdné, diety i odměna za práci.

Pokud se týče obroku, psal Zatěrtyj, že peněz těch sebrati nelze, ponévadž mužíci jednak přišli na mizinu, jednak se rozprchli na různé strany, aniž povědomo, kde se zdržují, že se však pilně po nich poptával.

Pokud se pak týče silnice, mostu, psal, že dosti času, mužíci že raději přelézají kopce a rokliny do tržního městečka, než by se zabývali stavěním silnice a mostu.

Slovem, zprávy a peníze došly plné spokojenosti Oblomova a Ilja Iljič neuznal za nejvýš potřebné, aby tam jel sám; tak byl uspokojen aspoň na jeden rok.

Plnomocník obstaral i co bylo nejnutnějšího ke stavbě domu. Ve spolku s gubernským architektem určil množství potřebného materiálu, naporučil správci, aby, jakmile se jaro otevře, svážel z lesa dříví a zřídil cihelnu; tak Oblomovu zbývalo jen z jara přijet a s boží pomocí se stavbou začít. Do té doby troufal si sehnati i obrok a mimo to bylo možno zastaviti i ves; tak bylo aspoň z čeho krýt všechny výlohy.

Po nemoci byl Ilja Iljič dlouho zasmušilý, po celé hodiny trval v chorobné zádumčivosti a někdy ani neodpovídal na Zacharovy otázky, nevšimnul si, upustil-li někdy šálky na zem nebo se stolu nesetřel prach a když domácí ve svátek vešla s pirohem, nejednou zastala jej s očima plnýma slz.

Později na místo živého hoře znenáhla nastoupila němá lhostejnost. Ilja Iljič po celé hodiny díval se, jak padá sníh a nanášejí se závěje na dvoře i ulici, jak pokryl dříví, kurníky, psí boudu, zahrádku, záhony v zahradě, jak ze sloupů plotu se tvořily jehlance, jak všechno odumřelo a zahalilo se v rubáš.

Dlouho poslouchával rachot kávového mlýnku, cloumání a štěkot psa na řetězu, Zachara, jak cidí boty a jak odměřeně cvakají hodiny.

Dosud jako kdy před tím docházela k němu hospodyně pod záminkou, nechce-li něco koupit nebo něčeho okusit; běhaly k němu děti domácí paní, Oblomov s lhostejnou vlídností mluvil s první, posledním pak dával úlohy, poslouchal, jak čtou a usmíval se dětskému jejich žvatlotu mdle a jakoby nerad.

Než hora se poznenáhlu sesula, moře buď se vzdalovalo od břehu nebo se rozlilo až k němu a Oblomov tak

poznenáhlu vpravoval se v někdejší normální způsob svého života.

Mdle a nudně uplynuly léto, podzim, zima. Ale Oblomov toužil opět po jaře a snil o své jízdě na ves.

V březnu napekli skřivánků, v dubnu vysadili vnitřní okna a oznámili mu, že Něva je zbavena ledu, nadešlo jaro.

Toulal se po sadě. Pak začaly ženy vysazovat zeleninu v zahradě; nadešly svátky, sv. Trojice, semík,*) prvního máje; všechno to oslaveno bylo břízkami, věnci; v háji pil se čaj.

Z počátku leta začalo se v domě mluviti o nastávajících velikých dvou svátcích: o sv. Ivanu, bratrových narozeninách a o sv. Iljovi — jmeninách Oblomova; jak patrno, byly to důležité dvě epochy. A když domácí se podařilo, že na trhu koupila nebo viděla výborný kus teletiny nebo se jí nad obyčej dobře povedl piroh, říkávala: „Ach, jen kdybych takovou teletinu dostala neb piroh se mi tak povedl na den sv. Ivana nebo sv. Ilji!“

Promlouvalo se o Iljinském pátku a každoroční vycházce do prachových závodů pěšky, o slavnosti na smolenském hřbitově, v Kolpině.

Pod okny znovu se ozývalo těžké kdákání kvočny a pištění nového pokolení kuřat; jedly se zas pirohy s kuřaty a čerstvými hříbky, nově naložené okurky; brzy se objevily i jahody.

„Droby už jsou velice špatné,“ pravila hospodyně Oblomovu; „včera za dva maloulinké párky chtěli sedm hřiven, za to můžeme dostat čerstvou lososinu; botvini **) můžeme připravit třebas každý den.

Hospodářství v domě Pšenicynové vzkvétalo nejen proto, že Agafja Matvějevna byla vzornou hospodyní a hospodářství bylo jejím povoláním, ale i proto, že Ivan Matvějevič Muchojarov byl v gastronomickém ohledu velikým epiku-

*) sedmý čtvrtek po Veliké noci.

**) studená polévka z vařeného cviklového listí a kvasu.

rejcem. Byl více než nedbalý v oděvu, prádle; šaty nosil několik let na sobě a za nové vydával peníze s odporem a vztekem, nikdy je pořádně nepověsil, ale do kouta jimi hodil a schumlal na jednu hromádku. Prádlo jako nádenník měnil pouze v sobotu; za to jednalo-li se o stůl, nešetřil v ničem.

V tomto ohledu spravoval se částečně svou vlastní logikou, kterou sobě zosnoval ihned, jakmile nastoupil službu: „co je v břichu, nikdo nevidí — lidé nemají aspoň o čem tlachat, ale těžký řetízek u hodinek, nový frak, světlé boty — to všechno jest pramenem zbytečných řečí!“

Proto se na stole Pšenicynových objevovala teletina nejlepšího druhu, jantarová jesetřina, běloucí jeřábci. Někdy sám obcházel trh, jak stavěcí pes přičichával ke zboží nebo krámky obešel a pod šosem přinesl nejlepšího kapouna, za krocana nelitoval ani čtyř rublů.

Víno bral ze skladu, ale sám si je schoval a sám je zas našel; na stole nikdo nikdy neviděl ničeho jiného než lahvičku vodky naložené na rybízovém listí; víno se pilo nahoře, ve světlíku.

Když se s Tarantěvem vybrali z domu podívat se na rybí lov, v paletu vždycky měl schovanou lahev madeiry nejlepší jakosti a kdykoliv v traktéru pili čaj, vždycky přinesl s sebou svůj rum.

Poznenáhlé slehání nebo vystupování mořského dna a sesouvání hory bylo možno pozorovati na všem a mezi jiným i na Anisje; vzájemná náklonnost Anisji a domácí paní nabyla rázu nerozlučného přátelství, splynuly v jednu jedinou bytost.

Oblomov pozoruje, jaké účastenství domácí paní béře na jeho záležitostech, navrhnul jí jednou jakoby žertem, aby sobě vzala celé jeho zaopatření na starost, a zbavila jej tak všech starostí a námah.

Radost rozlila se po její tváři; uznale se i usmála, Jak se rozšířila arena její činnost: místo jedné měla nyní

dvě domácnosti, nebo jednu jen, ale jak velikou! A pak získala i Anisju!

Promluvila s bratrem a následujícího dne z kuchyně Oblomova přeneseno bylo všechno do kuchyně Pšenicynové; stříbro jeho a nádobí rozestaveno bylo v její polici, Akulina zbavena byla úřadu kuchařky a stala se drůbežnicí a zahradnicí.

Všechno postaveno nyní na širokou nohu; nákup cukru, čaje, potravin, nakládání okurek, zavařování jablek, višní, vaření, — všechno nabylo širokých rozměrů.

Agafja Matvějevna vyrostla, Anisja rozepjala svoje ruce jako orel křídla, život zašuměl a plynul mohutným proudem.

Oblomov obědval s rodinou ve tři hodiny, jen bratr obědval zvlášť, později, ponejvíce v kuchyni, poněvadž z úřadu docházel velice pozdě.

Čaj a kávu donášela Oblomovu paní sama a ne Zachar, Zachar, chtěl-li, stíral prach a nechtěl-li, jak vichr vletěla Anisja a hadrem i holou rukou, ba snad i nosem sfoukla, smetla, setřela, uklidila všechno rázem, v ráně zmizelo kde co; nedosti na tom, když Oblomov si vyšel do zahrady na procházku, i sama paní nahlédla do jeho pokoje a shledala-li něco v nepořádku, zavrtěla hlavou a bručíc cosi pro sebe, natřásla peřiny do výše, prohlédla při tom i povlaky, zašeptala pro sebe, že se peřiny musí převléknout, svlékala je, otřela okna, nahlédla za divan a odešla.

Postupné slehání se mořského dna, sesouvání hory, nanášení jílu a lehké, vulkanické výbuchy — všechno to odehrávalo se namnoze v osudu Agafji Matvějevny — aniž si toho kdo byl vědom a nejméně už ona sama. Všechno to vyšlo na jevo teprv, když se dostavily hojné, neočekávané a nekonečné toho následky.

Proč od jisté doby byla najednou celá jakási nesvá?

Proč dříve, stalo-li se, že se připálila pečeně, převařila ryba v polévce, do polévky zelenina nebyla vhozena, proč přísně sice, ale klidně a důstojně domluvila Akulině a

ihned na všechno zas zapomenula; proč však nyní, stalo-li se něco takového, vyskočila od stolu, vběhla do kuchyně, Akulinu zahrnula nejtrpčími výčitkami, ba i na Anisju se utrhla, následujícího dne pak sama dohlédla, byla-li do polévky vložena zelenina, nepřevařila-li se ryba?

Řekne se, snad proto, že stud jí bránil, aby v očích cizího člověka zdála se býti nepořádnou právě v oboru hospodářství, ve kterém soustředěna byla všechna samolibost a celá její činnost!

Dobře. Ale proč dříve už v osm hodin večer se jí klížily oči, v devět pak, uloživši děti a dohlédnuvši, je-li v kuchyni uhašen oheň, je-li zavřen komín, je-li všechno v pořádku, ulehla — a už žádné dělo na světě by jí nebylo vzbudilo až do šesti hodin z rána!

Nyní však, odjede-li Oblomov do divadla, nebo se zdrží u Ivana Gerasimoviče a dlouho nepřijíždí, nechce se jí spát, převrací se s boku na bok, žehná se křížem, vzdychá, zavírá oči — ale ne a ne spát a konec!

Ledva že se na ulici ozve nějaký ruch, zdvihne hlavu, někdy i s postele vyskočí, otevře vyhlídku v okně a naslouchá: je to on, nebo není?

Ozve-li se bušení na vrata, přehodí přes sebe jupku a běží do kuchyně, vzburcuje Zachara, Anisju a posílá je otevřít vrata.

Řekne se, v tom že snad nejlépe se jeví svědomitost hospodyně, že nechce, aby v domě jejím byl nepořádek, aby nájemník v noci čekati musil na ulici, než ho opilý domovník uslyší a otevře, a konečně že by snad vytrvalé bušení na vrata vzbuditi mohlo děti . . .

Dobře . . . Ale proč, když Oblomov onemocněl, nikoho nepouštěla k němu do pokoje, komnatu vystlala plstěnými pokrývkami a koberci, zastřela okna a tolik se vždycky rozlítila — ona, ta dobrá a krotká Agafja Matvějevna — pakli Vaňa nebo Maša jen dost málo zakřikli nebo se nahlas zasmáli?

Proč, nemajíc v Zachara a Anisju důvěry, proseděla celé noci u jeho postele, nespouštějíc s něho očí až do

ranní mše sv., kdy na sebe brala salup, na kousek papíru hrubými písmenami napsala: „Ilja“, běžela do kostela, položila papírek na oltář, by v modlitbě prosbou vzpomenuto bylo jeho zdraví, pak se uchýlila někam do koutka kostela, vrhla se na kolena a připadnuvši hlavou k zemi, dlouho tak ležela; pak chvatem šla do trhu, se strachem se vracela domů, nahlédla do dveří a šeptem ptala se Anisji:

„Jak je?“

Řekne se, to že není nic jiného, než lítost, soucit, dva převládající elementy ženské přirozenosti.

Dobře. Než proč tedy, když Oblomov, okřívaje po celou zimu zůstal zasmušen, ledva že na ni promluvil, nenakukoval do jejího pokoje, když nezajímalo ho, co dělá, nežertoval, nesmál se s ní — proč zhubeněla pojednou, proč padnul na ni náhle takový chlad, taková nechuť ke všemu: mele kávu — a neví, co dělá, zavaří takovou spoustu cikorie do kávy, že ani k pití není, — a necítí toho, jakoby ani jazyku neměla. Stane-li se, že Akulina rybu nedovaří, bratr se rozbručí a od stolu vstane. Agafja Matvějevna stojí jako socha a zdá se, že ničeho neslyší.

Před tím nikdo ji neviděl zádumčivou a ani jí to neslušelo; všude chodila a všude jí bylo plno, bystře ke všemu dohlédla, nic jí neušlo a tu pojednou, hmoždíř drží mezi koleny, a zdá se, že spí, ani sebou nehýbá; hned na to však začne pojednou tak hřmotit paličkou, že se pes dá do štěkání, mysle, že klepe někdo na vrata.

Než sotva Oblomov ožil, sotva že se zas dobrý úsměv v jeho tváři objevil, jakmile si jí začal opět všímat a vlídně jako před tím dveřmi nakukoval k ní a s ní zažertoval, brala ihned zase na sebe, v domácnosti její nastal ihned živý, dobrý, veselý život až na malou originální odchylku: jindy celý den se pohybovala jako dobře sestavený stroj; rovnoměrně, pravidelně, plavným chodí krokem, nemluví ani tiše ani ne příliš hlasitě, namele kávy, naseká cukru, prosije cosi, zasedne k šití a jehla jak střelka u hodin rovnoměrně prochází jí v rukou sem a tam; pak vstane, ale bez nejmenší známky chvatu; tam se zas zastaví na

polou cestě směrem kuchyně, otevře almárku, vyndá, odnese cosi — ve všem jako stroj.

Nyní však, když se Ilja Iljič stal členem její rodiny, tluče a mouku přesívá jinak. Na své krajky zapomněla téměř úplně. Počne šít, pohodlně zasedne k práci, tu pojednou Oblomov volá na Zachara, aby přinesl kávu — tři skoky a už je v kuchyni, bystře ohlédne se kolem sebe, jakoby těma očima na něco mířila a v tom už popadne lžičku, proti světlu přelije tři lžičky kávy, aby zvěděla, je-li uvařená, ustálá, aby na stůl nenesli kal a přihlédne ještě, je-li na smetaně škraloup.

Připravuje-li se zamilované jeho jídlo, sama dohlíží na pánev, zdvihne pokličku, přivoní ochutná, pak sama vezme pánev do ruky a drží ji na ohni. Krájí-li mandle nebo něco tluče pro něho, pak krají a tluče s takovým ohněm a s takovou silou, že jí až pot vystoupí na čele.

Veškeré její hospodářství, tlučení, žehlení, prosívání mouky atd. — všechno to mělo nyní nový a živý pro ni smysl: klid a pohodlí Ilji Iljiče. V čem jindy viděla svou povinnost, stalo se jí nyní rozkoší. Začala žít po svém způsobu, plným, rozmanitým životem.

Agafja Matvějevna sama však nevěděla, co se s ní vlastně děje, sama sebe nikdy se na to neptala a podrobila se sladkému tomu jhu bezvýminečně, beze všeho vzpěčování a jakýchkoliv úchvatů, bez bázně, bez vášně, beze všech temných tušení a mdlob, bez hry a hudby nervů.

Jakoby pojednou přešla na jinou víru a začala ji vyznávat, neuvažujíc o tom, jaká je to víra, jaká jsou její dogmata, ale slepě se podrobujíc jejím zákonům.

Lehlo to na ni jaksi samo sebou, stála pojednou jak pod nějakým mrakem, neucouvla však ani neběžela ku předu, ale zamilovala se do Oblomova tak prostě, jakoby byla nastydla a utržila si nezhojitelnou zimnici.

Ona sama neměla o ničem ani tušení; kdyby se jí byl někdo o tom zmínil, bylo by to bývalo pro ni novinkou — byla by se usmála a zastyděla se.

Mlčky se podjala všech povinností vůči Oblomovu, seznala stav každé jeho košile, sčítala v patách prodrané punčochy, věděla, kterou nohou slézá s postele, všimla si, že se mu chce na oku usadit ječné zrno, jaká jídla a jak mnoho rád jí, je-li vesel nebo se nudí, dobře-li spal, čili nic, jako by to dělala po celý svůj život, netázajíc se sama sebe, proč tak činí, čím je jí Oblomov, proč se tak o něho stará.

Kdyby se jí byl někdo otázal, miluje-li ho, byla by se opět usmála a odpověděla přisvědčivě, ale tak by byla odpověděla už tenkrát, když byl Oblomov u ní všeho všudy teprv týden.

Proč nebo zač se zamilovala právě do něho, proč bez lásky se vdala, bez lásky dožila třiceti let a tu pojednou jakoby to s hůry na ni přišlo?

Přes to, že mnozí nazývají lásku citem kapriciesním, bezděčným, rodícím se jak nemoc, nicméně i ona má své zákony a příčiny.

A jsou-li tyto zákony dosud málo vyzkoumány, pak je to tím, že člověk láskou raněný ďasa dbá o to, aby učeným okem pozor měl na to, jak do duše jeho se vkrádá první dojem, jak city jeho opanuje sen, jak s počátku slepnou oči, od kterého okamžiku tepna a za ní srdce začne silněji bít, jak pojednou od včerejšího dne cítí, že je mu, nebo jí oddán na smrt, touží po obětování sebe, jak poznenáhlu mizí jeho vlastní já a přechází v *něho* nebo v *ní*, jak rozum jeho neobyčejně tupne nebo zas neobyčejně nabývá bystrosti, jak vůle jeho vzdává se do vůle jiného, jak se hlava sklání, kolena, třesou do očí se tlačí slzy, jak zmocňuje se ho horečka.

Agafja Matvějevna až dosud viděla málo takových lidí jako byl Oblomov a viděla-li přec, pak jen ze zdáli; snad se jí i líbili, než sfera jejich života byla zcela jiného druhu než její a nebylo žádné příležitosti, aby se s nimi stýkala.

Ilja Iljič nechodí jak nebožtík její muž, kolležský sekretář Pšenicyn, drobnými, spěšnými krůčky, nepíše neu-

stále, netřese se strachem, že přijde pozdě do úřadu, nedívá se na každého tak, jakoby jej prosil, jen ať ho osedlá a jede na něm, ale na každého a na všechno hledí tak směle a svobodně, jakoby pro sebe žádal pokoru.

Tvář jeho není hrubá ani červená, ale bílá a jemná; ruce má zcela jinaké než bratr — netřesou se mu, nejsou červené, ale nevelké, bílé. Sedne si, přeloživ nohu přes nohu, podepře hlavu rukou — a všechno to činí tak nenuceně, klidně a půvabně; mluví tak, jak nemluví ani její bratr ani Tarantěv, jak nemluvil ani její muž; mnohému ani tak nerozumí, jako cítí, že je to něco duchaplného, překrásného, neobyčejného; a i o tom, čemu sama rozumí, vyjadřuje se jaksi jinak než jiní.

Prádlo nosí jemné, převléká se každý den, umývá se voňavým mýdlem, čistí si nehty — a vůbec celý je takový hezký, tak čistý, dělat nic nemusí a také nedělá, všechno za něho udělají jiní; má Zachara a ještě tři sta Zacharů k tomu.

Je pánem, září zrovna, stkví se. Při tom je tak dobrý; jak měkce chodí, pohybuje se, dotkne se ruky — jako bys o samet zavadil; za to muž, když se dotknul, jakoby udeřil! A dívá se a mluví zrovna tak měkce, s toutéž dobrotou . . .

Nepřemýšlela o tom, nebyla si všeho toho ani vědoma, ale kdyby někoho jiného napadlo vystopovati a vysvětliti sobě dojem, jaký na její duši učinil zjev Oblomova, musil by si jej vysvětliti tímto a žádným jiným způsobem.

Ilja Iljič byl si toho vědom, jakého významu nabyl v tomto zákoutí, počínaje od bratra až po toho psa na řetěze, který od té doby, kdy se tu objevil Oblomov, začal dostávat třikrát tolik kostí, ale nebyl si vědom toho, jak hluboké zapustilo kořeny toto jeho postavení a jakého nenadálého vítězství dobyl nad srdcem hospodyně.

V její starostlivé péči o jeho stůl, prádlo a pokoje viděl pouze projev hlavního rysu její povahy, kterého si všiml hned při první své návštěvě, když Akulina přinesla náhle do pokoje třepetajícího se kohouta a když hospo-

dyně, přes to, že ji nemístná horlivost kuchařky uvedla do rozpaků, dovedla přece rozhodnouti, aby hokynáři prodali šedého kohouta a ne toho.

Agafja Matvějevna sama nejen že nebyla s to zakoketovati nějak s Oblomovem, dáti mu jakýmkoliv způsobem na jevo, co se v ní děje, ale, jak už řečeno, nikdy si ničeho takového nebyla ani vědoma, nechápala všeho toho, ba zapomněla dokonce, že před nějakým časem ničeho takového se v ní nedělo; láska její došla svého výrazu pouze v neomezené oddanosti až do hrobu.

Oblomov měl oči zavřeny před pravou podstatou jejího poměru k sobě a viděl v tom i nadál pouze její povahu. A city Pšenicynové, tak normální, přirozené, nezištné zůstaly tajemstvím nejen pro Oblomova a její okolí, ale i pro ni.

Láska její byla skutečně nezištna, poněvadž v kostele svíčku stavěla, za Oblomova na modlení dávala pouze proto, aby se pozdravil, on však sám nikdy o tom nezvěděl. U záhlaví jeho postele seděla až do svítání celou noc, ale nikdy potom nebylo o tom ani nejmenší zmínky.

Jeho poměr k ní byl daleko prostší; on v Agafji Matvějevně, v jejích věčně se pohybujících loktech, v jejích starostlivě všeho si všímajících očích, u věčném tom přecházení od almárky do kuchyně, z kuchyně do špižírny, odtud zas do sklepa, v její známosti všeho a všech domácích i hospodářských potřeb viděl stělesněný ideál onoho jak oceán nepřehledného a nerušeného klidu života, jehož obraz stopou nevyhladitelnou zalehl v jeho duši už od dětství, pod krovem otcovského domu.

Jako tam otec jeho, děd, děti, vnoučata a hosté seděli nebo leželi v lenivém svém hovění, vědouce, že jsou v domě oči, které věčně k nim dohlíží a nad nimi bdí, že jsou v domě ruce, které neodpočívají a které je obživí, nakrmí, napojí, oblekou i obují a uloží k spánku, po smrti pak že oči jim zatlačí, tak i tu Oblomov, sedě a s divanu se ani nehýbaje, viděl, že se tu pro něho hýbe cosi živého a mrštného, že i kdyby slunce zítra nevzešlo, vichry nebe zastřely mraky, bouřlivý vítr hnal se z jednoho konce světa

na druhý — — polévka a pečeně že přece se objeví na jeho stole, jeho prádlo bude čisté a svěží, pavučiny se stěn smeteny a on nikdy nezví, jak se to děje, ba ani tolik se nemusí namáhat, aby přemýšlel, co by tak rád; věděl, že všechno to bude uhodnuto a přineseno jemu až pod nos, ne líně, ne hrubě, ne špinavýma rukama Zacharovýma, ale s bodrým a krotkým pohledem, s úsměvem hluboké oddanosti, čistýma, bílýma rukama a s nahými lokty.

Oblomov den ode dne vcházel s domácí paní stále v bližší a bližší přátelství; mysliti na lásku ovšem jej ani nenapadlo, to jest takovou lásku, kterou nedávno přestál jako nějaké neštovice, spálu nebo hlavničku; všechen se vždycky zatřásl, kdykoliv si na ni jen vzpomenul.

Sbližoval se s Agafjou Matvějevnou — jakoby přisedal k ohni, který čím dále tím tepleji a tepleji zahřívá, ale kterého milovati nelze.

Po obědě rád zůstal a dýmku vykouřil v jejím pokoji, díval se, jak do sklenníku ukládala stříbro, nádobí, jak vyndavala šálky, nalívala kávu, jak s obzvláštní pečlivostí vymyla a utřela zvláště jeden, nalila jemu nejdříve, podala a dívala se, je-li spokojen.

Rád očima utkvíval na plné její šíji a okrouhlých loktech, kdykoli se dvéře otevřely od jejího pokoje, ba, když se dlouho neotvíraly, potichounku nohou je otevřel i sám; žertoval s ní, hrál si s dětmi.

Ale nenudil se, uplynulo-li dopoledne a on jí neviděl; po obědě místo aby zůstal s ní, často odcházel do svého pokoje, aby si na dvě hodiny zdřímnul; ale věděl, že sotva se probudí, čaj bude už připravený, ba snad právě v tom okamžiku, kdy se probudí.

A co hlavního, všechno to dálo se klidně; necítil ani nádoru u srdce, ani jednou ho nerozčilila obava, uvidí-li hospodyni čili nic, co si pomyslí, co jí má říci, jak odpověděti na její otázku, jak na něho pohlédne — nic ze všeho toho, nic.

Necítí tesknoty, netrpí bezesnými nocmi, nezná sladkých a hořkých slz — ničeho. Sedí a kouří a dívá se, jak

Agafja Matvějevna šije, občas něco promluví nebo i nepromluví a jemu je zatím tak volno, ničeho nepotřebuje, nikam se mu nec' ce, jakoby tu měl všechno, čeho si žádá.

Agafja Matvějevna k ničemu ho neponouká, ničeho od něho nežádá. V něm také se nerodí žádné samolibé přání, žádný vzryv, žádná snaha po činu, mučivá útrapa nad tím, že čas míjí, síly jeho hynou, že ničeho nedělá ani dobrého ani zlého, že je tak nečinný a nežije, ale hnije.

Neviditelná ruka jakoby jej byla posadila jak drahocennou nějakou rostlinu do stínu před vedrem, pod krov před deštěm a nyní na ni dohlížela, s ní se mazlila.

„Jak jen se ta jehla vaše tak rychle kolem nosu mihotá, Agafjo Matvějevno?“ pravil Oblomov. „Tak živě z dola proháníte jehlu, že se opravdu bojím, abyste si k sukni nepřišila nos.“

Usmála se.

„Jen co došiji ten řádek tady,“ pravila Agafja Matvějevna takřka sama pro sebe, „potom budeme večeřet.“

„A co máme k večeři?“ ptá se Oblomov.

„Kyselou kapustu s lososinou,“ pravila. „Jesetřiny nikde jsem nemohla dostat; všechny krámy jsem už sběhala; bratr se po ní doptával — nikde nelze jí dostati. Ale možná, že se nám poštěstí, dostat živého jesetera — náš kupec ho objednal a slíbil, že nám ho část přenechá. Potom máme telecí, svítek . . .“

„To je výborné! Jak jste hodna, že jste na to pamatovala, Agafjo Matvějevno! Jen aby Anis'a nezapomněla.“

„A nač jsem tu já? Slyšíte, jak syčí?“ odpověděla, pootevřevši poněkud dvéře od kuchyně. „Už se peče.“

Pak došila, ukousla nit, svinula práci a odnesla ji do ložnice.

A tak jako k teplému ohni blížil se stále víc a více k ní, až se jednou velice přiblížil, už skoro k samému žáru; aspoň málem už chytal.

Přecházel po svém pokoji a kdykoliv se obrátil ku dveřím do pokoje domácích, viděl, že lokte dnes pracují s neobyčejnou hbitostí.

„Věčně při práci!“ pravil, vcházeje za domácí. „Co to robíte?“

„Tluku skořici,“ odpověděla, hledíc do hmoždíře jak do nějaké propasti a nemilosrdně bušila paličkou.

„A překazím-li vám to?“ otázal se a uchopiv ji za lokte, nedal jí tlouci.

„Pusťte! Musím ještě cukru natlouci a do puddingu musím přilít vína.“

Držel ji stále ještě za lokty a tvář jeho ocitla se téměř až u jejího zátylí.

„Povězte mi, což kdybych se tak do vás . . . zamiloval?“

Usmála se.

„A jak vy, měla byste mě ráda?“ otázal se zas.

„Proč bych vás neměla ráda? Bůh káže, abychom všechny lidi měli rádi.“

„A políbím-li vás?“ zašeptal Oblomov, nakloniv se k její tváři, tak že dech jeho ožehnul její líce.

„Není dnes svatý týden,“ pravila s úsměvem.

„Nuže, tak mi dejte hubičku!“

„Dá Bůh, že se dočkáme velikonoc a pak si dáme hubičku,“ pravila beze všech rozpaků a bázně, stojíc přímo a nepohnutě jako kůň, kterému navlékají chomout. Lehce ji políbil na šíji.

„Hleďte, ještě skořici rozsypu; nebudu potom mít co dát do pirohu,“ podotkla Agafja Matvějevna.

„Žádné neštěstí!“ odpověděl Oblomov.

„Co to máte na chalátě zase za skvrnu?“ otázala se starostlivě a vzala do ruky šos jeho županu. „Zdá se, že je mastná?“ Přivoněla ku skvrně. „Kde jste to byl? nebo snad z lampy vám sem ukáplo?“

„Nevím, kde jsem k tomu přišel.“

„Nebo jste uvízl někde ve dveřích?“ dovtípila se pojednou Agafja Matvějevna. „Včera jsme mazaly zámky; všechny už vrzaly. Svlékněte se a dejte ho sem honem, já to vyčistím a zaperu! Zítra zas nebude po ničem ani památky.“

„Dobrá Agafjo Matvějevno!“ pravil Oblomov, lenivě s ramenou shazuje chalát. „Víte co: pojedeme spolu na venkov; tam je hospodářství! Všeho hojnost: hřibků, jahod, ovoce, drůbeže, skotu . . .“

„Ne, nač pak?“ usoudila domácí s povzdechem. „Zde jsme se narodili, tady vyrostli a tak tu i umřeme.“

Hleděl na ni s lehkým rozechvěním, ale oči jeho nezářily ohněm, neplnily se slzami, duch jeho nerozpínal se do výše, touže po skutcích. Byl by nejraději sednul si jen tak na divan a nespouštěl očí s jejích loktů.

II.

Slavně minul Ivanův den. Den před tím Ivan Matvějevič nešel do úřadu, jezdil po městě jakoby mu hlavu podpálil a pokaždé, kdykoliv se vrátil domů, nesl s sebou buď pytlík nějaký nebo košíček.

Agafja Matvějevna po tři dny se živila pouze kávou a jen pro Ilju Iljiče připravovalo se trojí jídlo, ostatní se odbyli čímkoliv a lecjaks.

Večer před svátkem Anisja nešla už ani spát. Jediný Zachar se vyspal za ni i za sebe a na všechny ty přípravy pohlížel netečně a polou s opovržením.

„U nás, v Oblomovce, děly se takovéhle přípravy každý svátek,“ pravil ku dvěma kuchařům, zavolaným z hraběcí kuchyně, „někdy až pět pirohů přišlo na stůl a co zadělávaných jídel; sčítat se nedaly! Páni jedli celý den a ještě druhý den a my pět dní jsme pojídali zbytky. Sotva jsme dojedli, jen jsme se ohlédli, už zase přijížděli hosté — zas to šlo na novo, a tu jen jednou do roka tak bývá!“

U oběda podával Zachar nejdříve Oblomovu a za nic na světě nedal se pohnouti k tomu, aby dříve podal jakémusi pánovi s velkým křížem na krku.

„Náš pán je z prastarého rodu,“ pravil hrdě, „ale ti zde, co jsou to za hosti?“

Tarantěvu, sedícímu na konci stolu, vůbec ničeho nepodal nebo mu sám položil na talíř, co a kolik za dobré uznal.

Přítomni byli všichni, kdo byli s Ivanem Matvějevičem ve službě, v počtu asi třiceti osob.

Ohromní pstruzi, nadívaná kuřata, křepelky, mražené a výtečné víno — všechno to důstojně oslavilo výroční svátek.

Hosté se na konec objímali, do nebes vynášeli hospodářův vkus a zasedli pak ke kartám. Muchojarov se uklánìl a děkoval, pravě, že pro štěstí, aby pohostiti mohl tak vzácné hosty, nelitoval prý třetiny svého služného.

K ránu se hosté rozjeli a rozešli a všechno v domě zas umlklo až do sv. Iljí.

Toho dne z cizích byli Oblomovem pozváni pouze Ivan Gerasimovič a Aleksějev, nemluvný a bezvýznamný host, který byl na počátku povídky Ilju Iljiče zval k slavnosti prvního máje. Oblomov nejen že nechtěl zůstati za Ivanem Matvějevičem, ale jemností a výtečností v zákoutí tom neznámých lahůdek snažil se zablesknouti se nad ním.

Místo tučných pirohů se zadělávanými rybami objevily se na stole nadýchané pirožky; před polévkou podány byly ustřice; kuřata byla předkládána v papillotkách s lanýži, slouženo bylo sladkým masem, nejjemnější zeleninou, anglickou polévkou.

Uprostřed stolu pyšnil se ohromný ananas a kolem něho ležely broskve, višně, merunky. Ve vásách byly čerstvé květiny.

Sotva zasedli k polévce, ledva že Tarantěv zhaněl pirožky a kuchaře pro hloupý nápad nechávati pirožky prázdné — když tu rozlehl se zuřivý štěkot psa lomcujícího řetězem.

Do dvoru vjel kočár a kdosi se ptal po Oblomovu. Všichni otvírali huby.

„Někdo z mých známých z minulého roku vzpomněl si, že mám svátek," pravil Oblomov; „nejsem doma, řekni že nejsem doma!" šeptem volal k Zacharovi.

Obědvali v zahradě, v besídce. Zachar už skočil, aby hosta odbyl, když tu na cestě se srazí se Štolcem.

„Andrej Iványč," zachraptěl radostně.

„Andrej!" hlasitě zvolal Oblomov a vrhnul se k němu, aby jej obejmul.

„To jsem přišel k nejlepšímu, zrovna k obědu!" pravil Štolc. „Dej mi jíst; mám hlad. Měl jsem co dělat, abych tě našel!"

„Pojď jen, pojď, sedni si!" starostiplně pravil Oblomov, posazuje ho vedle sebe.

Jakmile se objevil Štolc, Tarantěv první přešvihnul se hbitě přes plot a vešel do zahrady; za ním se za besídku vytratil Ivan Matvějevič a zmizel ve svém světlíku. Také hospodyně se zdvihla s místa.

„Překážím," pravil Štolc a rychle povstal.

„Kdež pak, proč? Ivane Matvějeviči! Micheji Andrejiči!" volal Oblomov.

Hospodyni usadil zas na místo, ale Ivana Matvějeviče a Tarantěva dovolati se už nemohl.

„Odkud, jak, na dlouho-li jsi přijel?" hrnula se otázka za otázkou.

Štolc přijel na čtrnáct dní v zájmu svých záležitostí a chystal se na venkov, pak do Kijeva a Bůh ví ještě kam.

Štolc mluvil u stolu málo, ale mnoho jedl; bylo patrno, že měl opravdu hlad. Ostatní i před tím jedli mlčky.

Po obědě, když se uklízelo všechno se stolu, kázal Oblomov zůstaviti v besídce šampaňské a selsterskou vodu a zůstal se Štolcem sám.

Nějaký čas mlčeli. Štolc upřeně a dlouho pohlížel na Oblomova.

„Nuže, Iljo!?" pravil konečně, ale tak přísně, tak tázavě, že Oblomov sklopil oči a mlčel.

„Tedy ‚nikdy'?"

„Co ‚nikdy'," otázal se Oblomov, jakoby nechápal.

„Ty jsi už zapomněl: ‚nyní nebo nikdy'!"

„Už nejsem takový jako jsem byl tehdy, Andreji," pravil konečně, „moje záležitosti jsou, chvála Bohu, v po-

řádku: neležím na marno, plán je skoro už hotov, odebírám dva journaly, knihy, které jsi tu nechal, přečetl jsem skoro všechny . . .“

„Proč jsi nepřijel do ciziny?“ otázal se Štolc.

„Do ciziny jet mi nedala . . .“

Oblomov byl v rozpacích.

„Olga?“ pravil Štolc, významně pohlížeje na něho.

Oblomov se zapálil.

„Jak, ty jsi už slyšel . . . Kde je nyní?“ chvatně se otázal, pohlédnuv na Štolce.

Štolc, neodpovídaje, nespouštěl s něho očí, hluboko nazíraje do jeho duše.

„Slyšel jsem, že odjela s tetičkou za hranice,“ pravil Oblomov, „brzy na to . . .“

„Brzy na to, kdy poznala svůj omyl,“ domluvil Štolc.

„Což ty víš . . .“ pravil Oblomov, nevěda kam se podět rozpaky.

„Všechno,“ pravil Štolc, „i o šeříkové větvičce. A ty se nestydíš, tebe to nebolí, Iljo? nepálí tě lítost, žal? . . .“

„Nemluv, nevzpomínej!“ rychle ujal se slova Oblomov, „beztak jsem to zaplatil nemocí, když jsem poznal, jaká propast leží mezi mnou a jí, když jsem se přesvědčil, že jí nejsem hoden . . . Ach, Andreji, máš-li mě rád, nemuč mne; nezmiňuj se o ní: já ji před časem upozorňoval na tento klam, nechtěla věřit . . . věru, že není na mně veliké viny . . .“

„Já ti viny nedávám, Iljo,“ přátelsky měkce pokračoval Štolc, „četl jsem tvé psaní. Nejvíce z vás jsem vinen já, potom ona a pak teprv ty a to jen nepatrnou měrou . . .“

„Co dělá nyní?“ otázal se Oblomov bojácně.

„Co? trápí se, prolívá bezútěšně slzy a proklíná tě.“

Leknutí, soustrast, zděšení, lítost střídaly se za každým tím slovem ve tváři Oblomova.

„Co pravíš, Andreji!“ pravil, vstávaje s místa. „Pojeďme pro Boha hned, v tom okamžení, ať vyprosím na ní u jejích nohou odpuštění . . .“

„Seď tiše!“ nedal mu Štolc domluvit a zasmál se, „je vesela, skoro šťastna, dává se ti poroučet a chtěla ti psát, ale vymluvil jsem jí to a řekl jsem, že by tě to rozčililo.“

„Nuž, sláva Bohu!“ téměř se slzami v očích zvolal Oblomov; „jak jsem rád, Andreji, dovol, abych tě políbil a vypijme sklínku na její zdraví.“

Vypili po číši šampaňského.

„Kde je nyní?“

„Nyní je ve Švýcařích. Na podzim pojede s tetičkou na své statky. K vůli tomu jsem také zde; věci musí se přivést ještě k definitivnímu konci u soudu. Baron záležitost tu neskoncoval; napadlo jej ucházeti se o ruku Olgy . . .“

„Je-li možná? Tak je to pravda!“ otázal se Oblomov, „Nu a co ona?“

„Rozumí se, že mu odřekla; urazil se, odejel a já nyní abych věc dodělal. Nu a co ty? Co jsi se nadobro zahrabal do této pouště?“

„Je zde ticho, Andreji, nikdo mi tu nepřekáží . . .“

„V čem?“

„V práci.“

„Prosím tě, vždyť je to zde tatáž Oblomovka, jen ještě o něco horší,“ pravil Štolc, rozhlížeje se. „Jeďme na venek.“

„Na venek — dobrá, třebas: brzy se tam začne stavět, jen ne tak nájednou, Andreji, dej mi času na rozmýšlenou...“

„Jaké pak zas rozmýšlení! Znám tě, co to znamená, když ty se rozmýšlíš. Rozmyslíš se, jako jsi se rozmyslil před dvěma lety s odjezdem do ciziny. Jeďme na druhý týden.“

„Jak tak najednou, na druhý týden?“ vzpíral se Oblomov; „což, ty jsi už v tom, ale já se musím přece trochu připravit... Mám zde celé hospodářství: jak ho mám opustit? Nic nemám.“

„Ničeho také nepotřebuješ. Co ti chybí?“

Oblomov mlčel.

»Moje zdraví je chatrné, Andreji!“ pravil; „záducha mě zmáhá. Ječná zrna zase se ukazují hned na pravém, hned na levém oku a nohy mně začaly otékat. A někdy

v noci usnu a najednou jakoby mě někdo po hlavě praštil nebo do zad mě udeřil, že až vyskočím . . .“

„Poslechni, Iljo, pravím to zcela vážně, ty musíš změnit způsob svého života, jinak si utržíš vodnatelnost nebo tě raní mrtvice. S nadějemi do budoucnosti — už je konec: když tě ani Olga, ten anděl, na svých křídlech nedovedl vysvobodit z bláta, pak já ovšem ničeho nesvedu. Ale vyvoliti sobě malý okruh činnosti, do pořádku uvést svou vesničku, starati se trochu o své mužíky, seznamovati se s jejich záležitostmi, stavěti, vysazovati stromky — všechno to bys měl a mohl udělat . . . Já ti pokoje nedám. Neposlouchám už jen svého vlastního hlasu, ale vůle Olgy; ona si toho přeje — slyšíš? abys nezahynul úplně, nepohřbil se za živa, slíbil jsem jí, že tě z hrobu vykopávat nepřestanu . . .“

„Ještě na mě nezapomněla? Zasloužím-li pak si toho?“ pravil Oblomov s pohnutím.

„Ne, nezapomněla a zdá se, že nikdy nezapomene; to není tuctová žena. Musíš přijeti jednou k ní, na statky, na návštěvu.“

„Jenom ne teď, pro Boha, ne teď, Andreji! Nech mě zapomenout. Ach, zde ještě . . .“

Ukázal na srdce.

„Co zde? Láska snad?“ otázal se Štolc.

„Ne, stud a hoře!“ s povzdechem odpověděl Oblomov.

„Nuže, dobře! Pojedeme k vám: musíš přece stavět; nyní je leto, drahocenný čas ubíhá . . .“

„Ne, mám svého plnomocníka. Je dosud na vsi a já mohu přijet později, až se na všechno připravím, všechno si promyslím.“

Začal se vychloubati před Štolcem, jak výborně, aniž se potřeboval z domu hnout, přivedl své věci do pořádku, jak plnomocník shání kde jaké zprávy o uprchlých mužících, jak výhodně prodal obilí, že mu poslal půldruhého tisíce rublů a ještě letos že mu najisto sežene a pošle obrok.

Štolc při tomto vypravování sprásknul ruce.

„Vždyť jsi nadobro okraden!“ pravil. „Ze tří set duší půldruhého tisíce rublů! Kdo je plnomocníkem? Co je to za člověka?“

„Víc než půldruhého tisíce,“ opravoval Oblomov svoje tvrzení; „byl přece z peněz, které stržil za obilí, zaplacen taky on za své namahání...“

„Kolik jsi mu dal?“

„Nepamatuji se, opravdu, ale já ti to ukáži: mám někde rozpočet.“

„Iljo, Iljo! Ty jsi opravdu zemřel, zhynul!“ doložil Štolc. „Oblékej se, pojedeš ke mně!“

Oblomov se chtěl vzpírat, ale Štolc mocí jej odvezl k sobě; napsal plnomocenství na svoje jméno, přinutil Oblomova, aby podepsal a prohlásil, že béře Oblomovku do správy na tak dlouho, dokud Oblomov nepřijede na statky sám a nepřivykne hospodářství.

„Budeš dostávat třikrát tolik,“ pravil; „ale dlouho tvým správcem nebudu, — mám své starosti. Jeďme nyní do Oblomovky spolu nebo přijeď za mnou. Budu na statcích Olgy: jsou vzdáleny od Oblomovky na 300 verst, zajedu tam odtud k tobě, vyženu plnomocníka, přivedu všechno do pořádku, ale pak ať přijedeš ty sám. Už se mne nezbavíš.“

Oblomov si povzdychnul.

„Ach, je to život!“ pravil.

„Co život?“

„Nedá člověku pokoje, dráždí neustále! Nejraději bych lehnul a usnul... na vždycky!...“

„To jest, nejraději bys shasnul to světlo a zůstal v temnotě! Pěkný život! Ach, Iljo! Aspoň kdybys trochu filosofoval, na mou věru! Život prchne jak okamžik a ty bys si nejraději lehnul a usnul! Nechť je raději ustavičným požárem. Ach, kdyby člověk mohl být živ dvě stě, tři sta let!“ dodal Štolc, „co by se tu dalo vykonat!“

„Ty, Andreji, a já — to je něco zcela jiného,“ namítnul Oblomov; „ty máš křídla: ty nežiješ, ty lítáš; máš

vlohy, ctižádost; ty nejsi tlustý, nepronásledují tě ječná zrna, nesvrbí tě zátylí. Jakobys byl zcela jiného ústrojí...“

„Eh, nech toho! Člověk je stvořen, aby sám sebe utvářel a svou přirozenost dokonce i měnil, zatím však si napásl břicho a myslí teď, že to břímě naň seslala příroda! Ty jsi měl křídla, ale podvázal jsi je!“

„Kam se poděla ta křídla?“ unyle pravil Oblomov. „Nic neumím.“

„To jest, nechceš nic umět,“ přerušil jej Štolc. „Není člověka, který by něčemu nerozuměl, Bůh je můj svědek, že není!“

„Jen já ničemu nerozumím!“ pravil Oblomov.

„Když tě tak člověk poslouchá, myslil by si, že ani úřadům nedovedeš dopsat, ani psaní domácímu že nedovedeš sestavit, ale Olze to jsi dovedl psát? Tu do sebe nevrážela slova který a že? I atlasový papír jsi dovedl najít a inkoust z anglického skladu si opatřit, a jaký rázný tah ruky jsi to měl! že?“

Oblomov se začervenal.

„Když bylo třeba, dostavily se i myšlénky i řeč, že by se dala i někde v románě vytisknout. Ale není-li právě nezbytí, nesvedeš nic, oči nevidí, v rukou cítíš slabost. Přišel jsi o své schopnosti už v dětství, v Oblomovce, mezi tetkami, chůvami a strýčky. Že jsi nedovedl sobě ani punčoch navléknout, tím to začlo a úplnou neschopností žít — to skončilo!“

„Všechno to je snad pravda, Andreji, ale co dělat, co se stalo, stalo se! napravit se už nedá!“ s rozhodným povzdechem pravil Ilja.

„Proč by se nedalo napravit!“ zlostně namítnul Štolc. „Co jsou to za nesmysly! Poslouchej a dělej, co ti povídám, a všechno zas napravíš!“

Ale Štolc odejel na statky sám, Oblomov zůstal, slíbiv, že přijede na podzim.

„Co mám říci Olze?“ otázal se Štolc před odjezdem.

Oblomov naklonil hlavu a smutně mlčel; pak si povzdychnul.

„Nezmiňuj se jí o mně!“ pravil konečně v rozpacích; „řekni jí, že jsi mne neviděl, o mně neslyšel . . .“

„Neuvěří,“ namítnul Štolc.

„Nuž, tedy řekni, že jsem zhynul, umřel, že jsem ztracen . . .“

„Dá se do pláče a dlouho jí nebude možno ukonejšit: nač ji rmoutit?“

Oblomov se zabral do sladkých vzpomínek; oči jeho zvlhly.

„Nuže dobře, selhu jí a řeknu, že žiješ ve vzpomínkách na ni!“ usoudil Štolc; „a že hledáš pro sebe přísný a vážný cíl života. Ty pak pamatuj, že sám život a práce jsou cílem života a ne žena! v tom jste se mýlili oba. Jak bude ráda!“

Rozloučili se.

III.

Tarantěv a Ivan Matvějevič sešli se druhého dne po sv. Iljovi večer zase v hostinci.

„Čaj!“ poroučel zamračeně Ivan Matvějevič, a když mu sklepník podal čaj a rum, nevrle odstrčil jeho láhvičku zpět. „To není rum, ale špína!“ pravil a vyndav z kapsy paleta láhvičku svou, vytáhl zátku a dal sklepníkovi přivonět. „Po druhé ať mi sem se svým rumem nelezeš!“ podotknul.

„Nuž jak, kmotře, zle je, že?“ pravil, když sklepník odešel.

„Ba, čert ho sem přinesl!“ podotknul Tarantěv zuřivě. „Je to darebák, ten Němec! Plnomocenství zničil a statek převzal do nájmu. Slyšel to kdo u vás? Ten tu ovečku odře.“

„Dobře-li se ve věci vyzná, bojím se, kmotře, aby z toho něco nepovstalo. Doví-li se, že je obrok vybrán a že jsme ho dostali my, pak s námi může pořádně zatočit . . .“

„Co na tom! Ty hned strachy nevíš, kudy kam! To není poprvé, co Zatěrtyj pazoury strká do statkářských peněz, však on už dovede konečky ode všeho schovat. Či myslíš, že dá mužíkům kvitance? Mezi čtyřma očima bere peníze. Němec se vyvzteká, vykřičí a bude po všem. To je moc rámusu!“

„Myslíš?“ pravil Muchojarov, rozveseluje se. „No, pak se můžeme napít.“

Přilil rumu sobě i Tarantěvu.

„Někdy se člověku zdá, že už není možno ani na světě žít, ale napije se a už může žít!“ těšil se.

„A víš, co ty zatím uděláš, kmotře,“ pokračoval Tarantěv; „vystav nějaký účet, jaký chceš, za dříví, za kapustu, vůbec, co chceš; dobře, že Oblomov celou svou domácnost svěřil kmotře, potom mu ukaž summu všeho vydání. Až pak přijede Zatěrtyj, řekneme, že sice přivezl obrok v summě tolika a tolika peněz, tolik ale že činily výdaje.“

„A vezme-li účty a ukáže je potom Němci, začne Němec počítat a potom . . .“

„Kde — pak! Ten je někam pohodí, že jich pak ani čert nenajde. A než zas Němec přijde, do těch dob dávno už na všechno zapomene . . .“

„Myslíš? Tož pijme, kmotře,“ pravil Ivan Matvějevič, nalévaje rumu do kalíšku; „škoda toho rumu do čaje. Jen přivoň: tři ruble stojí. Nedáme si ‚soljanky‘?“ *)

„Můžeme.“

„Hej!“

„Ne, je to taškář! ‚Dej mi statky do nájmu,‘ řekne si mu,“ začal Tarantěv, všechen zas rozrušen; „to by nám, ruským lidem, jakživo nebylo napadlo, tobě ani mně! Takové opatření páchne Německem. To jen tam mají samé takové farmy a arrendy. Jen počkej, ještě na akcie ho upíchne.“

*) Národní jídlo z ryb připravených s octem.

„Co za akcie, nerozumím tomu dobře?“ otázal se Ivan Matvějevič.

„Německý výmysl!“ pravil Tarantěv zlostně. „To na příklad taškář nějaký si vzpomene, že bude stavět ohnivzdorné domy a chce z nich postavit celé město: k tomu potřebuje peníze; i dá do prodeje papíry, dejme tomu po pěti stech rublů, a několik hlupáků je kupuje a mezi sebou prodává. Proslýchá-li se, že podniku se daří, papíry stoupají v ceně, pakli se mu vede zle — praskne všechno! Zůstanou ti v ruce papíry, ale peníze vzal ďas. „Kde je město?“ ptáš se. ‚Shořelo,‘ řekne se ti, ‚nebylo dostavěno a podnikatel utekl s tvými penězi.‘ Tož to jsou ty akcie. Němec jistě že ho na ně chytne! Divím se, že už ho nedostal! Až dosud jsem tomu vždycky zabránil já, přál jsem svému krajanu.“

„Ano, tomu už je konec: věc je rozhodnuta, dá se do archivu; a my už hýřili na to, že obrok z Oblomovky budeme dostávat každý rok . . .“ pravil trochu nachmelený Muchojarov.

„A ďas to vem, kmotře! máš beztoho peněz, že je můžeš lopatou přehazovat!“ odvětil Tarantěv také už poněkud v mlhách; „máš aspoň jistý pramen, jen z něho čerpej, neochabuj. Pijme!“

„Jaký to pramen myslíš, kmotře? Po rublovce, po třech rublech . . . strádám tak už po celý svůj věk.“

„Ale strádáš tak už po dvacet let, kmotře: nehřeš!“

„Jak pak dvacet!“ nejistým jazykem už hájil se Ivan Matvějevič; „a ty jsi zapomněl, že sekretářem jsem všeho všudy teprv desátý rok. Před tím jen desetníky a dvacetníky mizely v mé kapse a někdy, až hanba se přiznat, spokojit jsem se musil i s měďáky. Co je to za život! Ech, kmotře! Jak šťastni jsou tak někteří lidé na světě: za jedno slovíčko, které do ucha pošeptá druhému, nebo za řádku, kterou nadiktuje, nebo dokonce, jen když svoje jméno napíše na papír — — kapsa tak mu opuchne: jako poduška nějaká, že bys lehnout si na ni mohl a spát. Tak nějak kdyby člověk mohl někdy pracovat,“ blouznil Muchojarov,

opíjeje se čím dále tím více; „přijdou lidé prosit a ani ho nevidí, ani přiblížit se neopováží. Sedne do kočáru a ‚do klubu' křikne, a tam v klubu páni s hvězdami na prsou tisknou mu ruku, zahraje si, ale ne jako my o pěťák, pak obědvá, ale jak obědvá — ach! O soljance se stydí už jen promluvit: ušklíbne se a odplivne si. V zimě schválně připravují k obědu kuřata a v dubnu už na stůl nesou jahody! Doma žena v hedvábných krajkách, děti maji guvernantku, dětičky si chodí učesány, nastrojeny ... Ech, kmotře! Rád by člověk do ráje, ale hříchy nedají. Pijme! A už nesou soljanku!"

„Nenaříkej, kmotře, nehřeš: kapitál máš a pěkný kapitál ..." pravil ochmelený Tarantěv s červenýma, jak krví zalitýma očima. „Třicet pět tisíc stříbra — to není maličkost!"

„Tiše, tiše, kmotře!" zakřikl jej Muchojarov. „Co to je, všeho všudy pětatřicet! Kdy to dotáhneš do padesáti? Ba ani s padesáti se nedostaneš do ráje. Oženíš-li se, abys se ohlížel na všechny strany, každý rubl abys počítal, na jamajský ani vzpomenout si nesmíš — jaký je to život!"«

„Za to ale máš pokoj, kmotře: tady rubl, tam dva, — ani se nenadřeš a za jeden den třebas i sedm rublů shrábneš do kapsy. Nikdo se na tebe nevěší, nikdo na tě nedotírá, nikde žádná skvrna, odnikud žádný dým. Ale spřáhneš-li svoje jmeno s velikou nějakou věcí, celý život máš potom s tím opletání. Ne, můj milý, nehřeš, kmotře!"

Ivan Matvějevič ho neposlouchal a už dlouho o čemsi přemýšlel.

„Poslyš," pravil pojednou, vybouliv oči a maje patrně nad čímsi takovou radost, že skoro vystřízlivěl; „ale ne, bojím se, nic nepovím, nepustím z hlavy takového ptáka... To je nápad! Hotový poklad!... Pijme, kmotře, honem pijme!"

„Nebudu pít, dokud neřekneš, co," pravil Tarantěv, odstrkuje od sebe sklínku.

„Je to, kmotře, důležitá věc", šeptal Muchojarov, ohlížeje se po dveřích.

„Nuže?...“ ptal se Tarantěv netrpělivě.

„Toť jsem ti přišel na znamenitý nápad. Víš-li ty co, kmotře, ale to je zrovna tolik, jako bys podepsal velkou nějakou věc! Bůh je můj svědek, že tomu tak!“

„A co, řekneš-li pak to?“

„A výděleček, jaký výděleček?“

„Nuže?“ pobízel jej Tarantěv.

„Počkej, až si to ještě rozmyslím. Ano, proti tomu se nedá nic podniknout, tu platí zákon. Tak ti to tedy, kmotře, povím, a to proto, že tě při tom bude zapotřebí; bez tebe by to šlo těžko. Ale jinak, Bůh je můj svědek, bych ti to neřekl; to není nic takového, o čem by cizí duše mohla vědět.“

„Co jsem já pro tebe cizí duše, kmotře? Myslím, že jsem ti nejednou posloužil, nejednou jsem ti byl svědkem, i tu kopii... pamatuješ se? Svině mizerná!“

„Kmotře, kmotře! Drž jazyk za zuby. Vidíš, jaký ty jsi, hned jak z kanonu to z tebe vyletí, jen když vystřelíš!“

„Ký ďas tě tu může poslouchat? Co pak nevím, co dělám?“ pravil Tarantěv rozzloben. „Co mě trápíš? Mluv přece!“

„Poslyš tedy; víš, že Ilja Iljič je strašně bázlivý, v ničem se nevyzná; tenkrát ten kontrakt mu docela hlavu pomátl, když dostal to plnomocenství zpět, nevěděl, co si má počít, nepamatoval se ani, kolik dostává obroku, sám řekl: ‚nic nevím‘ —“

„Nuž?“ ptal se Tarantěv netrpělivě.

„Nuže, naučil se nějak velice často navštěvovat mou sestru. Onehdy až do jedné hodiny u ní seděl, srazili jsme se spolu v předpokoji a jakoby mne ani neviděl. Dáme tedy pozor, co se bude dít ještě dál... Ty pak stranou s ním promluv, že je to nečestné, dávat v domě pohoršení, že ona je vdova; řekni, že se už o tom ví; že se teď nevdá; že se o ní ucházel ženich, bohatý kupec a nyní, když slyšel, že večer vysedí u ní, nechal ji.“

„Nu a což, lekne se, převalí se na postel, jak vepř bude se převalovat s boku na bok, bude vzdychat — to bude všechno," pravil Tarantěv. „Co z toho kouká? Jaký výděleček?"

„Ach, ty! Jen mu řekni, že ho chci žalovat, že ho lidé viděli, že jsou na to svědci . . ."

„Nu a?"

„Nuže, když se hodně poleká, řekni mu, že se to dá urovnat, že ale musí obětovat malý kapitál."

„Kde vezme peníze?" otázal se Tarantěv. „Což je o slib, ze strachu ti slíbí třebas deset tisíc."

„Jen mně pak mžiknutím dej vědět a já už připravím úpis . . . na sestřino jméno: „Já Oblomov vyznávám tímto, že jsem si od té a té vdovy vydlužil deset tisíc rublů na lhůtu . . . atd."

„Co to má za smysl, kmotře? Já tě nechápu: peníze dostane sestra a její děti, kde je tu jaký výděleček?"

„A sestra dá zas mně postupní listinu na tutéž summu; dám jí úpis k podpisu."

„A nepodepíše-li? Vzepře-li se?"

„Sestra!"

A Ivan Matvějevič se dal do tichounkého smíchu.

„Podepíše, kmotře, podepíše, svůj vlastní ortel na smrt podepíše a nebude se ptát ani, co podepisuje, jen se usměje. „Agafja Matvějevna", podškrábne stranou, křivě a nikdy se nedozví, co podepsala. Tož se podívej: my oba budeme stát stranou: sestra bude mít jisté nároky na kolležského sekretáře Oblomova a já zas na kolležskou paní sekretářovou Pšenicynovou. Nechť se pak Němec vzteká, jak chce — zákon je zákon!" pravil Ivan Matvějevič a zdvihl chvějící se ruce vzhůru. „Pijme, kmotře!"

„Zákon je zákon!" v nadšení pravil Tarantěv. „Pijme!"

„A podaří-li se to, tak za dvě léta může se totéž opakovat zas: zákon je zákon!"

„Zákon je zákon!" prohlásil Tarantěv, přisvědčivě kývnuv hlavou, „opakujme i my!"

„Opakujme!"

*

A oba dopili do dna.

„Jen aby se tvůj krajan nevzepřel a nespravil o tom zavčas Němce," podotknul Muchojarov povážlivě, „pak by bylo, brachu, zle! Pak by se nic nedalo dělat: sestra je vdova a žádné děvče!"

„Ten ti bude psát! Tak za dvě leta, ano" — pravil Tarantěv. „A zpěčovat se nebude — vynadám mu . . ."

„Ne, ne, Bože chraň! Tím všechno jen pokazíš, kmotře; ještě řekne, že jsme ho přinutili, že jsme ho bili a máš hrdelní soud na krku Ne, po tom nic není! Ale tak se to může udělat: napřed s ním něco pojíme, popijeme; nesmírně má rád likér z rybízového listí. A jak se mu to v hlavě začne rozlehat, kývneš na mne, a já se dostavím s listinou. Ani se dívat nebude, na jakou sumnu, a podepíše, jako tenkrát podepsal ten kontrakt; a potom si jdi, jak jednou věc bude stvrzena, jdi a stěžuj si. Stydět se bude takový pán, přiznat se, že podepsal něco v opilství; a zákon je zákon!"

„Zákon je zákon!" opakoval po něm Tarantěv.

„Pak ať si Oblomovku dostanou dědicové."

„Ať si ji mají! Pijme, kmotře."

„Ať žijí hlupáci!" pravil Ivan Matvějevič.

Vypili do dna.

IV.

Dlužno se nyní vrátiti poněkud nazpět do těch dob, nežli Štolc přijel k Oblomovu na jeho svátek a na jiná místa, daleko vzdálená od Vyborgské Strany. Setká se tam čtenář se známými osobami, o nichž Štolc nepověděl Oblomovu všechno, co věděl, buď ze zvláštních nějakých důvodů nebo snad proto, že se Oblomov nevyptával na všechno, patrně také ze zvláštních důvodů.

Štolc šel jednou v Paříži po boulevardu a roztržitě těkal očima po mimojdoucích a po štítech krámů, neutkvívaje pohledem na ničem zvlášť. Dlouho už nedostal žád-

ného psaní z Ruska, ani z Kijeva, ani z Oděssy, ani z Petrohradu. Trpěl dlouhou chvíli, zanesl ještě tři psaní na poštu a vracel se domů.

Pojednou utkvěl na čemsi jeho zrak, nehybně, s podivením, hned na to však nabyl obvyklého svého výrazu. Dvě dámy zahnuly s boulevardu a vešly do obchodu.

„Ne, nemůže být!“ pravil sám k sobě. „Jaký to nápad! Přece bych je poznal! To nejsou ony.“

Přece však přistoupil k oknu tohoto obchodu a oknem nahlédnul dovnitř: „Tak neuvidím nic, jsou obráceny k oknu zády.“

Štolc vešel do krámu a něco kupoval. Jedna z dam obrátila se ke světlu a Štolc poznal i nepoznal v ní Olgu Iljinskou! Chtěl přiskočiti k ní, než zdržel se a začal se upřeně dívati na ni.

Bože můj! Jaká se to s ní stala změna! Je to ona a není. Rysy by byly její, ale je bleda, oči jakoby jí byly poněkud zapadly a na jejích rtech nebylo už dětského onoho úsměvu, naivity, jistoty. Nad obrvím rozestřena byla jakási polovážná, polotruchlivá myšlenka a oči její hovořily o mnohém, čeho dříve neznaly, o čem dříve nemluvily. Nebyl to už pohled, jakým se dívala kdysi, otevřený, světlý a klidný; na celé její tváři ležel mrak buď smutku nebo mlhy.

Přistoupil k ní. Brvy její se poněkud stáhly; chvíli hleděla na něho s podivením, jakoby nechápala, pak jej poznala: brvy její se vyrovnaly a lehly symmetricky, oči jí zableskly v záři tiché, nehlučné, ale hluboké radosti Každý bratr byl by býval šťasten, kdyby s takovou radostí jej uvítala milovaná sestra.

„Bože můj! Jste to vy?“ pravila až do duše pronikajícím, radostně dojemným hlasem.

Teta rychle se obrátila a všichni tři promluvili najednou. Vyčítal jim, že mu nepsaly; omlouvaly se. Nejsou tomu ani tři dny, co přijely a všude ho hledají. V jednom bytě bylo jim řečeno, že odejel do Lyonu a tak nevěděly, co si počít.

„A co vás to napadlo? A mně ani slova o tom!“ vyčítal jim Štolc.

„Vypravily jsme se tak náhle, že jsme vám ani psát nechtěly,“ pravila teta. „Olga vás chtěla překvapit.“

Pohlédnul na Olgu: tvář její nepotvrzovala tetiččiných slov. Pohlédnul na ni ještě zkoumavěji, ale nebylo ji možno proniknouti, byla nedostupna pozorovatelskému jeho zraku,

„Co se to s ní stalo?“ pravil k sobě Štolc. „Jindy jsem ji prohlédnul na první ráz a nyní . . . jaká změna!“

„Jak jste vyspěla, Olgo Sergějevno, vyrostla, uzrála,“ pravil nahlas, „já vás nepoznávám! A je tomu všeho všudy jen rok, co jsme se neviděli. Co jste dělala, co se to s vámi stalo? Vypravujte, vypravujte!“

„Ach . . . nic zvláštního,“ pravila, prohlížejíc si jakousi látku.

„Co dělá váš zpěv?“ pravil Štolc, stále si ještě prohlížeje novou pro něho Olgu a snaže se proniknouti neznámý jemu výraz v její tváři; a výraz ten zamihnul se a zmizel zas jak blesk.

„Už jsem dávno nezpívala, tak dva měsíce už je tomu,“ pravila nedbale.

„A co dělá Oblomov?“ nadhodil pojednou jinou otázku. „Je živ? Co nepíše?“

Tu Olga mimoděk byla by snad vyzradila svoje tajemství, kdyby jí na pomoc nebyla přispěla tetička.

„Pomyslete si,“ pravila, odcházejíc z obchodu, „každý den býval u nás a najednou jakoby zem se pod ním slehla. Byly jsme už připraveny na to, že pojedeme do ciziny; poslala jsem k němu, — vzkázali nám, že je nemocen, že nikoho nepřijímá, a tak jsme se už ani neviděli.“

„Ani vy nic o něm nevíte?“ starostlivě otázal se Olgy Štolc.

Olga lorgnetem upřeně si prohlížela mimojedoucí kočár.

„Skutečně onemocněl,“ pravila, s líčenou pozorností sledujíc kolemjedoucí ekypáž.

„Pohleďte, ma tante, tuším, že tu jeli kolem ti, co jeli s námi.“

„Ne, podejte mi zprávu o mém Iljovi," nalehal Štolc; „co jste to s ním udělaly? Proč jste ho nepřivezly s sebou?"

„Mais ma tante vient de dire"*) pravila Olga.

„On je hrozně líný," poznamenala teta; „a takový divoch je, že sejdou-li se u nás tři čtyry osoby, hned se sebere a jde. Představte si, abonnoval se v opeře a nedodržel abonnementu ani do polovice."

„Rubiniho ani neslyšel," dodala Olga.

Štolc potřásal hlavou a vzdychnul si.

„Jak dlouho se zde míníte zdržet? Co vás to napadlo, tak najednou?" vyptával se Štolc.

„K vůli ní, na radu lékaře," pravila teta, ukazujíc na Olgu. „Petrohrad jí přestal sloužit, odejely jsme tedy na zimu, ale ještě jsme se nerozhodly, kde ji strávíme: snad v Nizze nebo ve Švýcařích."

„Máte pravdu, vy jste se velice změnila," pravil Štolc zádumčivě, vpíjeje se očima do Olgy a studuje každou žilku v její tváři hleděl ji do očí.

Půl roku pobyly Iljinské v Paříži; Štolc byl každodenním a jediným jejich hostem i průvodcem.

Olga se začala vůčihledě zotavovat; její zádumčivost přešla v klid a lhostejnost, alespoň se tak zdálo. Co se dálo v jejím nitru — Bůh to ví, ale poznenáhlu se stávala Štolcovi zas někdejší přítelkyní, jakkoliv se už nesmávala jako druhdy svým hlučným, dětským, stříbrným smíchem, nýbrž zdrženlivě se usmívala, kdykoliv Štolc ji povzbudil k smíchu. Někdy se dokonce zdálo, jakoby se mrzela proto, že se nedovede ubrániti smíchu.

Štolc poznal ihned, že ji už nelze rozesmát: často jen se zahledí a s nesymmetricky nad sebou ležícími brvami a s rýhou na čele vyslechne směšný jeho nápad a neusměje se, stále tak mlčky pohlíží na něho, jakoby jej kárala z lehkomyslnosti; netrpělivě jej poslouchala, nebo místo odpovědi na jeho žerty pronesla pojednou hlubokou

*) Ale má tetinka vám to poví.

nějakou otázku a provázela ji takovým pronikavým pohledem, že se až styděl za svou nemístnou duchaprázdnou rozprávku.

Někdy zračila se v její tváři taková vnitřní únava z každodenního marného shonu a žvanění lidí, že Štolcovi nezbývalo, než zabočiti rychle do jiné sféry, do které se v přítomnosti žen jen zřídka a nerad pouštěl. Jakého napjetí mysli, co obratnosti ducha se tu spotřebovalo pouze na to, aby hluboký, tázavý pohled Olgy se vyjasnil, uspokojil a netoužil, nehledal záhadně čehosi dále, kdesi mimo něho!

Jak býval rozrušen, když po nedbalém vysvětlení nějaké otázky pohled její stával se suchým, příkrým, brvy její se stáhly a po tváři se rozléval stín němé, ale hluboké nespokojenosti. A Štolc po dva, po tři dny musil užiti nejjemnější hry svého důvtipu, ohně i lstivosti a všeho svého umění v obcování s ženami, aby ze srdce Olgy a to jen s tíží a poznenáhlu vyloudil zásvit jasnosti do její tváře, něžnost smíření v úsměvu a zraku.

Koncem dne přicházel někdy domů znavený na smrt tímto zápasem a býval šťasten, odcházel-li jako vítěz.

„Jak uzrála, Bože můj! Jak vyspělo to děvče! Kdo jen byl jejím učitelem? Kde brala hodiny v znalosti života? U barona? Ale tam byla jedna hlaď, z fintivých jeho frasí nelze pochytiti ničeho! Snad ne u Ilji!“

A nemohl pochopiti Olgu, a na druhý den běžel k ní zas, ale už opatrně, s bázní četl v její tváři, s největším namahánim často a jen s použitím všeho důvtipu a znalosti života vítězně překonával všechny ty otázky, pochybnosti, nároky — všechno, co na povrch vyplývalo z rysů její tváře.

S ohněm zkušenosti v rukou pouštěl se do labyrintu její duše, charakteru, každý den odhaloval a poznával nové a nové rysy a fakta a stále ještě neviděl dna, jen s podivením a ustrnutím pozoroval, jak rozum její denně sobě žádá vezdejšího chleba, jak duše její neztrácí se v mlčení, ale stále sobě žádá nových zkušeností a života.

Ke vší činnosti, k celému životu Štolcovu každým dnem přirůstal ještě cizí život, cizí činnost; zahrnuv Olgu květinami, obklíčiv ji knihami, notami a alby, upokojil se trochu v domnění, že tím na dlouho byl vyplnil veškeren volný její čas; šel tedy po své práci, nebo se jel podívat na nějaké doly, vzorné hospodářství, šel mezi lidi, aby se seznámil, sešel s novými nebo znamenitými osobnostmi; unaven vracel se pak k ní, aby zasednul k pianu a oddechl si při zvucích jejího hlasu. A tu pojednou ve tváři její setkával se už s připravenými otázkami, v jejím pohledu zračila se neodbytná touha po odpovědi. A nenápadně, mimochodem, úryvkovitě ji vypravoval, nač se díval a proč.

Někdy projevila přání, že chce také vidět a poznat, co viděl a poznal on. I dal se do tétéž práce znovu; jel s ní prohlížet stavby, město, stroj, četl o dávných událostech z kamení, zdí. Poznenáhlu, mimo vlastní nadání přivyknul v její přítomnosti mysliti a cítiti nahlas a tu náhle po přísném prozkoumání sebe přišel k tomu poznání, že nežije už sám, ale životem dvojím a to už od toho dne, kdy přijela Olga.

Nevědomky skoro, jakoby sám před sebou, nahlas v její přítomnosti mluvil o ceně nalezeného jím pokladu a divil se sobě i jí; pak zkoumal starostlivě, není-li ještě nějaké otázky v jejím pohledu, tkví-li záře uspokojené mysli v její tváři a provází-li jej pohled její jako vítěze.

Pakli se nemýlil, šel domů hrdě, rozechvěn, rozrušen a potají dlouho do noci se připravoval na zítřejší den. Nejnudnější, nejnutnější starosti nezdály se mu suchými, viděl pouze jejich nezbytnost; zasahovaly hloub v samu osnovu, v samu tkaň života; myšlénky, pozorování, různé zjevy neukládaly se mlčky a bez ladu a skladu do archivu paměti, ale dodávaly jasného zbarvení každému dni.

Jaká ohnivá záře polévala bledou tvář Olginu, když Štolc, nečekaje na tázavý a prahnoucí její pohled, spěchal, aby před ní s ohněm a energií rozhrnul nové zásoby materiálu.

A jak dokonale šťasten byl on sám, když mysl její s toutéž chtivostí a milou vážností zachytiti se snažila každý jeho pohled, každé jeho slovo; jak bystře se oba dívali: on na ni, nezbyla-li ještě nějaká otázka v jejím pohledu, ona na něho, nezůstalo-li něco mezi nimi nedopovědného, nezapomněl-li na něco a především, Bože uchovej! neuznal-li ji za nehodnu, aby před ní odhalil temný nějaký, jí nedostupný kout, vyjevil-li jí celou svou myšlénku?

Čím závažnější, složitější byla otázka, tím pozorněji rozbíral ji Štolc, tím déle a pozorněji pozastavoval se u ní pronikavý její zrak, tím teplejší, hlubší, srdečnější byl tento její pohled.

„To dítě, Olga, mě přerůstá!“ pravil k sobě s podivením.

Zamýšlel se nad Olgou, jak se dosud nezamyslil nikdy a nad ničím.

Na jaře odejeli všichni do Švýcar. Štolc už v Paříži nabyl přesvědčení, že od nynějška bez Olgy není pro něho života. Rozřešiv tuto otázku, začal v duchu uvažovati o tom, může-li Olga žít bez něho. Než tato otázka nedala se mu tak snadno rozřešit.

Blížil se k ní polehoučku, obezřele, ostražitě, postupoval hned směle, hned po špičkách a myslil, že už už bude blízko u cíle, jen co by ulovil ještě neklamný nějaký příznak, pohled, slovo, stesk nebo radost; jen malounké ještě, tak ledva znatelné pohnutí obrví, vzdech a zítra je tajemství rozluštěno: je milován!

S tváře její četl, že k němu chová důvěru až dětinskou; dívala se na něho někdy, jak se nedívala na nikoho jiného a jak by se dívala snad pouze na matku, kdyby jakou matku měla.

Jeho návštěvy, to, že jí věnoval všechen svůj volný čas, sloužil jí celé dny, nepovažovala za laskavost, lichotivou úsluhu lásky, náklonnost srdce, ale prostě za povinnost, jakoby byl jejím bratrem, otcem i mužem: a to je mnoho, to je všechno. I sama každým svým slovem, každým svým krokem po boku jeho chovala se k němu tak

svobodně a upřímně, jakoby měl nad ní nepopíratelnou převahu, byl jí autoritou.

On také věděl, že v něm vidí svou autoritu; dosvědčovala to každou chvíli, říkala, že věří jen jemu a že v životě slepě spolehnouti se může jen na něho a na nikoho jiného na celém světě.

Byl na to ovšem hrd, ale tím se chlubit mohl i každý jiný obstárlý, rozumný a zkušený strýc, ba i baron, kdyby to byl člověk s jasnou hlavou a s povahou.

Ale byla-li to autorita lásky — to je jiná otázka. Jen je-li v ní aspoň trochu onoho omamného klamu, svůdného zaslepení, v jehož kouzlu žena tak ukrutně se dovede klamati a býti šťastna i ve svém klamu? . . .

Ne, podrobuje se mu tak vědomě. Je pravda, oči její hoří, rozvinuje-li před ní nějakou ideu nebo obnažuje před ní svou duši; oblívá jej paprsky svého pohledu, ale vždycky je patrno proč a zač; někdy i sama udává toho příčinu. Ale v lásce dobýváno bývá zásluhy tak slepě, bez rozvahy a v této slepotě a nerozvážnosti leží právě základ štěstí. Je-li čím uražena, je také hned patrno, proč je uražena.

Nikdy při ní nepostřehnul náhlého ruměnce, ani že by se ho kdy byla radostí až lekla, ani že by kdy byla naň upřela buď nyvý nebo ohněm hárající pohled a když se i stalo, že se něco podobalo tomuto hnutí a jemu se zdálo, jakoby se tvář její byla skřivila bolestí nad tím, když řekl, že co nevidět odjede do Italie, ledva že srdce se v něm sevřelo a krev zkypěla radostí z drahocenných a vzácných těchto chvil, tu náhle zas jakoby přes všechno padnul flór; naivně a upřímně dodala: „Škoda, že tam nemohu jet s vámi, strašně bych ráda! Však vy mně to všechno povíte, tak mi to všechno vylíčíte, že mi bude, jakobych tam byla sama.

A kouzlo bylo to tam, rozptýleno tímto zjevným, před nikým netajeným přáním a tou všední, formální poklonou vypravovatelskému jeho umění. Sotva že zachytil všechny sebe menší rysy, ledva že se mu podařilo utkati je v nejjemnější krajkoví, tak že už zbývalo jen smyčku zadrhnout —

a už — už by bylo — dílo hotovo . . . Ale Olga zatím je už zas náhle klidna, ticha, prosta, ba někdy dokonce až chladna. Sedí, pracuje a mlčky ho poslouchá, po chvíli zdvihne vždy hlavu, upře na něho takový zvědavý, tázavý, přímo k věci se odnášející pohled, že nejednou s nevolí odhodil knihu, nebo přerušil náhle svůj výklad, vyskočil se svého místa a odešel. Obrátí se — provází jej udiveným pohledem: Štolc se, zastydí, vrátí a něco na omluvu už si vymyslí.

Poslouchá tak prostě a věří mu ve všem. Ani pochybnosti ani žádné potutelnosti a úsměvu nepostřehnul v její tváři.

„Miluje nebo nemiluje?“ dvě ty otázky honily se nyní jeho hlavou.

Miluje-li, proč je tak ostražita, uzavřena? Nemiluje-li, proč je ke mně tak pokorna, ohleduplna? Chystal se na týden z Paříže do Londýna a přišel jí to říci až v den odjezdu, nezmíniv se o tom dříve ani slovem.

Kdyby se byla v tu chvíli lekla, v tváři se změnila — rázem by bylo všemu konec, tajemství její bylo by vyzrazeno a on sám šťasten! Ale Olga mu silně stiskla ruku a osmutněla. Štolc si zoufal.

„Bude mi strašně smutno,“ pravila, „do pláče je mi, jsem už teď docela jako sirotek. Ma tante! Hleďte, Andrej Iványč odjíždí!“ dodala plačtivě.

Jakoby ho tím dolů srazila.

„Ještě tetičku volá!“ pravil k sobě v duchu, „to ještě chybělo! Vidím, že je jí toho líto, že mě má snad i ráda... ale takovou lásku možno i na trhu koupit jak zboží na tak a tak dlouho, s tou a tou pozorností, úslužností . . . Nevrátím se víc,“ mrzutě pravil sám k sobě. „Prosím pěkně, to je Olga, děvčátko! na nitce jsem ji kdysi vodil. Co se to s ní děje?“

A Štolc upadl v hlubokou zádumčivost.

Co se to s ní děje? Štolc nevěděl o té maličkosti, že Olga už jednou milovala, že, jak dalece byla toho schopna, přenesla se už přes dívčí onu periodu, kdy se děvče ne-

dovede ještě ovládat, dobu náhlých ruměnců, špatně tajeného bolu v srdci, zimničných příznaků lásky, první její horečky.

Kdyby to byl věděl, byl by se dopátral ne-li tajemství, miluje-li ho čili nic, tedy aspoň toho, proč bylo tak těžko uhodnouti, co se s ní děje.

Ve Švýcarsku pobyli všude, kam obyčejně lidé cestují. Častěji však a nejraději se zastavovali v málo navštěvovaných zátiších. Zajímaly je nebo aspoň Štolce „vlastní záležitosti“ tak, že je cestování unavovalo a ustupovalo do pozadí.

Chodil za ní po horách, díval se do propastí, na vodopády a v každém tom rámci byla ona v popředí. Jde za ní po úzké nějaké pěšince, zatím co teta sedí dole v kočáře; potají bystře ji pozoruje, jak se zastavuje na výši hory, nabírá dechu a jakým pohledem utkvívá na něm, rozhodně a především vždycky na něm: byl si už tím jist.

To všechno by bylo v pořádku: je mu pojednou teplo a světlo u srdce, ale hned na to náhle rozhledne se po okolí a ztrne v sebezapomnění, v němém údivu — a jeho už před sebou nevidí.

Ledva se pohne, dá o sobě vědět, slovo promluví, lekne se, někdy i vykřikne: zapomněla patrně, je-li tu nebo daleko odtud, krátce — je-li vůbec na světě.

Za to pak, doma, u okna, na balkoně mluví pouze s ním a dlouho hovoří, dlouho z duše vybírá dojmy, dokud nevysloví vše a mluví ohnivě, se zápalem, místy se zastavuje, hledá slovo, chápe se letmo jím prohozeného výrazu a v pohledu jejím zamihne se popud vděčnosti za to, že jí přispěl na pomoc. Anebo si sedne, bledá únavou, do velikého křesla a jen ty žádostivé, neúnavné její oči praví k němu, že chce poslouchat jeho.

Poslouchá nehybně, ale nepřeslechne jediného slova, nepropustí jediného rysu obrazu. Odmlčí-li se, ona stále ještě poslouchá, očima se ještě ptá a němý ten výzev stačí, aby pokračoval a on vypravuje s novou silou, novým zápalem.

To všechno by bylo pěkné: je teplo, světlo v ní, srdce bije; žije tedy a víc jí ničeho není ani třeba: zde je její světlo, oheň, rozum. Ale Olga pojednou vstane unavena a tytéž, před chvílí tak tázavé oči prosí jej, aby odešel nebo se jí zachce jíst a jí s takovou chutí . . .

To všechno by bylo znamenité: není snílkem; nepřál by si bouřlivé vášně, jako si jí třeba z jiných důvodů nepřál ani Oblomov. Ale za to by si byl přál, aby cit měl svůj pravidelný průběh, aby horkou vlnou vzkypěl u pramene a ze zřídla toho aby se mohl napojit i opít, a pak aby po celý život cítil, odkud prýští ten pramen štěstí . . .

„Miluje nebo nemiluje?“ pravil sám k sobě Štolc v trapném rozechvění, až mu div krvavý pot nevystoupil na čelo, a do očí se mu nedraly slzy.

Otázka ta šířila se v něm požárem, zachvacovala jej jak plamen, v okovy poutala všechny jeho záměry: nebyla už pro něho pouze hlavní otázkou lásky, ale celého života. Pro nic jiného nebylo nyní v jeho duši místa.

Zdálo se, že za toho půl roku se nad ním rázem shlukly a rozzuřily všechny útrapy a muka lásky, kterým se až dosud ve svých stycích s ženami tak uměle byl vyhýbal,

Cítil, že ani zdravý jeho organismus neodolá, potrvá-li toto napjetí ducha, vůle, nervů po několik měsíců. Poznal — čeho byl dosud nepoznal — co sil přichází na zmar v těchto skrytých, očím nedostupných zápasech duše s vášní, jaké nevyléčitelné rány, stíhají srdce, rány bez krve sice, ale rány, které jsou pramenem úpění a kterými uchází i život. — Opustila jej poněkud domyšlivá důvěra ve své vlastní síly; nežertoval už lehkomyslně, když slyšel vypravovat, že různé osudy a mezi nimi i láska připravují lidi o rozum a zdraví . . .

Bylo mu pojednou hrozně.

„Ne, tomu učiním konec,“ pravil, „nahlédnu do její duše jako kdysi a zítra — buď budu šťasten nebo odjedu!“,

„Nedostává se mi sil!“ pravil dále, shlížeje se v zrcadle. „Nejsem už ani světu podoben . . . dost už toho! . . .“

Šel přímo k cíli, t. j. k Olze.

A co Olga? Nepozorovala, na čem je, či byla k němu necitna?

Nepozorovat toho nemohla: i méně jemné ženy než byla ona, dovedou rozlišovati přátelskou oddanost a úslužnost od něžných projevů jiného citu. Veškeru koketerii vylučoval správný její cit pro přirozenou, nelíčenou, do duše nikým jí nevštípenou mravnost. Stála vysoko nad celou touto slabostí.

Zbývá ještě jedna domněnka, snad se jí beze všech praktických ohledů líbilo toto neúnavné, ducha i vášně plné dvoření člověka, jako byl Štolc. Jistě že se jí líbilo: toto dvoření křísilo uraženou její samolibost a poznenáhlu povyšovalo ji zas na onen piédestal, s kterého byla spadla; pozvolna probouzela se zas její hrdost.

Ale čím myslila, že skončí toto dvoření? Projevy tohoto dvoření nemohou přece ztrnouti na vždycky u věčném tom zápasu Štolcova hloubání s úporným jejím mlčením. Měla-li aspoň tušení, že celý ten jeho zápas není marný, že Štolc zvítězí v tom boji, na který vynaložil tolik vůle a charakteru? Mrhá snad na marno vším tím ohněm a bleskem? Utone v záři toho blesku obraz Oblomova a její láska k němu?

Ničeho ze všeho toho nechápala, nebyla si ničeho jasně vědoma, bila se zoufale s těmi otázkami, sama se sebou a nevěděla vysvobození z tohoto chaosu.

Co si měla počít? Setrvati v této nerozhodné situaci nelze: od němé té hry a zápasu v prsou utajených citů dojde jednou k slovům — jak zodpoví svou minulost! Jak ji nazve, jaké dá jméno citům, které chová k Štolcovi?

Miluje-li Štolce, tož čím byla tam ta láska? — Koketerií, větroplašstvím, či něčím ještě horším? Oheň a červeň studu zachvacovala ji při této myšlence. Takového obvinění na sebe nedopustí.

Byla-li to její první, čistá láska, tož jaký je pak její poměr k Štolcovi? — Zase zahrávání, klam, chytrá vypočítavost, aby jej zavedla až k oltáři a tím přikryla lehko-

myslnost někdejšího svého jednání? . . . Mráz ji obešel. Olga bledla při pouhém tom pomyšlení.

A není-li to hra, není-li to klam, vypočítavost — pak by to byla . . . zase láska?

Ale tu byla zase v koncích: druhá láska — za sedm, osm měsíců po lásce první! Kdo jí uvěří? Jak by se mohla i jen zmíniti o ní a nevyvolati podivení a snad i . . . opovržení? Na to ani pomyslit nesmí, nemá k tomu práva.

Pátrala ve svých zkušenostech: ale tam o druhé lásce nebylo nižádných informací. Rozpomněla se na autoritu tetiček, starých panen, různých mudrlantek a konečně i spisovatelů „filosofů lásky“ — a se všech stran zavzněl jeden a tentýž neuprositelný ortel: „žena opravdu miluje pouze jednou“. I Oblomov se vyslovil tímtéž způsobem. Vzpomněla si na Soničku, jak by ta se vyjádřila o druhé lásce, ale od příchozích z Rusi slyšela, že její přítelkyně zatím přešla už ke třetí lásce . . .

Ne, nemiluji Štolce, rozhodla sama u sebe a milovat ho ani nemohu! Milovala Oblomova a láska ta zemřela, květ života uvadnul na vždy! Cítí pouze přátelství k Štolcovi, založené na skvělých vlastnostech, na jeho přátelství k ní, na tom, že jí tak rozumí, tolik jí důvěřuje.

Tak odpuzovala od sebe nejen pomyšlení, ale i samu možnost lásky k dávnému svému příteli.

Hle, taková byla příčina, proč se Štolcovi nikdy nepodařilo zastihnouti v její tváři i ve slovích jakýkoliv příznak buď naprosté lhostejnosti, plachého záblesku nebo aspoň jiskérky toho citu, který by třebas jen o vlas vybočoval z mezí teplého, srdečného, ale přece jen obyčejného přátelství.

Aby všemu tomu učinila rázem konec, zbývalo jí pouze jediné: jakmile by zpozorovala příznaky vznikající lásky u Štolce, neposkytnouti jí žádné potravy a co nejrychleji odjeti. Ale tu dobu zmeškala: k tomu dávno už došlo, a tu musila býti připravena na to, že cit jeho rozpalí se ve vášeň; ostatně, to nebyl Oblomov: před ním nikam neujedeš.

Dejme tomu, že by to i fysicky bylo možné, ale pro ni byl odjezd morálně nemožným: s počátku jí bylo vhod pouze někdejší právo přátelství a Olga jako kdy před tím shledávala v Štolcovi hned hravého, ostrovtipného, veselého společníka, hned zase jistého a hlubokého pozorovatele různých zjevů života — všeho, cokoliv je kdy potkalo nebo se přeneslo kolem nich, všeho, co je zajímalo.

Ale čím častěji se vídali, tím více se sbližovali mravně, tím oživenější se stávala jeho role: od pozorovatele nenápadně přešel k roli tlumočníka všech zjevů, jejího průvodce. Nepozorovaně stal se jejím rozumem a svědomím a tu se objevila nová práva, nové tajné úvazky, které v osnovu svou zapředly celý život Olgy, vše až na jeden zapovězený koutek duše, který pečlivě skrývala před jeho pozorováním a soudem.

Přijala mravní tuto ochranu svého rozumu a srdce, sama pak pozorovala, že i ona nabyla jistého vlivu na něho. Vyměnili sobě svoje práva: aniž sama o tom věděla, přivolila k této výměně mlčky.

Jak je možno všechno to nyní zase náhle vzít? . . . A pak při všem tom bylo tolik . . . zaneprázdnění . . . radosti, rozmanitosti . . . života . . . Co si najednou počne, až toho všeho nebude? Když pak připadla na myšlénku, aby prchla — bylo pozdě už, nedostávalo se jí sil.

Každý den, který nestrávila s ním, každá myšlénka, s kterou se nesvěřila jemu a jíž nesdílela s ním — ztrácely pro ni na své barvě a význačnosti.

„Bože můj! Kdybych mohla být jeho sestrou!“ pravila sama k sobě. „Jaké to štěstí, míti věčná práva na toho člověka, nejen na jeho rozum, ale i na jeho srdce, těšiti se jeho přítomnosti zákonně, veřejně, aniž by se za to musilo platiti jakoukoliv těžkou obětí, roztrpčením, důvěrným vyznáním politování hodné minulosti? Nyní — co jsem já? Odejde-li — nejen že nemám práva ho zdržovat, ale mou povinností dokonce je i přát si odloučení; a zdržím-li jej — co mu řeknu, po jakém právu chci, abych jej ustavičně mohla vidět, poslouchat? . . . Jen proto, že se nudím, že je

mi smutno, že mě učí, baví, poněvadž v něm vidím užitečného a příjemného člověka. Konečně, to je příčina, ale ne právo. A co v náhradu přináším já jemu? Právo, aby nezištné měl zalíbení ve mně a neodvážil se ani pomysliti na opětování lásky, zatím co tolik jiných žen by si považovalo za štěstí . . .“

Mučila se a hloubala o tom, jak vyjíti z této situace a neviděla žádného cíle, konce. Bála se pro budoucnost, že okouzlení zmizí a že na věky budou od sebe odloučeni. Někdy ji napadlo: svěřiti se mu se vším, a tak rázem konec učiniti svému i jeho zápasu, ale dech se v ní tajil, ledva na to jen pomyslila. Přepadala ji bolest, stud.

Nejdivnější ze všeho bylo, že si přestala vážit své minulosti, ba i stydět se za ni začala od těch dob, kdy se Štolcem v nerozlučné vešla přátelství, kdy se stal pánem celého jejího života. Zvěděl-li by o tom na příklad baron nebo kdokoliv jiný, přišla by ovšem do rozpaků, bylo by jí nevolno, ale netrápila by se tak, jak se trápí nyní při pomyšlení, že o tom zví Štolc.

S hrůzou si představovala, jaký výraz se objeví v jeho tváři, jak na ni pohlédne, co řekne, co si pak pomyslí? Bude se mu zdáti pojednou takovou malichernou, slabou, nicotnou. Ne, ne, za nic na světě!

Jala se zkoumati sama sebe a s hrůzou poznala, že se nejen stydí za někdejší svůj román, ale i za jeho hrdinu... A tu ji sžíraly i výčitky svědomí nad nevděčností za hlubokou oddanost někdejšího svého přítele.

Je možno, že by přivykla i svému studu, otrnula ve svém utrpení (čemu všemu člověk nepřivykne!), kdyby přátelství její k Štolcovi bylo prosto všech zištných zámyslů a přání. Ale i když utlumila v sobě každý pokoušivý a lstivý šepot srdce, přízraky své obraznosti zmoci přece nemohla: před očima jejíma proti její vůli často stanul a zářil obraz této druhé lásky; stále svůdněji a svůdněji rostl před ní přelud rozkošného štěstí žíti ne s Oblomovem, ne v líné dřímotě, ale na široké areně všestranného života, se vší

jeho hloubkou, se všemi půvaby a útrapami — štěstí po boku Štolce . . .

Tehdy slzami oblévala svoji minulost a nebyla s to ji smýti. Vystřízlivěla vždy ze svého blouznění a ještě ostražitěji utíkala se za stěnu neproniknutelnosti, mlčení a družné oné lhostejnosti, která tolik trýznila Štolce. Pak, když se zapomněla, nezištně dala se zas uchvátiti přítomností svého přítele, byla okouzlující, líbezna, přítulna, dokud nezákonný sen o štěstí, na které pozbyla všech práv, nepřipomenul jí zas, že budoucnost je pro ni ztracena, že růžové sny jsou už za ní, květ života že oprchal.

Není pochyby, že lety by se byla se svým osudem smířila a odvykla by nadějím do budoucnosti, jak se děje všem starým pannám, pohroužila by se v chladnou apathii nebo by se začala zajímati o dobročinnost; ale tu pojednou nezákonný přelud přijal na se hrozivější vzezření, když z několika Štolci uklouznuvších slov, jasně poznala, že ztratila přítele a získala v něm vášnivého ctitele. Přátelství utonulo v lásce.

Byla bleda toho rána, kdy odhalila toto tajemství, nevyšla z domu po celý den, byla rozčilena, bojovala sama s sebou, přemýšlela, co si má nyní počít, jaká ji čeká povinnost — a nevymyslila ničeho. Jen sebe proklínala, proč hned z počátku nepřemohla v sobě stud a zavčas nezjevila Štolci celou svou minulost; nyní ke všemu přemáhat musí i strach.

Bývaly chvíle, kdy se jí zmocňovala odhodlanost, kdy v prsou ji sevřela bolest, vykypěly slzy, kdy by se byla nejraději vrhla k němu a ne slovy, ale vzlyky, v křečích, mdlobách vypravovala mu o své lásce, aby viděl i její pokání.

Slýchala, jak v podobných případech si počínají jiné. Sonička na příklad řekla svému ženichu, jak jednoho korneta*) vodila za nos, že to byl chlapec, kterého schválně

*) poručík při jízdě.

nechávala čekat v mrazu, než vyšla sama, aby vsedla do kočáru atd.

Sonička nerozmýšlela by se říci totéž o Oblomovu; řekla by, že si s ním ztropila žert pro obveselení sebe, že je takový směšný a jak je možno, aby milovala „takový měch“, tomu že nikdo neuvěří. Ale takový způsob jednání mohl by být ospravedlněn pouze mužem Soničky a mnohými jinými, ale ne Štolcem.

Olga by celé té záležitosti dodati mohla úhlednější tvářnosti, mohla by říci, že chtěla Oblomova pouze vysvoboditi z propasti a proto že se utíkala k jakési přátelské koketerii . . . aby oživila uhasínajícího člověka a pak jej opět nechala. Ale to by bylo zas až příliš hledané, za vlasy přitažené a v každém případě falešné . . . Ne, není spásy.

„Bože, v jakém jsem se to ocitla víru!“ trápila se Olga. „Ze všeho se vyznat! . . . Ach, ne! raději ať hodně dlouho, nikdy o tom nezví! A nevyznám-li se — vždyť je to zrovna tolik jako krást. To se rovná podvodu, klamu. Bože, přispěj mi svou pomocí! . . .“ Ale pomoci nebylo.

Ať jakkoliv ji blažila přítomnost Štolcova, nicméně časem raději by si byla přála, aby se s ním nikdy více nesetkala, aby prošla jeho životem ledva znatelným stínem a nezachmuřovala jasné a rozumné jeho duše nezákonnou vášní.

Postýskala by si ještě nad nezdarem své lásky, oplakala by minulost, v duši by pochovala památku na ni a pak . . . pak by se snad našla pro ni „slušná partie“, jakých je mnoho a byla by dobrou, rozumnou, pečlivou ženou a matkou, minulost by považovala za panenský svůj sen a neprožila by, ale protrpěla celý svůj život. Vždyť všechny tak jednají.

Ale tu nejde jen o ni, tu v osud její zapleten je i někdo jiný a tento jiný člověk na ni zakládá nejkrásnější a konečné naděje svého života.

„Proč jsem . . . milovala?“ mučila se v tesknotách a vzpomněla si na ono jitro v parku, kdy Oblomov chtěl uprchnout a ona pravila k sobě v duchu, že navždy zavře

se kniha jejího života, jestli Oblomov uprchne. Tak směle a jasně řešila tehdy otázku své lásky, života, tak se jí všechno zdálo jasným — a všechno se zhatilo v tak nerozlušitelný uzel.

Mudrovala tenkrát, myslila si, že stačí jen hledět na věci prostě a přistoupiti k nim přímo — život pak poslušně jak koberec že rozestře se pod jejíma nohama a hle! . . . Nemá ani na koho by svalila vinu: vším vinna je jen ona!

Olga, aniž tušila, proč přišel Štolc, bezstarostně vstala s divanu, položila knihu a vyšla mu vstříc.

„Nepřekážím vám?“ otázal se, sedaje k oknu v jejím pokoji, obráceném směrem k jezeru. „Četla jste?“

„Ne, přestala jsem už číst: stmívá se. Čekala jsem vás!“ měkce, družně, důvěřivě pravila Olga.

„Tím líp: musím s vámi promluvit,“ poznamenal Štolc vážně, přisunuv k ní druhé křeslo k oknu.

Trhla sebou a oněměla na místě. Pak se mechanicky snesla do křesla a naklonivši hlavu a nepozvedajíc očí seděla tak v trapné situaci. Byla by tu chvíli raději byla na sto verst odtud.

V tom okamžení bleskem zakmitla se jí duší celá její minulost. „Soud nadešel! S životem nelze hrát jak s panenkou!“ pravil jí jakýsi cizí hlas. „Nežertuj s ním — draze to zaplatíš!“

Chvíli mlčeli. Štolc sbíral patrně myšlénky. Olga bázlivě pohlížela na vyhublé jeho líce, zachmuřené obrví, sevřené rty s výrazem odhodlanosti.

„Nemesis! . . .“ pravila k sobě v duchu a v nitru se zachvěla. Oba jakoby se připravovali k souboji.

„Uhodla jste asi, Olgo Sergějevno, o čem s vámi chci mluvit?“ pravil tázavě pohlížeje na ni.

Seděl v přístěnku, tak že přítmí zahalovalo jeho tvář, světlo však padalo přímo na ni a Štolc mohl tak čísti, co se dělo v její duši.

„Jak to mohu vědět?“ odpověděla Olga tiše.

Vůči nebezpečnému tomuto protivníku neměla už ani té síly vůle a charakteru, ani oné pronikavosti a sebeovládající mocí, která jí vůči Oblomovu nikdy neopustila.

Chápala, když se i dosud skrýti dovedla bystrému Štolcovu zraku a se zdarem vedla s ním válku, pak že tím dokonce není díky povinována své vlastní síle, jak tomu bylo v zápasu s Oblomovem, nýbrž jen úpornému mlčení Štolcovu a utajenému způsobu v jeho chování. Ale v otevřeném poli převaha nebyla na její straně a proto otázkou: „Jak to mohu vědět?“ hleděla pouze získati pro sebe za píď půdy a minutu času, až by nepřítel vyjevil svůj záměr jasněji.

„Nevíte?“ pravil dobrosrdečně; „dobře tedy vám to povím . . .

„Ach, ne!“ vyjelo jí pojednou z prsou.

Uchopila se jeho ruky a hleděla na něho, jakoby jej prosila o milosrdenství.

„Tož vidíte, uhodnul jsem, že to víte!“ pravil. „Proč ‚ne‘?“ dodal pak smutně.

Mlčela.

„Pakli jste předvídala, o čem jednou promluvím, věděla jste taky přirozeně, co mi odpovíte?“ otázal se.

„Předvídala jsem to a trápila jsem se pro to!“ pravila, kladouc se do křesla a odvracejíc se od světla, volala v duchu co nejrychleji soumrak na pomoc tak, aby Štolc nemohl čísti, jaký boj rozpaků a stesků se odehrává v její tváři.

„Trápila jste se! To je strašné slovo,“ šeptem skoro pronesl Štolc; „to je Dantovo: ‚navždy zanech naděje‘. Více nemám vlastně, co bych řekl: v tom je všechno! Ale děkuju i za to,“ dodal s hlubokým povzdechem; „vyšel jsem z chaosu, z tmy a vím aspoň, co mám dělat. Jediná spása mi zbývá — co nejrychleji prchnout!“

Vstal.

„Ne, pro Boha, ne!“ přiskočila k němu Olga a uchopivši jej opět za ruku se strachem i prosbou zároveň pravila k němu: „Smilujte se nade mnou: co mě čeká?“

Štolc sedl, Olga též.

„Ale já vás miluji, Olgo Sergějevno!“ pravil skoro příkře. „Věděla jste, co se tu za toho půl roku se mnou dělo! Co ještě chcete: úplné vítězství? abych schřadnul nebo snad o rozum přišel? děkuji uctivě!“

Změnila se v tváři.

„Odjeďte!“ pravila s důstojností snesené urážky a hlubokého smutku zároveň, kterého nebyla s to zatajit.

„Odpusťte, prosím vás!“ omlouval se Štolc. „Hleďme, ještě ani nevíme, oč se jedná a už jsme se znesvářili. Já vím, že to nemůže být vaším přáním, ale vy se také nemůžete vmyslit v moji situaci a proto se vám zdá podivným, že chci — prchnout. Člověk mimoděk se stává někdy sobcem.“

Olga přeměnila polohu těla v křesle, jakoby se jí nepohodlně sedělo, ale neřekla ničeho.

„Nuž, kdybych i zůstal: co z toho?“ pokračoval Štolc. „Nabídnete mi ovšem přátelství; ale to mi beztak už náleží. Odjedu a za rok, za dvě leta bude stále náležeti mně. Přátelství je — krásná věc, Olgo Sergějevno, zakládá-li se buď na lásce mladého muže a ženy nebo na milostných upomínkách dvou staroušků. Ale Bůh uchovej, má-li být na jedné straně přátelství a na druhé — láska. Já vím, že se nenudíte v mé přítomnosti, ale jak je při tom mně?“

„Nuže, je-li tomu tak, pak odjeďte, Bůh s vámi!“ ledva slyšitelným hlasem zašeptala Olga.

„Zůstat!“ uvažoval na hlas Štolc, „chodit po ostří nože — pěkné přátelství!“

„A je mně snad lehčeji?“ proti všemu očekávání namítla pojednou Olga.

„Proč by nebylo?“ otázal se živě Štolc. „Vy . . . vy nemilujete . . .“

„Nevím, při sám Bůh, nevím! Ale stane-li se, že vy . . . změní-li se nějak dosavadní můj život, co se mou bude?“ skoro sama pro sebe dodala Olga.

„Jak tomu mám rozumět? Vysvětlete mi to, pro Boha!“, přisunuje křeslo k ní, pravil Štolc v ustrnutí nad jejími slovy a hlubokým, nelíčeným tonem, jakým byla vyslovena.

Snažil se proniknouti výraz jejích rysů. Mlčela. V prsou jí planula touha po uspokojení jeho, přála si, vzíti zpět slovo ‚trápila jsem se‘ nebo dáti mu jiný smysl, než jaký mu dal Štolc; ale jak — sama nevěděla a jen temně tušila, že oba úpějí pode jhem osudného nedorozumění, dostali se do falešné situace, která tíží oba a že jen on nebo ona za pomoci jeho může vysvětliti a do pořádku uvésti minulost i přítomnost. Tu však nezbývalo, než překročiti propast a vyjeviti všechno, co se s ní bylo dělo: jak si přála a přece se bála — jeho rozsudku!

„Já sama ničeho nechápu: jsem ve větším chaosu, ve větší tmě nežli vy!“ pravila.

„Poslechněte, věříte mně?“ otázal se Štolc, uchopiv ji za ruku.

„Neomezeně, jako své matce — vy to víte,“ odpověděla slabě.

„Vypravujte mi tedy, co se s vámi dělo od těch dob, kdy jsme se viděli naposled. Nejsem s to vás nyní proniknout a dříve jsem z vaší tváře vyčetl kdejakou myšlenku: myslím, že to je jediný prostředek, který vede k vzajemnému porozumění. Souhlasíte?“

„Ach, ano, to je nevyhnutelné . . . nějaký konec už to musí vzít . . .“ pravila s bázní před neodkladným vyznáním. „Nemesis? Nemesis!“ pravila sama k sobě, sklánějíc hlavu jk prsoum.

Sklopila oči a mlčela. A hrůza zavanula jeho duší z prostých těch slov a ještě více z jejího mlčení.

„Ona se trápí! Bože! Co se to s ní stalo?“ pravil sám k sobě a na čele cítil chlad a nohy se mu třásly. Na mysli mu tanulo něco strašného. A Olga mlčí dosud a e patrno, jak zápasí sama se sebou.

„Nuže . . . Olgo Sergějovno . . .“ nalehal Štolc.

Mlčela, jen učinila nervosní jakýsi pohyb, jehož nebylo možno po tmě rozeznat, slyšeti bylo jen zašumnění hedvábného roucha.

„Sbírám síly," pravila konečně; „jak je to těžké, kdybyste věděl!" dodala pak, odvracejíc se stranou a snažíc se překonati vniterný boj.

Byla by ráda, aby Štolc zvěděl o všem ne z jejích úst, ale jakýmsi zázrakem. Na štěstí se setmělo a její tvář byla už v stínu; jen hlas se ještě měnil a slova tanula jí na rtech, jakoby byla na rozpacích, kterým tónem má začít.

„Bože můj! Jaké musí být moje provinění, když cítím takový stud a lítost!" mučila se ve svém nitru.

A dávno-li tomu, co s takou jistotou vládla svým i cizím osudem, jak tenkrát byla bystrá a silná! A hle, nadešla chvíle, kdy sama se musí třásti jako děvčátko! Stud za minulost, ohrožená samolibost v přítomnosti, falešný stav, v jakém se ocitli, trýznily její srdce . . . To je nesnesitelné!

„Já vám pomohu . . . vy jste . . . milovala?" násilně vypravil ze sebe Štolc — takovou bolest mu způsobila jeho vlastní slova.

Přisvědčila mlčením. A ovanula jej nová hrůza.

„Koho? Není to tajemstvím?" otázal se, snaže se mluviti pevně, ale sám cítil, že se mu rty chvějí.

A jí bylo ještě trapněji. Byla by ráda řekla jiné jméno, vymyslila jinou historii. Chvíli váhala, ale nebylo vyhnutí: a jako člověk, který v okamžení nejvyššího nebezpečí s příkrého břehu se sřítí nebo do plamene se vrhne, pronesla pojednou:

„Oblomova."

Ztrnul. Dvě minuty trvalo mlčení.

„Oblomova!" opakoval Štolc s podivením. „To není pravda!" dodal pak rozhodně, poníživ hlas.

„Pravda!" klidně pravila Olga.

„Oblomova!" opakoval znovu. „Nemůže být!" dodal přesvědčivě. „V tom něco vězí: buďto jste nepochopila

sebe, nebo Oblomova, nebo jste konečně nevěděla, co to je láska.“

Mlčela.

„To nebyla láska, to bylo něco zcela jiného, pravím já!“ neústupně tvrdil Štolc.

„Ano, koketovala jsem s ním, vodila jsem jej za nos, udělala jsem jej nešťastným . . . a nyní po vašem mínění chytám se vás!“ pravila stísněným hlasem a v jejím hlase vzkypěly opět slzy pohany.

„Milá Olgo Sergějevno! Nezlobte se, nemluvte tak; to není váš tón. Vy víte, že nic takového nemám na mysli. Ale nejde mi do hlavy, nechápu, jak Oblomov . . .“

„Vždyť jste ho uznal za hodna svého přátelství; nevíte ani, jak vysoko jej máte cenit? Proč by nebyl hoden lásky?“ hájila Olga Oblomova.

„Vím, že láska je méně vybíravá, než přátelství“ pravil Štolc; „je dokonce často slepa, nemiluje pro zásluhy — to všechno je pravda. Ale láska sobě žádá ještě něčeho: mnohdy pouhé malichernosti, něčeho, co se určiti a pojmenovati nedá a co mému nevyrovnatelnému, za to však nehybnému Iljovi chybí naprosto. To je, proč se divím. Poslyšte,“ pokračoval živě, „tak nikdy nedojdeme ke konci, tak si neporozumíme. Nestyďte se za podrobnosti, přestaňte se jen asi na půl hodiny šetřit, vypravujte mně všechno a já vám potom řeknu, co to bylo a snad i co bude . . . Mně se pořád zdá, že tu . . . ne, to není to . . . Ach, kdyby to byla pravda!“ dodal s oduševněním. „Kdyby jen Oblomova a ne jiného! Oblomova? Vždyt to znamená tolik, jako že nenáležíte už minulosti a lásce, že jste volna... Vypravujte, vypravujte rychle!“ klidným, veselým skoro hlasem doložil Štolc.

„Ano, Bože můj!“ s důvěrou odpověděla Olga, rozradovaná tím, že část řetězů s ní byla sňata. „Tak ještě sama o rozum přijdu. Kdybyste věděl, jak jsem ubohá! Nevím, jsem-li vinna čili nic, mám-li se stydět za svou minulost nebo litovat jeho, mám-li doufat v budoucnost nebo si zoufat . . . Mluvil jste o svých mukách a o mých neměl

jste ani tušení. Vyslechněte mne do konce, ale jenom ne rozumem: bojím se vašeho rozumu; raději srdcem, to snad uváží, že nemám matky, že jsem byla jako v lese . . .“ tiše, kleslým hlasem dodala Olga. „Ne,“ rychle se zase vzpamatovala a pravila: „nešetřte mne. Byla-li to láska, pak . . . odjeďte, — odmlčela se na chvíli, „a přijďte až pak, až promluví zas pouhé přátelství. Byla-li to lehkomyslnost, koketerie, pak mě trestejte, prchněte ode mne; co nejdále můžete a zapomeňte na mě. Slyšte tedy.“

Štolc místo odpovědi silně jí stisknul obě ruce.

A Olga začala se zpovídat, dlouze, do podrobna. Zevrubně, slovo za slovem ze své duše do cizí přenášela všechno, co jí tak dlouho bylo hnětlo, nad čím se červenala, co ji kdysi dojímalo, čím byla šťastna a jak potom upadla do bezedného hoře a pochybností.

Vypravovala o svých procházkách, o parku a svých nadějích, o probuzení a pádu Oblomova, o větvičce šeříku i o políbení. Mlčením pominula pouze onen dusný večer v parku — patrně proto, že stále jí ještě nebylo jasno, jaký se to o ni tenkrát pokoušel záchvat.

S počátku slyšeti bylo pouze rozpačitý její šepot, ale čím dále hovořila, tím jasnějším a svobodnějším stával se její hlas; od šepotu přešel v půltón a povznesl se pak až k plným, hrudním zvukům. Skončila klidně, jakoby vypravovala cizí historii.

A před ní zdvihala se opona, rozvinovala se minulost, do které upřeně nahlédnouti až dosud se byla bála. Tak na mnohé se jí otvíraly oči a směle by byla pohlédla na svého soudruha, kdyby nebylo bývalo tma.

Skončila a čekala na ortel. Ale odpovídalo jí hrobové ticho.

Co Štolc? Nebylo slyšet ani slova ani pohnutí ba ani dechu, jakoby při ní nikoho ani nebylo.

Tato němota uvedla ji v nové pochybnosti. Mlčení potrvalo i nadále. Co znamená to mlčení? Jaký rozsudek se to připravuje v duši nejpronikavějšího, nejshovívavějšího soudce na celém světě? Všichni ostatní by ji bez lítosti

odsoudili, pouze on jediný mohl býti jejím obhájcem, on jediný byl, koho by si zvolila . . . a všechno by pochopil, uvážil a líp než ona sama by rozhodnul k jejímu dobru! A on mlčí: byla by její pře opravdu už ztracena? . . .

Bylo jí pojednou opět strašně . . .

Otevřely se dveře a dvě svíce, přinesené panskou ozářily světlem jejich ústraní.

Olga vrhla na Štolce bojácný, ale dychtivý, tázavý pohled. Složil ruce křížem a dívá se na ni takovýma krotkýma, přímýma očima, s rozkoší se pasa na jejích rozpacích.

U srdce jí ulevilo, zahřálo se v ní. Upokojena si oddychla a div že nezaplakala. V mžiku vrátilo se jí shovění k sobě a důvěřivost k němu. Byla šťastna jako dítě, kterému bylo odpuštěno, které zas upokojili a potěšili svojí láskou.

„To je všechno?“ otázal se tiše.

„Všechno!“ pravila.

„A jeho psaní?“

Vyňala z portefeuillu psaní a podala mu je. Přistoupil k svíčce, psaní přečetl a položil na stůl. A oči jeho obrátily se zas na ni s tímtéž výrazem, kterého u něho už dávno nebyla viděla.

Stál před ní bývalý, v sebe důvěřivý, trochu usměvačný, ale neomezeně dobrý, s ní se mazlící přítel. Ve tváři jeho nebylo ani stínu utrpení, aniž jakých pochybností. Vzal ji za obě ruce, políbil je obě a hluboce se pak zamyslil. Stichla i ona a nepohnuvši brvou, sledovala každé pohnutí mysli v jeho tváři.

Pojednou vstal.

„Bože můj, kdybych byl věděl, že se jedná o Oblomova, byl bych se já tak trápil!?“ pravil, pohlížeje na ni tak přívětivě, s takovou důvěrou jakoby hrozné té jeji minulosti ani nebylo bývalo.

A Olze bylo u srdce pojednou tak veselo, tak slavnostní nálada ji opanovala! Bylo jí lehko. Bylo jí pojednou jasno,

že se styděla jen jeho a on jí netrestá, neutíká! Co je jí do úsudku celého světa!

Štolc byl už opět pánem sebe, byl vesel; ale to jí nestačilo. Viděla, že je ospravedlněna; ale Olga jako obžalovaná chtěla znáti svůj ortel. Sáhnul po klobouku.

„Kam chcete jít?“ otázala se.

„Jste pobouřena, oddechněte si!“ pravil. „Zítra si o tom promluvíme.“

„Vy chcete, abych nespala celou noc?“ přejala slovo Olga, zadržela jej za ruku a usadila jej opět na židli. „Chcete odejít a neřeknete ani, co to . . . bylo, čím jsem nyní, čím . . . . budu. Smilujte se nade mnou, Andreji Iványči: kdo že mně to má říci? Kdo mě potrestá, zasloužím-li si toho, nebo . . . kdo mi odpustí? . . .“ dodala a pohlédla na něho tak něžně a přátelsky, že Andrej Iványč odhodil klobouk a málem že sám nepadnul před ní na kolena.

„Anděle, — a dovolte, abych směl říci — můj!“ pravil „netrapte se nadarmo; ani trestat ani milost vám prokazovat netřeba. Nemám ani, co bych dodával k vašemu vypravování. Jaké můžete mít pochybnosti? Chcete vědět, co to bylo, chcete dáti tomu jméno? Vy to dávno víte . . . Zde je psaní Oblomova!“ Vzal opět psaní se stolu.

„Slyšte tedy!“ a četl: „nynější vaše ‚miluji‘ není nynější láska, ale teprv budoucí To je pouze neuvědomělá potřeba milovat která vinou nedostatku pravé potravy u žen svého výrazu dochází někdy v laskání se s dítětem, s jinou ženou; ba i prostě v slzách neb hysterických záchvatech! Vy jste se zmýlila (četl Štolc s důrazem na posledním slově), není před vámi ten, koho jste čekala, o němž jste blouznila. Posečkejte — on přijde a tehdy procitnete, budete se zlobit a stydět za svůj omyl . . .“

„Vidíte, jak je to správné!“ pravil. „Mrzela i styděla jste za svůj . . . omyl. K tomu není třeba ničeho přidávat. Měl pravdu, ale vy jste neuvěřila a v tom je celá vaše vina. Tenkrát jste se měli rozejít; ale nad ním zvítězila vaše krása . . . a vás dojímala . . . holubí jeho něžnost!“ s ledva znatelným úsměchem dodal Štolc.

„Já mu, nevěřila myslila jsem, že srdce se neklame.“

„Ne, klame se: a jak někdy zhoubně! Ale u vás cit k srdci ani neproniknul,“ dodal, „obrazotvornost a samolibost na straně jedné, slabost na straně druhé. — A vy jste se bála, že už pro vás není jiného svátku v životě, že bledý ten paprsek ozáří váš život a po něm nastane věčná noc . . .“

„A slzy?“ pravila Olga. „Což nešly od srdce, když, jsem plakala? Nelhala jsem, byla jsem upřímna . . .“

„Bože můj! Co žena neopláče? Vy sama pravíte, že vám bylo líto šeříku, zamilované lavičky. Přidejte k tomu sklamanou samolibost, nezdar v úloze spasitelky, trochu zvyku . . . Co je tu příčin k pláči!“

„A naše schůzky, potulky — to také byl omyl? Pamatujete se, že jsem . . . byla u něho . . .“ dodala v rozpacích a sama, zdálo se, chtěla potlačiti svoje vlastní slova. Snažila se obviňovati sebe samu pouze proto, aby jí tím ohnivěji hájil Štolc, aby v jeho očích došla stále většího a většího ospravedlnění.

„Z vašeho vypravování je patrno, že při posledních svých schůzkách neměli jste už ani o čem promluvit. Vaší tak zvané „lásce“ nedostávalo se obsahu; dále jíti nemohla. Rozešli jste se dříve ještě, než jste si dali s Bohem a byli jste věrni ne lásce, ale jejímu přeludu, který jste si sami vybájili — a v tom je celé vaše tajemství.“

„A políbení?“ zašeptala tak tiše, že ani neslyšel, jen vytušil, co praví.

„O, to je velice závažné,“ s komickou přísností pravil Štolc; „zasloužíte, abyste za ně k obědu dostala . . . o jedno jídlo míň.“

Hleděl na ni se stále vzrůstající přívětivostí a láskou.

„Žert neomlouvá takového ‚omylu‘!“ namítla příkře uražena jeho lhostejností a nedbalým tónem. „Víc by se mi ulehčilo, kdybyste mě potrestal krutým nějakým slovem, kdybyste můj přestupek nazval pravým jménem.“

„Také bych nežertoval, kdyby se tu nejednalo o Ilju, ale o někoho jiného,“ ospravedlňoval se Štolc, „tehdy by

takový omyl skončiti mohl i . . . neštěstím; ale já znám Oblomova a . . .“

„Jiného, nikdy!“ ohnivě ujala se slova Olga. „Poznala jsem ho lépe nežli vy.“

„Tož vidíte!“ dosvědčil Štolc.

„Ale což, kdyby se byl . . . změnil, kdyby byl ožil, poslechnul mne . . . neměla bych ho pak ráda? Byla by snad i tehdy moje láska lží, omylem?“ pravila Olga, aby spornou záležitost ohledala se všech stran a nezbylo při ní ani té nejmenší poskvrny, nižádné záhady.

„To jest, kdyby na jeho místě byl jiný člověk,“ přerušil ji Štolc; „pak není pochybnosti, že by se váš poměr rozvinul v lásku, ustálil by se a tehdy . . . Ale to už je jiný román a jiný heroj, do kterého nám nic není.“

Povzdechla si, jakoby poslední břemeno svrhla se své duše. Mlčeli oba.

„Ach, jaké to štěstí . . . nabýt nového zdraví,“ pravila zvolna, jakoby rozkvétala a utkvěla na něm pohledem tak hluboké uznalosti, tak horoucího, nebývalého přátelství, že se Štolc v pohledu tom viděti domníval onu jiskru, kterou na marno byl lovil po celý rok. Tělem jeho přešlo radostné zachvění.

„Ne, zdraví nabývám zas já!“ pravil Štolc a zamyslil se. „Ach, kdybych byl mohl vědět, že hrdinou toho románu je Ilja. Co času zatím uplynulo, co se vyplýtvalo krve! A proč? A zač?“ opakoval za sebou téměř s nevolí.

Pojednou však jakoby vystřízlivěl z této nevole, procitnul z těžkého zamyšlení. Čelo jeho se vyhladilo, oči se rozveselily,

„Ale bylo to asi nevyhnutelné: za to jak jsem nyní klidný a . . . jak šťastný!“ v opojení dodal Štolc.

„Tak všechno uprchlo jako sen, jakoby jakživo ničeho nebylo ani bývalo,“ pravila Olga zádumčivým, ledva slyšitelným hlasem v údivu nad náhlým svým znovuzrozením. „Nejen že jste mne zbavil studu, a lítosti ale i zármutku, bolesti — všeho . . . Jak jste to dovedl?“ tiše se otázala Olga. „A všechno to přejde a zmizí, celý ten . . . omyl?“

„Ano a myslím, že už po něm není ani stopy!“ pravil, poprvé na ni pohlédnuv očima vášně a netaje se tím. „To jest, všechno, co bývalo.“

„A co . . . mne čeká . . . není omyl . . . ale pravda?“ tázala se a nedomluvila.

„Hleďte, zde to stojí psáno,“ rozhodnul Štolc a vzal psaní opět do ruky, „není před vámi ten, koho jste čekala, o němž jste blouznila: ten přijde a vy procitnete . . .“ A zamilujete se, dodávám já, tak se zamilujete, že nestačí jen rok, ale celý život na tolik lásky, jenže nevím . . . do koho?“ dodal vpíjeje se do ní očima.

Olga sklopila oči a sevřela rty, zpod víček prodíraly se však na venek paprsky, rty zadržovaly úsměv, ale nezadržely ho. Pohlédla na něho a tak od srdce se zasmála, že se jí až do očí nahrnuly slzy.

„Řekl jsem vám, co se s vámi dělo, ba i co vás čeká, Olgo Sergějevno,“ usoudil Štolc. „Vy však neodpovídáte na otázku, kterou jste mi nedala dopovědít.“

„Ale co vám mohu říci?“ v rozpacích pravila Olga. Mám-li jen také právo k tomu, kdybych i mohla říci to, čeho je vám tak třeba a oč . . . tolik stojíte?“ dodala šeptem a stydlivě pohlédla na něho.

Zdálo se mu, že v pohledu tom vidí nové jiskry nebývalého dosud přátelství; zachvěl se novým štěstím.

„Nespěchejte,“ dodal Štolc, „a povězte mi to, čeho si zasloužím, až přejde smutek vašeho srdce, smutek z obvyklé slušnosti. Mně už něco napověděl i tento rok. A nyní rozřešíte pouze tuto otázku: mám odejet, nebo . . . zůstat?“

„Poslouchejte: vy se mnou koketujete!“ vesele pojednou pravila Olga.

„O ne!“ vážně odtušil Štolc. „To je už jiná otázka než byla, nyní má jiný smysl: když i zůstanu, tož . . . jakým právem?“

A byla pojednou v rozpacích.

„Vidíte, že nekoketuji!“ smál se radostí, že ji zaskočil. „Po tom, co jsme spolu mluvili dnes, stojíme vůči sobě už

jinak. Ani jeden ani druhý nejsme už tím, čím jsme byli včera.“

„Nevím . . .“ zašeptala ještě ve větších rozpacích.

„Dovolíte mi, abych vám poradil?“

„Mluvte . . . slepě vám vyhovím!“ s vášnivou skoro oddaností dodala Olga.

„Zatím, než přijde on, kterého čekáte, vezměte si za muže mě.“

„To ještě nesmím . . .“ šeptala Olga, zakrývajíc si rukama tvář, rozechvěna, ale šťastna.

„Proč byste nesměla?“ šeptem otázal se on, nachyluje její hlavu k sobě,

„A ta minulost?“ zašeptala zas Olga, kladouc mu hlavu na prsa jako matce.

Tichounce odňal s její tváře ruce, políbil ji na hlavu a dlouho se zalíbením pohlížel na její rozpaky, s rozkoší se díval na vytrysklé a zase očima pohlcené její slzy.

„Uvadne jako ten váš šeřík!“ usoudil on. „Dostala jste za vyučenou: nyní je čas, abyste jak náleží jí využitkovala. Začíná život: svěřte mi celou svou budoucnost a nemyslete na nic, ručím za všechno. Pojďme k tetě.“

Bylo pozdě už, když Štolc šel domů.

„Našel jsem, co jsem hledal,“ pravil sám k sobě, zamilovanýma očima rozhlížeje se po stromech, po nebi, jezeře, i z vod se zdvihajících mlhách. „Dočkal jsem se! Tolik let žízně, strádání, plýtvání duševních sil! Co jsem se načekal — a všechno je nahrazeno; hle, v čem spočívá poslední štěstí člověka!“

V jeho očích všechno nyní zacloněno bylo štěstím: comptoir, otcova těležka, zámišové rukavičky, zamaštěné účty — celý klopotný jeho život. V jeho vzpomínkách ožila jen líbě páchnoucí komnata jeho matky, variace Herzovy, knížecí gallerie, modré oči, kaštanové vlasy pod přípraškem pudru — a přes všechno to plynul něžný jakýsi hlas: v duchu jakoby slyšel Olgin zpěv . . .

„Olga — mojí ženou!“ vášnivě se zachvívaje, zašeptal Štolc; „našel jsem všechno a nemám už, co bych hledal, kam bych dále šel!“

A v zádumčivém bloužnění o štěstí šel domů, aniž věděl kudy jde, kterou ulicí . . .

Olga dlouho jej provázela očima, pak otevřela okno a chvíli ještě dýchala noční chlad; rozechvění poznenáhlu ulehlo, prsa dýchala volně.

Upřela oči na jezero, do dálky a zamyslila se tak tiše, tak hluboce, jakoby byla usnula. Chtěla postihnouti, nač myslí, co cítí a nemohla. Klidně jak vlny nesly se myšlénky její duší, krev plynně proudila v jejích žilách. Cítila, že je šťastna a nemohla určiti, kde jsou meze toho štěstí, čím vlastně nyní je. Přemýšlela o tom, proč je v ní tak ticho, klidno, nerušeně krásně, odkud ten mír, zatím as . . .

„Jsem jeho nevěstou . . .“ zašeptala Olga.

„Jsem nevěstou,“ praví k sobě a pýchou zachvívá se děvče, když se bylo dočkalo onoho okamžiku, ozařujícího celý její život, roste vysoko a s výše pohlíží na tmavou pěšinku, po které ještě včera šla sama a nepozorována.

Proč se nezachvívá Olga? Také šla sama nepatrnou pěšinkou, v perspektivě její také jí vstříc vyšel on, podal jí ruku a vyvedl ji ven, ne do záře oslňujících paprsků, ale jakoby do proudu široké řeky, v prostranná pole a přátelsky se usmívající pahorky. Oči její nemhouřily se před oslepujícím bleskem, její srdce nezmíralo a nenítila se její obraznost.

V tiché radosti spočívala pohledem na širokém rozlivu života, na širokých jeho polích a zelených chlumech. Neprojímal ji po zádech mráz, zrak její neplanul pýchou: teprv když pohledem zabloudila s polí a chlumů na toho, kdo jí ruku podal, cítila pojednou, jak po tváři zvolna jí se řine slza . . .

Stále ještě tak seděla, jakoby spala — tak tichý byl sen jejího štěstí: ani sebou nepohnula, ani skoro nedýchala. Pohroužená v sebezapomenutí upřela duševní svůj zrak v jakousi tichou, modravou noc s jemnou září, teplem a

vůní. Sen štěstí rozestřel široká svá křídla a jako oblak zvolna plynul nad její hlavou . . .

Neviděla se v tom snu zastřenu v závoje a hedvábné krajky na dvě hodiny a pak ve všední hadry pro celý život. Nezdálo se jí o slavnostních hodech, ani o světlech a veselém pokřiku; snila o štěstí, ale takovém prostém, tak beze všech ozdob, že ještě jednou, bez nejmenšího záchvěvu pýchy a jen v hlubokém pohnutí srdce zašeptala: „Jsem jeho nevěstou!“

V.

Bože můj! Jak zasmušile, nudně vyhlíželo všechno v bytě Oblomova za půldruhého leta po jeho svátku, kdy proti všemu nadání k obědu přijel k němu Štolc. I sám Ilja Iljič jaksi zduřel, nuda zažrala se do jeho očí a zírala z nich jako nějaká nemoc.

Vláčí se, vláčí po pokoji, pak lehne a dívá se do stropu; vezme knihu s etažéru, prolétne zrakem několik řádek, zívne a začne prsty bubnovat po stole.

Zachar stal se ještě neohrabanějším a nečistším; na jeho loktech objevily se záplaty; vypadá tak bídně, hladově, jakoby špatně jedl, málo spal a pracoval za tři!

Chalát na Oblomovu už se rozedral a přes to, že díry na něm pečlivě jsou zašity, trhá se a párá ve švech všude: dávno už by potřeboval nového. Povlaky na posteli také už jsou opotřebovány, sem tam už jsou i záplaty; záclony v oknech dávno už vybledly, jsou sice vyprány, ale přece se podobají hadrům.

Zachar přinesl starý ubrus, prostřel jej do polou stolu před Oblomovem, pak opatrně, přikusuje jazyk, přinesl příbor s láhvičkou vodky, položil na stůl chléb a odešel.

Dvéře od domácích se otevřely a vešla Agafja Matvějevna, v rukou obratně nesouc syčící pánev s míchanými vejci.

*

I ta se hrozně změnila a ne ke svému prospěchu. Zhubeněla. Tytam byly ony okrouhlé, bílé, uzardívající se a neblednoucí její tváře; neleskly se už řídké její brvy; oči jí zapadly.

Oblečena byla v staré cicové šaty; ruce její na polo osmahly, na polo zhrubly buď prací, ohněm, vodou nebo obojím.

Akuliny už nebylo v domě. Anisja — je hned v kuchyni, hned v zahradě, i drůbež má na starosti, myje podlahu, stírá prach; nezdolá všechno sama a Agafja Matvějevna chtíc nechtíc pracuje v kuchyni sama; tluče, zasýpá a mastí málo, poněvadž se nedostává kávy, skořice a mandlí, na krajky pak už dokonce nemá ani pomyšlení. Častěji se nyní přihází, že musí krájet česnek, strouhat křen a různé perníky. Do tváře její vloudila se hluboká unylost.

Ale ne nad sebou, ne nad svou kávou vzdychá Agafja Matvějevna, ne proto se souží, že nemá příležitosti starati se a hospodařiti v tak širokých rozměrech jako dřív, ne proto, že nemůže tlouci skořici, do omáčky přidávati vanilky nebo smetanu vařiti hustou, ale proto, že na druhý rok už ničeho takového její Ilja Iljič proto, že kávu už neberou na pudy z nejlepšího obchodu, ale po hřivenkách ji kupují v krámku, smetanu nenosí už Čuchonka, ale dodává ji tentýž krámek, proto, že místo šťavnatého kotletu k snídani mu nosí nyní vaječník, zasmažený na hrubé, v krámku už bůhví jak dlouho se povalující slanině.

Co to všechno má znamenat? Inu to, že důchody z Oblomovky, správně mu zasílané Štolcem, už na druhý rok se rozcházejí na zapravení dlužního úpisu, který byl Oblomov vydal domácí paní.

„Zákonná věc“ bratrova setkala se s neočekávaným zdarem. Při první narážce Tarantěva na skandální jeho poměr, Ilja Iljič se začervenal a přišel do velikých rozpaků; pak přikročili ihned k vyrovnání, popili pak všichni tři a Oblomov podepsal dlužní úpis na lhůtu čtyř let; měsíc na to pak podepsala Agafja Matvějevna podobnou listinu na jmeno svého bratra aniž tušila, co a proč podepisuje. Bratr

řekl, že listiny té potřebuje v záležitosti jejího domu a kázal, aby psala následovně: „dlužní tento úpis vlastnoručně podepsala ta a ta“ (hodnost, jméno a příjmení).

Obtíže Agafji Matvějevně činilo pouze to, že musila mnoho psát; i požádala bratra, aby to dal raději napsat Vaňušovi, ten že „velice obratně píše“, ona že by to ještě popletla. Ale bratr stál na svém a tak Agafja Matvějevna se podepsala, na křivo, s kopce a hrubými písmenami. Víckrát se už o tom nikdy nemluvilo.

Oblomov, podepisuje, těšil se částečně tím, že peníze ty dostanou sirotci a teprv následujícího dne, když hlavu měl opět jasnou, se studem vzpomínal na tuto záležitost, snažil se zapomenouti na všechno, vyhýbal se setkání s bratrem a zmínil-li se o tom Tarantěv, hrozil, že se okamžitě vystěhuje a odjede na venkov.

Když pak dostal z venku peníze, dostavil se k němu bratr a prohlásil, že bude pro něho, Ilju Iljiče nejlépe, když dluh svůj spláceti bude ihned z důchodů; tak že dluh za tři leta bude zapraven, kdežto jinak po uplynutí lhůty, v případě, že by dluh musil býti vymáhán, statek prodati by se musil ve veřejné dražbě, poněvadž na hotovosti nejen žádných peněz není, ale jak se dá předvídat, ani nebude.

Oblomov poznal ihned, do jakých se to dostal kleští, jakmile všech peněz, které posílal Štolc, užito bylo k úplatě dluhu, jemu pak zbyla jen nepatrná část na živobytí.

Bratr spěchal, aby dobrovolný tento závazek se svým dlužníkem skoncoval do dvou let, aby mu naposled nepřišlo něco do cesty. Oblomov se tak ocitnul ve velkých nesnázích.

S počátku ani toho tak nepozoroval, díky svému zvyku, nepočítati, kolik má v kapse peněz; ale Ivana Matvějeviče napadlo, ucházeti se o dceru jakéhosi krupaře, najal si zvláštní byt a přestěhoval se.

Širokému rozmachu v hospodářství Agafji Matvějevny náhle učiněn byl konec: jesetřina, sněhobílá teletina, krocani začali se objevovati v jiné kuchyni, v novém bytě Muchojarova.

Tam večer jak večer planula světla, scházeli se budoucí příbuzní, kollegové z kanceláře a Tarantěv; všechno ocitlo se tam a Agafja Matvějevna a Anisja s otevřenými ústy a prázdnýma skleslýma rukama stanuly pojednou nad prázdnými rendlíky a hrnky.

Agafja Matvějevna zvěděla tu poprvé, že má pouze dům, zahradu a kuřata a že v zahradě její neroste ani vanilka, ani skořice; zpozorovala, že prodavači na trhu pomalu se jí přestávají hluboko klaněti a na ni se usmívati, těchto poklon a úsměvů že se pojednou dostává nové, tlusté, vyfintěné kuchařce jejího bratra.

Oblomov odevzdal jí vždycky všechny peníze, které mu bratr na živobytí ponechal a Agafja Matvějevna po tři čtyři měsíce kupovala a mlela kávu na pudy bez paměti jako kdykoliv před tím, tloukla skořici, pekla telecí a krocany a to dělala až do posledního dne, kdy utratila posledních sedm hřiven a přišla mu říci, že nemá peněz.

Třikrát se převrátil na divaně při této zprávě, nahlédnul pak do své skříně, leč: nebylo tam ani kopejky. Začal se rozpomínat, kam všechny peníze dal, ale nepamatoval se na nic; prohrabal rukou stolek, nejsou li tam nějaké drobné, přeptal se Zachara; ten ani ve snu žádných neviděl. Šla k bratrovi a řekla mu naivně, že v domě není peněz.

„A nač jste s tím velmožem rozházeli těch tisíc rublů, které jsem mu dal na živobytí?“ otázal se. „Kde pak vezmu peníze? Víš, že se chci ženit: dvě rodiny vydržovat nemohu. Žijte s milostpánem podle svých příjmů jak chcete!“

„Co vy, bratře, pána mně vyčítáte?“ pravila. „Co vám dělá? O nikoho ani nezavadí, žije sám pro sebe. Já ho nepřilákala do bytu: ale vy s Michejem Andrejičem.“

Dal jí deset rublů a řekl, že víc nemá. Ale pak, když si vše promyslil, co s kmotrem byli umluvili v „hostinci“, usoudil, že sestru a Oblomova jen tak zhola opustiti nemůže: může se o tom dověděti Štolc, přiletí jim na krk, domaká se všeho a čert nespí; všechno ještě přejinačí tak,

že se pak ani dluhu nedodělá me, třeba věc ujednána byla přesně „na půdě zákona“: je to Němec a ti jsou drbaní.

Dával jí tedy ještě po padesáti rublech měsíčně, umíniv si, že tyto peníze si strhne z důchodů Oblomova za třetí rok; při tom však vyložil sestře, ba i Bohem se jí zapřísahal, že víc už jí nedá ani groše a vypočítal jí, jaký mají vésti stůl, jak zmenšiti mají výlohy, naznačil dokonce, jaká má připravovati jídla, kolik může ztržiti za kuřata, za kapustu a usoudil, že se vším tím mohou dobře žít a ještě si k tomu zpívat.

Poprvé v životě se Agafja Matvějevna zamyslila, ne nad hospodářstvím, ale nad čímsi jiným, poprvé zaplakala ne ze zlosti na Akulinu, že rozbila nádobu, ne proto, že ji bratr huboval pro nepodařenou rybu; poprvé se ocitla tváří v tvář hrozné bídě, ne však hrozné pro ni, ale pro Ilju Iljiče.

„Jak takový pán,“ uvažovala sama u sebe, „bude najednou jíst místo chřestu — řípu na másle, místo jeřábků — skopové maso, místo gatčinských pstruhů, jantarovou jesetřinu — soleného candáta nebo dokonce snad huspeninu z krámu . . .“

Hrůza! Nedomyslila ani do konce, ale rychle se oblékla, najala izvoščika. Jela k rodině svého muže, ne jako na Boží hod o velikonocích neb o Narození Páně k rodinnému obědu, ale časně ráno se starostí v srdci, neobyčejnou řečí na rtech a s otázkou, co si má počít a zdali by jí nepůjčili peníze.

Mají mnoho: dají hned, jakmile zví, že to pro Ilju Iljiče. Kdyby se bylo jednalo jen o to, aby měla na kávu, na čaj, dětem na šaty, střevíčky nebo na jiné podobné malichernosti, nebyla by ani hlesla, ale tuť hrozila svrchovaná nouze, ohrožen byl život: vždyť nebude moci pro Ilju Iljiče nakoupiti chřestu, jeřábků na smažení, francouzského hrášku, který tak rád jídá . . .

Ale tam se jí podivili, peněz jí nedali a řekli, má-li Ilja Iljič nějaké zlaté nebo třebas jen stříbrné věci nebo dokonce kožich, že je může zastavit a že jsou už takoví

dobrodinci, kteří za ně dají třetinu žádané summy na tak dlouho, až z venku dostane zas peníze.

Toto praktické naučení bylo by jindy přeletělo nad genialní hospodyní a hlavy její by se ani nedotklo, nižádným způsobem by ji nikdo k tomu nepohnul, ale tu důvtipem svého srdce poznala, uvážila všechno, zvážila a ... zastavila svoje perly, které byla dostala výbavou.

Ilja Iljič neměl o ničem ani zdání, pil na druhý den angreštovou vodku, přikusoval k ní výbornou lososinu, jedl zamilované svoje drůbky a bílého čerstvého jeřábka. Agafja Matvějevna s dětmi se najedla obyčejných ščí a kaše a jen při stole s Iljou Iljičem vypila dva šálky kávy.

Brzy po perlách z úkrytu skříně vytáhla náramek, pak přišlo na řadu stříbro, pak salup...

Došla lhůta, kdy Oblomov dostával ze vsi peníze: odevzdal jí všechny. Vykoupila perly, zaplatila i úroky za náramek, stříbro a kožich a zase mu připravovala chřest, jeřábky a jen aby se zdálo, že je vše v nejlepším pořádku, pila s ním kávu. Perly se zas odstěhovaly na původní místo.

S týdne na týden, ode dne ke dni napínala tak svoje síly, trápila se, přemáhala se, prodala shawl, dala prodat parádní své šaty a zůstala v pouhých cicových, všedních šatech, s nahými lokty, a pouze ve svátek přikrývala šíji starým, utahaným nákrčníkem.

To bylo, proč zhubeněla, proč oči jí zapadly, a proč Iljovi Iljičovi sama nosila snídani.

Zbývalo jí ještě dosti duchapřítomnosti, aby se tvářila vesele, když jí Oblomov oznámil, že zítra k němu přijdou na oběd Tarantěv, Aleksějev nebo Ivan Gerasimovič. Na stole se objevil chutný a čistě upravený oběd. Neuvedla svého pána v potupu. Ale co rozčilení, běhání, úpěnlivých proseb v krámech; co probděných pak nocí, ba i slzí stály ji tyto starosti!

Jak hluboce se pojednou pohroužila v prudké vlnobití života a jak poznala své šťastné i nešťastné dny! Ale milovala tento život: při vší trpkosti svých lopot a slz i nebyla

by jej zaměnila za někdejší tichý jeho tok, dokud Oblomova neznala, dokud důstojně vládla nad naplněnými, syčícími a kypícími rendlíky, pánvemi a hrnky, poroučela Akulině, domovníkovi.

Hrůzou se vždycky až zachvěla, kdykoliv ji přepadla myšlénka na smrt bez ohledu na to, že by smrt rázem konec učinila neusýchajícím jejím slzám, každodennímu lopocení a nekonečnému bdění každé noci.

Ilja Iljič posnídal, vyslechnul Mašu, jak čte francouzsky, poseděl v pokoji u Agafji Matvějevny, díval se, jak Vaníčkovi spravovala kamizolku s rukávy, převracujíc ji hned na tu, hned na onu stranu a při tom neustále odbíhala do kuchyně, aby dohlédla, jak se peče beranina k obědu, není-li už na čase, aby zavařila rybí polévku.

„Vy ale opravdu pořád pracujete!“ říkal Oblomov; „nechte toho!“

„A kdo bude pracovat, když ne já?“ pravila Agafja Matvějevna. „Ještě jen ty dvě záplatky tu přiložím a potom začneme vařit polévku. Je to otrhanec, ten Vaňa! Je tomu týden, co jsem mu spravila kazajku a zas ji má roztrhanou! Co se směješ?“ obrátila se k Vaňovi, sedícímu u stolu v pantalonech a v košili, o jedné pouze šli.

„Počkej, do rána to nechám tak a nebudeš moci ani za vrata vyběhnout. To ti asi chlapci roztrhali: pral jsi se, přiznej se.“

„Ne, maminko, samo se to roztrhlo,“ pravil Vaňa.

„Ano — ano — samo! Kdybys seděl doma, opakoval raději úlohy a neběhal tak po ulici! Tady Ilja Iljič řekne zas potom, že se špatně učíš francouzsky — i boty ti vyzuji, pak chtěj nechtěj budeš sedět u knížky!“

„Já se nerad učím francouzsky.“

„Proč?“ otázal se Oblomov.

„Ve francině je mnoho nehezkých slov . . .“

Agafja Matvějevna se vzbouřila, Oblomov se dal do smíchu. Jistě už spolu někdy o ‚nehezkých slovech‘ hovořili.

„Mlč, kloučku mizerný," pravila. „Utři si raději nos, nevidíš."

Vaňuša posmrknul, ale nosu neutřel.

„Jen počkejte, až zas dostanu ze vsi peníze, dám mu ušit pár kalhot," vmísil se do hovoru Oblomov, „modrou kamizolku a na budoucí rok uniformu: půjde do gymnasia."

„Což, ještě to prochodí ve starém," pravila Agafja Matvějevna; „peněz bude třeba do hospodářství! Zásobíme se slaninou, nadělám zavařenin . . . Musím se jít podívat, přinesla-li Anisja smetanu . . ." Vstala.

„Co budeme mít dnes?"

„Ježdíkovou polévku, pečenou skopovou a pirožky s tvarohem."

Oblomov mlčel.

Před domem zastavila pojednou ekypáž, kdosi tloukl na vrata, na řetězu začal sebou zmítat a štěkat pes.

Oblomov uchýlil se do svého pokoje v domnění, že to někdo přijel k domácí: řezník, hokynář nebo podobná nějaká osobnost. Taková návštěva byla provázena obyčejně požadováním peněz, zápornou odpovědí se strany domácí paní, pohrůžkou se strany prodavače, pak prosbami, aby posečkal se strany hospodyně, hned na to zas hubováním, bouchánim dveří, vrat a zuřivým lomcováním řetězu a štěkotem psa — vůbec nepříjemným výstupem. Ale přijela ekypáž — co to? Řezníci a hokynáři v ekypážích nejezdí.

Hospodyně pojednou ulekaná přiběhla k němu.

„Jde k vám host!" pravila.

„Kdo: Tarantěv nebo Aleksějev?"

„Ne, ne, ten co tu obědval o sv. Jljovi."

„Štolc?" zaražen pravil Oblomov, ohlížeje se kolem, kudy by uniknul. „Bože! co řekne, až uvidí . . . Řekněte, že jsem odejel!" dodal chvatně Oblomov a odešel do pokoje domácí paní.

Anisja včas ještě vyběhla hostu vstříc. Agafja Matvějevna byla jí předtím sdělila, co přikázal Oblomov. Štolc uvěřil, jen se divil, jak to, že Oblomov není doma.

„Řekni tedy, že přijdu za dvě hodiny, přijdu k obědu!“ pravil a odešel blízko do veřejných sadů.

„Přijde na oběd!“ polekaně sdělovala Anisja.

„K obědu!“ ve strachu opakovala po ní Agafja Matvějevna Oblomovu.

„Musí se připravit jiný oběd,“ rozhodnul Oblomov po krátkém mlčení.

Upřela naň pohled plný zděšení. Zbylo jí všeho všudy půl rublu, a do prvního, kdy jí bratr vydával peníze, bylo ještě deset dní. Na dluh nikdo nic nedá.

„To už nestihneme, Iljo Iljiči,“ bojácně poznamenala Agafja Matvějevna, „nechať pojí, co je . . .“

„To on nejí, Agafjo Matvějevno: rybí polévku ani cítit nemůže, ani se sterledí jí nejí; skopovou taky nevezme ani do úst.“

„Mohli bychom tedy u uzenáře vzít jazyk,“ pravila Agafja Matvějevna, jakoby se jí rázem bylo v hlavě rozbřesklo: „to je blízko.“

„Tak dobře, to může být; a nějakou zeleninu k tomu, čerstvé boby.

„Libra bobů stojí osmdesát kopějek,“ zachvělo se hospodyni v hrdle, ale z úst nevyšlo jediného slova.

„Dobře, to udělám . . .“ pravila rozhodnuvši se, boby zaměniti kapustou.

„Švýcarského sýra dejte přinést libru!“ poroučel, nevěda o nesnázích Agafji Matvějevny, „a víc nic! Omluvím se a řeknu, že jsme se nenadáli . . . Ještě tak nějaký bouillon kdyby se mohl udělat.“

Domácí už byla ve dveřích.

„A víno?“ vzpomněl si pojednou Oblomov.

Odpověděla mu novým pohledem plným zděšení.

„Musí se poslat pro laffite,“ chladnokrevně dodal Oblomov.

VI.

Za dvě hodiny přišel Štolc.

„Co se to s tebou děje? Jak jsi se změnil, jak jsi opuchnul, zblednul! Nejsi zdráv?“ otázal se Štolc.

„Zdraví mně neslouží, Andreji,“ pravil Oblomov, objímaje Štolce, „levá noha mi stále jaksi dřevění.“

„Jak tu máš ošklivě!“ pravil Štolc, ohlížeje se kolem, „proč pak nezahodíš ten chalát? Jen se podívej, vždyť je samá záplata!“

„To jen tak ze zvyku, Andreji; je mi líto se s ním rozloučit.“

„A povlaky a záclony . . .“ začal Štolc, „to taky jen tak ze zvyku? Je ti líto, zbavit se těch hadrů? Pro Boha tě prosím, můžeš v té posteli spát? Co se to s tebou děje?“

„Štolc upřeně pohlédnul na Oblomova, pak opět na záclony, na postel.

„Co na tom,“ pravil Oblomov v rozpacích, „víš, že jsem se odjakživa málo staral o svou světnici . . . Raději ať přinesou oběd. Ej, Zachare! Stroj honem na stůl! Nu a jak, na dlouho? Odkud jsi přišel?“

„Hádej, co mě sem vede a odkud?“ otázal se Štolc, „o živém světě patrně nedostáváš ni těch nejmenších zpráv?“

Oblomov zvědavě pohlédnul na něho a čekal na další jeho slova.

„Co dělá Olga?“ otázal se.

„A, nezapomněls! Myslil jsem, že zapomeneš,“ pravil Štolc.

„Ne, Andreji, jak by bylo možno na ni zapomenout? To by znamenalo, zapomenout, že jsem kdysi žil, byl v ráji . . . A nyní, hle, jaký je můj život! . . .“ Oblomov si povzdychnul. „Kde pak je teď?“

„Na své vsi, hospodaří.“

„S tetou?“ otázal se Oblomov.

„A s mužem.“

„Je vdaná?“ pojednou s očima vytřeštěnýma zvolal Oblomov.

„Co jsi se tak lekl. Snad vzpomínky?“ tiše, něžně skoro dodal Štolc.

„Ach, ne, Bože tě chraň!“ pamatuje se, vymlouval se Oblomov. „Nelekl jsem se, ale podivil; nevím, proč mě to tak překvapilo, dávno je tomu? Je šťastna? mluv, pro Boha! Cítím, že jsi mne zbavil velikého břemene! Ujišťoval jsi mě sice, že mně odpustila, ale, víš . . . neměl jsem klidu! Stále mě cosi hryzlo . . . Milý Andreji, jak jsem ti za to povděčen!“

Radoval se z toho tak srdečně, tak sebou vrtěl a protahoval na svém divanu, že Štolc se zálibou pohlížel na něho a byl skoro až dojat.

„Jaký jsi ty dobrý, Iljo,“ pravil, „tvé srdce bylo jí hodno! Všechno jí to povím.“

„Ne, ne, ani slovem se jí nezmiňuj!“ nedal mu domluvit Oblomov. „Bude mě považovat za bezectného člověka, že jsem s takovou radostí přijal zprávu o jejím provdání.“

„A což radost není cit, a zejména, když prázdna je všeho egoismu? Raduješ se pouze z jejího štěstí.“

„Ovšem, ovšem!“ přisvědčil Oblomov. „Bůh ví, co to pleskám . . . A kdo, kdo je ten šťastný? Ani jsem se ještě neptal.“

„Kdo?“ opáčil po něm Štolc. „Jaký jsi nedovtipný, Iljo!“

Oblomov pojednou nepohnutě utkvěl zrakem na svém příteli: rysy jeho ztrnuly na okamžik a ruměnec zmizel z jeho tváře.

„Snad ne — ty?“ otázal se pojednou.

„Zase jsi se uleknul! Čeho?“ pravil Štolc a zasmál se.

„Nežertuj, Andreji, mluv pravdu!“ rozčileně pravil Oblomov.

„Bůh je můj svědek, že nežertuji. Olga je mou ženou už na druhý rok.

Úžas poznenáhlu vytrácel se z Oblomovovy tváře a na jeho místo nastupoval výraz tiché zádumčivosti; oči ještě nepozdvihovaly, ale zádumčivost jeho za chvíli plna byla tiché a hluboké radosti; když pak zvolna pohlédnul na Štolce, v očích jeho bylo viděti pohnutí a slzy.

„Milý Andreji!“ zvolal Oblomov, objímaje Štolce. „Milá Olgo . . . Sergějevno!“ dodal pak potlačuje v sobě nadšení. „Sám Bůh vám požehnal! Bože můj! jak jsem šťasten! Řekni jí to . . .“

„Řeknu, že druhého Oblomova neznám!“ přerušil jej hluboce dojatý Štolc.

„Ne, řekni, připomeň jí, že jsem se s ní setkal proto, abych ji vyvedl na cestu, že blahořečím tomu setkání a a žehnám jí i na této nové její dráze! Jak, kdyby byl jiný . . .“ s hrůzou poznamenal Oblomov, „ale nyní,“ dodal vesele, „nerdím se za svou roli, nelituji ničeho; s duše spadla tíha: je v ní jasno a jsem šťasten. Děkuji ti, Bože!“

A zase div neskákal na svém divaně v rozechvění: hned se smál a hned zas měl oči plné slz.

„Zachare! k obědu šampaňské!“ zvolal, zapomenuv, že nemá ani groše.

„Všechno Olze vypovím, všechno!“ pravil Štolc. „Ne na darmo se namáhá na tebe zapomenout. Byl jsi jí hoden: srdce tvé je jak studna hluboké!“

Dveřmi od předsíně prodírala se Zacharova hlava.

„Račte vyjít sem!“ pravil, mrkaje na pána.

„Co je?“ netrpělivě otázal se Oblomov. — „Táhneš odtud!“

„Peníze mi račte dát!“ šeptal Zachar.

Oblomov pojednou umlknul.

„Není tedy třeba!“ zašeptal do dveří. „Řekni, že jsi zapomněl, neměl už času! Jdi už! . . . Ne, pojď sem!“ pravil hlasitě. „Víš, co nového, Zachare? Gratuluj: Andrej Iványč je ženat!“

„Ach, baťuško! Bůh mně dopřál dočkati se takové radosti! Bůh vám dej štěstí, baťuško, Andreji Iványči; dej

vám Pán Bůh dlouhá léta a hodně mnoho dětiček. Ach, Hospodine, jaká to radost!“

Zachar se klaněl, usmíval, supěl, chraptěl. Štolc vyňal z kapsy bankovku a podal ji Zacharovi.

„Na, tu máš a kup si kabát,“ pravil. „Jen se na sebe podívej, vypadáš jak žebrák.“

„A koho jste si vzal, bařuško?“ otázal se Zachar, chňapaje po Štolcových rukou,

„Olgu Sergějevnu — pamatuješ se na ni?“ pravil Oblomov.

„Slečnu Iljinskou! Hospodine! Taková slavná slečna! Dobře měl Ilja Iljič, že mě tenkrát vyhuboval, starého psa. Hříšný jsem člověk, má to byla vina; všechno jsem to svádĕl na vás. Já to tenkrát všechno vypravoval Iljinským lidem a ne Nikita! Pošla z toho potom kleveta. Ach, ty Hospodine, ach, Bože můj! . . .“ opakoval za sebou, uchyluje se do předsíně.

„Olga tě zve k sobě, na své statky, máš být jejím hostem; tvá láska vychladla už, není tedy žádného nebezpečí; nebudeš žárlit. Pojedeme.“

Oblomov si povzdychnul.

„Ne, Andreji,“ pravil, „nebojím se lásky ani žárlivosti, než přece k vám nepojedu.“

„Čeho se bojíš?“

„Bojím se závisti; vaše štěstí bylo by pro mě zrcadlem, ve kterém bych vždycky viděl trpký, zničený svůj život; a jinak už žít nebudu, nemohu.“

„Dost už toho, milý Iljo! Ani sám nebudeš vědět, jak a začneš žít, jak žijí kolem tebe jiní. Budeš počítat, hospodařit, číst, poslouchat hudbu. Jak se teď vyvinul její hlas! Pamatuješ se na ‚Casta diva‘?“

Oblomov zamával rukou, aby mu toho nepřipomínal.

„Jeďme!“ naléhal Štolc. „Přeje si toho; nepovolí. Já bych povolil, ale ona ne. To je ti oheň, život, že ani sám někdy nestačím. V duši ti okřeje zas minulost. Rozpomeneš se na park, šeřík, pohneš sebou zas . . .“

„Ne, Andreji, ne, nepřipomínej mi toho, nepokoušej Boha!“ vážně přerušil jeho slova Oblomov. „Mě to pak bolí a útěchy pro sebe nevím. Vzpomínky jsou — buď nejvyšší poesií, týkají-li se — živého štěstí nebo — žhoucí bolestí, dotýkají-li se zaschlých ran . . . Mluvme o jiném. Ano, nepoděkoval jsem ti ještě, že jsi se tak staral o moje záležitosti, Oblomovku. Můj milý! Toho nedovedu, nedostává se mi síly; hledej vděčnost ve svém srdci, ve svém štěstí, v Olze . . . Sergějevně, ale já . . . já . . . nejsem s to! Odpusť, že jsem tě dosud těch starostí nezbavil. Ale brzy bude už jaro a pak se už najisto vypravím. do Oblomovky . . .“

„A víš ty, co se děje v Oblomovce? Nepoznáš jí!“ pravil Štolc. „Nepsal jsem ti o tom, protože neodpovídáš na dopisy. Most je vystaven, dům loni v letě vyhnán už pod střechu. Pouze o zařízení uvnitř postarej se už sám, jak tobě se líbí — do toho se nechci pouštět. Hospodaří tam nový správce, můj člověk. Viděl jsi přece účty . . .“

Oblomov mlčel.

„Neprohlížel jsi je?“ otázal se Štolc, dívaje se na něho. „Kde jsou?“

„Počkej, po obědě je vyhledám; musím se zeptat Zachara . . .“

„Ach, Iljo, Iljo! člověku je nad tebou do smíchu a pláče zároveň.“

„Po obědě to vyhledáme. Teď je čas k obědu!“

Štolc se zamračil, sedaje za stůl. Vzpomněl si na den sv. Jlji: ústřice, ananasy, sluky; a nyní viděl pod sebou hrubý ubrus, láhvičky s octem a olejem bez zátek, ucpané papírem; na talířcích ležely dvě velké skyvy černého chleba, vidličky byly s polámanými střenkami. Přinesli Oblomovu rybí polévku, jemu pak polévku s krupkami a vařené kuře, po té následoval tvrdý jazyk, pak beranina. Na stole se objevilo červené víno. Štolc si nalil půl skleničky, okusil, postavil sklenku na stůl a víckrát ho neokoušel. Ilja Iljič vypil dva kalíšky angreštové vodky po sobě a s chutí dal se do beraniny.

„Víno nestojí za nic!“ pravil Štolc.

„Odpusť, tak na chvat nemohli jsme poslat na druhou stranu," pravil Oblomov. „Nechceš také angreštové vodky? Je výborná, Andreji, okus!" Nalil si a vypil ještě jeden kalíšek.

Štolc s ustrnutím pohlédnul na něho, ale mlčel.

„Agafja Matvějevna sama ji připravuje; je ti to výborná žena!" pravil Oblomov poněkud už nachmelen. „Abych se přiznal, nevím, jak bez ní na vsi obstojím; takové hospodyně nenajdu."

Štolc jej poslouchal a mračil poněkud brvy.

„Myslíš si, kdo to všechno připravuje? Anisja? Ne!" pokračoval Oblomov. „Anisja dohlíží ke kuřatům, v zahradě pleje kapustu a drhne zem; ale to všechno zde dělá Agafja Matvějevna."

Štolc nejedl ani beraniny ani zavařeného ovoce, položil vidličku a díval se, s jakou chutí všechno to pojídal Oblomov.

„Teď už na mně neuvidíš košili oblečenou na rub,' pravil dále Oblomov, s chutí oblizuje kostečku, „ke všemu dohlédne, všeho si všimne, ani jediné punčochy nemám, aby nebyla zašita a to všechno ona sama. A jakou kávu ti vaří. Po obědě tě jí pohostím."

Štolc poslouchal mlčky, se starostiplnou tváří.

„Nyní se odstěhoval její bratr, napadlo jej oženit se, hospodářství, víš, nevede se proto na tak velké noze jako dříve. Ale bývaly časy, kdy jí v rukou všechno jen kypělo! Od rána do večera jen lítala: hned na trh, hned do krámů . . . Víš, já ti řeknu," doložil Oblomov, špatně vládna jazykem, „mít tak dva, tři tisíce, nectil bych tě jazykem a beraninou; celého jesetera bych ti předložil, lososa, filet první jakosti. Agafja Matvějevna i bez kuchaře divy by dělala — opravdu!"

Vypil ještě kalíšek vodky.

„A pij, Andreji, pij přece, je to slavná vodka! Olga. Sergějevna ti takovou neudělá!" pravil nejistým jazykem „Zazpívá ti ‚Casta diva', ale takové vodky nesvede! A takového pirohu s kuřaty a houbami také nedovede! Tak se

peklo kdysi jen v Oblomovce a nyní zde. A co si při tom obzvlášť libuji, je, že to není žádný kuchař, který Bůh ví jakýma rukama zadělává pirohy; ale Agafja Matvějevna — je čistota sama.“

Štolc poslouchal pozorně, nastraživ uši.

„A ruce ti měla bílé,“ pokračoval vodkou značně už pomatený Oblomov; „políbit je — žádný hřích! Nyní zhrubly, protože na všechno je sama. Sama mně teď žehlí košile!“ s pohnutím, skoro se slzami v očích zvolal Oblomov. „Bůh je můj svědek, sám jsem ji při tom viděl. Žena tak neopatruje člověka, jako ona mě. — Bůh je můj svědek! Výborná ti to žena — Agafja Matvějevna! Ech, Andreji! Přestěhuj se sem s Olgou Sergějevnou, najmi si zde letní byt, to by byl život! V háji bychom pili čaj, o sv. Jljovi bychom šli do prachových závodů, za námi by jel vůz s potravinami a samovarem. Tam na trávě, na koberci bychom se rozložili! Agafja Matvějevna by naučila Olgu Sergějevnu hospodařit, věř mně, že by ji tomu naučila. Nyní se ji ovšem vede zle; bratr se přestěhoval, ale jen dva — tři tisíce kdyby nám dali a viděl bys, jakých krůt bychom ti tu předložili.“

„Dostáváš přece ode mně pět!“ pravil pojednou Štolc. „Kam je dáváš?“

„A dluh?“ uklouzlo Oblomovu z úst.

Štolc vyskočil s místa.

„Dluh?“ opáčil po něm. — „Jaký dluh?“

A Štolc jako hrozný učitel hleděl na skrývajícího se chlapečka.

Oblomov pojednou umlknul. Štolc přisednul k němu na divan.

„Komu jsi co dlužen?“ otázal se.

Oblomov poněkud vystřízlivěl a vzpamatoval se.

„Nikomu, zalhal jsem si,“ pravil.

„Ne, nyní lžeš a jak nešikovně. Co je to? Co se to s tebou děje, Iljo? A! Tož takové to je, proto ta beranina, kyselé víno! Nemáš peněz! Kam je dáváš?“

„Jsem skutečně něco . . . dlužen, hospodyni za stravování . . .“ pravil Oblomov.

„Za beraninu a jazyk! Iljo, mluv, co se s tebou děje? Co to všechno znamená: bratr se přestěhoval, hospodářství bídné . . . V tom něco vězí. Kolik jsi dlužen?“

„Deset tisíc na dlužní úpis . . .“ zašeptal Oblomov, Štolc vyskočil a zase si sedl.

„Deset tisíc? Hospodyni? Za stravování?“ opakoval Štolc s úžasem.

„Ano, mnoho jsme spotřebovali; žil jsem na velice široké noze. Pamatuješ se, ananasy, broskve . . . tak jsem se zadlužil . . .“ bručel Oblomov. „A co na tom?“

Štolc mu neodpovídal. Uvažoval: bratr se přestěhoval, hospodářství bídné — je tomu skutečně tak, ze všeho hledí nahota, bída, špína! Co je to za ženštinu, ta hospodyně? Oblomov ji chválí! Dohlíží k němu; mluví o ní s nadšením . . .“

Pojednou se Štolc změnil ve tváři, postihnuv pravdu věci. Obešel jej mráz.

„Iljo!“ otázal se. „Ta ženština . . . čím ti je nyní? . . .“ Ale Oblomov položil hlavu na stůl a usnul.

„Olupuje ho, odírá o všechno . . . tak všední historie a já se toho dosud nedovtípil!“ pravil sám u sebe.

Štolc vstal a tak rychle otevřel dvéře k domácí, že hospodyně, když jej spatřila, leknutím upustila z ruky lžičku, kterou míchala kávu.

„Musím s vámi promluvit,“ zdvořile pravil Štolc.

„Račte, prosím, do pokoje, přijdu hned,“ odpověděla bázlivě.

A Agafja Matvějevna přehodivši na krk šátek, vešla hned za ním do pokoje a přisedla na koneček divanu. Shawlu už neměla, snažila se tedy ruce schovat pod šátek.

„Ilja Iljič vám dal dlužní úpis?“ otázal se.

„Ne,“ s tupým výrazem podivení odpověděla Agafja Matvějevna, „žádný úpis mně nedal.“

„Nedal?“

*

„Žádného úpisu jsem ani nespatřila!“ s tímtéž tupým podivením opakovala Agafja Matvějevna.

„Dlužní úpis!“ opakoval Štolc.

Domácí se trochu zamyslila.

„Kdybyste promluvil s bratrem,“ pravila; „já o žádném úpisu nevím.“

„Co, je tak hloupá nebo prohnaná?“ pomyslil si Štolc.

„Je vám přece dlužen?“ otázal se.

Pohlédla na něho tupě, hned na to však v tváři její zamihla se náhlá stopa myšlénky, ba dokonce strachu. Vzpomněla si na zastavené perly, stříbro, salup a myslila, že Štolc naráží na tento dluh; ale nijak jí nešlo na mysl, jak se mohl o tom dovědět, když se přece ani slovem nezmínila nejen Oblomovu, ale ani Anisje, které skládala účet z každé kopejky.

„Kolik je vám dlužen?“ znepokojen otázal se Štolc.

„Nic mi není dlužen! Ani kopejku!“

„Zapírá přede mnou, stydí se, stvůra nenasytná, lichvářka!“ pravil sám k sobě. „Však já se toho domakám.“

„A deset tisíc?“ pravil.

„Jakých deset tisíc?“ v báječném ustrnutí otázala se Agafja Matvějevna.

„Je vám Ilja Iljič dlužen deset tisíc rublů proti dlužnímu úpisu — nebo není?“ otázal se Štolc.

„Nic mně není dlužen. Byl dlužen řezníkovi v půstě půl třinácta ruble, ale před třemi nedělemi už mu je zaplatil; mlékařce za smetanu také zaplatil — nic už není dlužen.“

„Nemáte proti němu žádného úpisu při sobě?“

Tupě pohlédla na něho.

„Kdybyste s bratrem promluvil,“ odpověděla, „bydlí zde přes ulici v domě Zamykalova, tamhle; v domě je sklad.“

„Ne, dovolte, abych promluvil s vámi,“ rozhodně pravil Štolc. „Ilja Iljič praví, že je dlužen vám a ne bratrovi.“

„Mně nic není dlužen,“ odpověděla Agafja Matvějevna; „a že jsem zastavila stříbro, perly a kožich — pro svou

potřebu jsem je zastavila. Maše a sobě jsem koupila střevíce, Vaňuškovi na košilky, i hokynáři jsem zaplatila, ale Ilja Iljič neměl z toho ani kopejky.“

Hleděl na ni, poslouchal a vnikal ve smysl jejích slov. Zdálo se, že on jediný je na stopě tajemství Agafji Matvějevny a pohrdavý, opovržlivý skoro pohled, kterým ji měřil, mluvě s ní, mimoděk se měnil ve výraz zvědavosti, ba dokonce živého účastenství k ní.

V zástavě perel, stříbra Štolc na polo, temně tušil tajemství jejích obětí, jen rozhodnouti nemohl, byla-li původem jejich oddanost či naděje na budoucí nějaký prospěch.

Nevěděl, má-li se proto rmoutit nebo se radovat v zájmu svého Ilji. Bylo na jevě, že jí nic není dlužen, že tento dluh je dílem taškářského nějakého kousku jejího bratra, za to však na jevo vycházely mnohé jiné okolnosti . . . Jaký smysl mají ty zástavy stříbra, perel?

„U Ilji Iljiče tedy nemáte žádných pohledávek?“ otázal se.

„Račte promluvit s bratrem,“ odpověděla monotonně; „musí být teď doma.“

„Vy pravíte, že vám Ilja Iljič nic není dlužen?“

„Ani kopejku, Bůh je můj svědek!“ zapřísahala se Agafja Matvějevna, pohlížejíc k sv. obrazu a znamenajíc se křížem.

„Dosvědčíte to i před svědky?“

„Před kýmkoliv, třebas i u zpovědi! — A že jsem perly zastavila a stříbro, dělo se tak proto, že jsem sama potřebovala . . .“

„Výborně!“ přerušil ji Štolc. „Zítra k vám přijedu s dvěma svými známými a nebudete se zdráhat, říci před nimi totéž?“

„Lépe, kdybyste s mým bratrem promluvil,“ opakovala Agafja Matvějevna; „na to nejsem tak přistrojena . . . pořád jsem v kuchyni, přijdou-li cizí lidé, pomluví mě.“

„Nic, nic se nebojte; zítra také promluvím s vaším bratrem, jakmile podepíšete listinu, že . . .“

„Písmu jsem už docela odvykla.“

„Není třeba žádného velkého psaní, všeho všudy jen dvě řádky napíšete . . .“

„Ne, to už račte odpustit; nechť to raději tady Vaňuša napíše: čistě píše . . .“

„Ne, nevzpírejte se,“ dolehal Štolc; „nepodepíšete-li listinu, pak to znamená, že je vám Ilja Iljič dlužen deset tisíc rublů.“

„Ne, nic mně není dlužen, ani kopejku,“ stála na svém; „Bůh je můj svědek!“

„Pak musíte podepsat listinu. S Bohem, zítra na shledanou.“

„Kdybyste raději zítra zašel k bratrovi . . .“ pravila, provázejíc jej; „bydlí tu, na rohu, přes ulici . . .“

„Ne, prosím vás, bratrovi se o mně ani slovem nezmiňujte, jinak Ilju Iljiči způsobíte veliké nepříjemnosti . . .“

„Tak mu nic o tom neřeknu!“ pokorně pravila Agafja Matvějevna.

VII.

Druhého dne vydala Agafja Matvějevna Štolcovi svědectví, že nemá u Oblomova nižádných peněžních pohledávek. S tímto dokladem objevil se náhle Štolc před jejím bratrem.

Byla to skutečná hromová rána pro Ivana Matvějeviče. Vyňal dokument a třesoucím se prostředním prstem pravé ruky, nehtem obráceným dolů ukazoval na podpis Oblomova a podpis notáře.

„Toť zákon,“ prosím, pravil, „mně do toho nic není; já chráním jen sestřiny zájmy, ale jaké peníze Ilja Iljič bral není mi povědomo.“

„Tím ještě naše záležitost není skončena,“ odjížděje pohrozil mu Štolc.

„Zákon je zákon, já stojím stranou!“ ohrazoval se Ivan Matvějevič, ruce schovávaje do rukávů.

Druhého dne, sotva vešel do kanceláře, objevil se náhle posel od generála, který jej bez prodlení volal k sobě.

„K generálovi!“ s hrůzou opakovala tu po něm celá kancelář. „Proč, co to má znamenat? Akta nějaká? A která? Honem, honem! Sešívat akta, dělat opisy! Co je to?“

Večer přišel Ivan Matvějevič do hostince a byl všechen bez sebe. Tarantěv už tam dávno čekal na něho.

„Co je, kmotře?“ otázal se netrpělivě.

„Co!“ monotonně pronesl Ivan Matvějevič. „Co myslíš, že se stalo?“

„Vynadali ti?“

„Vynadali!“ pošklebo val se po něm Ivan Matvějevič. „Kdyby mě raději byli sbili! A ty jsi pěkný!“ vyčítal Muchojarov. „Nemohl jsi mi říci, co je zač ten Němec!“

„Vždyť jsem ti povídal, že je mazaný!“

„Co to je, — mazaný! Či jsem jak živ neměl co dělat s mazanými lidmi? Proč jsi neřekl, že má moc? S generalem jsou ty a ty, jak já tady s tebou. Byl bych já se do čeho pletl, kdybych to byl věděl?“

„Ale vždyť se dělo všechno podle zákona!“ namítnul Tarantěv.

„Podle zákona!“ pošklebo val se zas po něm Muchojarov. „Jdi a řekni jim to tam: jazyk ti v hrtanu přimrzne. Víš-li pak, co se mně generál ptal?“

„Co?“ zvědavě se otázal Tarantěv.

„Je to pravda, že jste s jakýmsi ničemou spili poměšťáka Oblomova a pak jej přinutili k podpisu dlužního úpisu na jméno vaší sestry?“

„Tak že to řekl: s ‚ničemou‘?“ otázal se Tarantěv.

„Ano, tak to řekl.“

„A kdo to má býti, ten ničema?“ otázal se opět Tarantěv.

Kmotr pohlédnul na Tarantěva.

„Což nevíš?“ pravil jizlivě „Kdo jiný, než ty?“

„Co mě jste do toho připletli!“

„Poděkuj se Němci a svému krajanu. Němec to všechno vyčuchal, na všechno se vyptal . . .“

„To's mohl, kmotře, na jiného ukázat a o mně jsi mohl říci, že s tím nic nemám společného.“

„Aha! Jaký jsi ty svatý!“ pravil kmotr.

„Co's odpověděl, když se tě generál ptal: „je-li pravda, že jste s jakýmsi ‚ničemou“ . . . Mohl jsi se nějak z toho vytočit.“

„Vytočit? Ano, vytočíš se! Takové zelené oči! Namáhal jsem se, co jsem mohl, abych ze sebe vypravil: „To není pravda, to je kleveta, vaše prevoschoditelstvo, žádného Oblomova ani neznám: to všechno spískal Tarantěv!“ ale nešlo mi to z úst, jen jsem mu k nohám padl a dost.“

„Co, bude z toho vyšetřování?“ temně otázal se Tarantěv. „Já stojím stranou; ty jsi přece, kmotře . . .“

„Ty stojíš stranou! Ty že stojíš stranou? Ne, kmotře, musíme-li už na šibenici, pak ty půjdeš první: kdo přemlouval Oblomova, aby pil? Kdo mně hrozil, nadával?“

„Tys mě tomu naučil,“ pravil Tarantěv.

„A ty nejsi, myslím, nezletilý, že? Já o ničem vědět nechci, dej mně s tím pokoj.“

„To je, kmotře, nesvědomitost! Mou zásluhou co jsi shrábnul peněz a já z toho ze všeho nedostal víc než tři sta rublů . . .“

„A já sám to mám všechno vzít na sebe? Jaký ty jsi chytrý! Ne, já nevím o ničem,“ pravil. „Mně prosila sestra, protože jako ženská tomu nerozumí, abych jí dal dlužní úpis potvrdit u notáře — a to je všechno. Ty a Zatěrtyj byli jste svědky, vy si za všechno také zodpovídejte.“

„Své sestře měl bys pořádně vycinkat; jak se opovážila jednat proti bratrovi?“ pravil Tarantěv.

„Sestra je — hloupá husa; co od ní chceš?“

„Co říká?“

„Co? Pláče, ale pořád stojí na svém: ‚nic, povídá, mně Ilja Iljič není dlužen, žádných peněz jsem mu nedávala,‘ a to je všechno, co z ní dostaneš.“

„Máš od ní aspoň dlužní úpis,“ pravil Tarantěv; „aspoň o nic nepřijdeš.“

Muchojarov vyňal z kapsy dlužní úpis na svou sestru, roztrhal ho na kusy a podal Tarantěvu.

„Na, tu máš, ten ti daruji, nechceš?“ dodal. „Co si na ní vezmu? Ten dům snad se zahrádkou? Nedají mně za něj ani tisíc rublů: je na spadnutí; a jsem já pohan nějaký, či co? Nepošlu ji přece s dětmi po žebrotě?“

„Dojde tedy asi k vyšetřování?“ otázal se bázlivě Tarantěv. „To se, kmotře, budeme muset z toho nějak vysekat, ať nás to stojí co možná nejmíň: bratře, hleď se z toho vymotat!“

„Jaké vyšetřování? K žádnému vyšetřování nedojde! Generál hrozil sice vypovězením z města, ale vložil se do toho Němec, nechce Oblomovu způsobit žádný skandál.“

„Cože, kmotře?! To tedy máme horu s ramenou!... Pijme!“ pravil Tarantěv.

„Co pijme? Nevím z čeho? Snad z tvých důchodů — ne?“

„A tvoje, kde jsou? Shrábl jsi dnes přece svých sedm rublů?“

„Co-o! Důchody: vzal ďas; ještě jsem nedopověděl, co řekl generál.“

„A co?“ polekán zas, otázal se Tarantěv.

„Kázal, abych zadal za propuštěnou.“

„Co povídáš, kmotře!“ pravil Tarantěv, vyvaluje na něho oči. „No,“ dodal zuřivě; „teď vynadám svému krajanovi, že to jakživ neslyšel!“

„Jen ty nadávek nech!“

„Ne, mluv si, co chceš, ale já mu vynadám!“ pravil Tarantěv. „Ostatně, máš pravdu, raději počkám; co mi nenapadlo: kmotře, poslechni!“

„Co ještě?“ v zamyšlení opakoval po něm Ivan Matvějevič.

„Dalo by se tu něco velice pěkného provést. Škoda jen, že jsi se přestěhoval...“

„A co?“

„Co!“ pravil Tarantěv, hledě na Ivana Matvějeviče, „dávat pozor na Oblomova a sestru, jaké pirožky tam

pekou a — — — svědky na to! Potom ani Němec ničeho nesvede. Jsi teď volný kozák: dáš se do processu — zákon je zákon. Nic se neboj, i Němec se toho lekne a přistoupí na vyrovnání.“

„I což, to by opravdu šlo!“ odpověděl Muchojarov zádumčivě. „Na nápady nejsi hloupý, ale co se týče provedení, nehodíš se k ničemu, ani ty ani Zatěrtyj. Počkej, však já na to přijdu!“ pravil, přicházeje do ohně. „Já jim dám! Pošlu sestře do kuchyně svou kuchařku: ta se spřátelí s Anisjou, všechno na ní vyzví a potom — — — Pijme, kmotře!“

„Pijme!“ opáčil po něm Tarantěv. „Ale nadám já potom svému krajanovi!“

Štolc se pokoušel odvézti Oblomova s sebou, ale ten jej prosil, aby ho nechal aspoň měsíc ještě na místě a prosil tak, že se Štolc musil nad ním smilovat. Jak se vyjádřil, potřeboval toho měsíce, aby do pořádku přivedl své účty, uprázdnil byt a zařídil všechny své záležitosti v Petrohradě tak, aby se sem víckrát už ani vracet nemusil. Mimo to musil nakoupiti ještě všeho, co k zařízení venkovského domu bylo potřebí; konečně chtěl si vyhledati také dobrou hospodyni na způsob Agafji Matvějevny, ba troufal si i přemluviti Agafju Matvějevnu, aby dům prodala a přestěhovala se na venek, na důstojné jí pole — do složitého a rozsáhlého hospodářství.

„Dobře jsi se zmínil o hospodyni,“ přerušil jej Štolc; „chtěl jsem se tě ptát, Iljo, v jakém s ní žiješ poměru?“

Oblomov se pojednou začervenal.

„Co tím chceš říci?“ otázal se chvatně.

„Ty víš velice dobře,“ poznamenal Štolc; „jinak bys se nečervenal. Poslechni, Iljo, může-li tu být výstraha co platna, pak tě ve jmenu celého našeho přátelství prosím, buď opatrným.“

„V čem? Prosím tě pěkně!“ tázal se do rozpaků uvedený Oblomov.

„Mluvil jsi o ní s takovým zápalem, že se opravdu začínám domýšlet, že ji . . .“

„Miluješ, snad — ne? chceš říci! Prosím tě!“ ujal se slova Oblomov s nuceným smíchem,

„Tím hůř pro tebe, nedá-li se tu mluvit o mravní nějaké jiskře, pakli je to pouze . . .“

„Andreji! Znal jsi mě kdy jako nemravného člověka?“

„Proč jsi se tedy začervenal?“

„Proto, že jsi sobě připustiti mohl takové myšlénky.“

Štolc nedůvěřivě potřásl hlavou.

„Dej pozor, Iljo, nepadni do jámy. Je to praobyčejná ženská, ten špinavý byt, dusná sféra duševní omezenosti, ta hrubost — fi! . . .“

Oblomov mlčel.

„Nuže s Bohem,“ dodal Štolc; „řeknu tedy Olze, že tě v letě uvidíme, když ne u nás, tedy v Oblomovce. Pamatuj: ona ti nepopustí!“

„Jistě, jistě,“ přisvědčivě odvětil Oblomov; „můžeš dodat dokonce, že, dovolí-li, příští zimu strávím u vás.“

„Ta by měla radost!“

Štolc odejel ještě téhož dne a večer objevil se u Oblomova Tarantěv. Nesnesl toho, aby mu pořádně za kmotra nevynadal. Ale neuvážil, že Oblomov ve společnosti Iljinských odvykl podobným zjevům, jako byl on a že apathie a shovívavost jeho vůči jeho hrubosti a náhlosti přešla v odpor. To by ostatně už dávno bylo vyšlo na jevo a částečný důkaz toho podán byl už tehdy, když Oblomov byl na letním bytě, než od těch dob navštěvoval jej Tarantěv řídčeji a to pravidlem u přítomnosti jiných, tak že nebylo mezi nimi žádných bližších styků.

„Pozdrav Bůh, krajane!“ zlostně pravil Tarantěv, nepodávaje mu ruky.

„Vítám tě!“ chladně odpověděl Oblomov, dívaje se oknem ven.

„Jak, vyprovodil jsi svého dobrodince?“

„Vyprovodil. Co je?“

„Pěkný dobrodinec!“ jízlivě pokračoval Tarantěv.

„A co, tobě se nelíbí?“

„Já bych ho pověsil!“ s nenávistí zachraptěl Tarantěv.

„Tak!“

„A tebe s ním na jednom stromě!“

„Proč pak?“

„Jednej poctivě: když jsi dlužen, tož plať, nevykrucuj se. Co jsi to zas vyvedl?“

„Poslechni, Micheji Andrejiči, ušetř mne nyní svým povídáním; z lenosti, že jsem neměl nic na starosti, dost dlouho jsem tě poslouchal: myslil jsem si, že máš aspoň krapet svědomí, ale ty ho nemáš. S tím šejdířem chtěli jste mě podvést: kdo z vás je horší — nevím, ale hnusní jste mně oba. Přítel mě vysvobodil z hloupé té záležitosti . . .“

„Pěkný přítel!“ pravil Tarantěv. „Slyšel jsem, že ti i nevěstu odloudil; dobrodinec, jen co je pravda! Eh, brachu, hlupák jsi, krajane . . .“

„Pěkně tě prosím, zanech těch něžností!“ pamatoval jej Oblomov.

„Ne, nenechám! Chtěl jsi mě znát, ty nevděčníku! Zde jsem tě uvelebil, všechno ti zařídil, ženskou ti našel, hotový poklad, klid, všemožné pohodlí — všechno jsem ti opatřil, všemožným dobrodiním jsem tě zasypal a ty teď budeš ode mne rypák odvracet? Našel jsi dobrodince: Němce! Statky ti vzal pod nájem; jen počkej, svlékne on tě a ještě akcií ti naseká! Na žebrotu tě přivede, pamatuj na moje slova! Hlupák jsi, povídám ti a kdybys byl jen hlupák! ale dobytek jsi ještě k tomu, nevděčníku!“

„Tarantěve!“ hrozivě vzkřiknul Oblomov.

„Co křičíš? Na celý svět křiknu, že jsi hlupák, hovado!“ křičel Tarantěv. „Já a Ivan Matvějevič jsme se o tebe starali, chránili tě, jako otroci jsme ti sloužili, po špičkách jsme chodili, co na očích jsme ti viděli, všechno jsme pro tebe udělali a ty jsi u představených podal na něho žalobu; teď je bez místa a bez kousku chleba! To je nízké, hnusné! Nyní jsi povinen dát mu polovičku svého jmění; vystav směnku na jeho jméno: nyní nejsi opilý, jsi při rozumu, sem s ní, povídám ti, jinak se ti odtud nehnu . . .“

„Co tak křičíte, Micheji Andrejiči?“ pravily hospodyně a Anisja, vyhlédnuvše ze dveří; „šli dva lidé okolo a zastavili se, poslouchají, co je to za křik . . .“

„A budu křičet,“ řval Tarantěv; „ať má ostudu ten fulpas! Ať si ho naduje ten taškář Němec, s tou milenkou se beztak už domluvil . . .“

V pokoji rozlehnul se hlasitý políček. Oblomovem do tváře udeřený Tarantěv, umlknul okamžitě; sklesnul na židli a v údivu koulel s místa na místo zpitomělýma očima.

„Jak? Jak — co? To mně!“ bledý, ledva dechu popadaje pravil Tarantěv, rukou si přidržuje tvář; „mě pohanit? To mi zaplatíš! Hned podám žalobu na generalgubernatora: viděli jste to?“

„My nic neviděly!“ pravily obě ženy jedním hlasem.

„A! Zde je hotové spiknutí, tu je lupičská peleš! Sběř padouchů! Tu okrádají, zabíjejí . . .“

„Ven, darebáku!“ křiknul Oblomov, bledý, třesa se vztekem; „okamžitě, ať tě tu nevidím, nebo tě zbiju jako psa!“

Hledal očima hůl.

„Baťuškové! Vražda, loupež! Pomoc!“ křičel Tarantěv.

„Zachare! Vyhoď ven toho ničemu a víckrát ať se neopováží přijít mi sem na oči!“ křičel Oblomov.

„Račte, prosím, s Pánem Bohem, zde jsou dvéře,“ pravil Zachar, ukazuje na dvéře.

„Já k tobě nepřišel, já přišel za kmotrou,“ řval Tarantěv.

„Bůh vás provázej! Já vás nepotřebuji, Micheji Andrejiči,“ pravila Agafja Matvějevna; „chodil jste k bratrovi a ne ke mně! Hořká řetkev je mně milejší než vy! Napijete se, vyjídáte a ještě nadáváte.“

„A, vy tak, kmotra! Dobře, dá vám bratr co proto! A ty zaplatíš za moje znectění! Kde mám klobouk? Čert vás vem! Lupiči, vydřiduši!“ křičel, jda po dvoře. Naplatíš ty se za moje znectění.“

Pes zmítal sebou na řetěze a zaléval se štěkotem.

Tarantěv a Oblomov se od těch dob už nespatřili.

VIII.

Štolc nedojížděl do Petrohradu po několik let. Jen jednou se stalo, že se na krátký čas přijel podívat na Olginy statky a Oblomovku. Ilja Iljič dostal od něho psaní, ve kterém jej Andrej přemlouval, aby na venkov přijel sám a ujal se do pořádku uvedeného hospodářství, sám pak s Olgou Sergějevnou odejel na jižní břeh Krymu ze dvou příčin: jednak k vůli svým záležitostem v Oděsse, jednak také k vůli své ženě, jejíž zdraví bylo otřeseno porodem.

Usídlili se v tichém zákoutí, na břehu mořském Skromný a neveliký byl jejich byt. Vnitřní jeho zařízení mělo tentýž styl, jako zevnější architektura, celá úprava měla na sobě pečeť ducha a osobního vkusu obyvatel. Mnoho rozličných věcí přivezli s sebou, mnoho jiných zavazadel, vaků, vozů posílali jim z Rusi a z ciziny.

Milovník komfortu byl by snad pokrčil ramenoma při pohledu na celou tu zdánlivou směsici nábytku, starých obrazů, soch s uraženýma rukama a nohama, chatrných mnohdy, ale památkou drahých rytin a drobností. Snad jen zraky znalce nejednou by se roznítily žádostivým ohněm po tom nebo onom obraze, stářím sežloutlé nějaké knize, starém porculánu, kameni nebo minci.

Ale z tohoto nábytku nejrůznějšího stáří, z těch obrazů, nemajících pro nikoho významu, ale znamenitých pro ně stopou šťastných dob, památného okamžiku, maličkostí nějakou v okeaně knih a not vanul teplý dech života, něco, co roznětcovalo ducha i esthetický cit; na všem spočívala buď nepodřimující duše nebo zářila krása lidského díla, jako kolem nich zářila věčná krása přírody.

Zde místa se dostalo i vysokému psacímu stolku, jaký měl Andrejův otec i zámišovým rukavičkám; v koutě visel i nepromokavý plášť vedle skříní s mineraliemi, mušlemi, vycpanými ptáky, vzorky různých hlin, tovarů a mnohých jiných věcí. Uprostřed všeho toho na vynikajícím místě

zářilo pozlacenou řezbou ozdobené křídlové piano firmy Erhard.

V průčelí domku od shora až dolů visela spleť révoví, břečťanu a myrt. S balkonu viděti bylo moře, z druhé strany — silnici do města.

Tam vyhlížela Olga Andreje, když z domu odjížděl za svými záležitostmi a jakmile jej opět shlédla, seběhla ihned dolů, proběhla nádherně kvetoucí zahrádku, dlouhou topolovou alej a vrhla se muži na prsa s radostí planoucíma vždy tvářema, zářícím pohledem, vždycky s tímtéž žárem nedočkavého štěstí přes to, že už minul ne první, ne druhý rok od těch dob, co byla provdána.

Štolc pohlížel na lásku a manželství snad originelně, přemrštěně, na všechen způsob však samostatně. I zde kráčel svobodnou, a jak se jemu zdálo, prostou cestou; ale jakou trudnou školou pozorování, trpělivosti, námahy musil projít, než se naučil „prostým těmto krokům“!

Zásluhou svého otce zvykl si pohlížeti na všechno v životě, i na maličkosti, bez sebe menšího příměsku žertu; od něho byl by se snad naučil i pedantické oné přísnosti, s jakou Němci provázejí svoje názory, každý svůj krok v životě a mezi jiným i manželství.

Jak na kamenné desce vyrytá mapa zřetelně pro všechny a pro každého nakreslen byl život starého Štolce, pod ní netajilo se už nic, co by vzbuzovalo nějaké záhady. Ale matka svými písněmi a něžným šeptem, pak svou povahou tak rozmanitý knížecí dům, dále universita, knihy a svět — všechno to svádělo Andreje od přímé, otcem vyměřené koleje; ruský život kreslil tu své neviditelné vzorky a bezbarvou mapu měnil v jasný, široký obraz.

Andrej nepoutal své city v pedantické okovy, ale snaže se neztráceti ‚půdy pod nohama‘, dopřával přirozené svobody i blouznivému snění, třeba že, když zněho vystřízlivěl buď vinou německé své přirozenosti nebo z jakéhokoliv jiného důvodu, nedovedl odolat, aby odtud pro sebe neodvodil životní nějakou zkušenost.

Byl bodrý tělem, protože byl bodrý duchem. Byl bujný, dovádivý jako hoch, ale když se dost nadováděl, pod dozorem otce zabýval se užitečnou prací. Neměl kdy, aby se rozplýval v blouznivých snech. Obraznost jeho zůstala nezprzněna, srdce nezkaženo; nad čistotou a panickostí obou pilně bděla matka.

Jako jinoch instinktivně šetřil svěžesti svých sil, pak záhy už docházel k názoru, že právě v této svěžesti původ svůj bere bodrá a veselá mysl, z ní že se vyvíjí ona mužnost, kterou zakalena býti musí duše, nemá-li blednout před jakýmkoliv zjevem života, má-li pohlížeti na něj ne jako na těžké jho kříže, nýbrž prostě jako na povinnost důstojnou člověka, aby s ní podniknul boj.

Mnoho duševní práce věnoval i srdci a podivným jeho zákonům. Pozoruje vědomě i bezděčně účinky, jaké má krása na obraznost, dále přechod dojmu v cit, jeho symptomy, hru a jeho průchod, ohlížeje se kolem sebe na cestě životem, vypracoval v sobě přesvědčení, že láska silou Archimedovy páky hýbá světem; že se v ní tají na tolik všeobsáhlé, nezvratné pravdy a blaha, na kolik lži a mrzáctví se skrývá v nepochopení a zneužívání této síly. Kde že je dobro? Kde zlo? Kde jsou jejich hranice?

Při otázce: kde je lež? před duševním jeho zrakem táhly pestré masky přítomné i minulé doby. Hned s úsměvem hned s ruměncem v tváři, hned s chmurou na čele pohlížel na nekonečný řetěz heroů i heroin lásky: na Dony Quijoty v železných rukavicích, na dámy jejich představ s padesátiletou, na vzájem sobě zachovanou věrností po celou dobu jejich odloučenosti; na pastýře s ruměnými tvářemi a prostodušně vyvalenýma očima a na jejich Chloe s beránky.

Zjevili se před ním napudrovaní markýzové v krajkách, z jichž očí probleskovala duchaplnost a na rtech tajil se úsměv zvrhlosti; pak zastřeliviší se, oběsiviší a zardousiviší se Wertherové; dále uvadlé děvy s věčnými slzami lásky, klášterem a vousaté tváře nedávno se teprv vyskytnuvších heroů s bujným ohněm v očích, naivní, i sebe-

vědomí Don Juanové a mudrlanti zmítaní neustálými pochybnostmi o lásce a zbožňující potají své klíčnice .... všichni, všichni!

Při otázce: kde je pravda? hledal Štolc v blízku i dáli, ve světě smyšleném i ve světě skutečném příklady prostého, čestného, ale hlubokého a nerozlučného sblížení s ženou a nenacházel ho; když se i zdálo, že něco takového našel, pak to bylo jenom zdání, hned na to následovalo rozčarování. Štolc upadl v tesknou zádumčivost, ba někdy i v zoufání.

„Není patrně dáno člověku, aby dosáhnul tohoto blaha v celé jeho plnosti," pravil sám k sobě; „anebo ta srdce, která jsou ozářena světlem této lásky jsou tak ostýchava, že se bojí a skrývají a ani se nenamáhají usvědčiti ze lži různé ony mudrlanty, snad je dokonce litují a ve jménu svého štěstí jim odpouštějí, že do bláta šlapou květ, poněvadž sami nemají půdy, kde by mohl hluboko zapustiti svoje kořeny a vyrůsti v strom, který by pak stínem svým blažil celý jejich život."

Všímal si sňatků, mužů, a v jejich poměru k ženám vždycky viděl sfingu s věčnou její hádankou, stále v ní cosi nepochopitelného, nedopovězeného, a manželé zatím ani se nepozastavují nad trudnými těmito otázkami, jdou po manželské své cestě tak klidným, sebevědomým krokem, jakoby ani nebylo, o čem by rozhodovali a čeho by hledali. —

„Nemají-li pravdu oni? Snad není opravdu ničeho více třeba," s nedůvěrou sám k sobě myslil u sebe Štolc, pozoruje, jak rychle proběhnou dobu lásky jak abecedu manželství nebo zdvořilostní nějakou formu, jakoby vysekli svou poklonu vcházejíce do společnosti a — ihned zase spěchají k dílu.

Nedočkavě shazují s ramenou jaro života; mnozí dokonce po celý svůj věk úkosem pak pohlížejí na své ženy, jakoby se mrzeli pro to, že byli kdysi tak hloupí a milovali je.

Jiných láska dlouho neopouští, mnohdy trvá až do pozdních let, ale s úst jejich také nikdy nemizí úsměv satyra . . .

Konečně, velká část lidí vstupuje v manželství tímtéž způsobem, jakým se nabývá jmění, těží z vezdejších jeho výhod; žena zavede v domě lepší pořádek — je hospodyní, matkou, vychovatelkou dětí; na lásku pak pohlížejí jak praktický hospodář pohlíží na místní polohu svého statku, to jest přivykne ihned a už si jí víckrát ani nevšimne.

„Čím to: je to vrozená neschopnost jako důsledek zákonů přírodních," pravil Štolc; „nebo je to nedostatek přípravy, vychování? . . . Kde je tu ona sympathie nepozbývající nikdy přirozeného svého půvabu, neodívající se v roucho tatrmanství, měnící se v zevnější své podobě, ale nikdy nehasnoucí uvnitř? Kde je tu jaký přirozený květ a barva onoho všude rozlitého a vše na světě pronikajícího blaha, oné mízy všeho života?"

Prorocky pohlížel do dálky a tam jako v mlhách zjevoval se mu obraz lásky a s ní i ženy, oděné v její květ a zářící jejími barvami, obraz tak prostý, ale světlý a čistý.

„Obrazotvornost! Sny!" pravil Štolc s úsměvem se probouzeje z lichého podráždění ducha. Ale nástin tohoto snu proti jeho vůli zůstal v paměti jeho přece.

V rámci tohoto obrazu snil s počátku o budoucnosti ženy vůbec; když pak v dorostlé a dospělé Olze spatřil nejen nádheru rozkvetlé krásy, ale i sílu schopnou života, dychtící po jeho seznání a zápasu s ním, se všemi záhadami jeho snu, ožil v něm pojednou dávný, jím skoro zapomenutý obraz lásky, v rámci tohoto obrazu začal sníti o Olze a tu se mu zdálo, že daleko v budoucnosti v sympathii obou může býti pravda bez tatrmanského kostumu a zneužití.

Štolc neobíral se déle otázkou lásky a manželství, neuváděl ji ve spojení se žádnými jinými výpočty: penězi, známostmi, vydatnými místy, nicméně často se zamyslil nad tím, jak smíří se dosavadní vnější, neúnavná jeho činnost s vnitřním, rodinným životem, jakým způsobem z turisty,

obchodníka stane se domácí pecivál? Dá-li si pokoj s vnějším shonem, čím se naplní jeho život v domácnosti? Vychovávání, vzdělávání dětí, učení jich životu není ovšem úloha lehká a marná, ale do té doby je ještě daleko a zatím co bude dělat?

Tyto otázky dávno a často jej znepokojovaly a proto svobodný stav nebyl mu břemenem; ani na mysl mu nepřišlo, že ledva srdce jeho zabuší v předtuše blížící se krásy, ihned na se vezme manželské okovy. Proto také jaksi nehrubě všímal si Olgy jako děvčete, líbila se mu pouze jako milé dítě, opravňující k velikým nadějím; žertem, mimochodem zasíval v dychtivou a vnímavou její duši nové, smělé názory, pevné, určité poznatky života a tak bezděčně, aniž sám tušil, rozvíjel v ní živý smysl a správný názor o různých zjevech života; ale ihned na to zapomněl na Olgu i bezděčné svoje návody.

Časem však, když zpozoroval, že z ní probleskují stopy neobyčejného ducha a názorů, že nezná lží, nebaží po tom, aby se jí všechno kořilo, že city její vznikají a zanikají prostě a svobodně, že nemá při sobě ničeho cizího, ale všechno své a toto „své“ nese na sobě ráz smělosti, svěžesti a trvanlivé ceny — nechápal, odkud se to všechno v ní vzalo, nepoznával ovoce svých jen letmo jí udílených poznámek a poučení.

Kdyby byl tehdy upjal na ni svou pozornost, byl by se dovtípil, že Olga kráčí svou cestou téměř sama, chráněna povrchním dozorem své tety před výstřednostmi, ale beze všeho útlaku mnohonásobného poručnictví nad sebou, bez autoritářství sedmi chův, babiček, tetiček s tradicemi rodu, rodiny, stavu, zastaralých mravů, obyčejů, názorů; že ji nevedou násilně po vyšlapané cestičce, že jde po nové cestě, kterou sobě raziti musila vlastním důvtipem, názorem, cítem.

Příroda sama jí tu nezkrátila v ničem; teta nevládne despoticky její vůlí a rozumem, Olga mnohé vytuší, pochopí sama, ostražitě přihlíží k životu a naslouchá ... mezi jiným i řečem a radám svého přítele ...

*

Štolc nechápal ničeho ze všeho toho a očekával mnoho pouze od budoucnosti, ale daleké budoucnosti, ani nepomysliv nikdy na to, že by mohla býti někdy družkou jeho života.

Olga pak ze samolibé skromnosti — nepřičinila se ničím, aby ji bylo možno uhodnout a teprv po trapném zápasu v cizině Štolc s podivením přišel k poznání, v jaký to vzor prostoty, síly a přirozenosti vyrostlo to mnohoslibné a zapomenuté jím dítě. Tam poznenáhlu odhalovala se před ním hluboká propast její duše, kterou měl Štolc naplňovat, ale nikdy naplnit.

S počátku dlouho musil zápasiti s živou její povahou, přemáhati zimničnou její mladost, tišiti a v určité meze vpravovati její záchvaty, život její uváděti v plynný tok a to vždycky jen na čas; sotva v důvěře zamhouřil oči, povstal nový nepokoj, život vytrysknul jak pramen, slyšeti bylo nové otázky nepokojného ducha, znepokojeného srdce; tu nezbývalo než zase uklidniti rozdrážděnou obraznost, tlumiti nebo podněcovati její samolibost. Zamyslila-li se nad nějakým zjevem — spěchal ihned, aby jí poskytnul k němu klíč.

Víra v nahodilosti, mrak hallucinací vytratily se z jejího života. Jasně a volně rozvírala se před ní dál a Olga jako v průzračné vodě viděla v ní každý kamínek, výmol a pak čisté dno.

„Jak jsem šťastna!“ šeptala Olga, vděčným pohledem pohlížejíc na minulý svůj život a pátrajíc v budoucnosti, rozpomněla se na dívčí sen svého štěstí, o kterém se jí jednou ve Švýcařích zdálo, na onu zádumčivou modravou noc a viděla, že tento sen jako stín se nese jejím životem.

„Proč jen se mi toho dostalo údělem?“ pokorně pravila sama k sobě. Často se nad tím zamyslila a mnohdy se i bála, aby nit tohoto štěstí se nepřetrhla.

Míjela léta a oba žili ještě stále tak. Nadešlo i ticho, ulehly vášně; křivolačiny života staly se znatelnými, snášeli je trpělivě a bodře, ale život v nich neuhasínal.

Olga dospěla už k přísnému názoru života; dvě bytosti, její a Andrejova, splynuly v jedno řečiště; k rozkacení divokých vášní dojíti nemohlo; všechno u nich přešlo v harmonii a ticho.

Zdálo by se, že musí usnouti v zasloužením tomto pokoji a v blaženosti užívati budou svého života, jak blaženě ho užívají obyvatelé zátiší, scházejíce se třikrát denně, zívajíce při všedních hovorech, upadajíce v tupou dřímotu a mořiče se od rána do večera proto, že všechno už je promyšleno, protřepano, vykonáno, že není už o čem hovořit a co dělat a ‚že takový už je běh tohoto světa'.

Na pohled nelišil se život jejich od jiných. Nevstávali sice s prvním úsvitem, ale přece časně z rána; rádi dlouho poseděli u čaje, někdy i jakoby lenivě mlčeli, pak se uchýlil každý do svého koutku nebo pracovali spolu, obědvali, jezdili do polí, obírali se hudbou . . . jako všichni a jak o tom blouznil i Oblomov . . .

Než dřímoty a skleslosti duševní u nich nebylo; bez nudy a apathie trávili svoje dny; nepadlo zvadlého slova, pohledu mezi nimi; hovor jejich neváznul a často býval ohnivý.

Po komnatách rozlehaly se zvučné jejich hlasy, slyšet je bylo i v zahradě nebo tiše vyměňovali spolu svoje mínění, jakoby jeden před druhým načrtával vzorek své představy, první jazyku nepostižitelná hnutí, vzrůst vznikající myšlénky, ledva slyšitelný šepot duše . . .

I mlčení jejich bylo — někdy zádumčivým štěstím, o jakém sníval druhdy jen Oblomov nebo duševní prací o samotě nad nespracovaným, vzájemně sobě svěřeným materiálem . . .

Často se ztráceli oba v němém údivu nad věčně novou a skvělou krásou přírody. Jemným jejich duším nemohla zvykem sevšednět tato krása; země, nebe, moře — všechno rozněcovalo jejich cit a oba mlčky seděli vedle sebe, jednéma očima, jednou duší dívali se na tvůrčí tu nádheru a rozuměli si beze slov.

Netečně nikdy nevítali rána; nedovedli se tupě pohroužeti v soumrak teplé, hvězdnaté, jižní noci. Nedalo jim pokoje věčné hnutí mysli, věčné rozechvění duše a potřeba mysliti, cítiti, mluviti — spolu! . . .

Ale, co vlastně bylo předmětem ohnivých těch sporů, tichých besed, čtení, dalekých procházek?

I všechno! Štolc už v cizině odvyknul číst a pracovat sám; zde tváří v tvář s Olgou myslil s ní společně. Ledva stačil, aby stihl hbitosti její mysli a vůle.

Otázka, co si počne v rodinném životě, ulehla už, rozřešila se sama sebou. Došlo i k tomu, že ji zasvětiti musil i do své práce, činného svého života, poněvadž v nečinnosti se dusila jak nedostatkem vzduchu.

Žádná stavba, žádná záležitost vlastního neb Oblomovova jmění, žádná operace podniknutá ve spolku s jiným — nic se nedělo bez jejího vědomí nebo účastenství. Nebylo odesláno ani jediného psaní, aby ho nebyla četla, žádná myšlénka a tím méně její provedení neobešlo se bez ní; znala všechno a všechno ji zajímalo, poněvadž to zajímalo jeho.

S počátku činil tak proto, že vůbec nebylo možno něčeho před ní utajiti: psal psaní, mluvil s plnomocníkem nebo nějakými dodavateli v její přítomnosti, jí na očích; potom se tak dělo ze zvyku a konečně zvyk stal se nutnou potřebou i pro něho.

Její poznámky, rada, schválení nebo nesouhlas staly se pro něho nevyhnutelným svědectvím, jedná-li dobře čili nic: přesvědčil se, že rozumí všemu zrovna tak jako on, že nepřemýšlí, neuvažuje o nic hůře nežli on . . . Zachara urážela taková způsobilost jeho ženy, urážela by i leckoho jiného — ale Štolc byl šťasten!

A četba, a studie, — toť věčný pokrm myšlení, nekonečný jeho rozvoj! Olga žárlila na každou knihu, které jí neukázal, na každý článek v novinách, beze žertu zlobila se a byla uražena, neuznal-li za dobré, ukázati jí něco po jeho zdání příliš seriosního, nudného, jí nepřístupného, nazvala takové jednání pedanterií, hanebným zpátečnictvím, vyčetla

mu „starý německý cop.“ Z té příčiny docházelo mezi nimi k živým, rozrušujícím výstupům.

Olga se zlobila, zatím co Štolc se smál, zlobila se tím víc a smířila se teprv tehdy, když přestal žertovat a svěřil se jí s tím, o čem přemýšlel, co zvěděl nebo četl. Scena končila obyčejně tím, že všechno, co musil nebo chtěl věděti, čísti on sám, musil sděliti i jí.

Nemořil ji učenostmi, aby se pak chlubiti mohl nejhloupější chloubou na světě, že má „učenou ženu“. Jen jediné takové slovo kdyby jí bylo uklouzlo z úst, nebo dokonce kdyby se byla jen zmínila o tom, že takové nároky má, byl by se začervenal víc, než kdyby tupým pohledem ignorance odpověděla na nějakou, v oboru vědění obyčejnou sice, ale současnému rozvoji ženského vzdělání nedostupnou ještě otázku. Přál si jen a ona dvojnásob, aby nezůstalo pro ni nic nepřístupného — ne v oboru vědomostí, ale v dosahu jejího porozumění.

Nerýsoval před ní plány a číselné rozvrhy, ale mluvil s ní o všem, mnoho četl, nezůstávaje pedanticky trčet při ekonomické nějaké theorii, sociální nebo filosofické otázce, mluvil s nadšením a vášní: jakoby načrtával před ní nekonečný, živý obraz všeho vědění. Časem vymizely jí z paměti podrobnosti, ale z vnímavé její duše nikdy už nevymizely základní rysy celého obrazu, nezašly barvy, nevyhasnul oheň, kterým ozařoval tvořený jím svět.

Zachvěl se radostí a štěstím, když pozoroval, jak potom jiskra tohoto ohně zazářila v jejích očích, jak ohlas sdělené jí myšlénky zvučí v její řeči, jak myšlénka ta přešla v její vědomí a názor, přepracována v její duši prozařovala z jejích slov, ne suchá a hrubá, ale s odleskem ženské gracie a zvláště když plodná nějaká kapka ze všeho, o čem spolu mluvili, četli, blouznili, jak perla skanula na světlé dno jejího života . . .

Jako myslitel i jako umělec utkával pro ni duševní svět a nikdy ještě, co živ byl, ani v době studií, ani v těžkých dnech svého zápasu s životem, kdy se vymotával z jeho osidel a sílil, zakaluje duši svou v zkuše-

nostech mužného svého věku, nebyl zabrán do práce tak hluboce jako nyní, kdy s neúnavnou, vulkanickou činností jak chůva se obíral duševní výchovou své družky.

„Jak jsem šťasten!“ říkal Štolc sám sobě a blouzně po svém způsobu, předbíhal daleko přítomnost a hleděl do budoucnosti, až minou medová léta jejich manželství.

V dáli usmíval se na něho zas nový obraz, ne už sobecké Olgy, ne už vášnivě milující ženy, ne matky chůvy, vadnoucí pak v bezbarvém, nikomu neužitečném životě, ale cosi jiného, vysokého, skoro nebývalého . . .

Snil o matce-tvůrkyni a účastnici mravního a společenského života celého šťastného pokolení.

S bázní pozastavoval se v duchu nad tím, bude-li Olga míti pro vždy dosti vůle a síly . . ., i pomáhal jí rychle podmaniti sobě co nejrychleji život, vypracovati v sobě zásobu udatnosti pro případ boje s životem — zvláště nyní, dokud jsou oba mladí a silní, pokud jich život šetřil nebo rány jeho nezdály se tak těžkými, pokud hoře tonulo v lásce.

I mraky naplnily jejich dny, ale nikdy ne na dlouho. Nezdar díla, ztráta značné summy peněz — všechno to ledva že se jich dotklo. Stálo je to pouze trochu zbytečných starostí, přejíždění, pak se brzy na všechno opět zapomenulo.

Smrt tety vyvolala hořké, upřímné slzy u Olgy a lehla jako stín na nějakého půl roku jejího života.

Nejživější obavy a věčné starosti jim působily nemoci dětí; ale ledva nebezpečenství minulo, vracelo se zase štěstí.

Nejvíce ze všeho znepokojovalo jej zdraví Olgy: po porodu dlouho se nikdy nemohla vzpamatovat a třeba že se zdraví její lepšilo, strachu o ni nedovedl se zbýt. Hroznějšího hoře neznal.

„Jak jsem šťastna!“ opakovala tiše Olga, těšíc se ze svého života a ve chvíli takového poznání upadala časem v zádumčivost . . . jmenovitě od jisté doby, tak po třech, čtyřech letech manželství.

Podivný je člověk! Čím plnější bylo její štěstí, tím se stávala zádumčivější — — ba i — bázlivější. Začala přísný dávati na sebe pozor a shledala, že ji znepokojovalo právě to ticho života, nehybná ztrnulost jeho ve chvílích štěstí. Násilně střásala s duše tuto zádumčivost, zrychlovala kroky svého života, zimničně vyhledávala ruch, pohyb, starost, práci, požádala muže, aby ji vzal s sebou do města, snažila se poohlednouti se po světě, lidech, ale to netrvalo dlouho.

Ruch a shon světa jen zlehounka se jí dotýkaly a Olga spěchala zas do svého zátiší, aby rychle setřela s duše tíživý, nezvyklý jakýsi dojem, uchylovala se zas buď k drobným starostem domácího života, po celé dny neopouštěla dětské světničky, snášela povinnosti matky a chůvy nebo se opět zabrala s Andrejem do čtení a hovorů o „vážném a nudném“, četli básníky, aneb promlouvali spolu o jízdě do Italie . . .

Bála se, aby neupadla do něčeho, co by se podobalo oblomovské apathii. Než, ať se jakkoliv namáhala, aby zbavila svou duši okamžiků občasné ztrnulosti, duševního spánku, nepozorovaně kradlo se k ní zprvu cosi jako přízrak štěstí, obkličovala ji hluboká noc, spoutala ji dřímota, upadala opět v zádumčivou onu ztrnulost, jakoby oddych života a hned na to — přepadal ji nepokoj, strach, únava, hluchý jakýsi zármutek, pobuřující, mlhavé jakési otázky ozývaly se neklidnou její hlavou.

Olga bystře naslouchala, zkoušela sama sebe, ale marně, nemohla se dopátrati, čeho sobě žádá, po čem občas dychtí její duše; věděla jen, že stále po něčem touží, něco hledá a — strašné pomyšlení — dokonce jakoby ji teskno bylo po něčem, šťastný ten život jakoby jí nestačil, jakoby ji unavoval, jakoby sobě žádala stále nových a nových, nebývalých zjevů, upírala oči dále do budoucnosti . . .

„Co je to?“ s hrůzou pravila sama k sobě. „Mám a mohu ještě v něco doufat? Kam se obrátím? Nikam! Dále tvoje cesta nevede . . . Což opravdu, skutečně uzavřen okruh mého života? To by tedy bylo všechno . . . všechno?“ pra-

vila duše její a cosi nedopověděla . . . plaše se ohlížela kolem, nenaslouchal-li kdo šepotu její duše . . . Ptala se očima nebe, moře, lesa, nikde žádné odpovědi: tam byla jen dálka, hloubka, tma.

Příroda mluvila stále jedno a totéž; viděla v ní nepřetržitý, ale jednotvárný proud života, bez počátku i konce.

Věděla, koho by se měla ptát na příčiny tohoto zmatku, kde by došla odpovědi, ale jaké? Což, je-li to reptání neplodného ducha nebo, ještě hůř, touha sympathie neschopného, neženského srdce? Bože! Ona, jeho modla — a měla by být bez srdce, pouhým svěžím sice, ale ničím neuspokojeným rozumem! Co z toho pojde? Naposled snad — modrá punčocha! Jak klesne, až se před ním odhalí tato nová, nebývalá, nicméně jemu asi povědomá muka?

Skrývala se před ním nebo na omluvu sobě vymýšlela nemoci; když oči proti její vůli pozbývaly sametové svojí měkkosti, hleděly jaksi suše a zimničně, když tvář její obestíral těžký mrak a když, ať jakkoliv se namáhala, nedovedla se přemoci tak, aby se usmála, promluvila, — netečně naslouchala i nejnovějším zprávám z politického světa, nejzajímavějším výkladům o novém pokroku vědy, o novém výtvoru umění.

K tomu ke všemu nebylo jí nikdy do pláče, nepocítila nikdy náhlého onoho vzrušení jako tehdy, když se v ní nervy rozehrály, když procitaly a průchodu na venek sobě daly dívčí její síly. Ne, nic ze všeho toho.

„Čím to je?“ ptávala se sama sebe v zoufalství, když náhle ji přepadla nuda a když lhostejnou se stala ke všemu za krásného, zádumčivého večera, nebo u kolébky svého dítěte, ba i uprostřed lichot a řečí svého muže . . .

Jakoby zkameněla náhle, umlkla a pak s líčenou živostí snažila se potlačiti v sobě podivný svůj neduh nebo se vymluvila na migrénu a odešla spat.

Nebylo jí však tak lehko skrýti se před bystrým zrakem Štolcovým: věděla to a připravovala se k nastávající rozmluvě s ním s tímtéž vnitřním rozechvěním jako tenkrát,

když se připravovala k zpovědi ze své minulosti. K rozmluvě té také došlo.

Jednou večer procházeli se spolu topolovou alejí. Věšela se skoro na jeho rámě a zachovávala hluboké mlčení. Trápil ji nevysvětlitelný onen záchvat stesku a nechť o čemkoliv promluvil Štolc, odpovídala mu úsečně.

„Chůva povídala, že Olínka v noci kašlala. Neměli bychom poslat zítra pro lékaře?“ ptal se Štolc.

„Dala jsem jí napít teplého mléka, zítra ji nepustím na procházku a pak, až jak uvidíme!“ odpověděla monotonně.

Mlčky došli až na konec aleje.

„Co že jsi neodpověděla na dopis své přítelkyně Soničky?“ otázal se Štolc. „A já stále čekal, div, že poštu jsem nezmeškal. To už je třetí psaní od ní, které zůstalo bez odpovědi.“

„Ale já bych nejraději co nejdříve na ni vůbec zapomněla,“ pravila a umlkla.

„Vyřídil jsem tvou poklonu Bičurinovi,“ promluvil zas Andrej; „je do tebe zamilován, snad se aspoň tím trochu potěší, když jeho pšenice nedojde na místo v čas.“

Olga se suše usmála.

„Ano, povídal jsi mi o tom,“ odtušila lhostejně.

„Co je ti, chce se ti spát?“ otázal se Štolc.

Srdce v ní zabušilo a ne poprvé, stávalo se tak pravidelně, kdykoliv otázky zblízka se dotkly jádra věci.

„Ne ještě,“ pravila s líčenou bodrostí; „proč?“

„Nejsi zdráva?“ otázal se zas.

„Ne. Proč myslíš?“

„Nuž, pak se tedy nudíš!“

Oběma rukama silně stiskla jeho rámě.

„Ne, ne!“ zaříkala se falešně nenuceným jakýmsi hlasem, z kterého však skutečně zdála se vyznívati nuda.

Vyvedl ji z aleje a obrátil její tvář k měsíční záři.

„Pohleď na mě!“ pravil a upřeně hleděl jí do očí. „Mohlo by se zdát, že jsi . . . nešťastna! Takové divné oči máš dnes a nejen dnes . . . Co se to s tebou děje, Olgo?“

Ovinul rukou její pas, a zavedl ji zas do aleje.

„Víš ty co: — vyhladověla jsem!“ pravila a nutila se do smíchu.

„Nelži, nelži! To nemám rád!“ s líčenou přísností dodal Štolc.

„Nešťastná!“ s výčitkou opakovala po něm Olga a zastavila jej na cestě alejí. „Ano, nešťastná jsem snad proto jen . . . že jsem až příliš šťastna!“ dodala s tak něžným, měkkým odstínem v hlase, že ji Štolc za to políbil.

Osmělila se. Domněnka třeba jen lehounce, žertem pronešená, jakoby byla nešťastna, svedla ji náhle k upřímnosti.

„Nenudím se a nemohu se ani nudit: ty to víš a sám zajisté svým slovům nevěříš; nejsem nemocna, ale . . . smutno mně . . . bývá někdy . . . abys to věděl — ty nesnesitelný člověče, když ale před tebou není možno ničeho utajit! Ano, smutno mně bývá a nevím proč!“

Položila mu hlavu na rameno.

„Tož tak je to! A proč?“ otázal se jí tiše, nakloniv se k ní.

„Nevím,“ opakovala.

„Musí tu však být nějaká příčina, ne-li ve mně nebo ve tvém okolí, tož v tobě. Taková tesknota nebývá někdy ničím jiným, než zárodkem choroby . . . Jsi zdráva?“

„Ano, snad,“ pravila vážně; „něco takového to bude, třeba ničeho necítím. Vidíš, jak jím, procházím se, spím, pracuju. Ale pojednou jako když něco na mě padne, jakási nespokojenost . . . a život se mi zdá . . . jakoby nebyl úplný . . . Ale ne, neposlouchej mne: to jsou jen hlouposti.“

„Mluv, mluv!“ živě na ni nalehal Štolc. „Nuže, nezdá se ti život úplný: co mu ještě chybí?“

„Někdy jakobych se bála,“ pokračovala; „že se něco v něm změní, nadejde konec — sama nevím co! Nebo mě trápí hloupá myšlénka: co přijde ještě? . . Což to štěstí by bylo . . . celým životem? . . .“ mluvila stále tišším a tišším hlasem, jakoby se stydèla za tyto otázky; „všechny ty radosti, hoře . . . příroda . . .“ šeptala, „všechno to mě

vábí ještě kamsi dál; stává se, že pak nejsem s ničím spokojena . . . Bože muj! až se stydím za ty hlouposti . . . je to pouhé blouznění... Nevšímej si toho, nedbej toho..." lichotíc se k němu, úpěnlivým hlasem dodala Olga. „Ten smutek brzy přejde a bude ve mně zase tak světlo, veselo, jako je mi pojednou zase teď!"

Tiskla se k němu tak plaše a lichotivě, skutečně se stydíc a jakoby prosíc za odpuštění těchto „hloupostí".

Muž dlouho se jí vyptával, Olga dlouho, jak nemocná svému lékaři, zpovídala se ze všech symptomů smutku, netajila před ním žádné hluché otázky, vylíčila mu zmatek své duše a jak potom — mizel vždy tento přízrak — všechno, všechno, nač se mohla rozpomenouti, co neušlo její pozornosti.

Štolc, schýliv hlavu na prsa, mlčky vykročil zas alejí, a znepokojen, udiven celou svou duší, pohřížil se v nejasné vyznání své ženy.

Nahlédla mu několikrát do očí, ale nevyčetla z nich ničeho; a když po třetí už došli na konec aleje, nedala se mu obrátit, vyvedla zase ona jeho do světla měsíce a tázavě pohlédla mu do očí.

„Co je ti?" otázala se ho nesměle. „Směješ se mým hloupostem — viď? Je to velice hloupé, takový stesk — není-li pravda?"

Mlčel.

„Proč mlčíš?" otázala se netrpělivě.

„Sama jsi dlouho mlčela, ačkoliv jsi asi dobře věděla, že něco takového už dávno na tobě pozoruji; nech mě tedy, abych směl pomlčet a všechno dobře rozvážil. Úloha, kterou jsi mi dala, není tak lehka.

„Tak, ty nyní budeš přemýšlet a já se budu trápit, co si asi o mně vymyslíš. Škoda, že jsem co říkala!" dodala. „Raději něco mluv . . ."

„Co ti mám říci?" zádumčivě pravil Štolc. „Snad z tebe mluví ještě nervové vzrušení: pak rozhodne lékař a ne já, co ti chybí. Musíme pro něho zítra poslat . . . Ač není-li to . . ." začal a zamyslil se.

„Co, ‚není-li to', mluv!" netrpělivě naléhala Olga.

Štolc kráčel, stále zamyšlen.

„Nu tak!" pravila a zatřásla jeho rukou.

„Možná, že je tím vinnen nadbytek obrazotvornosti — ty jsi příliš živá... možná, že jsi zatím ještě více uzrála..." polohlasem skoro sám pro sebe dodal Štolc.

„Mluv, pro Boha tě prosím, nahlas, Andreji! To je mi nesnesitelné, když tak vrčíš sám pro sebe!" stěžovala si Olga; „já mu namluvím hloupostí a on svěsí hlavu a šeptá si cosi pod nos! Až strach mě tu obchází s tebou, v temnotě . . ."

„Co mám říci — nevím . . . ‚smutek mě přepadá, znepokojují mě jakési otázky': co si z toho vybereš? Promluvíme o tom ještě a pak uvidíme: tuším, že bude potřebí zas mořských koupelí . . ."

„Pravil jsi ‚sám pro sebe: ‚není-li to . . . možná . . · že uzrála': co jsi tím mínil?" vyptávala se.

„Myslil jsem . . ." pravil zvolna a zádumčivě, nedůvěřuje sám své myšlénce, ba jakoby se styděl za svou řeč: „vidíš . . . bývají okamžiky . . . to jest, chci říci, není-li to příznak něčeho, co není právě v pořádku, jsi-li úplně zdráva, možná také, že jsi dozrála, dostihla té chvíle, kdy se zastavuje všechen vzrůst života... kdy není více žádných záhad, kdy celý život je na jevě . . ."

„Chceš tuším říci, že jsem sestárla?" živě přerušila jeho řeč Olga. „Opovaž se!" Pohrozila mu dokonce. „Jsem ještě mladá, silná . . ." dodala a vzpřímila se při tom.

Zasmál se.

„Neboj se!" pravil. „Ty tuším nikdy nemíníš sestárnout! Ne, to není to... v stáří síly ochabují a ustávají v zápasu s životem. Ne, tvůj zármutek, tvůj stesk — je-li vskutku tím, nač myslím já — je spíše příznakem síly . . . žádosti živé, podrážděné mysli přesahují časem životní meze, nedostává se jim přirozeně odpovědi a tu se dostavuje tesknota . . . dočasná omrzelost života . . . Je to smutek duše dotazující se života po jeho tajemstvích . . . Možná, že

s tebou se to má nejinak ... Je-li tomu tak, pak to nejsou hlouposti.“

Povzdychla si, ale zdálo se, více radostí, že konec bylo všem jejím obavám, že neklesá v očích svého muže, ale naopak ...

„Ale vždyť jsem šťastna; mysl není prázdna; neblouzním; můj život je rozmanitý — co tedy ještě K čemu? ty otázky?“ pravila. „To je choroba, stísněnost!“

„Ano, pro zatemněnou, slabou, nepřipravenou duši snad. Toto hoře a otázky tak mnohé přivedly snad i o rozum; jiným zjevují se zas v podobě beztvárných přízraků, v třeštění duše ...“

„Štěstí přetéká přes okraj a přece se chce ještě žít ... a tu se pojednou přiměšuje jakási hořkost ...“

„A! Hle, splátka za Prometheův oheň! Nedosti na tom, že člověk trpí, ještě aby miloval ten smutek, vážil si svých pochybností a otázek: nejsou ničím jiným než nadbytkem, rozkoší života a dostavují se nejčastěji na vrcholu štěstí, kdy nestává více hrubých žádostí; nerodí se v proudu všedního života: nemají místa tam, kde vládne hoře a nouze; zástupy jdou a neznají mraku těchto pochybností, tesknych otázek ... Kdo se však s nimi jednou seznámil, tomu nejsou přítěží, ale milými hosty.“

„Ale nesvládneš jimi: způsobují, že člověk cítí nudu a lhostejnost ... téměř ke všemu ...“ nerozhodně dodala Olga.

„Ale na jak dlouho? Život potom osvěžují,“ pravil Štolc. „Vedou až k propasti, od které se nedožádáš žádné odpovědi, přimějí člověka k tomu, že pak s tím větší láskou pohlíží na život ... Vyzývají vyzkoušené už síly k boji s sebou, jakoby za tím účelem, aby jim nedaly usnout ...“

„Trápit se lecjakými mlhami, přízraky!“ naříkala Olga. „Všechno je jasné, ale tu pojednou na život padne zlověstný jakýsi stín! Což není, jak by se tomu dalo odpomoci?“

„Jak by nebylo: oporu dlužno hledat v životě! A není-li této, pak je i bez otázek tesknо žít!“

„Co je si tedy počít? Poddávati se tomu všemu a rozbírati záhadu toho všeho slovy?“

„Dokonce ne,“ pravil; „ozbrojiti se pevností a trpělivě, vytrvale kráčeti svou cestou. Nejsme žádnými Titány, ty ani já,“ pokračoval objímaje ji; „nedáme se s Manfredy a Fausty v smělý boj se vzpurnými otázkami, nedáme se jimi vyzývati, skloníme hlavy, pokorně přežijeme trudný ten okamžik a život a štěstí znovu se na nás usměje . . .“

„A neustoupí-li nikdy: bude-li stesk skličovati duši čím dále tím mocněji? . . .“ ptala se.

„Což? Přijmeme jej jako novou oblast života . . . Ale ne, toho nebývá, to nemůže platit o nás! To není jen tvůj smutek: to je společný neduh celého člověčenstva. Na tebe stříkla pouze jediná kapka . . . Všechno to je hrozné, odtrhne li se člověk od života . . . nemá-li žádné opory . . . Ale my . . . — dej Bůh, aby tento smutek tvůj byl tím, zač jej mám a ne příznakem nějaké choroby . . . to by bylo horší. Před takovým hořem klesám bez obrany, bez síly . . . Ale to . . . což pak nás nějaký mrak, smutek, pochybnosti, lecjaké otázky mohou připraviti o naše blaho, o naši . . .“

Ještě nedomluvil a Olga jak šílená vrhla se mu do náručí a rukama ovinuvši jeho šíji, jak bacchantka zvrnula na chvíli ve vášnivém sebezapomenutí.

„Ani mrak, ani smutek, ani nemoc, ani . . . ani smrt!“ šeptala nadšeně, zase šťastná, uspokojená, veselá. Nikdy, zdálo se jí, nemilovala jej tak vášnivě jako v tuto chvíli.

„Hleď, by osud nezaslechl tvého reptání,“ doložil s pověrčivostí vnuknutou mu něžnou prozíravostí; „a nepřičetl ti je za nevděk! Nerad vidí, když dary jeho se podceňují. Až posud jsi život pouze poznávala, ale přijde doba, kdy jej budeš muset zakoušet . . . Jen počkej, až se rozzuří, až nadejde hoře a trampoty . . . — a ty se dostaví — pak o tyto otázky ani nezavadíš . . . Šetři svých sil!“ dodal Štolc tiše, skoro sám pro sebe, v odpověď na vášnivé její vzplanutí. Ve slovích jeho zvučela tesknota, jakoby v dáli už viděl před sebou i „hoře a trampoty“.

Olga se odmlčela na chvíli zaražena tesknym zvukem jeho hlasu. Věřila mu neomezeně, věřila i jeho hlasu. Jeho zádumčivost zmocnila se i jí, soustředila se a šla do sebe.

Opírajíc se o něho, mechanicky a zvolna kráčela stromořadím, pohřížena v úporné mlčení. Bázlivě hleděla za mužem daleko do budoucnosti, tam, kde dle jeho slov nadejíti měla doba „zkoušek", tam, kde je očekávají „hoře a trampoty".

Zjevil se jí náhle jiný sen, ne modravá noc, rozvíral se před ní jiný kraj života, ne průzračný a sváteční, trávený v zátiší, v neomezeném blahobytu, v samotě s n í m . . .

Ne, tam viděla před sebou celý řetěz ztrát, slzami skropených útrap, nevyhnutelných obětí, život trávený v postění a bezděčném zřeknutí se všech z nečinnosti se rodících choutek, slyšela stony a nářky nových, nyní jí neznámých dojmů, zdálo s jí o nemocích, nezdarech práce, ztrátě muže . . .

Zachvívala se, pozbývala sil, nicméně s mužnou zvědavostí pohlížela na tento nový obraz života, s hrůzou sledovala očima jeho dosah a měřila své síly . . . Jediná jen láska jí nezradila v tomto snu, jak věrná stráž stála i nad novým životem; ale i ta byla jakási jiná!

Necítila horkého jejího dechu, neviděla světlých jejích paprsků a modravých nocí; prostranstvím let všechno jí připadalo jako dětská hra u srovnání s touto dalekou láskou, kterou v sebe pojímal hluboký a hrozný život. Tam se neozývaly polibky a smích, ani zádumčivě rozechvěný hovor v bosketu, uprostřed květů, o slavnostech přírody a života... Všechno to „povadlo a zmizelo".

Tato nevadnoucí, nehynoucí láska tkvěla mohutněji než síla života v jejich tvářích — ve chvílích družného utrpení, zářila ve zvolné a němé výměně pohledů společné strázně, ozývala se v nekonečné, vzájemné trpělivosti obou vůči životním zkouškám, v utajených slzách a tlumených vzlycích . . .

V mlhavý přízrak smutku a záhad navštěvujících Olgu, tiše se nastěhovaly jiné, třeba vzdálené, ale jasné, určité a hrozné sny . . .

Pod vlivem konejšivého a pevného slova svého muže, v neomezené důvěře v něho Olga si oddychla nejen od záhadného, ne všem povědomého smutku, ale i od předzvěstí a hrozných snů budoucnosti a šla bodře ku předu.

Když „mrak“ se rozplynul, nadcházelo světlé ráno, vyplněné starostmi matky, hospodyně; tam ji vábila k sobě zahrádka a pole, tam zas kabinet muže. Život její neplynul pouze v bezstarostném hovění sobě, ale v utajení a bodré myšlénce života, připravovala se, čekala . . .

Rostla stále výš a výš . . . Andrej viděl, že někdejší jeho ideál ženy a družky života je nedostižný, nicméně byl šťasten i bledým odleskem jeho v Olze: neočekával nikdy ani toho.

Mimo to i on sám, skoro po celý život musil míti ještě na paměti nemalou starost o to, jak na své výši udržeti důstojenství svoje jako muže v očích samolibé, hrdé Olgy a to ne z pouhé malicherné řevnivosti, ale proto, aby nebyl zkalen křišťálový jejich život; a k tomu by mohlo dojít, jakmile by, byť jen v malou pochybnost, vzala víru svou v něho.

Mnohým ženám ze všeho toho ničeho není třeba, jednou provdány, pokorně přijímají dobré i zlé vlastnosti mužovy, smiřují se bezpodmínečně s připraveným pro ně postavením a ovzduším, nebo s toutéž pokorou podléhají prvnímu, nahodilému záchvatu nebezpečí, přiznávajíce se ihned, že je nemožno nebo zbytečno stavěti se jemu na odpor: „osud prý, vášeň, žena — slabé stvoření“ atd.

Ba i když muž duchem svým — okouzlující touto silou každého muže — převyšuje celé své okolí, pyšní se takové ženy vynikající touto vlastností svého muže jako drahocenným nějakým šperkem a to jen v tom případě, zůstává-li tento duch slepým vůči jejich ubohým, ženským úskokům. Opováží-li se však prohlédnouti malichernou komedii potměšilého, nicotného a mnohdy i mrzkého jejich života, stává se jim jeho duch břemenem a vězením.

Olga neznala této logiky slepé odevzdanosti do vůle osudu a nechápala ženských náruživůstek a choutek. Při-

soudivši jednou vyvolenému sobě člověku důstojenství a práva nad sebou, věřila v něho a proto ho i milovala, přestávala-li však věřit — přestávala i milovat, jak se také stalo při Oblomovu.

Ale tehdy kroky její byly ještě nerozhodny, vůle vratká; tehdy ledva že nahlédla a vmysliti se dovedla v tajemství života, krátce uvědomovala si teprv jednotlivé elementy svého ducha a povahy, sbírala materiál; k tvůrčí činnosti tehdy ještě nedošlo, nebyly uhodnuty cesty jejího života.

Nyní však důvěřovala Andrejovi ne slepě, ale z přesvědčení: viděla v něm ztělesněný ideál mužské dokonalosti. Čím větší, čím vědomější však byla její víra v něho, tím tíže bylo jemu udržeti se na své výši, býti heroem nejen jejího srdce a ducha, ale i její obraznosti. Důvěřovala mu tak, že mezi sebou a jím neuznávala žádného jiného prostředníka, žádné jiné instance kromě Boha.

Proto by nebyla snesla nižádného, byť jen o vlas se odlišujícího snížení jednou od ní uznaného důstojenství; každá falešná nota v charakteru nebo duši byla by vyvolala zničující dissonanci, ztroskotaná budova štěstí byla by pochovala ve svých rozvalinách i ji nebo zůstalo-li by v ní ještě něco neochromených sil, hledala by dál...

Ale ne, takové ženy se nemýlí dvakrát. Po úpadku takové víry, takové lásky, každé znovuzrození je u nich nemožno.

Štolc byl hluboce šťasten tímto svým vyplněným, rušným životem, v němž kvetlo nevadnoucí jaro; žárlivě, usilovně, bystře jej proto vzdělával, opatroval a hýčkal. Ze dna duše hrůza se v něm vzhouřila pouze tehdy, když si vzpomněl, že Olgu od záhuby dělil pouze vlas, že tato uhádnutá cesta jejich života — dvě bytosti sloučené v jednu, mohly se rozejíti ve dvě; že neznalost životních drah mohla zaviniti záhubný omyl, že Oblomov...

Zachvěl se vždy. Jakže! Olga a život, který jí připravoval Oblomov! Olga a živořit ze dne na den, státi se venkovskou šlechtičnou, chůvou svých dětí, hospodyní — a dost!

*

Všechny záhady, pochybnosti, všechnu zimničnou činnost svého života aby tak na marno utrácela v starostech o hospodářství, v očekávání svátků, hostí, rodinných sjezdů, v porodech, křtinách, apathii a ospalosti svého muže!

Manželství bylo by se tak stálo pouhou formou, ale ne obsahem, prostředkem, ale ne cílem; sloužit by mělo pouze za široký a věčně stejný rámec návštěv, přijímání hostí, obědů a večerů, prázdného žvanění?

Jak by snášela takový život? S počátku by se bouřila, pátrajíc a slídíc po tajemství života, plakala by, mučila se, pak by přivykla, tloustla, jedla, spala, tupěla . . .

Ne, ne, takový by nebyl průběh jejího života: — plakala by, mučila by se, chřadla a umírala by v objetí milujícího, dobrého a slabého muže . . . Ubohá Olga!

A což, neuhasnul-li by oheň, nezemřel v ní život, zdolají-li všemu její síly a ona zatouží po svobodě, vzmáchne-li perutěma jak silná a bystrá orlice, polapená na okamžik slabýma rukama a vzepne se náhle na vysokou onu skálu, kde vidí orla ještě silnějšího a bystřejšího nežli ona? . . . Ubohý Ilja.

„Ubohý Ilja!“ pravil jednou Andrej nahlas, rozpomenuv se na všechno minulé.

Olga při zvuku toho jména svěsila pojednou ruce s vyšíváním do klína, odklonila hlavu na zad a hluboce se zamyslila. Vyslovení toho jména vzbudilo v ní vzpomínky.

„Co se s ním děje?“ otázala se pak; „nemohli bychom to zvědět?“

Andrej pokrčil rameny.

„Zdálo by se,“ pravil, „že žijeme v době, kdy nebylo pošt, kdy lidé, když se byli rozjeli na různé strany, považovali se navzájem za ztracené, a skutečně také mizeli a nezůstalo po nich ani potuchy.

„Což abys dopsal zas někomu ze svých přátel; dozvěděli bychom se aspoň . . .“

„Ničeho bychom se nedověděli leč to, co už víme: je živ, zdráv, dosud na starém bytě — to víme i bez přátel. Ale co se děje s ním, jak tráví svůj život, umřel-li už

mravně nebo v něm ještě tlí jiskra života — o tom se nezasvěcenec nedoví . . .“

„Ach, nemluv tak, Andreji; cítím děs i bolest při tom, když to slyším! Ráda bych a zároveň se bojím, něco o něm zvědět . . .“

A bylo jí do pláče.

„Z jara budeme v Petrohradě, — sami se o všem přesvědčíme.“

„Tu nestačí, když něco zvíme; musíme podniknouti všechno . . . .“

„Což jsem nepodniknul vše? Málo jsem se mu nadomlouval, za něj napracoval, jeho věci se napořádal — a kdyby se jen slovem o tom zmínil! Když se shledáme, je hotov ke všemu, ale jen ho s očí spustím, už je zas po všem: usnul zas. Děje se tak s ním jak s opilcem!“

„Nač ho tedy spouštět s očí?“ netrpělivě namítla Olga. „S ním se musí jednat rozhodně: vzít ho s sebou do kočáru a odvézt ho. Přesídlíme nyní na své statky; bude blízko nás . . . vezmeme ho s sebou.“

„To máme starostí s ním!“ uvažoval Andrej, přecházeje po pokoji sem a tam. „A konce jim není!“

„Je ti to obtížno?“ pravila Olga. „To je něco nového! Slyším tě poprvé, že reptáš na tyto starosti.“

„Nereptám,“ odpověděl Andrej, „ale rozvažuju o nich.“

„A odkud se vzaly tyto úvahy? Přiznal jsi se sám sobě, že tě to nudí, rozčiluje — ano?“

Pohlédla na něho zkoumavě.

Zavrtěl hlavou.

„Ne, nerozčiluje mne to, ale zdá se mi to zbytečné; to si tak někdy myslím.“

Nemluv, nemluv!“ pamatovala jej Olga. „Jako minulý týden budu zas celý den na to myslit a teskno mně bude. I když v tobě pohaslo přátelství k němu, pak aspoň z lásky k člověku musíš snášeti ty trampoty s ním. Ustaneš-li ty, pak půjdu já sama a neodejdu bez něho; dá se pohnout mými prosbami, cítím, že hořce zapláču, uzřím-li ho zabitého, mrtvého! Snad slzy . . .“

„Jej vzkřísí, myslíš?“ přerušil ji Andrej.

„Ne, když jej i nevzkřísí k činnosti, aspoň jej pohnou, aby se ohlédnul kolem sebe a zaměnil svůj život něčím lepším. Nebude se válet ve špíně, bude aspoň na blízku sobě rovných, s námi. Ledva jsem se před ním tenkrát objevila, — v mžiku procitnul a zastyděl se . . .“

„Nemiluješ jej snad zas jako druhdy?“ otázal se Andrej žertem.

„Ne, nežertuj,“ pravila Olga zádumčivě jakoby se ohlížela zpět do minulosti . . . „Nemiluji ho jako druhdy, ale je něco, co v něm mám ráda, čemu jsem, tuším, zůstala věrna a nezměním se jako jiní . . .“

„Kteří, jiní“? Jen to pověz, jedovatá zmije, uštkni, štípni: já či kdo? Mýlíš se. A chceš-li vědět pravdu, tož jsem já tě ho naučil milovat a málem že bych tě nebyl přivedl ke kýženému konci. Beze mne byla bys prošla kolem něho a ani bys si ho byla nevšimla. Přivedl jsem tě k poznání, že nemá o nic méně ducha než jiní, jenže je zastřen, udusen všelijakým smetím, že usnul v zahálce. Chceš, povím ti, proč je ti ještě tak drahým, proč ho ještě miluješ?“

Pokývla hlavou na znamení souhlasu.

„Pro to, co je dražšího v něm nade všechen rozum: pro poctivé, věrné jeho srdce! To je to přírodou jemu svěřené zlato, které v neporušenosti zachoval po celý svůj život. Klesal pod ústrky, chladnul, až na konec usnul ubit, zklamán, ztrativ sílu k životu, ale nepozbyl poctivosti a věrnosti. Ni jediné falešné noty nevydalo jeho srdce, špína se ho ani nedotkla. Neobelstí jej žádná lež a nic jej nesvede na falešnou cestu; nechť se kolem něho bouří celé moře špatnosti, zla, nechať celý svět se stráví jedem a obrátí se vzhůru nohama — nikdy Oblomov se neskloní před idolem lži, duše jeho vždycky bude čistá, světlá, poctivá . . . Je to křišťálová, průzračná duše; takých lidí je málo; jsou vzácni: to jsou perly v zástupech! Jeho srdce ničím nepodplatíš; na něho možno všude a ve všem se spolehnout. To je, čemu jsi zůstala věrna a proč starost o něj nikdy mi ne-

bude břemenem. Mnoho lidí jsem znal se vzácnými vlastnostmi, ale nikdy jsem se nesetkal s čistším, světlejším a prostším srdcem; tak mnohého jsem miloval, ale nikoho tak vytrvale a vroucně jako Oblomova. Kdo jednou ho poznal, nemůže ho více nemilovat. Je tomu tak? Uhodnul jsem?“

Olga mlčela, klopíc oči nad svou prací. Andrej se zamyslil.

„Není v tom všechno? Co ještě tedy? Ach! . . .“ jako by ze sna procitnul, vesele dodal pak Andrej: „Na čisto jsem zapomněl na ‚holubí jeho něžnost‘! . . .“

Olga se zasmála, rychle odložila svoje vyšívání, přiběhla k Andrejovi, ovinula rukama jeho šíji, chvíli mu pohlížela zářícíma očima přímo do očí, pak složila svou hlavu na rameni svého muže a zamyslila se. Ve vzpomínkách jejích ožila krotká, zádumčivá tvář Oblomova, něžný jeho pohled, pokora, pak trpký, stydlivý jeho úsměv, kterým při loučení odpověděl na její výčitky . . . a taková ji sevřela bolest, tak jí ho bylo líto . . .“

„Neopustíš ho, nezanecháš, viď?“ pravila, neodnímajíc rukou s šíje svého muže.

„Nikdy! Leč by se náhle rozevřela propast nějaká nebo vyrostla zeď mezi námi . . .“

Políbila jej.

„V Petrohradě mě vezmeš s sebou k němu?“

Mlčel, jakoby váhal.

„Ano? ano?“ vymáhala na něm odpověď.

„Poslechni, Olgo,“ pravil, snaže se vysvoboditi svou šíji z kruhu jejích rukou, „dříve musím . . .“

„Ne, řekni: ano! slib mi to, dříve ti nedám pokoje!“

„Třebas,“ odpověděl, „jenom ne hned na poprvé, až podruhé; vím, co by se s tebou dělo, kdyby on . . .“

„Nemluv, nemluv! . . .“ nedala mu Olga domluvit; „ano, vezmeš mě s sebou: spolu provedeme všechno. Ty sám bys toho nedovedl, nechtěl bys.“

„Budiž; ale rozruší tě to a snad dlouho se nebudeš moci vzpamatovat, pravil ne zcela spokojen tím, že na něm Olga vynutila svolení.

„Pamatuj tedy," doložila Olga, sedajíc na své místo: „že od něho odpadneš teprv tehdy, když se buď ‚otevře propast nebo postaví zeď mezi vámi'. Nezapomeň na tato slova."

IX.

Mír a ticho vládne nad Vyborgskou Stranou, nad nedlážděnými jejími ulicemi, dřevěnými chodníky, hubenými zahradami, nad příkopy zarostlými kopřivou, kde pod plotem nějaká koza s utrženým provázkem na krku pilně okusuje trávu nebo tupě spí, kde v poledne se ozve dusot švihácких, vysokých podpatků kolem po chodníku jdoucího písaře, pohne sebou kopřivová záclonka v okénku a ze za geranií vyhlédne hlava činovnice nebo nad plotem pojednou v zahradě vyskočí na okamžik a ihned zase zmizí svěží líce děvčátka, hned za ním vyskočí jiná zrovna taková tvář a zase tak zmizí, pak se zas objeví první a zase druhá; rozléhá se piskot a smích na houpačce se kolébajících děvčátek.

Všechno je ticho v domě Pšenicynové. Vejdeš na dvorek a budeš obklíčen živou idyllou: slepice a kohouti se poplaší a rozběhnou do všech koutů; pes začne sebou na řetěze zmítat, zalévaje se štěkotem; Akulina přestane dojit krávu, domovník přestane štípat dříví a oba zvědavě pohlédnou na příchozího.

„Koho hledáte?" otáže se domovník a zaslechnuv jmeno Ilji Iljiče nebo hospodyně domu, mlčky ukáže na zápsí a dá se zas do štípání dříví, příchozí pak po čisté, pískem posypané stezičce vyjde na zápraží, po jehož schodech rozestlán je prostý, čistý koberec, trhne měděným, čistě vyleštěným tahadlem zvonku a dveře otevře Anisja.

děti, někdy i sama paní nebo Zachar Zachar ze všech nejřídčeji.

Všechno v domě Pšenicynové dýchalo takovým blahobytem a bohatým hospodářstvím, jakého tu nebývalo ani tehdy, dokud tu žila Agafja Matvějevna společně se svým bratrem.

Kuchyně, komory, buffet — všechno bylo zastaveno skříněmi s nádobím, velkými i malými, kulatými i oválnými mísami, konvičkami na omáčky, číškami, hromadou talířů, hrníčky litinovými, měděnými i hliněnými.

Ve skříních vyloženo bylo její vlastní, už dávno dávno vykoupené a teď už nikdy více nezastavované stříbro, spolu se stříbrem Oblomova.

Stály tu celé řady nesmírných, břichatých i miniaturních čajových konvic a několik řad porculánových šálků, prostých i pruhovaných, pozlacených s průpovědmi, planoucími srdci, s Číňany. Veliké skleněné baňky s kávou, skořicí, vanilkou, křišťálové s čajem, soudečky s olejem, octem.

Pak celé příhrady byly zataraseny paklíky, sklínkami, krabicemi s domácími léky, travami, vodičkami, náplastěmi, mastmi, kafrem, prášky, kořením na podkuřování; zde bylo i mýdlo, potřeby ku čištění krajek, cídění skvrn a mnohé jiné a jiné — všechno, co najdeš v kterémkoliv venkovském domě, u každé přičinlivé hospodyně.

Sama Agafja Matvějevna, otevře-li náhle dvéře od skříně, plné všech těchto potřeb, nesnese vůně všech těch narkotických zápachů a v první chvíli odvrátí svoji tvář stranou.

V špižírně ke stropu zavěšeny byly šunky, aby se na ně nedostaly myši, sýry, homole cukru, sušená ryba, míšky se sušenými hříbky, od Čuchonce koupenými ořechy.

Na zemi stály kadečky sádla, velké, přikryté krajáče smetany, košíčky s vejci — a čeho všeho tu ještě nebylo! Bylo by třeba péra druhého Homéra, aby úplně a do po-

drobna vypsalo všechno, co nakupeno bylo ve všech koutech, ve všech příhradách malé této archy domácího života.

Kuchyň byla skutečným palladiem činuplné, veliké hospodyně a důstojné její pomocnice Anisji. Všechno bylo v domě a všechno bylo pod rukou, na svém místě, ve všem pořádek a čistota, až na jediný takřka koutek v celém domě, kam nikdy nevnikal paprsek světla ani proud svěžího vzduchu ani zrak hospodyně ani obratná, vše smetající ruka Anisjina. To byl kout čili hnízdo Zacharovo.

Světnička jeho byla bez okna a věčná tma přispívala k tomu, že lidské to obydlí zvrhlo se v temnou díru. Zastal-li tam někdy Zachar hospodyni s nějakými plány opravy a čištění, prohlásil rozhodně, že není starostí ženských, kde a jak mají ležeti kartáče, leštidla a boty, že není nikomu nic do toho, leží-li šaty jeho schumlány na zemi, stojí-li jeho postel za pecí, v prachu, *on* že chodí v těch šatech a spí na té posteli, a ne ona. A co se týče koštěte, prken, dvou cihel, dýnka z bečky a dvou polen, které chová ve své světnici, nuž, bez nich že se v hospodářství obejíti nemůže, ale proč, to nikdy neřekl; dále, že prach a pavouci mu nepřekážejí a krátce, že nestrká jim nos do kuchyně a tudíž si nepřeje, aby se staraly zas ony o něho.

Anisju, kterou tam jednou zastihnul, obmyslil takovým opovržením, pohrozil jí tak opravdově loktem do beder, že se bála k němu jen nahlédnout. Když byla celá ta záležitost přenešena k vyšší instanci, k uvážení Ilji Iljiče, šel Oblomov, aby pokojík prohlédnul a přísně nařídil, kde co a čeho bylo třeba, ale sotva jen hlavu strčil k Zacharovi a shlédnul na okamžik všechno, co tam bylo, odplivnul si pouze a nepromluvil ani slova.

„Co z toho teď máte?“ řekl pak Zachar Agafjě Matvějevně a Anisje, jež byly přišly s Oblomovem v naději, že jeho přičiněním dojde k nějaké změně. Pak se usmál po svém způsobu, tak že obočí i lícní vousy se roztáhly na obě strany.

V ostatních pokojích všude bylo světlo, čisto a zdravo. Staré, vylínalé záclony zmizely, okna a dvéře od přijímacího pokoje i kabinetu zavěšeny byly modrými a zelenými draperiemi a tkanými záclonami s červenými festony — všechno práce rukou Agafji Matvějevny.

Podušky se bělaly jako sníh a byly vystlány až skoro do stropu; přikrývky byly hedvábné, prošívané.

Po celé týdny byla světnice domácí paní zatarasena několika rozloženými a k sobě přistavenými stoly, po kterých se rozestýlaly tyto přikrývky a chalát Ilji Iljiče.

Agafja Matvějevna vlastnoručně stříhala povlaky, podkládala je vatou, sama je i prošívala, nalehajíc k práci silnou svojí hrudí, vpíjejíc se do ní očima, ba i rty, když bylo třeba nitku ukousnout a namáhala se s láskou, s neúnavnou vytrvalostí, skromně hledajíc pro sebe odměny pouze v tom pomyšlení, že chalát a přikrývky budou pokrývat, hřát, blažit a něžit velikolepého Ilju Iljiče.

Oblomov celé dny, leže doma na divaně, se zalíbením pohlížel, jak se obnažené její lokte za jehlou a nitkou pohybují sem a tam. Nejednou zadřímnul za úpění protahované a za zvuku ukousnuté nitky, jak tomu druhdy bývalo v Oblomovce.

„Nechte už té práce, unavíte se!“ napomínal ji Oblomov.

„Bůh práci miluje!“ odpověděla, nespouštějíc očí a rukou s práce.

Káva mu byla přinášena zrovna tak pečlivě, čistě a vkusně, jako s počátku, když se sem přestěhoval před několika lety. Polévka s drobečky, makarony s parmesanem, kulebjaky,*) studené polévky z vařeného cviklového listí a kvasu, domácí kuřata — všechno to se v přísném pořádku střídalo za sebou a uvádělo příjemnou rozmanitost v monotonní dny malounkého domku.

Do oken od rána do večera bily radostné paprsky, půl dne na jednu, půl dne na druhou stranu a díky zahradám,

*) piroh s rybou.

rozkládajícím se na obě strany, nic se jim nestavělo do cesty.

Kanárci vesele štěbetali; geranie a časem z hraběcí zahrady dětmi přinesené hyacinthy rozlévaly silnou svou vůni malounkým pokojíčkem, splývajíce v příjemnou směs kouře čistého, havanského doutníku, skořice nebo vanilky, kterou, pohybujíc energicky svými lokty, roztloukala právě hospodyně.

Ilja Iljič žil tak jakoby v zlatém rámci života, ve kterém jako v dioramatu střídaly se pouze obvyklé změny dne, noci a ročních počasí; jiných změn, zvláště velkých událostí, bouřících ze dna duše všechnu často hořkou a kalnou její ssedlinu, zde nebylo.

Od těch dob, co Štolc vymanil Oblomovku ze zlodějských dluhů bratrových a bratr s Tarantěvem úplně se odklidili, odtáhly s nimi i všechny nepřátelské nástrahy na život Ilji Iljiče. Žily kolem něho nyní takové prosté, dobré, láskyplné osoby a ty jednosvorně celou svou bytostí podpíraly jeho život, pomáhajíce tak, aby ho ani nepozoroval, necítil.

Agafja Matvějevna byla v zenithu svého života; žila a cítila, že žije plně, tak jak před tím nikdy nežila; jen vysloviti toho nikdy nemohla, jako kdy před tím, nebo lépe řečeno, nikdy nic takového na mysl jí ani nepřišlo. Jen k Bohu se modlila, aby prodloužil Iljův věk a zbavil ho ode všeho „trápení, hněvu a nouze“, sebe pak, své děti a celý dům poroučela do vůle boží. Za to tvář její vydávala neustále svědectví o jednom a tomtéž plném, uspokojeném, všech zvláštních tužeb prostém a tudíž řídkém a při každé jiné povaze nemožném štěstí.

Stala se plnější; ňadra a ramena zářila touhéž hojností a plností, v očích jí plála něha a jen, jen starost o hospodářství. Nabyla zas onoho důstojenství a klidu, s jakým vládla kdysi nad domem uprostřed svých poddaných Anisji, Akuliny a domovníka. Jako tenkrát nechodila, ale jakoby plavala od skříně do kuchyně, z kuchyně do špižírny a

odměřeně, zvolna udílela rozkazy s plným vědomím toho, co dělá.

Anisja stala se ještě živější nežli kdy před tím, ponévadž práce přibylo: neustále šuká, shání, běhá, pracuje, všechno na slovo dle vůle hospodyně. I oči má jasnější a nos, ten výmluvný nos, vyniká zase z celé její postavy a tak se červená samou starostí, přemýšlením, záměry, zrovna mluví a to i když jazyk mlčí.

Obě jsou oblečeny každá dle důstojenství svého postavení a povinností. Hospodyně má nyní velkou almaru s množstvím hedvábných šatů, mantilek a salupů; čepce si objednala za vodou, ne-li dokonce v Litejné ul., botky ne u Apraksina, ale v hostinném dvoru, a klobouček, — představte si, na Mořské! I Anisja, když všechno v kuchyni poklidí, zvláště pak v neděli, oblékne na sebe vlněné šaty.

Jen Akulina chodí stále se zatknutým za pás podolkem a nádvorník ani za psích letních dnů nedovede se rozloučit se svým poloukožichem.

O Zacharovi darmo mluvit: ten z šedého fraku si udělal kazajku a nelze rozhodnout, jaké barvy jsou jeho pantalony, z čeho uroben je jeho nákrčník. Cídí boty, potom spí, sedí u vrat, tupě se dívaje po mimojdoucích, nebo si konečně zasedne v blízkém kupeckém krámku a dělá i nadál totéž, co dělal před tím, napřed v Oblomovce a potom v Gorochové ulici.

A Oblomov sám? Oblomov sám byl plným a přirozeným odleskem a výrazem toho klidu, blahobytu a nerušeného ticha. Vhlížeje a vmýšleje se do svého stavu a srůstaje s ním čím dále tím těsněji, rozhodnul konečně, že nemá proč, aby kam chodil, něco hledal, že ideál jeho života je uskutečněn třeba bez poesie, třeba bez oněch paprsků, kterými si kdysi obraznost jeho obestírala panský, široký a bezpečný běh života v rodné dědině, uprostřed svých sedláků a čeledě.

Díval se na nynější svůj stav jako na pokračování téhož oblomovského života, pouze s jiným koloritem místa a částečně i času. I zde jako v Oblomovce podařilo se mu

lacině zbaviti se všeho života, vymoci na něm a pojistiti sobě nerušený klid.

Slavil vítězství ve svém nitru, že uniknul jeho dotěrným a trapným nárokům a bouřím, že uniknul z onoho horizontu, kde blýskají blesky velikých radostí a rozléhají se náhlé rány velikých žalů, kde vládnou lživé naděje a velikolepé přízraky štěstí, kde hlodá a sžírá člověka vlastní myšlénka a ubíjí ho vášeň, kde padá a vítězí rozum, kde trvá člověk v neustálém zápasu a odchází s pole bitvy rozerván, věčně nespokojen, nenasycen. Nepocítiv nikdy rozkoší, jakých doznává člověk v zápase, zřekl se jich v duchu a cítil v duši své pokoj pouze v zapomenutém koutku, kde nebylo žádného ruchu, zápasu života.

A když v něm i vzkypí ještě obraznost, procitnou zapomenuté vzpomínky, nesplněné sny, když se i ozvou výčitky svědomí, že tak a ne jinak prožil svůj život — Oblomov klidně spí, probudí se, vyskočí s postele, někdy i pláče chladnými beznadějnými slzami, nad světlým, na vždy odumřelým ideálem života, jak pláčí lidé nad zesnulým trpce si připomínajíce, že pro něho nevykonali dost za jeho života.

Pak se rozhlédne po svém vůkolí, okusí časného blaha a upokojí se, pohlížeje zádumčivě, jak tiše a klidně v požáru červánků se stápí večerní slunce; konečně rozhodne, že život jeho nejen že se tímto způsobem utvářel, ale že už osudem byl k tomu stvořen a určen, aby tak prostým a nepatrným byl a stal se tak výrazem možné, ideálně tiché stránky lidského bytí.

Jiným, myslil u sebe Oblomov, určeno osudem, aby byli stělesněním bouřlivých stránek života, aby hýbali tvůrčími i ničivými jeho silami: každý má své určení!

Hle, jaká filosofie se to vytvářela v oblomovském Platonu, jak jej ukolébávala ve shonu otázek a přísných požadavků povinnosti a sebeurčení! Narodil se a byl vychován ne jako gladiátor, ale jako tichý divák boje; jeho plachá a lenivá duše by nesnesla ani rozčilujícího štěstí, ani ran života — tudíž stělesňoval v sobě pouze jednu jeho stránku

a domáhati se něčeho, měniti v něm něco nebo se káti — neměl proč.

S léty dostavovaly se chvíle rozechvění a rozlítostnění řídčeji a Oblomov tak pozvolna a tiše ukládal se v prostý a široký hrob svého života, vykopaný vlastníma rukama jako starci poustevníci, kteří se od života byli odvrátili, vykopávajíce si svoji mohylu.

Přestal už blouzniti o uspořádání svých statků a o přestěhování se tam s celým svým domem. Štolcem ustanovený správce zasílal mu řádně velmi slušný důchod, o vánocích přiváželi mužíci obilí a drůbež, takže dům vzkvétal hojností a veselím.

Ilja Iljič opatřil si dokonce i pár koní, ale z opatrnosti jemu vlastní, pár takových koní, kteří sebou od vrat hnuli teprv po třetím švihnutí bičem; při první a druhé ráně zakolísal sebou a stranou vykročil napřed jeden, pak sebou škubnul a stranou vykročil kůň druhý a teprv pak natáhnuvše úporně šíji, hřbet i ocas, hnuli sebou oba najednou, kývajíce při tom hlavami. Vozili Vaňu na druhou stranu Něvy do gymnasia, hospodyně pak jezdila s nimi po různých nákupech.

O masljanici*) a o velikonočních svátcích celá rodina i sám Ilja Iljič vyjeli si na guljaní,**) pobavit se mezi kramářskými boudami; zřídka kdy, ale někdy přece, vzali si lóži a tu pak do divadla zavítala celá rodina.

V létě vyjížděli za město, v pátek sv. Eliáše — do prachových závodů, a život míjel tak řadou obvyklých výjevů, mohlo by se říci, beze všech ničivých změn, kdyby rány života někdy nezasahovaly malých, tichých zákoutí. Na neštěstí však hromová rána, otřásající základem hor i ohromnými prostorami vzduchu, rozléhá se i v myší díře, slábeji sice, temněji, pro myší dírku však za to tím citelněji.

Ilja Iljič jedl s chutí a mnoho, jako v Oblomovce, chodil a pracoval lenivě a málo, rovněž, tak jako v Oblo-

*) na masopustní týden.
**) národní slavnost.

movce. Bez ohledu na přibývající léta bezstarostně pil víno, angreštovou vodku a ještě bezstarostněji a dlouho spával po obědě.

Pojednou všechno to se změnilo.

Jednou když si tak za dne odpočal a zdřímnul, chtěl vstáti s divanu a nemohl, chtěl vypraviti ze sebe slova — a jazyk mu nesloužil. Leknutím zamával pouze rukou, volaje tak k sobě pomoc.

Kdyby byl žil pouze se Zacharem, byl by tak mohl telegrafovat rukou až do rána a konečně by mohl i umřít, však by se o tom ráno byli dověděli, ale zrak domácí bděl nad ním jak oko Prozřetelnosti: nepotřebovala k tomu žádného ducha, srdce samo uhodlo, že Ilja Iljič není jaksi ve své kůži.

A ledva že ji osvítila tato domněnka, Anisja už letěla s izvoščíkem pro lékaře, hospodyně pak sama obkládala hlavu jeho ledem; současně ze známé skříňky vytáhla všechny vodičky, náplasti — všechno, co ze zvyku i z doslechu se jí zdálo pro tento případ příhodným. I Zacharovi se podařilo zatím obouti jednu botu a tak o jedné botě s lékařem, hospodyní a Anisjou ošetřoval svého pána.

Ilju Iljiče přivedli k vědomí, pustili mu žilou; vyšlo na jevo, že jej ranila mrtvice a že zavésti musí jiný způsob života.

Až na nemnohé a řídké výjimky vodka, pivo i víno, káva, pak každý tučný, masitý, kořeněný pokrm byl mu zakázán a místo všeho toho byl mu předepsán každodenní pohyb, mírný spánek a to jenom v noci.

Bez dohledu Agafji Matvějevny nebylo by bývalo z všeho toho splněno nic, ale ona dovedla zavésti tento system tím, že se mu podříditi musil celý dům; dílem lstí, dílem lichocením odvracela Oblomova od svůdného pomyšlení na víno, poobědní spánek i tučné kulebjaky.

Ledva že si zadřímnul, už v pokoji jen tak, sám sebou padal stůl, nebo ve vedlejším pokoji se hřmotem se rozbíjelo staré, nepotřebné nádobí a ne-li to, tož zahlučely děti tak, — že nezbývalo věru, než aby se sebral a prchnul

ven. Když ani to nepomohlo, ozval se vždy měkký její hlas: volala jej a ptala se na něco.

Pěšinka v zahradě byla prodloužena a Ilja Iljič ráno a k večeru vykonával po ní dvouhodinové procházky. Chodili s ním buď ona a nebylo-li možno, tož Maša nebo Vaňa nebo starý jeho známý, nemluvný, ve všem povolný a všemu přisvědčující Alekšejev.

Tak, hle, Ilja Iljič zvolna kráčí po pěšince, opíraje se o rámě Vaňovo. Vaňa dorostl už zatím v jinocha, má na sobě gymnasiální uniformu a ledva že opanovati dovede svůj bodrý, chvatný krok, řídě se Iljou Iljičem. Oblomov nedostupuje dobře na jednu nohu — následek to mrtvice.

„Nu, pojďme už do světnice, Vaňušo," pravil.

Zamířil ke dveřím. Do cesty jim vyšla Agafja Matvějevna.

„Kam tak časně?" otázala se a nedala jim jíti dále.

„Co časně! Už jsme přešli dvacetkrát sem a tam, a odtud k plotu je padesát sáhu, to jsou dvě versty."

„Kolikrát jste přešli?" otázala se Vaňuši.

Vaňa byl v rozpacích.

„Nelži, to ti povídám!" hrozila mu Agafja Matvějevna, hledíc mu do očí. „Hned to poznám. Pamatuj na neděli, jinak z domu nesmíš ani na krok."

„Ne, maminko, my jsme opravdu přešli už . . . dvanáctkrát."

„Ach ty, šibale jeden!" pravil Oblomov. „Pořád jsi jen akacie oškubával, ale já počítal . . ."

„Ne, jen ještě choďte: beztoho ještě nemám uvařeno!" rozhodla hospodyně a přirazila před nimi dveře.

A Oblomov chtě nechtě odčítal ještě osmkrát sem a tam a pak teprv se vrátil do pokoje.

Tam na velkém, kulatém stole kouřila se rybí polévka. Oblomov zasednul na své místo, na divan, sám, vedle něho z pravé strany na židli sedla Agafja Matvějevna, v levo pak, na malé dětské stoličce s malým přepažením před sebou seděl jakýsi malý, tříletý hoch. Vedle něho sedla si

Maša, děvče už třináctileté, pak Vaňa a toho dne konečně naproti Oblomovu seděl u stolku i Alekšějev.

„Počkejte, napřed vám dám ježdíka; nahodil se mi takový pěkný, tučný!“ pravila Agafja Matvějevna, nakládajíc Oblomovu na talíř ježdíka.

„Piroh by k tomu byl dobrý!“ pravil Oblomov.

„Zapomněla jsem, do čista jsem zapomněla. A ještě večer jsem na to pamatovala, ale zapomněla jsem jako na smrt!“ chytře se vytočila Agafja Matvějevna.

„A vám, Ivane Alekšějiči, kapustu ke kotletům taky jsem zapomněla připravit,“ dodala, obracejíc se k Alekšějevu. „Nemějte mi za zlé.“

I z toho se zas chytře vytočila.

„To nic nedělá; já mohu jíst všechno,“ pravil Alekšějev.

„Jakže, opravdu jste mu nepřipravili šunku s hráškem nebo beafsteaček?“ otázal se Oblomov. „On tak rád . . . .“

„Sama jsem byla na trhu a hledala, Iljo Iljiči, ale nebylo možná dostat kousek pěkné hovězíny! Za to jsem vám dala udělat kyselé*) s višňovou zavařeninou: vím, že to rád, dodala, obracejíc se k Alekšějevu.

Kyselé neškodilo Ilju Iljiči a proto je musil rád jíst i ke všemu ochotný Alekšějev.

Po obědě nikdo a nic nemohlo Oblomova zdržeti od poležení. Lehl si obyčejně hned na místě na divan, položil se na záda, ale ležel tak jen asi hodinku. Aby nespal, nalévala hospodyně hned vedle něho na divanu kávu, na koberci hrály si tu i děti a Ilja Iljič volky nevolky musil na všem bráti účastenství.

„Přestaň už škádlit Andrjušu: hned se dá do pláče!“ huboval Vaničku, když Vaňa hocha škádlil.

„Mašenko, dej pozor, ať se Andrjuša neuhodí o židli!“ starostlivě napomínal Oblomov, když chlapeček zalezl pod židle.

A Maša skočila, aby ‚bratříčka‘, jak mu říkala, vytáhla z pod židle ven.

---

*) pokrm z kvašené mouky.

Všechno na okamžik umlklo, hospodyně vyšla do kuchyně dohlédnout, je-li připravena už káva. Děti stichly. V pokoji ozvalo se chrápání, s počátku tiché jakoby sourdinou dušené, pak hlasitější a když se objevila Agafja Matvějevna s dýmající kávovou konvicí, překvapil ji chrápot jako v jizbě vozky.

S výčitkou pokývla na Aleksějeva hlavou.

„Já jsem ho budil, ale neposlouchá," pravil Aleksějev ku svému ospravedlnění.

Rychle postavila konvici s kávou na stůl, zdvihla Andrjušu s podlahy a tiše jej posadila na divan k Iljovi Iljiči. Dítě lezlo po něm, dostalo se až k obličeji a chytilo Ilju za nos.

„A! Co? Kdo je to?" poděšeně pravil Ilja Iljič, procitnuv.

„Usnul jste a Andrjuša vylezl i probudil vás, laskavě pravila hospodyně.

„Kdy že jsem usnul?" omlouval se Oblomov, bera Andrjušu do svého náručí. „Co pak jsem neslyšel, jak ručinkama po mně škrábe? Já slyším všechno! Ach, ty nezbedo, za nos mě bude chytat! Já ti dám! No, počkej jen, počkej!" pravil, laskaje a něžně se obíraje s dítětem. Pak je spustil na zem a vzdychnul na celou světnici.

„Vypravujte mi něco, Ivane Aleksějiči!" pravil.

„O všem už jsme mluvili, Iljo Iljiči, není o čem vypravovat," odpověděl Aleksějev.

„Jak, není o čem? Chodíte přece mezi lidi: nic není nového? Čtete snad, ne?"

„Ano, někdy si něco přečtu, nebo čtou jiní, vypravují mně o tom a já poslouchám. Včera na př. u Aleksěje Spiridonyče předčítal nahlas jeho syn, student. *)

„Co četl?"

„O Angličanech, že převezli kamsi ručnice a prach. Aleksěj Spiridonyč povídal, že bude válka."

„Kam že je převezli?"

---

*) student = posluchač vysoké školy.

„Do Španěl nebo do Indie — nepamatuju se, ale vyslanec byl tím velice nemile dotčen.“

„Jaký vyslanec?“ otázal se Oblomov.

„To jsem už zapomněl,“ pravil Aleksějev, pozdvihuje ke stropu nos a vzpomínal.

„S kým že má být válka.“

„S tureckým pašou, tuším.“

„Nu a co ještě je nového v politice?“ otázal se Ilja Iljič po krátkém mlčení.

„Také se píše, že zeměkoule neustále chladne: jednou prý zmrzne celá.“

„Vida! To má být taky politika?“ pravil Oblomov.

Aleksějev zkoprněl.

„Dmitrij Aleksějič zmínil se napřed o politice,“ hájil se Aleksějev, „a potom četl všechno napořád a neřekl, kdy je konec politiky. Vim jen, že se pak jednalo o literatuře.“

„Co četl o literatuře?“ otázal se Oblomov.

„A četl, že nejlepší spisovatelé jsou Dmitrijev, Karamzin, Batuškov a Žukovskij . . .“

„A Puškin?“

„O Puškinovi se tam nemluvilo. Já sám jsem si taky myslil, proč ne! Vždyť je to *ch*enij!“ pravil Aleksějev, vyslovuje *g* jako *ch*.

Následovalo mlčení. Hospodyně si přinesla práci a začala jezdit jehlou sem a tam, pohlížejíc chvílemi hned na Ilju Iljiče, hned zas na Aleksějeva a bystrým sluchem naslouchajíc, není-li kde něco v nepořádku, neslyšet-li hluk, nehádá-li se v kuchyni Zachar s Anisjou, umývá-li Akulina nádobí, neskřípla-li na dvoře dvířka, t. j. nevytratil-li se domovník do krčmy.

Oblomov pohroužil se tiše v mlčení a zádumčivost! V takové zádumčivosti, nespal ani nebděl; bezstarostně nechal myšlénky své bloudit, nesoustřeďuje jich na ničem, pokojně naslouchal odměřenému tlukotu srdce a občas zamrkal okem jako člověk, jehož zrak neutkvívá na ničem.

Přešel v neurčitý, záhadný stav duše, jistý druh hallucinace.

Člověka přepadají někdy řídké a krátké chvíle zádumčivosti, kdy se mu zdá, že žije poznovu kdysi a kdesi už jednou prožitý okamžik. Viděl li kdy ve snu vyvstávající před ním zjev, zažil-li jej kdy před tím a pak naň zapomněl, neví, ale vidí: tytéž osoby sedí kolem něho, jak seděly tenkrát, tatáž slova byla pronešena už jednou: obraznost není s to, aby přenesla se opět na totéž místo, pamět nedovede vzkřísiti minulosti a způsobuje, že duše upadá v zamyšlení.

Totéž se dělo s Oblomovem nyní. Obchází jej jakési odkudsi už povědomé jemu ticho, kývá a cvaká známé kyvadlo, je slyšet třesk překousnuté nitky; opakují se známá slova a šepotání.

„Nijak nemohu nitkou trefit do dírky; na, tu máš, Mašo, máš bystřejší oči!“

Lenivě, mechanicky jakoby v sebezapomenutí pohlíží do tváře hospodyně a z hlubiny jeho vzpomínek vyvstává známý, kdysi jím viděný obraz. Usiloval dopíditi se, kdy a kde to slyšel . . .

A vidí před sebou velký, temný, lojovou svíčkou osvětlený sál v rodném domě, vidí za kulatým stolem sedící nebožku matku a její hosti: mlčky šijou; otec mlčky přechází sem a tam. Přítomnost a minulost slila se a splynula v jedno.

Zdá se mu, že dostihnul zaslíbené oné země, kde tekou řeky medu a mléka, kde lidé bez práce požívají chléb, chodí ve zlatě a stříbře.

Slyší, jak si vykládají sny, tajemství různých znamení, slyší zvonění talířků a chřestění nožů, tiskne se k ňaně; naslouchá jejímu vetchému, třesoucímu se hlasu: „Militrisa Kirbitěvna!“ praví ňaňa, ukazujíc na obraz hospodyně.

Zdá se mu, že tentýž obláček pluje po modrém nebi jako tenkrát, tentýž větérek že duje do oken a pohrává jeho vlasy; oblomovský krocan si vykračuje a hudruje pod oknem.

V tom zaštěkal pes: to jistě přijel nějaký host. Snad ne Andrej s otcem z Verchljova? To býval pro něho svátek. Skutečně, musí to být on: kroky se blíží, blíží, dveře se otvírají . . . Andreji! praví. A skutečně, před ním stojí Andrej, ne však jako hoch, ale zralý muž.

Oblomov procitnul: před ním, ne v hallucinaci, ale ve skutečnosti stál pravý, živý Štolc.

Hospodyně rychle vzala dítě, stáhla svoji práci se stolu a odvedla děti; zmizel i Alekšejev. Štolc a Oblomov osaměli, mlčky a nehybně pohlížejíce na sebe. Štolc div jej těma očima neprobodl.

„Jsi to ty, Andreji?“ otázal se Oblomov rozčileným, ledva slyšitelným hlasem, jak se po dlouhém odloučení svoji družky ptá pouze milenec.

„Já,“ tiše pravil Andrej. „Jsi živ a zdráv?“

Oblomov jej objal, silně se k němu přitisknuv.

„Ach!“ zvolal táhle v odpověď a v tom ‚*ach*‘ vylil všechnu v duši dlouho tajenou sílu stesku a radosti, kterou od těch dob, kdy se spolu rozloučili, neměl snad ani kdy, na kom a na čem vylíti.

Sedli si a zase tak na sebe hleděli.

„Jsi zdráv,“ otázal se Andrej.

„Ano, sláva Bohu, nyní ano.“

„A byl jsi nemocen?“

„Ano, Andreji, stihnul mě záchvat mrtvice . . .“

„Je-li možná? Bože můj!“ se strachem a účastenstvím pravil Andrej. „Ale následky nezbyly žádné?“

„Ne, jen levou nohou nemohu volně vládnout . . .“ odpověděl Oblomov.

„Ach, Iljo, Iljo! Co se to s tebou děje? Ty jsi se docela spustil! Co jsi dělal po ten čas? Už na pátý rok jsme se neviděli, to není žádný žert!“

Oblomov povzdychnul.

„Proč jsi nejel do Oblomovky? Proč jsi nepsal?“

„Co ti mám říci, Andreji? Znáš mě a neptej se na nic!“ smutně pravil Oblomov.

„A stále zde, v tom bytě?“ pravil Štolc, rozhlíželo se pokojem; „ani jsi se nepřestěhoval?“

„Ano, stále zde . . . Nyní se už ani stěhovat nebudu.“

„Jak, opravdu ne?“

„Ano, Andreji . . . opravdu.“

Štolc upřeně pohlédl na něho, zamyslil se a začal přecházeti po pokoji.

„A Olga Sergějevna? Je zdráva? Kde je? pamatuje-li pak se . . .“

Nedomluvil.

„Je zdravá a pamatuje se na tebe tak, jako byste se včera byli rozloučili. Hned ti řeknu, kde je.“

„A děti?“

„I děti jsou zdrávy . . . Ale pověz mi, Iljo: ty žertuješ, viď, že tu nezůstaneš? Já přijel pro tebe, abych tě odvezl s sebou, tam k nám na venkov . . .“

„Ne, ne!“ pravil Oblomov, sníživ hlas a ohlíželo se po dveřích; byl v patrných rozpacích. „Ne, prosím tě, nezačínej s tím, nemluv . . .“

„Proč? Co se to s tebou děje?“ začal Štolc: „Znáš mě: už dávno jsem si tak umínil a neustoupím. Až dosud mě překážely různé starosti, ale nyní jsem svoboden. Musíš žít s námi, na blízku nás: tak jsme se s Olgou domluvili a tak se i stane. Sláva Bohu, že jsem tě zastihl v takovém a ne horším stavu. Nenadál jsem se toho . . . . Jeďme! . . . Jsem hotov odvézti tě i násilím! Musíš jinak žít, víš, jak . . .“

Oblomov netrpělivě poslouchal tuto tirádu.

„Nekřič, prosím tě, tišeji!“ prosil jej Oblomov. — „Tam . . .“

„Co tam?“

„Uslyší . . . to a hospodyně si bude myslet, že opravdu chci odejet . . .“

„Nu a co na tom? Nechť si myslí!“

„Ach, jak by to bylo možno!“ nedal mu Oblomov domluvit. „Poslechni, Andreji,“ dodal pojednou rozhodným,

nezvyklým u něho tónem: „nepokoušej se na marno, nepřemlouvej mne: já zůstanu zde.“

Štolc s podivením pohlédnul na svého přítele. Oblomov pohlížel na něho klidně a rozhodně.

„Ty jsi ztracen, Iljo!“ pravil. „Ten dům, ta ženština... celý ten způsob života... Není možno, pojedem, pojedem!“

Chytil jej za rukáv a táhnul ku dveřím.

„Proč mě chceš odvézt? Kam?“ pravil Oblomov, vzpouzeje se.

„Ven z té jámy, z bláta, na světlo, na volný vzduch, kde je zdravý, normální život!“ přísně, velitelsky skoro dolehal Štolc. „Kde jsi? Co je z tebe? Vzpamatuj se! Či k tomu jsi se připravoval, abys v díře spal jako krtek? Rozpomeň se na všechno . . .“

„Nepřipomínej mi ničeho, nech minulost na pokoji: nevrátíš jí víc!“ pravil Oblomov s tváří oduševněnou, s plným vědomím rozsudku a vůle. „Co chceš se mnou. počít? S tím světem, do kterého mě ty vlečeš, rozešel jsem se na vždy; nesloučíš víc, nespojíš dvě roztržené polovice. Přirostl jsem k této jámě bolavou částí svého života; zkus odtrhnout mě od ní — a následuje smrt.“

„Ale jen se ohlédni, kde a s kým jsi?“

„Vím, cítím to . . . Ach, Andreji, všechno cítím, na všechno se pamatuji: dávno už je tomu, co se stydím být na světě! Ale nemohu jít s tebou tvojí cestou, kdybych i chtěl . . . když jsi tu byl naposled, snad by to ještě bylo bývalo možno. Nyní . . .“ (sklopil oči a na okamžik se odmlčel) nyní je pozdě . . . Jdi a nepozastavuj se nade mnou, Bůh ví, že jsem hoden tvého přátelství, ale nejsem hoden těch námah, které pro mě podnikáš.“

„Ne, Iljo, ty vždycky něco napovíš a nedořekneš. A já tě přece odvezu a právě proto tě s sebou odvezu, že tě mám v podezření . . . Poslechni,“ pravil, „vezmi na sebe něco a pojedeš ke mně, poseď u mne večer. Mám ti mnoho, mnoho co vypravovat; ty nevíš, co všechno s námi se děje, neslyšel jsi nic?“

Tázavě hleděl na něho Oblomov.

„Nejdeš mezi lidi, zapomněl jsem na to: pojďme, všechno ti budu vypravovat . . . Víš, kdo je zde u vrat, v kočáře, čeká na tebe . . . Zavolám ho sem!“

„Olga!“ vyrvalo se pojednou z prsou polekaného Oblomova. Ve tváři celý se až změnil. „Pro Boha, nepouštěj ji sem, odjeď! S Bohem, s Bohem, pro Boha!“

A strkal skoro Štolce ven; ale ten sebou nehnul.

„Nemohu za ní přijít bez tebe: zavázal jsem se svým slovem, slyšíš, Iljo? Když ne dnes, tož zítra, tu chvíli můžeš pouze oddálit, ale neodeženeš mne . . . zítra nebo pozítří, ale uvidíme se jistě!“

Oblomov mlčel, skloniv hlavu a neodvažuje se na Štolce ani pohlednout.

„Kdy tedy? Olga se mně bude ptát.“

„Ach, Andreji,“ pravil Oblomov něžným, prosebným hlasem, objímaje ho a položil mu hlavu na prsa. „Nech mě tak a na vždy . . . zapomeň na mě . . .“

„Jak, na vždy?“ v ustrnutí otázal se Štolc, vybavuje se jeho objetí a dívaje se mu do tváře.

„Ano!“ zašeptal Oblomov.

Štolc odstoupil od něho na krok.

„To jsi ty, Iljo?“ vyčítal mu. „Odstrkuješ mě a to k vůli ní, k vůli té ženské! . . . Bože můj!“ křiknul skoro Štolc, jakoby schvácen náhlou bolestí. „To dítě, co jsem právě viděl . . . . Iljo, Iljo! Utec odtud, pojďme, rychle pojďme! Jak hluboko jsi padl?! Ta ženská . . . . čím je ti . . .“

„Ženou!“ klidně pravil Oblomov.

Štolc zkameněl.

„A to dítě je — můj syn! Tobě na památku říkají mu Andrej!“ dodal Oblomov rázem a pokojně si oddechnul, svrhnuv se sebe břímě upřímnosti.

Nyní změnil se ve tváři Štolc a kroutě užaslýma, bezmyšlénkovitýma skoro očima, ohlížel se kolem sebe. Tu se náhle před ním „otevřela propast“, vyvstala „kamenná zeď“ a Oblomova pojednou jakoby ani nebylo, jakoby se propadnul, z očí mu zmizel a jen žhoucí onu lítost cítil,

jakou zakouší člověk, když po dlouhém odloučení v rozčilení spěchá, aby spatřil přítele a pojednou zví, že už ho dávno není, že umřel.

„Ztracen!“ mechanicky, šeptem pravil Štolc. „Co řeknu Olze?“

Oblomov, zaslechnuv poslední slova, chtěl cosi říci, ale nebyl s to. Vztáhl k Andrejovi obě ruce a oba se ob jali mlčky, prudce, jak se objímají lidé před bojem a před smrtí. Objetí to udusilo v nich slova, slzy, city, všechno.

„Nezapomeň na mého Andreje!“ byla poslední slova Oblomovova, pronešená pohaslým hlasem.

Andrej mlčky, zvolna vyšel ven, zvolna, zádumčivě přešel dvorem a sednul do kočáru; Oblomov pak sednul na divan, opřel se lokty o stůl a zastřel si rukama tvář.

„Ne, nezapomenu na tvého Andreje!“ hořce na cestě dvorem pravil k sobě Štolc. „Ty jsi, Iljo ztracen: darmo bych ti vypravoval o tom, že tvá Oblomovka neleží už v pustinách, že i na ni došla řada, že padly na ni paprsky sluneční! Nepovím ti, že za čtyry leta bude tam železniční stanice, že tvojí mužíci půjdou dělat náspy a po nové dráze že se pak k přístavu dováželi bude tvoje obilí... A školy, vzdělání atd..... Ne, leknul bys se záře nového štěstí, bolestně by se dotkly jeho paprsky nezvyklého tvého oka. Ale tvého Andreje povedu tam, kam ty jsi nemohl kráčeti... a s ním ve skutek uvedeme mladické naše sny. S Bohem, stará Oblomovko!“ pravil ohlédnuv se naposled po oknech malounkého domku. „Přežila jsi svůj věk!“

„Jak to tam vypadá?“ otázala se Olga a srdce mocně jí tlouklo.

„Nijak!“ suše, úsečně odpověděl Štolc.

„Je živ, zdráv?“

„Ano,“ nuceně odtušil Andrej.

„Co jsi se tak brzo vrátil? Proč jsi mne tam nepozval, a proč nepřivedl jsi jej s sebou? Pusť mě!“

„To nemůže být!“

„Co se tam děje?“ otázala se Olga zděšeně. „Rozevřela se propast, či co? Povíš-li pak přece?“

Mlčel.

„Co se to tam tedy děje!“

„Oblomovština!“ zasmušile odpověděl Štolc a na všechny další otázky Olgy až domů zachoval ponuré mlčení.

X.

Uplynulo pět let. Mnoho se změnilo i na Vyborgské Straně: pustá ulice, vedoucí k domu Pšenicynové zastavena je letními sídly, mezi nimiž vyniká dlouhá, kamenná, erární budova, stavící se do cesty slunečním paprskům, aby nemohly vesele vrážet do oken tichého útulku lenosti a pokoje.

I sám domek zchatrněl, vyhlížel nedbale, nečistě jak neholený a nemytý člověk. Barva s něho slezla, žlaby se místy polámaly, takže na dvoře stály louže bláta, přes které jako před tím bylo hozeno uzounké prkno. Vejde-li kdo dvířky do vrat, bdělý starý pes nezmítá sebou už na řetěze, ale štěká sípavě a lenivě, z díry ani nevylézaje.

A uvnitř domu jaké změny! Tam vládne cizí žena, jiné už tam dovádějí děti! Občas znovu se tam objevuje trudovitá, spitá tvář bujného Tarantěva a nebýva tam více krotkého, ke všemu přisvědčujícího Aleksějeva, není tu vidět ani Zachara ani Anisji: nová tlustá kuchařka vládne v kuchyni, s nechutí a hrubě plníc tiché rozkazy Agafji Matvějevny a tatáž Akulina se zastrčeným za pás podolkem myje necky a hrnce; tentýž ospalý nádvorník posud v tomtéž kožichu, který míval, ve svém brlohu nečinně dožívá svůj věk a kolem mřížovaného plotu v určitou hodinu vždy z rána a po obědě se zamihne zase postava „bratrova“ s velkým balíkem pod pažím, v zimě i v letě v kaučukových galoších.

Co že se stalo s Oblomovem? Kde je? Kde? — Na nejbližším hřbitově, pod skromnou urnou odpočívá tělo jeho mezi keři, v tichém zákoutí. Větve šeříku, zasazeného tam přátelskou rukou dřímají nad mohylou, mírná se tam šíří

vůně pelynku. Zdá se, jakoby sám anděl ticha ochraňoval jeho sen.

Jakkoliv bedlivě jej opatrovalo v každém okamžiku života milující oko ženino, nicméně věčný klid, věčné ticho a lenivé plazení se ze dne na den zastavilo tiše stroj jeho života. Ilja Iljič zesnul patrně bez bolesti, bez trápení, jako když se zastaví hodiny, které zapomenuli natáhnout.

Nikdo nebyl svědkem posledních jeho okamžiků, nikdo neslyšel smrtelného jeho stonu. Mrtvice opakovala se ještě jednou, po roce a zase šťastně, beze všech zlých následků, až na to, že Ilja Iljič pobledl, seslábl, málo jedl, málo mohl vycházet do zahrádky, stával se stále mlčenlivějším a zadumčivějším, ba někdy i plakal. Tušil blízkou smrt a bál se jí.

Několikrát bylo s ním zle. Jednou ráno Agafja Matvějevna přinesla mu jak obyčejně kávu a — zastala jej zrovna tak klidně odpočívajícího na loži smrti jako na loži snu, jen hlava mu sklesla poněkud s podušky a ruka křečovitě přitisknuta byla k srdci, kde se patrně soustředila a zarazila krev.

Tři leta už je Agafja Matvějevna vdovou: za tu dobu všechno zas přešlo do starého pořádku. Bratr zabýval se obchodem, ale přišel na mizinu; lstí a patolízalstvím jaks taks dotřel se zas na původní svoje místo za sekretáře v kanceláři, „kde se zapisují mužíci“, chodí zas do úřadu pěšky a donáší domů čtvrtníky, půlruble, dvacetníky a naplňuje jimi dobře uschovanou truhlici. Hospodářství zavedeno zase tak hrubé a prosté, ale tučné a hojné jako v dobách, než se nastěhoval Oblomov.

První roli v domě hrála manželka bratrova, Irina Pantělejevna, to jest osobila sobě právo pozdě vstávat, pít třikrát denně kávu, třikrát za den převlékati se do jiných šatů a dohlížeti na hospodářství jen potud, jsou-li sukně hodně naškrobeny. Do ničeho jiného se nepletla a tak Agafja Matvějevna zůstala i nadál živým kyvadlem v domě; dohlížela na kuchyň a stůl, napájela celý dům čajem a

kávou, šila pro všechny, dohlížela na prádlo, na děti, Akulinu i nádvorníka.

Ale jak to tak? Vždyť je přece paní Oblomovovou, statkářkou; mohla by bydlet sama pro sebe, nezávisle od nikoho, nepotřebujíc se starat o nic? Co ji mohlo přimět k tomu, aby na sebe vzala břímě cizího hospodářství, starosti o cizí děti a všechny jiné maličkosti, kterým se žena věnuje buď z lásky, z povinnosti rodinného závazku nebo za kousek vezdejšího chleba? Kde je Zachar, kde Anisja, její služebnictvo, které vším právem náleželo jí? Kde je konečně živá zástava zůstavená jí mužem — maličký Andrjuša? Kde jsou její děti po prvním manželu?

Děti jsou už zaopatřeny, to jest Vaňuša dostudoval a vstoupil do služby; Mašenka se provdala za dohlížitele jakéhosi erárního domu, Andrjušu pak si vyprosili na vychování Štolc a jeho žena a považují jej za člena své rodiny. Agafja Matvějevna nikdy jej nekladla na tentýž stupeň s ostatními a nemíchala osudu Andrjušova s osudy prvních svých dětí, ačkoliv v srdci svém nevědomky snad vykazovala stejné místo všem. Ale vychování, způsob života a budoucnost Andrjušovu oddělovala celou propastí od života Vaňušova a Mašenčina.

„Co jsou ti? Zrovna takoví špindírové jako já sama," nedbale sama k sobě říkala Agafja Matvějevna; „pošli ze sprostého rodu, ale ten," dodávala téměř s úctou o Andrjušovi, s jakousi ne-li bázní, tož opatrností hladíc jeho hlavu, „to je — mladý pán! Hle, jaký je bělounký zrovna jako smetánka; jaké malounké má ručky a nožky a vlásky jako hedvábí. Celý po nebožtíkovi!"

Proto bez námitky, ba s jistou radostí skoro svolila k návrhu Štolcovu, že si jej vezme na vychování, jsouc toho náhledu, že tam je pravé místo pro něho a nikoliv zde, v té „sprostotě", mezi umazanými jejími synovci, bratrovými dětmi.

Asi půl roku po smrti Oblomova žila s Anisjou a Zacharem v domě, soužíc se hořem. Vyšlapala cestičku ke hrobu svého muže, div si oči nevyplakala, ničeho téměř ne-

jedla, nepila, živila se pouze čajem a utrápená na smrt v noci často oka ani nezamhouřila. Nikdy si nikomu nestěžovala a zdálo se, že čím dále od smrti mužovy, tím hloub se zabírala do sebe a uzavírala přede všemi i před Anisjou. Nikdo nevěděl, jak to vypadá v její duši.

„A vaše paní pořád ještě oplakává svého muže," říkal kuchařce kramář na trhu, u něhož brali zboží.

„Stále truchlí po muži," říkal starosta k hostijní*) babě ukazuje na ni ve hřbitovním chrámě, kam bezútěšná vdova každou neděli chodila modlit se a plakat.

„Pořád se ještě trápí!" říkalo se o ní v domě bratrově.

Jednou z nenadání vtrhla k ní vpádem celá rodina bratrova s dětmi, ba i s Tarantěvem pod záminkou soustrasti. Jen se na ni sypaly ošumělé útěchy a rady, „aby se nesoužila, šetřila se pro děti", — slovem všechno, co slyšela už před patnácti lety, když zemřel první její muž a co se neminulo tehdy žádoucím účinkem; ale nyní, aniž sama věděla proč, vzbuzovalo v ní lítost a odpor.

Mnohem více jí ulevilo, když promluvili o jiném a prohásili, že nyní mohou žít zase společně, že lehčeji „snášet bude hoře uprostřed svých" a také jim že bude líp, protože nikdo nedovede udržovat dům v pořádku tak jako ona.

Vyžádala si lhůtu na rozmyšlenou, pak se trápila ještě dva měsíce a konečně svolila, aby žili společně. V tu dobu vzal Štolc Andrjušu k sobě a tak zůstala samotna.

Hle, jak přechází v tmavých svých šatech, s černým vlněným šátkem na krku z pokoje do kuchyně jako stín, jako druhdy otvírá a zavírá skříně, šije, žehlí krajky, ale tiše, bez energie, mluví, jakoby nerada, hlasem tichým a nedívá se již kolem jako druhdy bezpečně s předmětu na předmět těkajícíma očima, ale s jakýmsi soustředěným výrazem tváře, s utajenou, vnitřní myšlenkou ve svých očích.

---

*) Při ruských chrámech jsou zvláštní ženy, které pekou hostie. Pozn. překl.

Výraz ten vtisknul se mimoděk do její tváře, jak se zdá, tehdy, když uznale a na dlouho se zahleděla v mrtvou tvář svého muže a od těch dob s tváře její nezmizel.

Chodila po domě, dělala rukama všechno, čeho bylo třeba, ale mysl její nezúčastnila se při tom ničeho. Nad mrtvolou svého muže, tím, že jej ztratila, zdálo se, nabyla pojednou jasného vědomí svého života, zamyslila se nad jeho významem a tato zádumčivost už věčným stínem obestřela její tvář. Když se byla vyplakala z živého hoře, soustředila se její mysl u vědomí utrpené ztráty: všechno ostatní mimo malounkého Andrjušu pro ni umřelo. Jenom tehdy, když viděla jeho, jakoby se v ní probouzely příznaky života, rysy její tváře oživly, oči plnily se radostným světlem a slzami vzpomínek.

Všechno kolem ní bylo jí cizí: rozzlobil-li se bratr pro zbytečně utracený nebo nevydělaný rubl, pro připálenou pečeni, zkaženou rybu, nadula-li se švakrová pro málo naškrobené sukně, slabý a studený čaj, vyvedla-li jí tlustá kuchařka nějaké hrubství, Agafja Matvějevna ani si toho nevšimla, jakoby se jí to ani netýkalo, neslyšela ani, když jízlivě šeptali: „Hle, milostpaní statkářka!“

Na všechno odpověděla důstojenstvím svého hoře a pokorným mlčením.

Za to o svátcích, na den Vzkříšení Páně, za veselých masopustních večerů, kdy všechno v domě plesá, zpívá, jí a pije — Agafja Matvějevna pojednou uprostřed všeobecného veselí zalila se hořkými slzami a uchýlila se do svého koutku.

Pak se zas soustředila do sebe a na bratra a na jeho ženu dokonce někdy pohlížela s pýchou a útrpností.

Pochopila, že vzplanul a zazářil její život, že Bůh vložil v její život duši a zase ji odňal; že zasvitlo v ní slunce a pohaslo navždy . . . Na vždy, ovšem; ale za to oduševnil se celý její život: nyní už věděla, proč žila a že nežila nadarmo.

Milovalať tak plně a silně: milovala Oblomova jako milence, muže i svého pána; jen vysloviti toho nikomu

nemohla, jako kdy před tím. A nikdo z okolí ani by jí byl neporozuměl. Kde by našla slov? Ve slovníku bratra, Tarantěva, švakrové nebylo takových slov, neměli pro ně smyslu; jen Ilja Iljič by byl jí rozuměl, ale vůči němu nikdy se tak nevyslovila, poněvadž tenkrát toho nechápala a nebyla by se ani dovedla vyjádřiti.

S lety pronikala v smysl své minulosti stále hloub a hloub a ještě hlouběji všechno skrývala, stávala se čím dále tím mlčenlivější a soustředěnější. Na celý její život lehly paprsky, spočinula na něm tichá záře jako v jednom okamžiku odvanulých sedmi let a nebylo pro ni, čeho by si ještě přála, kam by šla.

Jen když na zimu ze vsi dojížděl Štolc, běžela vždy k němu do domu, dychtivě hleděla na Andrjušu a s něžnou plachostí zahrnovala jej svým laskáním; byla by ráda něco řekla Andreji Ivánoviči, poděkovala mu, svěřila se mu konečně se vším, co se soustředilo v ní a co jako zakleto žilo v jejím srdci, a on by jí byl porozuměl, ale nedovedla toho a jen k Olze se vrhla, přilnula rty k její ruce a zalila se přívalem tak hořkých slz, že i Olga mimoděk zaplakala s ní a Andrej dojat rychle vyšel z pokoje.

Spojovala je všechny jedna společná sympathie, jedna památka na čistou, jak křišťál čistou duši nebožtíkovu. Přemlouvali ji, aby jela s nimi na ves, aby žila s nimi společně s Andrjušou — ale Agafja Matvějevna opakovala vždy jedno a totéž: „Kde se člověk narodil a celý věk prožil, tam ať také zemře.“

Darmo jí Štolc dával účty o správě Oblomovky a posýlal jí náležité důchody z ní, Agafja Matvějevna všechno posýlala zpět a prosila, aby všechno uschovali pro Andrjušu.

„To je jeho a ne moje,“ opakovala vždy tvrdošijně, „on je pánem, já už dožiji svůj věk i tak.“

XI.

Jednou kolem poledne šli po dřevěném chodníku na Vyborgské Straně dva páni; za nimi tiše jel kočár. Jeden z nich byl Štolc — druhý byl jeho přítel, literát, plný v těle, s apathickým výrazem tváře, zádumčivýma, jakoby ospalýma očima. Došli až ke kostelu; bylo po mši, lid se hrnul na ulici; přede všemi šli žebráci ve velkém pestrém zástupu.

„Rád bych věděl, odkud se všech těch žebráků nabere," řekl literát, dívaje se na žebráky.

„Jak odkud? Vylézají z nejrůznějších brlohů, koutů . . ."

„To není to, nač se ptám," namítnul spisovatel, „rád bych věděl, jak se může člověk stát žebrákem, přijít až na ta místa? Děje-li se tak náhle nebo postupně, je-li upřímný ten jejich stav nebo je to faleš? . . ."

„K čemu to potřebuješ? Nechceš psát Mystères de Pétersbourg?" *)

„Možná . . ." prohodil literát, lenivě zívaje.

„Tu máš příležitost; otaž se kohokoliv z nich, za rubl stříbra ti prodá celou svou historii, ty to pak napiš a se ziskem prodej. Tu je hned jeden stařec, typ žebráka, tuším jeden z nejnormálnějších. Ej, starče! Pojď sem!"

Stařec se na zavolání obrátil, sundal čapku a přistoupil k nim.

„Milosrdní pánové!" zachroptěl: „Pomozte ubohému, v třiceti bitvách zmrzačenému vojáku starému . . ."

„Zachare!" s ustrnutím zvolal Štolc. „Jsi to ty?"

Zachar náhle umlknul, pak zastíniv si oči rukou před sluncem, upřeně pohlédnul na Štolce.

„Račte odpustit, vaše prevoschoditělstvo, nepoznávám . . . docela jsem oslepnul!"

„Zapomněl jsi na přítele svého pána, Štolce," pravil Andrej s výčitkou.

*) Tajnosti petrohradské.

„Ach, ach, bařuško, Andreji Iványči! Hospodine, jsem raněn slepotou! Bařuško, bařuško, můj otče dobrotivý!“

Marně se namáhal uloviti ruku Štolcovu, políbil aspoň lem jeho kabátu.

„Dal mně Bůh dočkati se takové radosti, mně, bídnému psu . . .“ zaúpěl polo pláče, polo ve smíchu. Celá jeho tvář jakoby ožehnuta byla brunátnou červení od čela až po bradu. Nos ještě k tomu zakvétal do modra. Hlavu měl úplně lysou; líční vousy měl jak kdy před tím velké, ale semnuté a schumlané jako koudel s chumáčkem sněhu na každém z nich. Měl na sobě starý, docela už vylínalý plášť, ale už o jednom jen šosu, obut byl v staré, sešmatlané galoše na bosou nohu; v rukou držel koženou, docela už odřenou čapku.

„Ach, ty Hospodine milosrdný! Jakou milost jsi mně připravil k dnešnímu svátku . . .“

„Jak jsi se to ocitnul v takovém stavu? Proč? Nestydíš se?“ otázal se Štolc přísně.

„Ach, bařuško, Andreji Iványči! Co mám dělat?“ těžce si povzdychnuv, začal Zachar. „Z čeho mám být živ? Dokud ještě Anisja byla živa, ještě jsem se nepotloukal, měl jsem ještě kousek toho chleba, ale když umřela na choleru — dej jí Bůh království nebeské — bratr paní nechtěl mě už mít v domě; říkal mně darmožrout. Michej Andrejič Tarantěv pořád jen po mě číhal a jak jsem šel okolo, hned mě ze zadu kopnul: už to bylo nesnesitelné! Co jsem snesl výčitek! Věříte-li pak, milostpane, že každý kousek chleba v hrdle trčet zůstal. Kdyby nebylo milostpaní, dej jí Bůh zdraví!“ dodal Zachar, křižuje se, „už dávno bych byl někde zmrznul. Ale ona mně vždycky na zimu šaty dala a chleba, co jsem chtěl a koutek za pecí k spánku, všechno z milosti jsem měl od ní. Ale začali mě jí vyčítat, tak jsem šel, kam mě oči vedly! Teď už tru tak bídu na druhý rok . . .“

„Proč jsi nehledal místo?“ otázal se Štolc.

„A kde bych, bařuško Andreji Iványči, našel teď jaké místo? Byl jsem na dvou místech, ale nehodil jsem se

jim. Jsou teď už jinačí časy než bývaly; je hůř. Za lokaje chtějí už teď člověka, který umí číst a psát; a pak už ani velkých pánů není jako bývalo jindy; kde předsíň plna byla služebníků, tam všude je jen jeden a zřídka kde dva lokaji! Boty sami si zouvají: jakousi mašinu na to vymyslili!“ skrouženě pokračoval Zachar: „Je to hanba, že se nestydí, už to jde s panstvem dolů!“

Povzdychnul si.

„Tak jsem se dostal k jednomu Němci, ke kupcovi, měl jsem sedat v předsíni; všechno šlo dobře, ale tu mě poslali, abych posluhoval při buffetu: co pak já tu? Jednou jsem nesl nějakou nádobu, z českého skla, nebo co, podlaha byla hladká, klouzala — čert aby to vzal! Najednou se mně nohy rozjely a nádoba celá jak byla i s podnosem krouchnula o zem; nu, tak mě vyhnali! Podruhé staré jedné hraběnce jsem se zalíbil: „vypadá poctivě,“ řekla a vzala mě za vrátného, Služba dobrá, taková starosvětská: člověk potřebuje jen co nejvážněji sedět na židli, skřížit nohu přes nohu, kolíbat se a neodpovídat hned, když někdo přijde, ale nejdřív zařičet a pak teprv, dle toho, jak je třeba, buď ho pustit nebo za límce vystrčit ven; ale vzácným hostům, toť se rozumí, musel jsem holí vzdáti čest — tak!“ A Zachar pohnul rukou, jak vzdával čest. „Služba krásná, jen co je pravda! — Ale paní byla zas taková nepřejná — Bůh s ní! Jednou nahlédla ke mně do komůrky, zahlédla tam štěnici, začala dupat, křičet, jakobych já byl štěnice vymyslil! Která pak domácnost se obejde bez štěnic! Podruhé šla kolem mně a zazdálo se jí, že páchnu kořalkou . . . taková byla, opravdu! A vypověděla mě.“

„Ale také jí opravdu zapácháš, tak je ji cítit!“ pravil Štolc.

„Ze zármutku, Andreji Iványči, ví to Bůh, že ze zármutku,“ zasípal Zachar a hořce se ušklíbnul. „Zkusil jsem taky jezdit za izvoščíka. Našel jsem si místo, ale zas nohy jsem si oznobil; už nestačí síly, jsem už starý! Koně jsem dostal zlého; jednou skočil pod kočár, div jsem

*

o hnáty nepřišel, po druhé zas pocuchal babu, zavřeli mě za to . . .“

„Nuž, dost už toho, netoulej se a neopíjej se, přijď ke mně, já ti dám útulek, pojedeš se mnou na venek — slyšíš?“

„Slyším, bařuško Andreji Iványči, ano . . .“

Vzdychnul.

„Nerad bych odtud odejel od jeho hrobu! Živitel náš v něm leží, Ilja Ilič,“ zaúpěl Zachar; „dnes zase jsem si na něj vzpomněl, Bůh mu dej království nebeské! Takového pána nám Hospodin vzal! Jen lidem k radosti žil, sto let měl zůstat na živu . . .“ šklíbě se vzlykal i mluvil Zachar. „Však dnes jsem byl na jeho hrobě; jak tam v tu stranu přijdu, první moje cesta vede tam, tam si sednu a sedím; slzy tak se jen lejou . . . A tak se někdy zamyslím, všechno kolem utichne a zdá se, jakoby volal: „Zachare! Zachare!“ Někdy až mravenci po zádech běží! Takového pána už se na světě nenajde! A vás jak měl rád — Bože, vzpomeň si na jeho dušičku v království nebeském!“

„Nuž, přijď se podívat na Andrjušu: dám se ti najíst, obléknu tě a potom jak se ti bude líbit!“ pravil Štolc a dal mu něco peněz.

„Přijdu; jak bych se nepřišel podívat na Andreje Iljiče? Ten je, myslím, už veliký? Bože, jaké radosti jsi se mně dal dočkat! Přijdu, bařuško, dej vám Pán Bůh dobré zdraví a dlouhá leta . . .“ vrčel Zachar za odjíždějícím kočárem.

„Nuže, slyšel jsi historii toho žebráka?“ pravil Štolc k svému příteli.

„A co je to za Ilju Iljiče, o kterém se zmínil?“ otázal se literát.

„Oblomov; vypravoval jsem ti už o něm bezpočtukrát.“

„Ano, pamatuji se na jmeno: byl to tvůj soudruh a přítel. Co se s ním stalo?“

„Zahynul, zapadl a pro nic a za nic.“

Štolc si povzdychnul a zamyslil se.

„A nebyl o nic hloupější než jiní, byl duše čistá a jasná jako sklo; šlechetný, něžný a — zahynul!“

„Proč? Jaká byla toho příčina?“

„Příčina . . . jaká příčina! Oblomovština!“ pravil Štolc.

„Oblomovština!“ s podivením opakoval po něm literát, „co je to?“

„Hned ti to povím: dovol, abych napřed sebral své myšlénky a vzpomínky. A ty si to piš, možná, že to někomu přijde vhod.“

A Štolc mu vypravoval, co tuto napsáno.

(1858.)

Konec.

Ruska knihovna

PG
3219
C9
R88
v.38

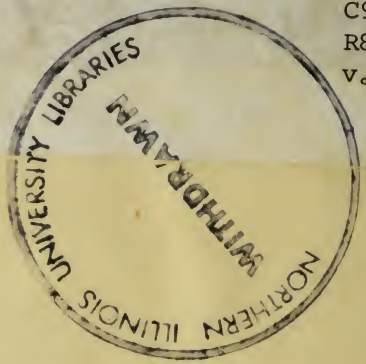

LIBRARY
Northern Illinois University
DeKalb, Illinois 60115

DEMCO

Illustrované

vydání slavného románu

hrab. Lva Nikol. Tolstého

VZKŘÍŠENÍ.

Se 33 illustracemi L. O. Pasternaka.
Zvláštní vydání na ručním papíře!

Brož. za 6 kor., skv. váz. 8 kor.

Vydání **neillustrované** 3 K 60 hal., vázané 4 K 20 hal., vydání velínové skvostně vázané 5 K 60 hal.

♣ ♣ ♣

Dodatky k románu, obsahující partie ruskou censurou škrtnuté, za **60 hal.**

Na skladě v každém knihkupectví.

Nakladatelství J. Otty v Praze,
Karlovo náměstí č. 34 n.

MODERNÍ ROMÁNY A POVÍDKY.

OBĚTOVANÁ. Napsal Ed. Rod. Přeložila Anežka Schulzová. Cena K 1·80, skv. váz. K 3·60.

MŮJ BRATR YVES. Naps. Pierre Loti. Přel. dr. Jiří Guth. Cena K 2·40, skvostně váz. 4·20 K.

SLOVO A SKUTEK. Román I. N. Potapenka. Přel. K. Štěpánek. Cena K 2·40, skv. váz. K 4·20.

PRINCEZNA Z THULE. Napsal William Black. Přeložil Er. Brousek, 2 díly. Za K 5·60, skv. váz. (ve 2 dílech) K 9·20.

POVÍDKY GUSTAVA FLAUBERTA. Přeložil A. Z. Cena 80 h, skvostně váz. K 2·60.

NAŠE SRDCE. Napsal Guy de Maupassant. Přeložil Julius Vodák. Cena K 1·60, skv. v. K 3·40.

VYPUZENÁ. Napsal Pierre Loti. Přeložil dr. Jiří Guth. Cena K 1·20, skv. váz. 3 K.

Z NOVELL ANATOLA FRANCE. Přeložil F. M. Cena 3 K, skv. vázaná K 4·80.

MLADÁ LÁSKA. Napsal H. Pontoppidan. Přel. Václ. Petrů. Cena 80 hal., skv. váz. K 2·60.

ŠESTERO. Povídka I. N. Potapenka. Přeložil Jos. Mikš. Cena 60 hal., skvostně váz. K 2·40.

RYBÁŘI. Román D. V. Grigoroviče. Přeložil K. Štěpánek. Cena K 3·60, skvostně váz. K 5·40.

OKKULTICKÉ NOVELLY. Napsal Gilbert Augustin-Thierry. Přeložil Jos. Světlý. Cena K 2·40, skvostně váz. K 3·20.

SOUBOJ. Román A. P. Čechova. Přeložil J. Ščerbinský. Cena K 1·20, skvostně váz. 3 K.

NOVÁ ZEMĚ. Román Knuta Hamsuna. Přeložil V. P. Cena K 2·80, skv. váz. K 4·60.

Z NOVELL EDUARDA RODA. Přeložila Anežka Schulzová. Cena K 2·60, skv. váz. K 4·40.

SYN. Novella M. V. Krestovské. Z ruského přeložil A. G. Stín. Cena K 1·20, skv váz. 3 K.

VÝCHOVA SENTIMENTALNÍ. Román Gustava Flauberta. Přel. St. Mašek. Díl I.—III. Cena K 5·40, skv. váz. (2 díly) 9 K.

NÁPADNÍK Z AMERIKY. Román M. Twaina. Přel. J. J. Benešovský-Veselý. 3 K, skv. v. 4.80.

LORNA DOONEOVA. Romance z Exmooru. Naps. R. D. Blackmore. Přeložil P. Horyna. Za K 4·80, skvostně váz. K 6·60.

MALÝ FARÁŘ. Román. J. M. Barrie. Přeložil J. Bartoš. Za 4 K, skvostně váz. K 5·80.

DOBRODRUŽSTVÍ TOMA SAWYERA. Hum. rom. M. Twaina. Přeložil K. Kolman. Za K 2·40, skvostně váz. K 4·20.

DOBRODRUŽSTVÍ FRANTÍKA FINNA. Humoristický román M. Twaina. Za 4 K, skvostně váz. 2 díly po K 3·80.

CESTY TOMA SAWYERA. Humor. rom M. Twaina. Za 2 K, skvostně váz. K 3·80.

MARJORIE DAWOVA od T. B. Aldricha. Přel. J. Benešovský-Veselý. Za 2 K, skv. v. K 3·80.

CHAGRINOVA KŮŽE. Román Honore dc Balzaca. Přeložil J. Klička. Za K 3·20, skvostně váz. 5 K.

SENTIMENTÁLNÍ TOMMY. Román J. M. Barrie. Přeložil J. Bartoš. Za K 3·60, skvostně váz. K 5·40.

Na skladě v každém knihkupectví.

Nakladatelství J. Otty v Praze.

ANGLICKÁ KNIHOVNA.

Řada I.

Svazek I. — MARK TWAIN:

NÁPADNÍK Z AMERIKY

(THE AMERICAN CLAIMANT).

Humoristický román. Přeložil J. Benešovský-Veselý. 304 strany. Brožované za 3 K, skvostně vázané K 4·80.

Svazek II. — R. D. BLACKMORE:

LORNA DOONEOVA.

(LORNA DOONE.)

Romance z Exmooru. Dle 44. vydání originalu přeložil P. Horyna. 580 stran brož. K 4·80, skv. váz. K 6·60.

Svazek III. — J. M. BARRIE:

MALÝ FARÁŘ.

(THE LITTLE MINISTER.)

Román. Přeložil J. Bartoš. 488 stran Brožované K 4·—, skv. váz. K 5·80.

Svazek IV. — MARK TWAIN:

DOBRODRUŽSTVÍ TOMA SAWYERA.

(THE AVENTURES OF TOM SAWYER.)

Humor. rom. Přel. K Kolman. 322 str. brož. K 2·40 skv. váz. K 4·20.

Svazek V. — MARK TWAIN:

DOBRODRUŽSTVÍ FRANTÍKA FINNA,

KAMARÁDA TOMA SAWYERA.

Humoristický román. Přeložil K. Kolman 452 stran brož. K 4·—, skv. vázané o 2 dílech po K 3·80.

Svazek VI. — MARK TWAIN:

CESTY TOMA SAWYERA.

(TOM SAWYER ABROAD.)

Humoristický román. Přel. K. Kolman. 160 stran brož. K 2·—, skv. váz. K 3·80.

Svazek VII. — TH. B. ALDRICH:

MARJORIE DAWOVA.

A JINÉ POVÍDKY.

Přeložil J. J. Benešovský-Veselý, Brož. K 2·—, skv. váz. K 3·80.

Řada II.

Svazek I. — (VIII.) J. M. BARRIE:

SENTIMENTÁLNÍ TOMMY.

Povídka o jeho dětství. Přeložil J. Bartoš. 448 str. Za K 3·60, skv. váz. K 5·40.

Svazek II. (IX.) — JIŘÍ MEREDITH:

ZKOUŠKA RICHARDA FEVERELA.

Historie otce a syna. Přeložil B. Prusík. Díl I. a II. Každý díl za K 3·50, skv. váz. K 5·30.

DESKY na každý svazek Anglické knihovny provedené dle orig. návrhů Vikt. Olivy, jsou po K 1·20, pošt. K 1·25.

Na skladě v každém knihkupectví, zejména v

Nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 34.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
891.73 G58JH85 C001 v.3
Spisy Ivana Aleksandrovicl Œa Goncl Œarova
3 0112 093376256